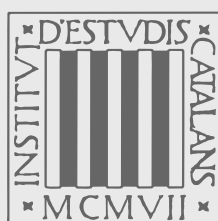

Institut d'Estudis Catalans

**Novetats
en els textos
normatius
(2016-2023)**

L'elaboració d'aquesta obra ha estat possible gràcies a la col·laboració de:

© 2024, Institut d'Estudis Catalans
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: juliol del 2024

Text revisat lingüísticament per la Unitat d'Edició del Servei Editorial de l'IEC

Disseny de la coberta i de les portadelles: Mireia Barreras. Estudi Disseny Gràfic
Disseny de l'interior: Esther Bellavista

ISBN: 978-84-9965-756-1
DOI: 10.2436/10.2500.20.1

Per a qualsevol consulta, observació o suggeriment podeu adreçar-vos a:
oficina.estandarditzacio@iec.cat

Aquesta obra és d'ús lliure, però està sotmesa a les condicions de la llicència pública de Creative Commons. Es pot reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada. Es pot trobar una còpia completa dels termes d'aquesta llicència a l'adreça: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>.

Índex de continguts

Les novetats normatives des de l'òptica de l'Institut, per Teresa Cabré, presidenta de l'Institut d'Estudis Catalans	9
Pròleg, per Nicolau Dols Salas, president de la Secció Filològica	11
Presentació	13
L'obra.....	13
Estructura, contingut i format de l'obra.....	16
Equip de treball i agraïments.....	22
Abreviacions, signes i símbols fonètics	23
Abreviacions.....	23
Signes.....	23
Símbols fonètics	24
Altres símbols	25
1. ORTOGRAFIA.....	27
1.1. Les lletres.....	29
1.1.1. L'alfabet.....	29
1.1.2. La grafia dels sons ròtics, laterals, fricatus i africats	29
1.1.3. La grafia d'alguns sons no sistemàtics en manlleus: [h], [x] i [θ].....	31
1.2. L'accent i la dièresi	33
1.2.1. Ús de l'accent gràfic	33
1.2.2. L'accent diacrític.....	35
1.2.3. La dièresi.....	39
1.3. La grafia dels mots	41
1.3.1. L'apòstrof.....	41
1.3.2. Les contraccions.....	43
1.3.3. La grafia dels mots compostos i prefixats. L'aglutinació gràfica i el guionet.....	44
1.4. La grafia de les abreviacions.....	55
1.4.1. Les sigles.....	55

2. FONÈTICA	57
2.1. Les vocals	59
2.1.1. El vocalisme tònic	59
2.1.2. El vocalisme àton	61
2.1.3. Els diftongs i els hiats.....	68
2.1.4. La vocal de suport	70
2.2. Les consonants.....	73
2.2.1. Les consonants oclusives.....	73
2.2.2. Les consonants fricatives i les africades	77
2.2.3. Les consonants laterals.....	86
2.2.4. Les consonants ròtiques	89
2.2.5. Les consonants nasals.....	93
2.2.6. Les semivocals	94
2.2.7. Les consonants no sistemàtiques del català.....	95
2.3. L'accentuació.....	97
2.3.1. L'accent de mot.....	97
2.3.2. L'accent en els grups clítics.....	99
3. MORFOLOGIA	101
3.1. La flexió nominal.....	103
3.1.1. El gènere.....	103
3.1.2. El nombre	105
3.2. Els determinants: aspectes formals	109
3.2.1. Els articles.....	109
3.2.2. Els demostratius.....	111
3.2.3. Els possessius.....	113
3.3. Els quantificadors nominals: aspectes formals.....	115
3.3.1. Els numerals.....	115
3.3.2. Els quantitatius	116
3.3.3. Els indefinits.....	120
3.4. Els pronoms personals: forma i combinacions.....	127
3.4.1. Els pronoms forts: aspectes formals.....	127
3.4.2. Els pronoms febles: aspectes formals	130
3.4.3. Combinacions de pronoms febles.....	133
3.4.4. Alteracions en les formes verbals i variants fonètiques dels pronoms.....	138
3.4.5. La posició dels pronoms febles.....	143
3.5. La flexió verbal.....	145
3.5.1. Les conjugacions.....	145
3.5.2. Les formes verbals regulars	146

3.5.3. Les formes verbals amb segments de suport	151
3.5.4. Conjugació pura de verbs incoatius en alguns parlars.....	152
3.5.5. Verbs amb radical acabat en consonant velar	153
3.5.6. Verbs amb altres alternances en el segment final del radical.....	160
3.5.7. Verbs amb alternances vocàliques en el radical	163
3.5.8. Els infinitius analògics rizotònics col·loquials.....	167
3.5.9. Els imperatius irregulars.....	167
3.5.10. Els passats simples irregulars.....	169
3.5.11. Els participis irregulars	170
3.5.12. Altres irregularitats	172
3.5.13. Els verbs defectius.....	175
3.6. La formació de mots.....	177
3.6.1. La derivació per sufixació	177
3.6.2. La derivació per prefixació	178
3.6.3. El truncament.....	178
4. SINTAXI	181
4.1. El nom i el sintagma nominal	183
4.1.1. El nom.....	183
4.1.2. El sintagma nominal	184
4.1.3. El complement del nom	185
4.1.4. La concordança del subjecte amb el verb	186
4.1.5. Les formes fortes dels pronoms personals	190
4.2. L'adjectiu i el sintagma adjectival.....	193
4.2.1. Els adjectius qualificatius	193
4.2.2. Els adjectius adverbials.....	194
4.3. Els determinants: aspectes funcionals	197
4.3.1. L'article definit	197
4.3.2. Valor individualitzador de l'article <i>el</i> i construccions equivalents.....	200
4.3.3. Valor ponderatiu de l'article <i>el</i> i construccions equivalents	204
4.3.4. L'article indefinit.....	205
4.3.5. Els demostratius.....	207
4.3.6. Els possessius.....	208
4.4. Els quantificadors nominals: aspectes funcionals.....	217
4.4.1. Els numerals.....	217
4.4.2. Els quantitius	221
4.4.3. Els indefinits.....	223
4.5. El verb: el temps, l'aspecte i el mode.....	227
4.5.1. El present d'indicatiu.....	227

4.5.2. Els temps verbals de passat.....	227
4.5.3. Els temps verbals de futur.....	228
4.5.4. El condicional.....	230
4.5.5. Els temps verbals de subjuntiu.....	231
4.6. Les perífrasis verbals.....	235
4.6.1. Les perífrasis verbals: constituents.....	235
4.6.2. Les perífrasis modals.....	235
4.6.3. Les perífrasis aspectuals.....	237
4.7. La predicació verbal.....	243
4.7.1. Els verbs transitius.....	243
4.7.2. Els verbs intransitius.....	247
4.7.3. Els verbs inacusatius.....	252
4.8. La predicació no verbal: les construccions copulatives i els predicatius.....	257
4.8.1. Les construccions copulatives.....	257
4.8.2. Els verbs <i>ser</i> i <i>estar</i> en construccions copulatives de caracterització.....	260
4.8.3. Els verbs <i>ser</i> i <i>estar</i> en construccions copulatives locatives.....	263
4.8.4. Usos no copulatius dels verbs <i>ser</i> i <i>estar</i>	264
4.8.5. Els predicatius.....	265
4.9. La pronominalització.....	267
4.9.1. Les funcions dels pronoms febles.....	267
4.9.2. La pronominalització del complement directe.....	267
4.9.3. La pronominalització del complement indirecte i altres funcions de datiu.....	270
4.9.4. La pronominalització de l'atribut.....	272
4.9.5. La pronominalització del predicatiu.....	276
4.9.6. La pronominalització del subjecte d'un verb inacusatiu.....	277
4.9.7. La pronominalització del complement del nom.....	277
4.9.8. La pronominalització del complement de règim o d'adjunts del predicat.....	279
4.10. Les construccions passives, les impersonals i altres construccions amb subjecte indefinit.....	283
4.10.1. Les construccions passives.....	283
4.10.2. Les passives pronominals i les impersonals pronominals.....	284
4.10.3. Altres construccions de subjecte indefinit.....	286
4.11. Les formes verbals no personals: infinitiu, participi i gerundi.....	287
4.11.1. Els usos de l'infinitiu.....	287
4.11.2. Les construccions de participi.....	289
4.11.3. Les construccions de gerundi.....	290

4.12. La preposició i el sintagma preposicional.....	295
4.12.1. Les preposicions àtones	295
4.12.2. Les preposicions tòniques simples	309
4.12.3. Les preposicions tòniques compostes	315
4.12.4. Les locucions prepositives	319
4.12.5. Coordinació de preposicions i sintagmes preposicionals	325
4.13. L'adverbi	329
4.13.1. Els adverbis de manera	329
4.13.2. Els adverbis demostratius	331
4.13.3. Els adverbis de lloc de relació espacial	332
4.13.4. Els adverbis de temps i d'aspecte	333
4.13.5. Els adverbis de grau	335
4.13.6. Els adverbis focals	335
4.13.7. Els adverbis modals i altres adverbis oracionals	338
4.14. La negació	341
4.14.1. L'adverbi <i>no</i>	341
4.14.2. Altres activadors negatius	341
4.14.3. Els termes de polaritat negativa	342
4.14.4. L'adverbi de reforç <i>pas</i>	345
4.15. Les expressions temporals i les aspectuals	347
4.15.1. Les expressions temporals	347
4.15.2. L'expressió de les hores	348
4.15.3. L'expressió de les parts del dia	350
4.15.4. Expressions temporals amb sintagmes nominals o preposicionals	351
4.15.5. Expressions temporals amb una subordinada	354
4.15.6. Expressions aspectuals de freqüència	359
4.16. Les conjuncions i els connectors parentètics	361
4.16.1. Conjuncions i locucions conjuntives	361
4.16.2. Els connectors parentètics	362
4.17. Les interjeccions.....	367
4.17.1. Les interjeccions: característiques i classes	367
4.17.2. Classificació semanticopragmàtica de les interjeccions	368
4.18. La modalitat oracional	371
4.18.1. Les oracions declaratives	371
4.18.2. Les oracions interrogatives totals	372
4.18.3. Les oracions interrogatives parcials	377
4.18.4. Les oracions exclamatives	380
4.18.5. Les oracions imperatives	383

4.19. L'ordre de constituents en l'oració: ordre bàsic i construccions	
marcades	385
4.19.1. L'ordre de constituents en l'oració	385
4.19.2. L'ordre de constituents en les oracions declaratives	385
4.19.3. L'ordre de constituents en les oracions interrogatives, exclamatives i imperatives.....	386
4.19.4. Les construccions amb elements dislocats.....	387
4.20. La coordinació	389
4.20.1. Les construccions coordinades	389
4.20.2. La coordinació copulativa	390
4.20.3. La coordinació disjuntiva.....	392
4.20.4. La coordinació adversativa	393
4.21. Les oracions subordinades substantives	395
4.21.1. Les subordinades substantives: característiques i funcions.....	395
4.21.2. Classes de subordinades substantives	396
4.21.3. Elisió i canvi de preposicions àtones davant la conjunció <i>que</i>	397
4.21.4. Construccions particulars.....	404
4.21.5. Les interrogatives i les exclamatives indirectes.....	406
4.22. Les oracions subordinades de relatiu	409
4.22.1. Les oracions subordinades de relatiu: característiques i classes.....	409
4.22.2. Els relatius	409
4.22.3. Les subordinades de relatiu amb duplicació pronominal	416
4.22.4. Les subordinades de relatiu amb el verb en infinitiu	418
4.22.5. Preposicions que encapçalen les oracions de relatiu	419
4.23. Les construccions comparatives i les superlatives	421
4.23.1. Les comparatives hiperbòliques	421
4.23.2. Les construccions pseudocomparatives	421
4.23.3. Les comparatives proporcionals.....	421
4.23.4. Les comparatives qualitatives d'igualtat.....	422
4.23.5. Les comparatives qualitatives de desigualtat	422
4.23.6. Contigüïtat de partícules.....	423
4.23.7. Les construccions superlatives	426
4.24. Les construccions causals, les finals i les consecutives	427
4.24.1. Els nexes causals.....	427
4.24.2. Altres construccions amb valor causal	431
4.24.3. Les preposicions <i>per</i> i <i>per a</i> davant d'infinitiu en construccions finals	434
4.24.4. Altres construccions finals	439

4.24.5. Les construccions il·latives (o consecutives no ponderatives).....	442
4.24.6. Les construccions consecutives ponderatives	443
4.25. Les construccions condicionals i les concessives.....	445
4.25.1. Les construccions condicionals.....	445
4.25.2. Ús de temps i modes verbals.....	446
4.25.3. Els nexes condicionals	447
4.25.4. Les construccions condicionals encobertes	450
4.25.5. Els nexes concessius.....	451
4.25.6. Altres construccions concessives.....	456
Índex de quadres	459
Índex de figures.....	461

Les novetats normatives des de l'òptica de l'Institut

La necessitat d'estabilitat de la norma lingüística està en permanent dialèctica amb la necessitat d'anar adaptant aquesta norma als canvis substancials produïts a través de l'ús i acceptats socialment. La normativa d'una llengua ha de ser estable, però no estàtica; altrament no donaria resposta als canvis que es produeixen incessantment i a les necessitats de comunicació cada cop més diverses i variades. I no pot ser estàtica perquè respon a la pressió de l'estàndard, autogenerat pels usos socials.

La norma lingüística es recull bàsicament en tres eines indispensables: l'ortografia, la gramàtica i el diccionari.

La renovació de les eines de referència normativa de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) s'ha produït en un període relativament restringit (si no tenim en compte els diccionaris). En efecte, en una franja de menys de cinc anys l'IEC ha publicat la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC, 2016), l'*Ortografia catalana* (OIEC, 2017), la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC, 2018) i la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* (GBU, 2019). Totes quatre obres, cadascuna destinada a necessitats diferents i a públics també diferents, recullen la normativa actual de la llengua. La intervenció sobre l'ortografia responia a la demanda social de retocar determinats punts obscurs, complicats o ambigus de la representació gràfica de la llengua catalana, i a l'oportunitat de recollir en un sol volum les modificacions, molt puntuals, que s'hi havien anat introduït. La gramàtica era l'àmbit de la lingüística que requeria més treball. L'IEC estava compromès a fer-la des de feia més de vint anys, atès que la gramàtica normativa institucional de referència era la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918). Pel que fa al lèxic, l'IEC s'havia avançat el 1990, per indicació del govern català d'aleshores, en un projecte urgent que va començar sent una revisió del *Diccionari general de la llengua catalana* de Fabra, i que va acabar esdevenint un projecte d'actualització d'aquest diccionari, el *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC), confeït en quatre anys i publicat el 1995. Un cop al carrer, se'n va fer una segona edició (DIEC2), en la qual es van adoptar alguns nous criteris que no venien del diccionari de Fabra, com la numeració de les accepcions, i es van poder aplicar a la totalitat del diccionari tots els criteris previstos en la primera edició que la pressió de calendari de les institucions

finançadores havia impedit. El DIEC2 es va publicar el 2007, dotze anys després de la publicació de la primera edició (DIEC1). Fou en aquell moment que es va prendre la decisió que no se'n faria cap més edició, sinó que, quan hi haguessin les condicions adequades, es projectaria un diccionari que no partiria de diccionaris anteriors sinó dels materials del Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana de l'IEC. Així ha estat, i la primera mostra d'aquesta nova etapa lexicogràfica és el *Diccionari essencial de la llengua catalana* (DEIEC), publicat el 2023, en espera del nou diccionari normatiu, encara sense nom, encetat el setembre de 2023.

Totes les obres publicades van aconseguir immediatament un gran ressò social, perquè posaven en relleu els canvis conceptuals que s'havien anat produint a l'entorn de la noció de normativa i del procés en el qual es basa la fixació de la norma, els avenços en la concepció de la llengua, tant lingüístics com sociolingüístics, i l'abandó de dicotomies taxatives, com la de *correcte* davant de *incorrecte*. Els judicis gramaticals van passar a pivotar sobre la variació dialectal i la variació funcional, la qual cosa determina la necessitat de llegir el text de la gramàtica amb prudència i reflexió.

La feina ingent que va suposar l'elaboració de totes les eines esmentades, prioritàriament les gramàtiques i l'ortografia, van dur la Secció Filològica a proposar una publicació sobre les novetats que aquestes obres introduïen en relació amb la normativa prèvia. I el fet d'haver treballat sistemàticament i de disposar d'eines tecnològiques de tractament de la informació ha propiciat l'obra que avui presentem, una obra feta des de la mirada de l'Institut, amb la seguretat que facilitarà als col·lectius, però també als usuaris avançats, les explicacions sobre els fenòmens que les noves eines normatives han introduït.

TERESA CABRÉ
Presidenta de la Secció Filològica (2014-2021)
Presidenta de l'Institut d'Estudis Catalans des de 2021

Pròleg

El document NOVETATS EN ELS TEXTOS NORMATIUS DE L'IEC (2016-2023) és un recompte de l'actualització ortogràfica i gramatical feta per l'IEC en els últims anys. Després d'un període intens de publicació de la normativa que es relaciona amb aquests dos camps (i que es projecta necessàriament també sobre el diccionari), la Secció Filològica ha trobat que era convenient acostar aquesta nova normativa als usuaris. Això s'ha fet en les edicions en paper, posteriorment en les edicions en línia i, més recentment, en la tasca continuada de millora dels accessos a aquests recursos digitals i de les interconnexions que els lliguen. Tanmateix, és important també assenyalar què hi ha de nou en aquests documents, que són el fruit d'una concepció de la normativa lingüística diferent de la tradicional, la qual havia guiat l'elaboració dels textos prescriptius anteriors.

Ja s'ha dit i repetit que la normativa evoluciona perquè la llengua, entesa com a codi compartit d'una comunitat d'usuaris, efectivament evoluciona. És el que fan tots els organismes, i és sempre una satisfacció constatar que, lluny d'una petrificació no desitjada, la llengua catalana és viva. A aquest moviment natural s'hi afegeixen els requisits nous que s'imposen a la normativa lingüística: cal que sigui comprensiva i cal que sigui respectuosa. En primer lloc, cal que tenguí presents totes les varietats dialectals i tots els registres o nivells de formalitat. És cert que els registres formals són tradicionalment l'objecte principal d'aplicació de les normes, però l'eixamplament de la mirada cap a altres registres i cap a totes les variants territorials i socials és una exigència de respecte. No parlem aquí de respecte en un sentit dictat per l'ètica: això ja es dona per descomptat. En parlem com d'una necessitat tècnica, de seguiment de les tendències evolutives de la llengua.

La primera codificació contemporània del català va tenir un mèrit i una efectivitat que no són discutibles. Va crear un model de llengua apte per a uns usos que durant segles havien estat vedats a la llengua catalana. L'exercici de prospectiva va donar uns resultats admirables. La situació actual de la llengua catalana és diferent: havent recuperat des de fa dècades l'accés als usos formals, ja hi ha generacions de parlants educats precisament en l'ús de la llengua en aquests àmbits, uns parlants que usen la llengua de maneres que han de ser objecte d'estudi i seguiment. Aquest és el respecte de què parlàvem: una necessitat tècnica perquè no hi ha manera de fer una normativa útil i viva si no és a partir de la descripció,

però de la descripció dels usos consolidats i prestigiosos, uns usos que ara sí que són observables.

Tot això justifica l'actualització normativa, especialment de la gramàtica. S'hi suma la voluntat de clarificar la part de la llengua que és doblement convencional, i en concret l'ortografia: simplificar-la i evitar-ne les incoherències, fer-la més flexible perquè pugui reflectir pronúncies diferents són també maneres de tenir presents tots els usuaris i, especialment, els aprenents de la llengua escrita.

Aquest document s'intitula NOVETATS EN ELS TEXTOS NORMATIUS DE L'IEC (2016-2023) perquè no tot el que s'hi recull són novetats normatives pròpiament o bé declaracions de canvi de criteri en les valoracions dels fenòmens: per exemple, molts d'usos de varietats territorials avalats per la tradició i el prestigi no havien estat mai recollits en un codi, i ara sí. I, igualment, molts d'usos generals que els avanços de la gramàtica descriptiva han ajudat a reconèixer com a propis de la llengua ara tenen, finalment, un lloc en la normativa. Són novetats en el sentit que ara apareixen explícitament en els documents normatius, però no són novetats perquè abans no s'emprassin o fossin condemnables.

Amb aquesta obra la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans ofereix una manera d'accedir a les diferències entre dos moments clau de la codificació de la llengua catalana, una guia per a resoldre ràpidament els dubtes sobre l'ús adequat de la llengua en cada circumstància. És la manera que tenim de retre comptes a qui ens devem: el conjunt de parlants del català.

NICOLAU DOLS SALAS
President de la Secció Filològica

Presentació

L'obra

El marc: els textos normatius

Entre el 2016 i el 2019, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) va dur a terme una important actualització de la normativa lingüística, amb la publicació de la gramàtica i l'ortografia normatives: la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC, 2016) i l'*Ortografia catalana* (OIEC, 2017), que estableixen la normativa gramatical i ortogràfica del català. La GIEC va ser complementada posteriorment amb dues versions reduïdes i adaptades, la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC, 2018) i la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* (GBU, 2019). La GIEC, l'OIEC i la GBU es van posar a disposició del públic en línia el 2022, en sengles segones edicions actualitzades, i la GEIEC, que ja havia nascut com una gramàtica en línia, ha arribat a la quarta edició, també actualitzada, el 2023.

L'obra NOVETATS EN ELS TEXTOS NORMATIUS DE L'IEC (2016-2023) (en endavant, NOVETATS) inclou una relació ordenada de les novetats de caràcter normatiu que contenen aquestes obres respecte a la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (7a ed., 1933), a la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC2),¹ a la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana* (PEOLC; I: *Fonètica*, 1990; II: *Morfologia*, 1992) i, secundàriament, respecte a altres documents normatius publicats per la Secció Filològica des de 1962, aplegats en el volum *Documents normatius*² o en la sèrie *Documents de la Secció Filològica*, o a altres obres de caràcter referencial de la Secció Filològica, com ara l'opuscle *El català de l'Alguer: un model d'àmbit*

1. En les seves versions anteriors a la publicació de la GIEC, això és, fins a l'actualització corresponent al juliol de 2015. Cal tenir en compte que, un cop publicada la GIEC el 2016, les diferents actualitzacions del DIEC que es fan periòdicament ja han anat incorporant gran part de les novetats gramaticals, a banda de les ortogràfiques.

2. *Documents normatius 1962-1996 (amb les novetats del diccionari)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1997.

restringit (2002), dedicat a la proposta d'un model estàndard per a l'alguerès. Algunes d'aquestes obres, tot i que no havien estat declarades oficialment com a normatives, gaudien d'aquesta consideració social pel fet que havien estat elaborades per la Secció Filològica i havien estat publicades per l'IEC.³

NOVETATS és, doncs, un compendi de la nova normativa publicada per l'IEC en els darrers vuit anys, amb la finalitat de destacar aquells aspectes normatius que han canviat respecte del corpus normatiu anterior, alhora que en recull les matisacions i la jerarquització dels fenòmens amb restriccions geogràfiques i funcionals que inclouen els nous documents.

La GIEC constitueix una actualització de la normativa gramatical de gran abast; no tant pel nombre absolut de canvis que introdueix respecte a la seva antecessora, la *Gramàtica catalana* de Fabra, que en els registres formals són relativament pocs, com pel nombre de fenòmens nous que tracta, amb una voluntat de descriure al més exhaustivament possible la realitat de la llengua. En aquest sentit, l'aspecte més rellevant en l'actualització de la normativa gramatical és la nova manera de concebre la prescripció: la GIEC s'allunya de les etiquetes tradicionals de *correcte* i *incorrecte* per deixar pas a una concepció de la prescripció molt més flexible i matisada, basada en l'adequació dels usos a la situació comunicativa en què es produeixen, segons l'adscripció a un parlar (variació geogràfica) i segons el registre, és a dir, segons el nivell de formalitat, el canal de comunicació emprat (oral o escrit) o si el fenomen o l'expressió pertany a un llenguatge d'especialitat (variació funcional). Aquest nou enfocament de la normativa ha determinat, com veurem, la selecció dels continguts d'aquesta obra.

El nombre de novetats procedents de l'OIEC és, en canvi, notablement inferior al de les gramàtiques, perquè la finalitat de la publicació era aplegar en un sol volum l'ortografia fundacional (*Normes ortogràfiques* de 1913 i les modificacions introduïdes de llavors ençà) i els acords ortogràfics presos per la Secció Filològica des de 1984.

Queden al marge d'aquesta obra les novetats lèxiques del DIEC2, que es publiquen periòdicament en llistes específiques d'actualitzacions de l'obra, i també les recollides en la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, III: Lèxic* (publicada digitalment el 2019 i en paper el 2022).

3. A banda de les esmentades, també s'han tingut en consideració altres obres de referència normativa en el passat, com el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932) i el *Diccionari ortogràfic* (1917) de Pompeu Fabra. En la delimitació de les novetats no s'han tingut en compte altres obres referencials o preceptives que no tenien la consideració normativa explícita de l'IEC, encara que fossin obra de membres de la institució.

L'obra reproduïx de manera estrictament fidel el contingut dels textos normatius en els fenòmens seleccionats i només se'n separa en el format, que vol ser màximament didàctic en l'exposició dels fenòmens i en la presentació dels exemples que els il·lustren.

Contingut

L'obra conté els fenòmens següents consignats en les obres gramaticals i en l'ortografia:

a) Els fenòmens que presentaven una codificació diferent en la normativa anterior, inclosos els que, tot i estar sancionats per l'ús en la redacció i els exemples d'aquelles obres, no hi apareixien codificats explícitament, per la qual cosa l'usuari no pot inferir-ne directament la valoració.

b) Els fenòmens que no han estat codificats en la normativa anterior i ara estan sotmesos a algun tipus de restricció (geogràfica o funcional) o bé a una valoració normativa explícita, que es pot concretar en l'acceptabilitat (generalment mitjançant les marques *(no) és acceptable* i *s'evita*) o en la jerarquització de solucions (indicada amb la marca *(és) preferible*).⁴

S'inclouen en aquesta obra, doncs, fenòmens que no solament tenen a veure amb el contingut i amb la valoració normativa, sinó també amb l'extensió geogràfica i l'ús en un registre determinat, d'acord amb la nova concepció de la normativa, basada en l'adequació dels usos a la situació comunicativa.

Queden al marge d'aquest recull, a més de les justificacions teòriques o diacròniques, tots aquells aspectes de caràcter descriptiu i que no havien estat tractats prèviament, especialment pel que fa a la sintaxi, d'acord amb el criteri de la GIEC d'establir la norma a mesura que es descriuen detalladament les formes i les construccions lingüístiques. Aquest fet es posa de manifest si comparem el volum de la GIEC amb el de la *Gramàtica* de Fabra: més de 1.300 pàgines de text imprès (exclosos els índexs) contra 135.

Origen, objectius i desenvolupament

NOVETATS té l'origen en un encàrrec de la llavors presidenta de la Secció Filològica, Teresa Cabré, el maig de 2017, de recopilació de les novetats normatives que introduïen la GIEC i l'OIEC, amb la finalitat de fer-ne difusió, en forma de fitxes, a les plataformes de l'Acadèmia Oberta, i molt especialment a l'Acadèmia Oberta als Ensenyants (AOE).

4. També s'han recollit altres fenòmens amb indicacions descriptives de freqüència, extensió, genuïtat, tradició o vitalitat (per exemple, *(és) habitual, tradicional, influència forana*, etc.), informacions que els usuaris podrien fer servir per a prioritzar una determinada solució, és a dir, que d'alguna manera orienten l'ús.

Tenint en compte l'ampli ressò social que havia tingut la publicació dels nous textos normatius, els debats que el seguiren i les interpretacions que en feren diversos col·lectius, la Secció Filològica va acordar posteriorment la publicació dels materials sota la forma d'un document únic, de consulta ràpida, per facilitar al lector la cerca i la lectura de manera més econòmica, que no exclou, amb tot, una lectura seguida. Es va encomanar la direcció del projecte a Anna Bartra-Kaufmann, membre numerària de la Secció i membre de la Comissió de Gramàtica, amb el suport de David Ordóñez (des del maig de 2017) i Cristina Guirado (d'octubre de 2020 a desembre de 2023), lingüistes de l'equip tècnic de la Secció Filològica. La publicació projectada es volia situar en la mateixa línia de *Novetats del diccionari* (2008), apareguda arran de la segona edició del DIEC.

El moment de la publicació de NOVETATS, força posterior a la primera edició de les obres normatives, ha permès incorporar a la redacció les diverses actualitzacions introduïdes en les noves versions digitalitzades, que van finalitzar el 2023.

La necessitat d'una obra de les característiques de NOVETATS ha quedat demostrada arran de l'interès dels professionals de la llengua per posar al dia els seus coneixements d'acord amb la nova normativa, amb les publicacions divulgatives que s'han elaborat fora de la Secció Filològica⁵ i amb els debats i cursos organitzats per diversos col·lectius de professionals. Vol ser una obra de consulta per als professionals de la llengua que vulguin aprofundir en la interpretació i l'aplicació de la nova normativa.

Estructura, contingut i format de l'obra

Per a la confecció del recull s'han seguit els criteris següents.

Màxima fidelitat als textos

L'obra reproduïx fidelment els fragments de les obres normatives originals. El text bàsic és sempre el de la GIEC, que és l'obra de referència principal i la que ha estat el punt de partida per a elaborar les altres gramàtiques. Aquest text es completa, quan escau, amb el de la GEIEC i el de la GBU per afegir exemples o per completar la descripció d'un fenomen. El principi que ha presidit la redacció ha estat sempre el de donar la informació més completa possible. Per tant, s'han tingut en compte els matisos introduïts per la GEIEC i la GBU respecte de la GIEC, sigui en l'exposició dels fenòmens, sigui en les valoracions normatives i en les

5. Vegeu els importants reculls de Jordi GINEBRA (*La nova normativa de l'Institut d'Estudis Catalans. Guia pràctica*, Tarragona, Universitat Rovira i Virgili, 2017) i de Neus NOGUÉ (*La nova normativa a la butxaca. L'Ortografia catalana' i la Gramàtica de la llengua catalana': principals novetats*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2018).

restriccions geogràfiques i funcionals que els afecten. També s'han inclòs informacions d'ús procedents de la GBU, que no apareixien en la GIEC i que van ser afegides posteriorment a la segona edició de la GEIEC (juny de 2020).

El fet que els exemples apareguin separats del cos del text, com veurem més avall, ha obligat en algun cas a modificar-ne lleument la redacció, sense que això suposi mai un canvi en el contingut de l'exposició respecte de les obres normatives originals.

Estructura heretada de les obres normatives

L'obra s'ha estructurat en quatre grans parts, seguint els grans blocs en què es divideixen els textos normatius. S'inicia amb l'**ortografia** i a continuació es tracten els aspectes continguts a les gramàtiques, agrupats de la forma tradicional en **fonètica, morfologia i sintaxi**.

Cada un dels quatre grans blocs comprèn diversos capítols, com en les gramàtiques. N'hi ha trenta-vuit en total: quatre d'ortografia, tres de fonètica, sis de morfologia i vint-i-cinc de sintaxi. Cada capítol es divideix en apartats, de nombre variable segons el contingut. Al seu torn, cada apartat comprèn un seguit de punts (les *novetats*), numerats per a fer més còmodes les referències i encapçalats per un títol que en focalitza o delimita el caràcter, que tracten cadascun dels fenòmens que són l'objecte d'aquesta obra. L'ordre de presentació dels punts és, en general, el mateix que tenen en les gramàtiques. En total, l'obra conté 846 novetats.

En línies generals, la divisió de l'obra en capítols i apartats reproduïx la de les gramàtiques, si bé en algunes ocasions s'han agrupat en apartats més petits a fi de procurar un equilibri relatiu entre les diverses parts i de facilitar-ne la consulta, especialment en la sintaxi.

Format diferenciat i innovador

L'accés a la informació té un suport important en el disseny formal de NOVETATS, força diferent al dels textos normatius. La utilització de recursos gràfics diversos i, especialment, la presentació dels exemples il·lustratius, separats del cos del text, permeten una exposició del fenomen clara i entenedora, i atorguen a l'obra un caràcter marcadament divulgatiu.

Estructura de les novetats

Encapçalament: numeració, títol, referències

Cada novetat porta com a **encapçalament** un número d'ordre, un títol i una o més referències a les obres normatives.

La **numeració** de les novetats és correlativa, amb quatre nivells que corresponen al número de bloc, de capítol, d'apartat i de punt (o novetat). En alguns casos, quan correspon a dos o més aspectes d'un mateix fenomen, una novetat s'ha

dividit en diferents punts encapçalats per una lletra. Seguidament hi figura el **títol** de cada novetat, que conté una breu descripció del fenomen i en delimita l'abast, i indica, quan pertoca, la restricció geogràfica, de registre o bé, quan no està condicionada, la no acceptabilitat del fenomen tractat.

Quan correspon a un punt encapçalat per una lletra, els títols poden completar o especificar el títol principal de la novetat. Per exemple:

3.5.2.13. Ús de l'auxiliar *ser* amb els temps de perfet (GIEC § 9.5.1e; GEIEC § 5.4.1d; GBU §§ 6.5 R4 i 29.4 R4)

a) En alguerès i en septentrional

b) En alguna expressió estereotipada com *on s'és vist*

A continuació del títol s'indica la **referència** a l'apartat de l'obra o obres normatives —GIEC, GEIEC, GBU o OIEC— d'on s'ha extret la redacció, precedit del símbol §. Quan hi ha més d'una referència, les obres normatives s'esmenten sempre en el mateix ordre: GIEC, GEIEC, GBU, OIEC, en les novetats de tipus gramatical, i OIEC, GIEC, GEIEC, GBU, en les novetats de tipus ortogràfic. Quan la referència conté més d'un apartat, s'ordenen pel número d'apartat, sense prioritzar-ne cap ni tenir en compte la rellevància de la informació que aporten al text. La referència específica, quan escau, si el text prové d'un quadre o, en el cas de la GBU, d'una remarca normativa i d'ús; si la referència és a una conjugació verbal, se n'indica el verb.

3.5.7.5. Formes de les persones 2 i 3 del present d'indicatiu, i 2 de l'imperatiu, dels verbs *lluir* (i derivats) i *pruir* amb el radical amb una única *u* (GIEC § 9.6.1.7a; GIEC: *lluir*, *pruir*; GEIEC § 5.5.1e; GBU § 7.1 R4)

4.8.1.9. Ús no pronominal del verb *tornar-se* en mallorquí i menorquí (GIEC § 22.2.3.2f; GEIEC § 18.2.1g)

Remarquem que, en general, les referències indiquen exclusivament la font de la redacció del text, i no les obres que tracten el fenomen: així, un mateix fenomen pot estar recollit, amb extensió i presentació diferent, a les tres gramàtiques, però si el text i els exemples de NOVETATS provenen únicament de la GIEC, només es dona la referència a aquesta obra. Per contra, si la redacció prové de la GEIEC i de la GBU però la GIEC també tracta el fenomen, se segueix també el criteri de donar la referència a la GIEC en primer lloc. En cas de coincidència en la redacció de la GEIEC i la GBU, fet que s'esdevé amb una certa freqüència, hi ha solament la referència a la GEIEC.

Text: contextualització, novetat, símbols, remissions, elements de suport

A continuació de l'encapçalament apareix el **text** que constitueix la novetat pròpiament dita, en què s'exposa el fenomen referenciat. La novetat pot anar precedida d'una **contextualització** més o menys extensa, marcada de color gris per a diferenciar-la del text de la novetat. De vegades, la contextualització s'acompanya d'exemples que la completen.

No es conserva l'ús de dues mides diferents de lletra que tenen les obres normatives per a distingir l'explicació general de certes especificitats complementàries o més secundàries.

El text també conté, en alguns casos, **quadres**, que sintetitzen i distribueixen alguns dels continguts tractats, i **figures**, en el cas dels contorns entonatius (capítols 4.18 i 4.24). Quan el fenomen es tracta en més d'un punt o bé la redacció alludeix a un aspecte desenvolupat en un altre punt, s'ha inclòs una **remissió** interna al punt corresponent, precedit del símbol §.

Si el fenomen indica explícitament alguna restricció en l'ús, i a fi de poder-la identificar visualment amb més claredat, es marca al marge i a l'inici del paràgraf en qüestió mitjançant els dos **símbols** següents:

- 🌐 indica una restricció geogràfica del fenomen
- ↕ indica una restricció de tipus funcional, referida generalment al registre o nivell de formalitat, però també a l'ús del fenomen en un àmbit especialitzat, o en un canal determinat (oral o escrit)

Aquests dos símbols poden aparèixer combinats, l'un a sota de l'altre, seguint l'ordre en què apareix en la redacció la restricció que indiquen. No es marquen de cap manera les valoracions normatives referides a l'acceptabilitat del fenomen en la llengua general.

Exemples

L'exposició dels fets gramaticals recolza en els **exemples**, els quals en NOVETATS no tenen una mera funció complementària; ans al contrari, assoleixen una funció fonamental gràcies a la informació que contenen i a la manera com es representen.

Els exemples van separats del cos del text en paràgraf a part, i s'han marcat amb un color diferenciat del cos del text, **el color morat**. Es presenten en cursiva; dins de l'exemple, l'element, mot o construcció clau que constitueix el nucli de la novetat apareix destacat en **negreta**. Sovint, els exemples apareixen encapçalats per un text, en rodona i color negre, que indica a quin aspecte de l'exposició precedent es refereix.

Balàeric, nord-occidental i septentrional: ***Hi ha poques cadires***

Resta de parlars: ***Hi han poques cadires***

A més, poden anar seguits de comentaris de diversa índole, que complementen i concreten l'explicació precedent, també en rodona però **de color morat**. Els parèntesis poden incloure construccions equivalents o alternatives, glosses, informacions sobre la funció o la interpretació de l'element destacat, excepcions o casos amb què es pot comparar una construcció, entre altres indicacions.

Poder no era ell qui va trucar (en comptes de la solució formal Potser no era ell qui va trucar)

Anit va ploure molt ('Ahir a la nit')

Tot just sortir vosaltres, va començar la discussió (amb subjecte explícit)

Tots els fenòmens s'il·lustren sistemàticament, fins i tot en els casos en què als fragments recollits no n'hi havia cap; en aquests casos, s'ha recorregut a exemples del DIEC (en les versions posteriors al 2016, quan s'hi anaven incorporant les novetats) o del *Diccionari essencial de la llengua catalana* (DEIEC).

La manera de presentar els exemples de NOVETATS proporciona informació rellevant sobre la valoració o sobre la restricció del fenomen que il·lustra. Així, sovint s'han posat en paral·lel les formes sancionades amb marques o valoracions diferents. Si un exemple inclou una opció que es considera no acceptable o que s'evita en els registres formals, es presenta precedit de la marca *i no* al davant; si l'ús il·lustra una adscripció geogràfica determinada, sovint es contrasta amb la forma o construcció d'ús general; quan la variació és d'ordre funcional, de registre d'ús, sovint s'acompanya una forma o un ús col·loquial amb el seu equivalent en els registres formals per a fer visible el contrast de solucions d'una manera més clara. Aquest efecte és especialment rellevant en el cas de les informacions amb valoració normativa. En el cas de les opcions que s'exclouen en els registres formals, tant si es consideren no acceptables com si es constata que s'eviten, la marca de presentació de l'exemple que les il·lustra és sempre *i no*.

El quadre 1 mostra les marques i els signes emprats en la presentació dels exemples de NOVETATS.

QUADRE 1
Marques i signes utilitzats en els exemples

MARCA	VALOR	EXEMPLES
A/B	alternativa	<i>Una gran quantitat d'inscrits no es va/van presentar</i> <i>Eviteu de parlar {d'allò que / del que} els pugui molestar</i>
A ('B)	glossa	<i>Refereix-te al que em vaig referir jo ahir ('a allò a què')</i>
A (equivalent a B)	equivalència sintàctica	<i>Va treballar bona cosa (equivalent a Va treballar força)</i>
A (i també B)	construcció alternativa o equivalent	<i>Se sentien molts crits (i també Es sentien molts crits)</i>
A (cf. B)	comparació	<i>arterioesclerosi (cf. esclerosi)</i>
A (preferible a B)	A és preferible a B	<i>Anem cap a Puigcerdà (preferible a Anem vers Puigcerdà)</i>
A (en comptes de... B)	A i B són solucions equiparables però amb diferències d'ús	<i>Dis-me què vols (en comptes de Digues-me què vols)</i> <i>Me parla de tu (en comptes de la solució preferible Em parla de tu)</i>

MARCA	VALOR	EXEMPLES
A (en comptes de la solució formal B)	B és preferible a A en els registres formals	<i>Veig que eres molt treballador, tu!</i> (al costat de la solució general <i>Veig que ets molt treballador, tu!</i>)
A (en comptes de la solució general B)	B és la solució de A en la llengua general	<i>En va portar masses, de llibres</i> (en comptes de la solució formal <i>En va portar massa, de llibres</i>)
A (i no B)	B no és acceptable o s'evita	<i>perdre</i> (i no <i>perde</i>) <i>No té cap importància</i> (i no <i>No té ninguna importància</i>)
A (però B)	B és una excepció o un ús que contrasta amb A	<i>Melons, en queden tres</i> (però <i>En queden tres, de melons</i>)
A (pronunciat B)	pronúncia	<i>celobert</i> (pronunciat c[ɛ]lobert) <i>l'NBA</i> (pronunciat «ena-be-a»)

Referència a la normativa anterior

Al final de la novetat hi pot haver una **referència a la normativa anterior**, quan el tractament en les obres normatives contrasta amb el tractament que el fenomen rebia en les recomanacions o textos normatius anteriors, especialment amb la valoració que hi tenia. En aquests casos, s'indica l'obra de referència anterior en un paràgraf tramut en color gris, en un cos de lletra més menuda i precedit del símbol 📖. Si n'hi ha més d'una, s'ordenen cronològicament; en primer lloc, la més antiga. S'especifica el número d'apartat i la pàgina en què es tracta el fenomen. Per exemple:

📖 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, §§ 11 (p. 19) i 14 (p. 21)
PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.1 (p. 17)

En el cas del DIEC, s'indica l'entrada o entrades (en negreta) i, si escau, el número d'accepció i de subaccepció, o bé la subentrada (en cursiva). Per exemple:

📖 DIEC2: **tindre**, *vindre*

📖 DIEC2: **tant**² 3.1 (*en tant que*)

Els diferents punts encapçalats per una lletra que formen una novetat poden presentar, quan escau, referències a la normativa anterior específiques.

La inclusió d'aquesta informació permet diferenciar visualment aquells fenòmens que són una novetat precisament perquè *canvien* respecte de la normativa anterior, d'aquells altres fenòmens que simplement contenen observacions geogràfiques o de registre, o bé valoracions normatives no registrades anteriorment.

Equip de treball i agraïments

L'elaboració de NOVETATS EN ELS TEXTOS NORMATIUS DE L'IEC (2016-2023) s'ha dut a terme sota la direcció d'Anna Bartra-Kaufmann, membre de la Secció Filològica i de la Comissió de Gramàtica, i coordinadora de l'Acadèmia Oberta als Ensenyants, d'acord amb l'encàrrec de la llavors presidenta de la Secció Filològica, Teresa Cabré, actual presidenta de l'Institut d'Estudis Catalans.

La preparació del text ha estat a càrrec de David Ordóñez, tècnic lingüístic de la Secció, que també n'ha supervisat la correcció i n'ha dut a terme l'edició. El projecte ha comptat amb la col·laboració de Cristina Guirado, tècnica lingüística de la Secció, en les tasques de redacció i revisió. En el disseny formal de l'obra també s'ha comptat amb l'assessorament desinteressat de l'editora Esther Bellavista.

La Comissió de Gramàtica, composta en el període de desenvolupament del projecte per Gemma Rigau (presidenta), Manuel Pérez Saldanya (director de l'Oficina de Gramàtica), Anna Bartra-Kaufmann, Maria Josep Cuenca i Nicolau Dols, ha supervisat el format, l'estructura i la part corresponent a les gramàtiques de NOVETATS, amb el suport de l'Oficina de Gramàtica, amb Xavier Rofes al capdavant. Mila Segarra, directora de l'Oficina d'Estandardització i responsable acadèmica de l'*Ortografia catalana*, i Ramon Sistac, president de la Comissió d'Estandardització, han supervisat la part corresponent a l'ortografia. La digitalització de les obres normatives de l'IEC ha facilitat la darrera etapa de revisió de NOVETATS.

El projecte ha experimentat alguns canvis des de la concepció inicial en forma de material d'ús intern fins al resultat en forma de document únic que avui es presenta. La direcció del projecte vol expressar el seu agraïment a totes les persones que d'una manera o una altra han contribuït a fer-lo realitat i a millorar-ne la qualitat. En primer lloc, a la presidenta de l'IEC, Teresa Cabré, impulsora del projecte, a qui es deu la idea original, i a l'actual Consell de Govern de la Secció Filològica, presidit per Nicolau Dols i format per Mila Segarra, Mercè Lorente i Maria Josep Cuenca, cal agrair-los el ferm suport i l'ajut actiu. Al president de l'antiga Comissió de Relacions amb els Col·lectius Lingüístics, Màrius Serra, i als coordinadors de les altres dues plataformes de l'Acadèmia Oberta, Oriol Camps i Giralt (Mitjans de Comunicació) i August Bover (Escriptors, Traductors i Correctors), el suport i els valuosos suggeriments rebuts en les primeres etapes del disseny del projecte. I també als membres de la Secció Filològica que han atès i resolt diligentment les consultes que els han estat adreçades sobre qüestions concretes, especialment a Francesc Ballone, Nicolau Dols, Isidor Marí, Joan Peytaví i Gemma Rigau. I finalment, cal donar les gràcies a Laia Castanyer, cap de l'Oficina d'Estandardització, per les observacions i els suggeriments fets al llarg de l'elaboració de l'obra; a Roser Sanromà (Corpus i Infraestructures Lingüístiques), per l'ajut prestat en la conversió del text original al disseny formal final, i al Servei Editorial de l'IEC, amb Montserrat Torras, Sílvia López i Daniel Luján, amb la col·laboració externa d'Eva Pallarès, per la correcció i la supervisió de l'edició del text.

Abreviacions, signes i símbols fonètics

Abreviacions

cf.	conferiu, confronteu	IEC	Institut d'Estudis Catalans
DGLC	<i>Diccionari general de la llengua catalana</i> de Pompeu Fabra (1932)	imp.	imperatiu
DIEC2	<i>Diccionari de la llengua catalana</i> , segona edició (2007; versions anteriors a 2016)	ind.	indicatiu
etc.	etcètera	OIEC	<i>Ortografia catalana</i> (2017; segona edició en línia, 2022)
GBU	<i>Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana</i> (2019; segona edició en línia, 2022)	p.	pàgina
GEIEC	<i>Gramàtica essencial de la llengua catalana</i> (2018; quarta edició, 2023)	PEOLC	<i>Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana</i> (I: Fonètica, 1990; II: Morfologia, 1992)
GIEC	<i>Gramàtica de la llengua catalana</i> (2016; segona edició en línia, 2022)	pl.	plural
		pres.	present
		sing.	singular
		subj.	subjuntiu
		vg. tb.	vegeu també

Signes

- Segueix un prefix o una forma prefixada (com en *ex-* i *raqui(o)-*), precedeix un sufix, una forma sufixada o una terminació (com en *-itzar*, *-filia* i *-es*) o precedeix i segueix un afix en posició interior (com en *-ass-*).
- () Enclouen un segment de suport o una marca flexiva que, sense pertànyer a un afix, s'hi sil·labifica (com en *riz(o)-*); un element opcional d'una construcció (com en *d'aquí (a) un mes* o en *davant (de) l'església*).
- . Marca la frontera entre síl·labes (com en *in.gè.nu.a*).
- / S'interposa entre variants o alternatives (com en *ix/x* o en *Aquest avió va a/al Senegal*).
- / / Enclouen una forma fonològica (com en */bl/*).

- * Precedeix els exemples ortogràficament incorrectes (com en **pereestroika*) o inexistents (com en **esbena*).
- [] Enclouen una forma fonètica (com en [ɲ] o en *esfi*[ɲks] / *esfi*[ɲs]).
- { } En els exemples enclouen elements en alternança formats per més d'un mot, separats amb el signe « / » precedit i seguit d'espai (com en *Aquestes portes s'obren per {si mateixes / elles mateixes}*).
- ' ' Enclouen el significat o la glossa d'una forma lingüística (com en *tenir-se-les 'barallar-se'* o *El cafè està fred 's'ha refredat'*).
- + Marca la combinació dels elements en un patró fonètic (com en *seguida de s + consonant*), morfològic (com en *per + es*) o sintàctic (com en «*arribar a + infinitiu*»).
- > Assenyala la direcció d'un procés diacrònic (com en *jaïa > jeia*).
- « » Enclouen un patró morfològic o sintàctic (com en «*estar a punt de + infinitiu*») o bé la pronúncia o la lectura d'un mot o d'una expressió (com en *l'NBA (pronunciat «ena-be-a»)*).
- ∅ Representa un element elidit o silenciàt (com la preposició en *Confiat ∅ que aprovaria*).
- § En les referències i les remissions precedeix el número d'apartat.
- ... S'interposa entre els membres separables d'una correlació (com en *tant... com*); dins d'un parèntesi explicatiu d'un exemple indica que s'ha elidit una part de l'exemple principal (com en *Compra-li dos llibres qualssevol (i no ...dos llibres qualsevols)*).

Símbols fonètics

Vocals

a	mar	i	fil
e	cent	o	fosc
ɛ	mel (<i>en parlars septentrionals</i>)	ɔ	tot (<i>en parlars septentrionals</i>)
ə	matí (<i>en parlars orientals</i>)	ɔ	lloc
ɛ	peu	u	dur

Consonants

b	bar	ð̃	pitjor
β	obert	f	foc
c	cavall (<i>en parlars mallorquins</i>)	g	gat
d	dos	ɣ	figa
ð	idea	h	hegelià
ð̃	dotze	j	iode

ɟ	gall (<i>en parlars mallorquins</i>)	ɹ	dos dits (<i>en parlars mallorquins</i>)
ʝ	regar (<i>en parlars mallorquins</i>)	r	cara
k	cop	s	sal
l	lent	ʃ	guix
ʎ	llamp	t	tall
m	meu	ʦ	potser
ɲ	confit	tʃ	cotxe
n	nas	v	vaca (<i>en parlars no betacistes</i>)
ɲ	seny	w	cauen
ɲ	conte	x	Rioja
ɲ	fang	z	rosa
p	poc	ʒ	roja
r	riu	θ	cinc (<i>en parlars de la Franja</i>)

Diacrítics

- [ˆ] doble articulació
- [˙] més obert
- [˚] dental

Suprasegmentals

- ˘ accent primari
- ˘ accent secundari
- ↗ patró entonatiu ascendent
- ↘ patró entonatiu descendent

Altres símbols

- indica una restricció geogràfica del fenomen
- indica una restricció funcional, generalment referida al registre
- encapçala la indicació d'una obra normativa o referencial anterior

1

Ortografia

1.1. Les lletres

1.1.1. L'alfabet

1.1.1.1. Els noms alternatius de les lletres en la tradició ortogràfica valenciana (OIEC § 2.1)

En la tradició ortogràfica valenciana, les lletres *efa*, *ela*, *ema*, *ena*, *erra* i *essa* també reben les denominacions *efe*, *ele*, *eme*, *ene*, *erre* i *esse*.

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 1 (p. 9)

1.1.2. La grafia dels sons ròtics, laterals, fricatius i africats

1.1.2.1. Grafia del so ròtic vibrant [r] entre vocals precedida d'un prefix o d'una base lèxica (OIEC §§ 1.3a i 2.4.2; GBU § 8.3 R4)

En els mots compostos i prefixats en què el so de *erra* vibrant o forta [r] apareix entre vocals precedit d'un prefix o d'un radical, s'escriu generalment *r*: *antiràbic*, *autoretrat*, *Bielorússia*, *biorítme*, *contrarestar*, *desoxiribonucleic*, *extraradi*, *infra-roig*, *multiracial*, *neorealisme*, *preromànic*, *radioreceptor*, *semirecta*, *turboreactor*, *vicerectorat*.

Però s'escriuen amb *rr* els mots formats amb els prefixos *a-* verbalitzador (*arraconar*, *arreglerar*, *arruïnar*) i *i-* (variant de *in-*, escrita *ir-*: *irracional*, *irreal*, *irrompible*); alguns mots prefixats ja formats en llatí (*birrem*, *prerrogativa*, *prorrompre*, *virrei*); alguns compostos manllevats (*aiguarràs*, *bancarrota*) o delocutius (*arreveure*, *anorrear*), i els compostos amb les terminacions d'origen grec *-rràgia*, *-rea* i *-rroide* (*hemorràgia*, *diarrea*, *seborrea*, *verborrea*, *hemorroide*). Ara també passen a escriure's amb *rr*, amb la finalitat d'evitar la pronunciació amb *erra* bategant o simple [r]:

a) Els mots formats amb els prefixos *a-* privatiu ('absència de') i *co-* (variant de *con-*, escrita *cor-*).

Amb el prefix *a-* privatiu: *arrafidi*, *arreflèxia*, *arrítmia*, *arrize*

Amb el prefix *co-*: *corredemptor*, *correferent*, *corregnar*, *correligionari*,
correpressor, *corresponsable*

b) El mot *erradicar* i derivats.

erradicar, erradicació, erradicatiu

c) Els compostos amb els radicals d'origen grec *raqui(o)*- 'columna vertebral', *reo*- 'corrent', *rin(o)*- 'nas', *rinco*- i *-rrinc* 'trompa, bec', *riz(o)*- 'arrel' i *rodo*- 'rosa', i amb les terminacions *-rràfia* 'costura, sutura' i *-rrexí* 'ruptura, esquinç'.

Amb *raqui(o)*:- *cefalorraquidi, glucorràquia, intrarraquidi, pneumatorràquia*

Amb *reo*:- *batirreòmetre, biorreologia, hemorreològic*

Amb *rin(o)*:- *arrínia, catarrí, cetorrínid, cromorrinorea, dacriorrinostomia, leptorrí, mesorrí, mesorrínia, otorrinolaringòleg, platirrí*

Amb *rinco*- i *-rrinc*: *cinorrinc, nematorrinc, nissorrinc* ('mosquit tropical'), *ornitorrinc, Oxirrinc* ('ciutat de l'antic Egipte'), *ptilonorrínquid*

Amb *riz(o)*:- *arrize, arrizòfit, arrizotònic, coral·lorriza, glicirrizina, micorriza, micorrizogen, pilorriza, polirriz*

Amb *rodo*:- *calciorrodocrosita, cinorròdon, metarrodogsina*

Amb *-rràfia*: *arteriorràfia, neurorràfia, perineorràfia*

Amb *-rrexí*: *cariorrexí, himenorrexí, metrorrexí, miorrexí*

FABRA, «Exposició de l'ortografia catalana», *Diccionari ortogràfic*, 1917, § 41 (p. 43)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 17 (p. 22)

1.1.2.2. Grafia *tl* per a representar el so [ll] en mots patrimonials en valencià i baleàric (OIEC § 2.5.3)

En mots patrimonials, els dos sons laterals, [ʎ] i [l], es geminen en una sèrie de casos, i llavors s'escriuen amb les grafies *tll* i *tl*. La grafia *tll* representa el so [ʎʎ], propi del central, el septentrional i el nord-occidental. En els parlars baleàrics i valencians i en tortosí aquest so geminat és alveolar [ll], i llavors es representa amb la grafia clàssica *tl* en la tradició ortogràfica valenciana i balear.

Amb la grafia *tll* [ʎʎ]:

ametlla, batlle, espatlla, motlle, motllura, vetlla; Rotllan (antropònim), *Batllori, Cotlliure*

Amb la grafia *tl* [ll]:

ametla, batle, espatla, motle, motlura, vetla; Fondespatla, Novetlè

Són igualment acceptables les dues pronúncies en els parlars en què són pròpies (§ 2.2.3.2). Amb tot, en bona part del valencià i al sud de la Franja la pronúncia no és geminada sinó simple [l], si bé en els registres formals és preferible la pronúncia geminada.

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 21 (p. 24)

1.1.2.3. Grafia de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs amb el radical acabat en *-g* en baleàric i alguerès (OIEC § 2.7.4.3b)

En baleàric i en alguerès, s'escriu amb *g* final la grafia de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs de la conjugació I amb el radical acabat en aquesta consonant.

amag (de *amagar*), *freg* (de *fregar*), *jug* (de *jugar*), *pag* (de *pagar*),
pleg (de *plegar*)

Cal tenir en compte, però, que s'escriu *c* i no *g* en els verbs acabats en *-igar*, a fi d'evitar la pronúncia africada [tʃ] que podria tenir la terminació *-ig*.

enraic (de *enraigar*; cf. *enraig*, de *enrajar*), *llic* (de *lligar*; cf. *llig*, de *llegir*),
abric (de *abrigar*), *calcic* (de *calcigar*), *fumic* (de *fumigar*), *intric* (de
intrigar), *investic* (de *investigar*), *oblic* (de *obligar*), *pessic* (de *pessigar*),
tric (de *trigar*)

També s'escriu *c*, i no *g*, en les formes pures alguereses d'alguns verbs de la conjugació III, i en les formes dels verbs *mastegar* i *mossegar*.

sic (de *seguir*, pronunciat [k]; cf. *corrig*, de *corregir*, i *protig*, de *protegir*,
pronunciats [tʃ])
mastic (de *mastegar*), *mossic* (de *mossegar*)

«Sobre la grafia de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs a les Illes Balears», 1999, § 1.3 (*Documents de la Secció Filològica, IV*, p. 20)
El català de l'Alguer, § 3.17.1 (p. 40-41)

1.1.3. La grafia d'alguns sons no sistemàtics en manlleus: [h], [x] i [θ]

1.1.3.1. Grafia de la consonant aproximant glotal sorda [h] (OIEC § 2.10.2)

La grafia *h* representa la pronúncia aspirada de la consonant aproximant glotal sorda [h] (§ 2.2.7.3) en interjeccions, en el verb *halar* ('menjar'), d'origen caló, i en mots manlevats de les llengües que tenen *h* aspirada (com l'anglès, l'alemany o l'àrab), especialment els no adaptats fonèticament al català, i en llurs derivats. En aquests casos, la *h* sol conservar la pronúncia [h] de la llengua originària.

Interjeccions:

ehem!, *ha!* *ha!* *ha!*, *hum!*, *ahà!*

Verb *halar*:

S'ha halat tot el pa

Manlleus en què se sol conservar la pronúncia [h] originària:

dírham, *gihad*, *haima*, *hansa* (i *hanseàtic*), *haussa*, *hàmster*, *hàndicap*,
hinterland, *hippy*, *hobby*, *hòlding*, *husky*, *maharajà*, *mihrab*, *suahili*

Hamlet, Hegel, Hilda, Hitler, Hölderlin, Hume, Hussein; Haifa, Hanoi, Hèlsinki, Hollywood, Hong Kong, Sàhara hamiltonià, hawaià, hegelià, henry, hitlerià, sahrauí

FABRA, «Exposició de l'ortografia catalana», *Diccionari ortogràfic*, 1917, § 34 (p. 39)

1.1.3.2. Grafia de la consonant fricativa velar sorda [x] (OIEC §§ 2.1.1 i 2.9.1c; GIEC § 1.4, quadre 1.4)

La consonant fricativa velar sorda [x] es representa per *j* en certs castellanismes.

jaleo ('acte central de les festes majors de Menorca'), *jabugo, orujo Jaén, La Rioja*

També es representa pel dígraf *kh* en certs manlleus provinents de llengües d'al·fabet diferent del llatí, com ara el grec, el rus o l'àrab (§ 2.2.7.2).

khi, khàzar, khmer, moaixakha, sikh, sovkhov Txékhov, Khomeini, Khrusxov, Kazakhstan, Khàrkiv, Sakhalín

1.1.3.3. Grafia de la consonant interdental fricativa sorda [θ] (OIEC § 2.1.1; GIEC § 4.1)

La consonant interdental fricativa sorda [θ] (§ 2.2.7.1) es troba en determinats manlleus, sobretot de l'anglès i del grec, amb la grafia *th*.

thriller, ethos

Aquesta consonant és autòctona en algunes zones molt concretes de la Franja, en mots que en la llengua general presenten una [s] amb les grafies *c* i *ç*.

cella, cinc, plaça, braç

1.2. L'accent i la dièresi

1.2.1. Ús de l'accent gràfic

1.2.1.1. Ús de l'accent obert en els mots pronunciats amb vocal neutra tònica en baleàric (OIEC § 3.1.2)

- En els parlars baleàrics, s'escriuen amb accent gràfic obert (è) els mots que es pronuncien amb vocal neutra [ə] tònica (§ 2.1.1.1).

alè, danès, merèixer, ofèn, ofès (del verb ofendre), replè, serè, Mercè [á]

Fan excepció la forma verbal *és* (pronunciat [és]), el nom *església* i l'infinitiu *témer*.

1.2.1.2. Ús de l'accent en les formes baleàriques de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs de la conjugació I (OIEC §§ 1.3d, 3.1.2.1b i 3.1.2.2a)

- S'escriuen amb accent greu (è) les formes baleàriques de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs acabats en *-enar* i en *-esar*, sempre que la *e* representi una vocal neutra [ə]; si no, s'escriuen amb accent agut. També s'escriu accent agut en els derivats de *frenar* i *pesar*, de la mateixa manera que en les formes dels verbs acabats en *-essar*, llevat de *disfressar*.

Verbs acabats en *-enar*: *anomèn, esmèn, remèn [á]* (però *berén, entrén, estrén, ordén, oxigén [é]*)

Verbs acabats en *-esar*: *avès, palès [á]*

Verbs derivats de *frenar* i *pesar*: *refrén, contrapés, sospés [é]*

Verbs acabats en *-essar*: *confés, exprés, ingrés, interés, procés, progrés, través [é]* (però *disfrès [á]*)

- També s'escriuen amb accent greu (ò) les formes baleàriques de la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs acabats en *-osar* i en *-ossar*, amb algunes excepcions, especialment els acabats en *-bossar*.

Verbs acabats en *-osar*: *dispòs, expòs, impòs, opòs, propòs, repòs, supòs [ó]*

Verbs acabats en *-ossar*: *adòs, desglòs, destròs, redòs [ó]* (però *endós [ó]*)

Verbs acabats en *-bossar*: *arrebós, esbós, desembós, reembós [ó]*

1.2.1.3. Ús de l'accent agut, en comptes del greu, sobre la e tònica en la tradició ortogràfica valenciana i en alguerès (OIEC § 3.1.2.1)

En la tradició ortogràfica valenciana ratificada per les *Normes* de Castelló (1932), que és seguida per la major part de gramàtiques elaborades per valencians fins avui, és habitual i acceptable l'ús de l'accent agut (en comptes del greu) sobre la e tònica corresponent, d'acord amb la pronúncia pròpia dels parlars occidentals (§ 2.1.1.1):

a) En els mots aguts acabats en -ès que no dupliquen la s en formar el plural.

cortés, il·lés; anglés, francés; admés, pretés

b) En els numerals ordinals i altres mots acabats en -è.

*cinqué, sisé
alé, café, comité, obscé, seré (adjectiu)*

c) En les formes de la persona 3 del present d'indicatiu d'alguns verbs de la conjugació II i en altres mots acabats en -èn.

*apréen, comprén, depén, ofén
edén, mossén*

d) En els infinitius acabats en -èixer, -èncer i -ènyer.

*conéixer, meréixer
convéncer, véncer
atényer, empényer, estrényer*

e) En les formes rizotòniques de les persones 4 i 5 de l'imperfet d'indicatiu.

créiem, féiem; quéieu, véieu

f) En els mots plans acabats en -ol.

cércol, pésol, térbol, trévol

g) En alguns mots esdrúixols.

sémola, sépia

Tanmateix, es manté l'accent greu en l'interrogatiu i el relatiu tònic *què* i la conjunció *perquè*, en alguns cultismes i manlleus esdrúixols o plans com *època, sèrie, èter, plèiade, dèbil* o *mèrit* (aquests tres darrers, pronunciats amb e oberta), i en el topònim *València*.

Actualment, en alguerès també és habitual l'ús de l'accent agut en aquests casos.

FABRA, «Exposició de l'ortografia catalana», *Diccionari ortogràfic*, 1917, § 3.1 (p. 24)
FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 3 (p. 12-14)

1.2.1.4. Ús excepcional de l'accent gràfic per a indicar que una *u* tònica precedida d'una *g* no forma diftong amb la vocal següent (OIEC § 3.1.1.7)

L'accent gràfic s'utilitza excepcionalment per a indicar que una *u* tònica precedida d'una *g* no forma diftong amb la vocal següent, en determinats mots i en les formes rizotòniques del verb *aguar*.

gúa, ingúix, Ingúixia
agúo, agúes, agúa, agúen

En algun cas rar en què la *u* és àtona, no es pot marcar de cap manera el hiat amb la vocal següent, com en les formes arrizotòniques i els derivats del verb *aguar*.

aguava (pronunciat *a[gu.á]va*), *aguaré*
aguament

 DIEC2: *aguar, gúa*

1.2.2. L'accent diacrític

1.2.2.1. Reducció de l'accent diacrític (OIEC §§ 1.3e i 3.1.3)

La llista de mots que porten accent diacrític queda reduïda a quinze mots monosíl·labs d'ús freqüent, triats entre les més de cent cinquanta formes que existien, per tal d'evitar, sobretot, males lectures amb la confusió entre elements gramaticals tòncics i àtons.

L'accent diacrític s'aplica a un curt nombre de mots monosíl·labs que, d'acord amb les regles generals d'accentuació, no s'haurien d'accentuar. Serveix per a establir una distinció entre aquests mots i uns altres que tenen la mateixa forma gràfica però un significat diferent, i amb els quals tenen una certa possibilitat de confondre's perquè podrien convenir en un mateix enunciat. Entre aquests mots, s'accentuen els que són tòncics i, entre els tòncics, els que tenen la vocal accentuada tancada. En el cas de *sòl* i *sol*, s'accentua el mot menys freqüent. Els mots que s'escriuen amb accent diacrític són els que figuren en el quadre 2.

QUADRE 2
Mots que porten accent diacrític

MOTS AMB ACCENT DIACRÍTIC		MOTS SENSE ACCENT DIACRÍTIC	
bé	Nom masculí (pl. béns), 'allò que procura un avantatge, una satisfacció': <i>Ho faig pel teu bé. Béns immobles.</i>	be	Nom masculí (pl. bens), 'anyell': <i>Esquila el be. Un ramat de bens.</i>
	Adverbi, conjunció i interjecció: <i>Ho ha fet molt bé. Bé han dit que hi era. Bé, bé!</i>		Nom femení (pl. <i>bes</i>), 'nom de la lletra b': <i>S'escriu amb be de bou. Confon les bes i les pes.</i>

MOTS AMB ACCENT DIACRÍTIC		MOTS SENSE ACCENT DIACRÍTIC	
déu	Nom masculí (pl. déus), 'divinitat, ésser suprem': <i>Creure en Déu. Els déus grecs.</i>	deu	Nom femení (pl. deus), 'font': <i>Una deu termal. S'eixuguen les deus.</i>
			Numeral cardinal, nom masculí (pl. deus) i femení plural: <i>Cinc i cinc fan deu. He tret un deu en física. Han sortit dos deus seguits. Les deu del matí.</i>
			Formes de les persones 3 i 2 del pres. d'ind., i 2 de l'imp. del verb <i>deure</i> : <i>Em deu diners. Em deus cent euros.</i>
			Forma de la persona 5 del pres. d'ind. i de subj., i 5 de l'imp. del verb <i>dar</i> : <i>No us deu pressa.</i>
és	Forma de la persona 3 del pres. d'ind. del verb <i>ser</i> (o <i>ésser</i>): <i>El meu pare és metge.</i>	es	Pronom feble: <i>Això es fa de seguida.</i>
			Article salat: <i>Tanca es cavall.</i>
			Plural de <i>e</i> , nom femení, 'nom de la lletra <i>e</i> ': <i>Fa unes es molt elegants.</i>
mà	Nom femení (pl. mans), 'terminació del braç': <i>Dona'm la mà. Té les mans fredes.</i>	ma	Possessiu àton (pl. mes): Ma mare.
més	Adverbi, quantitatiu i nom masculí: <i>En vull més. Tinc més anys que tu. Les sumes s'indiquen amb un més entre les xifres.</i>	mes	Nom masculí (pl. mesos), 'part de l'any': <i>El mes de gener. Els mesos d'hivern.</i>
			Participi del verb <i>metre</i> : <i>L'han mes en llibertat.</i>
			Conjunció adversativa: <i>Va dir que ho faria, mes no ho farà.</i>
			Plural del possessiu àton <i>ma</i> : Mes ties.
món	Nom masculí (pl. mons), 'conjunt de totes les coses creades; la Terra': <i>La fi del món. Ha fet la volta al món. Crea mons imaginaris.</i>	mon	Possessiu àton (pl. mos): Mon pare.
pèl	Nom masculí (pl. pèls), 'filament que creix a la pell': <i>Un pèl de la barba. No té pèls a la llengua.</i>	pel	Contracció (pl. pels) de <i>per</i> i <i>el</i> : <i>Passa pel pont. Van pels carrers.</i>
què	Relatiu (precedit de preposició), interrogatiu i exclamatiu: <i>El martell amb què han picat. Què dius? Observa què passa. Què has dit!</i>	que	Relatiu, conjunció i quantitatiu: <i>El vestit que portes. Em sembla que plou. Diu el que li convé. Que bonic! Que gent!</i>
	Nom masculí (pl. quès), 'quid d'una qüestió, naturalesa d'una cosa': <i>Ja em diràs el què. Vull conèixer tots els quès d'aquest assumpte.</i>		

MOTS AMB ACCENT DIACRÍTIC		MOTS SENSE ACCENT DIACRÍTIC	
sé	Forma de la persona 1 del pres. d'ind. del verb <i>saber</i> : <i>No ho sé.</i>	se	Pronom feble: <i>No se sap res.</i>
sí	Adverbi afirmatiu: <i>Sí, és cert. Diuen que sí. Sí que vindrà.</i>	si	Pronom reflexiu o recíproc: <i>Parla de si mateix.</i>
	Nom masculí (pl. <i>sís</i>), 'afirmació': <i>Va respondre amb un sí sec. S'aprova la proposta per quaranta síis contra sis nos.</i>		Conjunció: <i>No vindré si plou. Si que triga!</i>
sòl	Nom masculí (pl. <i>sòls</i>), 'superfície del terreny': <i>Un sòl fèrtil. Aquesta planta es fa en sòls sorrencs.</i>	sol	Nom masculí (pl. <i>sols</i>), 'astre; nota musical': <i>La llum del sol. Clau de sol. La Via Làctia conté bilions de sols.</i>
			Adjectiu (pl. <i>sols</i>): <i>Es troba molt sol. Us deixem sols.</i>
		Formes de les persones 3 i 2 del pres. d'ind., i 2 de l'imp. del verb <i>soler</i> : <i>Hi sol anar acompanyat. Sols venir per aquí?</i>	
		sols	Adverbi: <i>Tan sols m'ha dit que no ve.</i>
són	Forma de la persona 6 del pres. d'ind. del verb <i>ser</i> (o <i>ésser</i>): <i>Tots són amics meus.</i>	son	Nom masculí (pl. <i>sons</i>), 'acte de dormir': <i>Té un son tranquil.</i>
			Nom femení (pl. <i>sons</i>), 'ganes de dormir': <i>Tinc molta son.</i>
			Possessiu àton (pl. <i>sos</i>): <i>Son pare.</i>
			Forma de la persona 1 del pres. d'ind. (en baleàric) del verb <i>sonar</i> : <i>Jo son molt bé es violí.</i>
té	Forma de la persona 3 del pres. d'ind. i 2 de l'imp. del verb <i>tenir</i> : <i>Té molta sort. Té, el llibre que em vas deixar.</i>	te	Pronom feble: <i>No te la portaré.</i>
			Nom masculí (pl. <i>tes</i>), 'arbust; infusió de les fulles d'aquest arbust': <i>Una tassa de te. Uns tes molt aromàtics.</i>
			Nom femení (pl. <i>tes</i>), 'nom de la lletra t': <i>En aquest mot falta una te. Dues tes seguides.</i>
ús	Nom masculí (pl. <i>usos</i>), 'acció d'usar': <i>Fes ús del teu dret. Els usos i costums de la comarca.</i>	us	Pronom feble: <i>Us estimo molt.</i>
	Forma de la persona 1 del pres. d'ind. (en baleàric i alguerès) del verb <i>usar</i> : <i>Només ús aquesta eina.</i>		Plural de <i>u</i> , nom femení, 'nom de la lletra u': <i>La Laia fa unes enes que semblen us.</i>
vós	Pronom fort: <i>Parlen de vós.</i>	vos	Pronom feble: <i>Vestiu-vos. Déu vos guard!</i>

Notem que també s'escriu accent diacrític en el plural d'aquests mots si coincideix gràficament amb el dels mots sense accent diacrític.

béns, déus, pèls, sís, sòls (però *mans, mons*)

Per tant, s'escriuen sense accent diacrític:

bota ('recipient de fusta')
coc ('pastís')
dona i *dones* (del verb *donar*)
feu (del verb *fer*)
fora i *soc* (del verb *ser*)
joc ('indret on dormen els ocells')
molt i *molta* (del verb *oldre*)
mora ('fruit')
net i *neta* ('fill d'un fill')
nos (pronom fort)
os i *ossa* ('mamífer plantígrad')
res ('acció de resar')
sec ('senyal')
seu ('greix')
vens i *venen* (del verb *venir*)
ves (del verb *anar*)

És acceptable l'ús discrecional de l'accent diacrític en parells homògrafs no recollits en el quadre 2, com ara *ós* 'mamífer plantígrad' i *os* 'peça de l'esquelet' o *mòlt* (participi del verb *oldre*) i *molt* (quantitatiu), en els enunciats en què és possible més d'una interpretació del mot homògraf i es pot produir, doncs, una ambigüitat no desitjada que no resol el context comunicatiu, especialment en expressions puntuals o enunciats aïllats i també, per raons semblants, en casos marcadament particularitzats, com ara en transcripcions d'usos metalingüístics, de textos paleogràfics, dialectals, etc.

Troben uns óssos a Tavascan
Cafè mòlt natural

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 4 (p. 14-15)
PEOLC - *Morfologia*, § 2.4: *FER* (p. 38) i *VEURE* (p. 46)
DIEC2: *sègle, vénda*

1.2.2.2. Supressió de l'accent diacrític en compostos i derivats (OIEC § 3.1.3)

No s'aplica l'accent diacrític en els compostos i derivats dels mots que en porten (§ 1.2.2.1).

adeu, adeu-siau, marededeu, pregadeu, redeu, semideu (derivats de *déu*)
almon, rodamon (derivats de *món*)

a contrapel, a l'empel, repel (derivats de *pèl*)
entresol, subsol, vertisol (derivats de *sòl*)
besnet, rebesneta (derivats de *net*)
contrafeu, desfeu, satisfeu (formes dels verbs *contrafer, desfer* i *satisfer*)
remolta (derivat de *molde*)

Però sí que s'aplica en els mots compostos que s'escriuen amb guionet, perquè els components mantenen llur forma gràfica.

déu-vos-guard ('salutació'), *mà-llarg, més-dient, pèl-llarg, pèl-ras, pèl-roig*

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 4 (p. 14-15)

DIEC2: *almón, benveure* (*benvéu*), *contrafer* (*contraféu*), *desfer* (*desféu*), *estrafer* (*estraféu*), *a l'empèl, entresòl, a gatamèus, malveure* (*malvéu*), *marededéu, paleosòl, perfer* (*perféu*), *quadrinèt, rarefer* (*rareféu*), *redéu, refer* (*reféu*), *regosòl, ressòl, revenir* (*revéns, revénen*), *satisfer* (*satisféu*), *vertisol*

1.2.2.3. Manteniment de l'accent diacrític en la toponímia

(OIEC § 3.1.3)

Excepcionalment, i ateses les implicacions extralingüístiques de naturalesa legal que pot tenir la reducció de la llista de mots amb accent diacrític (§ 1.2.2.1), en els topònims es manté aquest accent en alguns casos no inclosos en el quadre 2.

Cóll (Alta Ribagorça), *el Cós* (Garrotxa), *Jóc* (Conflent), *Móra d'Ebre*;
el Camp de la Bóta (barri de Barcelona), *roc del Cóm* (Solsonès),
clot de l'Ós (terme de Queralbs, Ripollès), *barranc de l'Óssa* (Alt Urgell)

1.2.3. La dièresi

1.2.3.1. Supressió de la dièresi dels derivats cultes acabats en *-al*

(OIEC §§ 1.3f i 3.2.2.1b)

En els mots manllevats al llatí i al grec, una *i* feble precedida d'una vocal forta és pronunciada dins la mateixa síl·laba que aquesta, amb la qual forma un diftong decreixent: *es.toic, fluid, he.roic, laic*; però el diftong es desfà quan la primera vocal perd l'accent: *es.to.ï.cis.me, flu.ï.de.sa, he.ro.ï.ci.tat, la.ï.cit.zar*. A un diftong d'un mot primitiu, doncs, pot correspondre un grup disil·làbic en un derivat. Per tant, porten dièresi els derivats cultes amb els sufixos *-itat, -ism(e), -itz(ar)* i similars, encara que en els mots primitius hi hagi un diftong: *arcaïtzant* (cf. *arcaic*), *druïdessa, druïdisme* (cf. *druïda*), *hebraïtzar, hebraïtzant* (cf. *hebraic*), *judaïtzar, judaïtzant* (cf. *judaic*), *mosaicista* (cf. *mosaic*), *estoïcisme* (*estoic*), *fluïdesa, fluïdificar, fluïditat, fluïditzar* (cf. *fluid*), *laïcat, laïcisme, laïcitzar* (cf. *laic*), *atiroidisme* (cf. *tiroide*).

S'exceptuen els derivats amb el sufix *-al*, que, d'acord amb la pronúncia general, no han de dur dièresi si els primitius respectius tampoc no la porten perquè no presenten un hiat.

Sense dièresi:

coital (de *coit*), *fluidal* (de *fluid*), *laical* (de *laic*)
col·loidal (de *col·loide*), *esferoidal* (de *esferoide*), *helicoidal* (de *helicoide*),
hemorroidal (de *hemorroide*), *romboidal* (de *romboide*), *trapezoidal*
(de *trapezoide*)

Amb dièresi:

noümenal (de *noümen*), *proïsmal* (de *proïsm*), *veïnal* (de *veí*)

FABRA, «Exposició de l'ortografia catalana», *Diccionari ortogràfic*, 1917, § 5 (p. 25-26)
FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 6.II (p. 16)

1.3. La grafia dels mots

1.3.1. L'apòstrof

1.3.1.1. Apostrofació de l'article femení davant de mots amb el prefix *a-* negatiu (OIEC § 4.1.1)

S'apostrofa l'article definit femení *la* davant de mots formats amb el prefix *a-* negatiu, com ara *anormalitat*, *asèpsia*, *asimetria* o *amoralitat*.

l'anormalitat, l'asèpsia, l'asimetria, l'amoralitat

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 27 (p. 28)

1.3.1.2. Apostrofació de l'article femení en truncaments davant de *i* o *u* tòniques (OIEC § 4.1.1)

Cal tenir en compte que s'apostrofa l'article femení davant de truncaments en què una *i* o una *u* àtones, precedides o no de *h*, han passat a ser tòniques. Aquests truncaments són propis dels registres informals.

l'uni, l'Imma (però *la universitat, la Immaculada*)

1.3.1.3. Apostrofació davant de sigles

a) Davant de sigles que es lletregen (OIEC § 4.1.2d)

S'apostrofen l'article definit femení *la* i la preposició *de* davant les sigles que es lletregen, en aquells casos en què es pronuncien amb un so vocàlic inicial, d'acord amb la regla general.

l'FBI (pronunciat «efa-be-i»)

l'HTML (pronunciat «hac-te-ema-ela»)

l'NBA (pronunciat «ena-be-a»)

l'SMS (pronunciat «essa-ema-essa»)

l'AP-7 (pronunciat «a-pe-set»)

l'N-II (pronunciat «ena-dos»)

una emissora d'FM (pronunciat «efa-ema»)

una dosi d'LSD (pronunciat «ela-essa-de»)

b) Davant de sigles que es llegeixen desplegadas (OIEC § 4.1.2d)

Davant d'una sigla que es llegeix desplegada i no lletrejada, s'apostrofa o no considerant el desplegament, i no la grafia de la sigla.

el SNL («el Servei de Normalització Lingüística»; cf. *l'SMS*, «l'essa-ema-essa»)

la LCFP («la Lliga de Clubs de Futbol Professional»; cf. *l'LSD*, «l'ela-essa-de»)

1.3.1.4. No apostrofació de l'article femení en el topònim neerlandès *la Haia* (OIEC § 4.1.1.1)

Per raons de pronunciació, no s'apostrofa l'article femení *la* davant els mots *una* (referit a l'hora), *ira* i *host*, ni tampoc en el topònim neerlandès *la Haia*.

la una de la matinada

la ira que sentia

la host del rei d'Aragó

el Tribunal Internacional de la Haia

FABRA, «Exposició de l'ortografia catalana», *Diccionari ortogràfic*, 1917, § 46 (p. 45)

FABRA, «Breu llista de noms geogràfics», *Diccionari ortogràfic*, 1917, p. 445

1.3.1.5. No apostrofació de la preposició *de* davant de les lletres i del nom de les lletres (OIEC § 4.1.1.3)

No s'apostrofa la preposició *de* davant de les lletres i dels noms de les lletres.

davant de i, en forma de S, seguit de efa

1.3.1.6. Apostrofació davant d'un mot usat amb valor metalingüístic (OIEC § 4.1.2g)

Se sol apostrofar l'article quan precedeix un mot usat amb valor metalingüístic. No se sol apostrofar, en canvi, la preposició *de*.

Amb apòstrof: *L'animal de la frase anterior va en majúscula*

Sense apòstrof: *El gerundi de escriure és escrivint*

1.3.1.7. Apostrofació davant de mots o fragments en cursiva o cometes d'obertura (OIEC § 4.1.2g)

S'apostrofen l'article singular i la preposició *de* davant d'un mot o un fragment escrit en cursiva (marcat tipogràficament en rodona en els exemples següents) i davant de les cometes d'obertura.

Davant d'un fragment en cursiva:

L'Ara treu un nou suplement

Compra l'Hola

És l'autor d'El quadern gris
Llegeix un article d'El Temps

Davant de les cometes d'obertura:
El presentador va emfasitzar que ell era l'«únic»
El conseller va qualificar aquest fet d'«irrepetible»
Tinc llibres d'«El Club de Butxaca»

1.3.2. Les contraccions

1.3.2.1. No contracció de l'article masculí quan forma part de certs noms propis (OIEC §§ 4.1.2g i 4.2.2; GIEC § 16.3.1c; GEIEC § 10.3.1b)

a) Amb el nom d'una entitat o d'un grup, o amb el títol d'una obra o d'una publicació

No hi ha contracció gràfica quan l'article forma part del nom d'una entitat o d'un grup, o bé del títol d'una obra o d'una publicació, i s'escriu, per tant, amb la inicial en majúscula.

Està subscript {a El Temps / a «Els Marges»} (publicacions periòdiques)
Va fer pràctiques a El Bulli (restaurant)
És una versió moderna d'«Els tres porquets» (conte)
Van interpretar l'obertura d'Els mestres cantaires de Nuremberg (òpera)
Anirem a un concert d'Els Pets (grup musical)
Passem per Els Quatre Gats (cerveseria)

b) Amb noms propis estrangers no catalanitzats

Encara que l'article es contrau en noms propis catalans o catalanitzats, no ho fa quan forma part d'un nom propi estranger no catalanitzat i s'escriu, per tant, amb la inicial en majúscula.

Subhasten una obra atribuïda a El Greco (però Han trobat una lletra de resposta al Cerimoniós)
El setge d'El Álamo va tenir lloc el 1836
Han rebut el president de la República d'El Salvador
Han arribat al port d'El Callao (però Vinc {del Clot / dels Alps})
Han començat les rebaixes d'El Siglo
Aquest és el llibre d'estil d'El País
El corrent d'El Niño és estacional
Han entrat a Mèxic per El Paso

1.3.2.2. Ús de la contracció *son* en la toponímia baleàrica (OIEC § 4.2.1)

En la toponímia baleàrica es conserva la contracció *son*, forma fossilitzada el significat originari de la qual ('ço d'en') s'ha perdut. Però l'article personal masculí en

no es contrau, sinó que s'apostrofa, quan *son* precedeix un nom començat per vocal.

Amb contracció:

Son Cervera ('la propietat d'en Cervera'), *Son Santjoan*, *Son Santmartí*,
Son Vitamina

Sense contracció:

So n'Ametler, *So n'Armadans*

Anàlogament:

So na Caçana, *So na Monda*

«Topònims de les Illes Balears», 1989, § 4 (*Documents de la Secció Filològica*, I, p. 123)

1.3.2.3. La contracció *sos* en baleàric (OIEC § 4.2.1)

La contracció *son* ('ço d'en'), conservada en la toponímia baleàrica, adopta la forma *sos* quan es contrau amb l'article salat *es*.

Sos Llulls

1.3.2.4. Les contraccions *sul* i *suls* en els parlars orientals més septentrionals (OIEC § 4.2.1)

És acceptable la contracció de la preposició *sus* 'sobre', pròpia dels parlars orientals més septentrionals, amb les formes masculines de l'article definit, que dona lloc a les formes *sul* (*sus* + *el*) i *suls* (*sus* + *els*).

Ha escrit sul paper

Cau suls braços

PEOLC - *Morfologia*, § 1.1.1 (p. 17)

1.3.3. La grafia dels mots compostos i prefixats. L'aglutinació gràfica i el guionet

1.3.3.1. Grafia dels mots compostos i prefixats amb el segon formant començat per *s* seguida de consonant (OIEC § 4.4d)

Els mots compostos i prefixats no perden mai la *e* inicial del segon component quan va seguida de *s* + consonant: *barbaespès*, *guardaespattes*; *aeroespacial*, *antiespasmòdic*, *autoescola*, *ciberespai*, *contraespionatge*, *desestalinització*, *infraestructura*, *interestel·lar*, *neoescolàstic*, *poliesportiu*, *preescolar*, *reescalfar*, *semiesfèric*, *subespècie*, *superestructura*, *telespectador*.

En canvi, en els mots compostos i prefixats formats mitjançant la composició culta, és a dir, seguint els procediments de formació del grec i del llatí, i també en

els formats en una altra llengua, generalment no s'hi troba aquesta *e*, perquè s'han incorporat al català globalment i no cadascun de llurs elements per separat. En molts d'aquests mots, el segon component és un terme que no existeix en català com a mot independent. Així, s'escriu *microscopi* sense *e*, perquè la segona paraula, *scopi*, no és catalana, sinó una arrel culta, procedent del grec. Anàlogament: *amfisbena*, *anastomosi*, *batiscaf*, *circumspecte*, *diàstole*, *hemistiqui*, *isòsceles*, *telescopi*, *Iugoslàvia* (notem que no existeixen en català **esbena*, **estomosi*, **escaf*, **especte*, **estole*, **estiqui*, **esceles*, **escopi*, **Eslàvia*).

En altres casos, però, sí que s'escriu aquesta *e*, perquè el segon component coincideix formalment amb un mot català començat per *e* que equival semànticament al radical culte.

- angioespasme, cardioespasme* (cf. *espasme*)
- arterioesclerosi* (cf. *esclerosi*)
- bioespeleologia* (cf. *espeleologia*)
- broncoespirometria* (cf. *espirometria*)
- corticoesteroide* (cf. *esteroide*)
- cronoestratigrafia, litoestratigrafia* (cf. *estratigrafia*)
- electroestàtic, hidroestàtic* (cf. *estàtic*)
- endoesquelet, exoesquelet, neuroesquelet* (cf. *esquelet*)
- geoestacionari* (cf. *estacionari*)
- metaestable, monoestable, termoestable* (cf. *estable*)
- micaesquist, talcoesquist* (cf. *esquist*)
- odontoestomatologia* (cf. *estomatologia*)
- feldespat* (cf. *espat*)
- isoespín* (cf. *espín*)

El quadre 3 mostra l'ortografia dels mots compostos i prefixats que contenen radicals amb una *s* inicial etimològica seguida de consonant.

QUADRE 3
Mots compostos i prefixats amb radicals
començats per una *s* inicial etimològica seguida de consonant

MOTS COMPOSTOS I PREFIXATS AMB <i>E</i>	MOTS COMPOSTOS I PREFIXATS SENSE <i>E</i>
COMPOSTOS CATALANS	
• Compostos catalans: <i>barbaespès</i> , <i>guardaespatlles</i>	
COMPOSTOS I DERIVATS PER PREFIXACIÓ	
• Mots formats amb prefixos o formes prefixades units a un mot català: <i>aeroespacial</i> , <i>antiescorbútic</i> , <i>autoescola</i> , <i>biestipulat</i> , <i>desesperar</i> , <i>heliestació</i> , <i>hiperespai</i> , <i>infraestructura</i> , <i>paleoeslau</i> , <i>poliesportiu</i> , <i>reescriure</i> , <i>subespècie</i> , <i>telespectador</i>	• Derivats i compostos amb una tradició consolidada amb aquesta grafia: <i>restablir</i> , <i>transpirar</i> , <i>inscriure</i> , <i>manuscrit</i> , <i>Txecoslovàquia</i>

MOTS COMPOSTOS I PREFIXATS AMB E	MOTS COMPOSTOS I PREFIXATS SENSE E
COMPOSTOS I DERIVATS PER PREFIXACIÓ (Continuació)	
<ul style="list-style-type: none"> Mots formats amb prefixos o formes prefixades units a un radical culte que coincideix formalment i semànticament amb un mot català: <i>altoestrat, nimboestrat</i> (de <i>estrat</i> 'núvol baix'), <i>arterioesclerosi, bioespeleologia, cardioespasme, cronoestratigrafia, electroestàtic, exoesquelet, geoestacionari, termoestable</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Mots formats amb prefixos o formes prefixades units a un radical culte no existent com a mot català independent: <i>angiosperm, apòstata, batiscaf, colonoscòpia, diàstole, ginostem, hemistiqui, isòsceles, microscopi, panspèrnia</i> Mots formats amb prefixos o formes prefixades units a un radical culte que coincideix formalment amb un mot català: <ul style="list-style-type: none"> — Amb accentuació diferent: <i>aeròstat, termòstat; hexàstil, perístoma</i> — Amb un significat diferent: <i>adstrat, substrat, superstrat; atmosfera, biosfera, estratosfera; allostèric, gimnosperma</i>
COMPOSTOS I DERIVATS MANLLEVATS	
<ul style="list-style-type: none"> Compostos i derivats manllevats, amb el segon component que coincideix formalment i semànticament amb un mot català: <i>feldespat, isoespín</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Compostos i derivats manllevats, amb el segon component no existent com a mot català independent: <i>gòspel, pereestroika</i> (no *<i>pereestroika</i>), <i>lugoslàvia</i>

«Sobre la grafia dels compostos i prefixats que contenen formants amb una essa inicial etimològica seguida de consonant», 1996, II (*Documents normatius 1962-1996*, p. 15-16)

1.3.3.2. Ús del guionet en expressions lexicalitzades formades per un substantiu o un adjectiu precedits de l'adverbi *no* (OIEC § 4.4.1.2a)

S'escriuen amb guionet els conjunts formats per un nom, un pronom o un adjectiu precedits de l'adverbi *no* quan han assolit un alt grau de lexicalització i *no* es comporta com un prefix. Aquests casos corresponen a conceptes ben fixats en el respecte llenguatge d'especialitat.

Dret i política internacionals: *pacte de no-agressió, el no-alineament* (i els països *no-alineats*), *la no-bel·ligerància* (i les nacions *no-bel·ligerants*), *la no-ingerència, el principi de no-intervenció*

Química: *un no-electròlit, un no-metall*

Filosofia: *el no-jo, el no-res*

Sociologia: *la no-violència* (i els *no-violents*, *Gandhi era radicalment no-violent*)

Literatura: *prosa de no-ficció*

Religió: *els no-creients*

Art: *la no-figuració* (i art *no-figuratiu*)

Matemàtiques: *geometria no-euclidiana*

En canvi, altres expressions no és evident que hagin assolit aquest grau elevat de lexicalització o s'hagin consolidat com a conceptes especialitzats, de manera que *no* manté el seu valor d'adverbi, el significat de les expressions és el contrari del que tindrien sense *no*, i en general admeten complements. I més clarament encara amb adjectius i adjectius nominalitzats.

Amb noms:

la no obligatorietat (de la vacunació), la no existència (d'un llenguatge literari), la no modificació (d'un acord)

Amb adjectius:

un nom no comptable, una organització no governamental, una equació no lineal, la comunicació no verbal

Amb adjectius nominalitzats:

els no fumadors, els no matriculats, els no residents

També hi ha expressions que es troben en procés de lexicalització i d'adquirir un valor conceptual, però mentre aquest procés no s'ha completat s'escriuen sense guionet.

la no professionalitat (de l'Estat), la no convertibilitat (del dòlar), la no compareixença (a un judici), la no proliferació (d'armes nuclears)

Amb tot, és preferible evitar aquestes expressions si la llengua ja disposa d'un mot de significació equivalent format per un prefix negatiu o d'un antònim. De vegades també resulten més naturals construccions com «*manca/falta de + nom*».

Mot format per un prefix negatiu: *disconforme (per no conforme), imprevisió (per no previsió), inexistència (per no existència)*

Antònim: *absència (per no presència)*

Construccions alternatives: *manca d'integració (per no integració), falta de resposta (per no resposta)*

«L'ús del guionet en l'escriptura dels mots formats per composició o per prefixació», 1996, § 2a (*Documents normatius 1962-1996*, p. 20)

1.3.3.3. Aglutinació gràfica en expressions nominals lexicalitzades formades per un nom precedit de preposició (OIEC § 4.4.1.2a)

D'una manera semblant al comportament prefixal de l'adverbi *no* (§ 1.3.3.2), algunes preposicions, com *contra*, *fora* o *sense*, poden formar part de certes expressions lexicalitzades en què precedeixen un nom que és el complement d'un nom sobreentès. Aquestes expressions també poden arribar a lexicalitzar-se i adquirir un valor conceptual específic, i aleshores s'escriuen aglutinades.

una contrarellotge ('cursa contra rellotge')

un forabord ('motor fora bord')

un sensefeina ('desocupat, que no troba feina')
un sensepapers ('immigrant en situació irregular')
un sensesostre ('indigent')

Igualment, s'escriuen aglutinats els derivats d'aquests mots.

contrarellotgista (de *contrarellotge*), *sensellarisme* (de *sensellar*)

1.3.3.4. Ús de l'espai en blanc entre el prefix i un element amb particularitats gràfiques (OIEC § 4.4.1.3a)

El prefix s'escriu separat de la base lèxica per un espai en blanc quan precedeix elements amb particularitats gràfiques, com ara majúscules, xifres, símbols, cometes o mots en cursiva (marcats tipogràficament en rodona en els exemples següents).

Seguit d'una majúscula: *anti OTAN*, *fluorescència anti Stokes*, *ex Iugoslàvia*, *ex URSS*, *l'Europa post Maastricht*, *l'era pre Gutenberg*, *un pseudo Dalí*, *Pseudo Dionís*, *Pseudo Longí*, *mètodes de quasi Newton*, *expedició trans Himàlaia*

Seguit d'una xifra: *selecció sub 21*, *pel·lícula súper 8*

Seguit d'un símbol: *globulina anti D*

Seguit de cometes: *un ex «hippy»*

Seguit d'un mot en cursiva: *manifestació anti skinheads*, *anti honoris causa*, *pro kale borroka*

Davant majúscula, però, el mot prefixat s'escriu aglutinat si constitueix un nou nom propi i, en aquests casos, la majúscula es trasllada a la inicial.

Anticrist, *Cisjordània*, *Prealps*, *Prepirineus*, *Transcaucàsia*

1.3.3.5. Ús de l'espai en blanc entre un prefix i un sintagma lexicalitzat, una locució o un mot que ja porta guionet (OIEC § 4.4.1.3b)

El prefix s'escriu separat de la base lèxica per un espai en blanc quan precedeix un sintagma lexicalitzat o una locució (§ 3.6.2.1).

Precedint un sintagma lexicalitzat:

manifestació anti cascos blaus, *al·legat anti pena de mort*, *vacunació anti tos ferina*; *ex alt càrrec*, *ex mosso d'esquadra*, *ex número dos*, *ex primera dama*, *ex Unió Soviètica*; *l'ambient pre Segona Guerra Mundial*; *manifestació pro dret de vaga*, *comissió pro Sagrada Família*; *pseudo petita burgesia*; *vice primera ministra*, *vice tinent d'alcalde*

Precedint una locució:

Queda súper a prop d'aquí
Ens hem llevat mega d'hora

Igualment, quan el sintagma va precedit de dos o més prefixos.

ex vice primer ministre

Cal distingir aquests casos de les formacions en què un prefix modifica un sintagma no lexicalitzat, en què el prefix s'escriu aglutinat amb el primer component del sintagma.

exalcaldessa d'Alacant, excompany de pis, ambient prelliga deampions, subcampionat del món, concentració d'activistes antiprivatització de la sanitat pública, hematomes posttraumatisme cranial

Són especialment freqüents els conjunts en què el prefix, particularment *ex-*, *vice-*, *sots-* i *sub-*, s'adjunta a sintagmes que designen un càrrec o una professió, i també, per extensió, l'àmbit de les competències o l'oficina del càrrec.

Designant un càrrec o una professió:

exconseller en cap, exministre de l'Interior, exregistrador de la propietat; sotsinspector d'impostos, subdirectora general, subdelegat del Govern; vicepresidenta primera del Parlament

Designant l'àmbit de les competències o l'oficina del càrrec:

subdirecció general, vicepresidència primera

Com es pot observar, en aquests casos el prefix forma amb el primer component del sintagma una unitat lèxica preexistent (*exconseller, exministre, exregistrador, sotsinspector, subdirectora, vicepresidenta; subdirecció, vicepresidència*). Notem, en canvi, que en els exemples del primer paràgraf no són usuals les formacions **anticascos*, **antipena*, **exalt* o **exnúmero*.

El prefix també s'escriu separat de la base lèxica quan modifica un mot que porta guionet.

actitud anti nord-americana, ex camí-raler, pseudo ciència-ficció

1.3.3.6. Ús discrecional de l'espai en blanc en mots prefixats per a evitar grafies confuses o detonants (OIEC §§ 1.3b i 4.3.1.3b)

La pràctica comunicativa pot donar lloc a mots o expressions no previstos per la normativa en què és acceptable escriure el prefix separat del radical. Per exemple, amb la finalitat de distingir el sentit respecte d'un mot homògraf o bé per a evitar formes gràfiques detonants, especialment amb el prefix *ex-*.

Per a distingir l'expressió d'un mot homògraf:

pre ocupació ('ocupació anterior'; cf. *preocupació*, 'tema que preocupa')

pre fixat ('fixat anteriorment'; cf. *prefixat*, 'que conté un prefix')

ex portador ('que ha deixat de ser portador'; cf. *exportador* 'que exporta')

ex pres ('que ha deixat de ser pres'; cf. *expres* 'emissari')

co rector ('que és rector juntament amb un altre'; cf. *corrector* 'que corregeix')

Per a evitar formes gràfiques detonants:

ex exiliat ('persona que ha deixat d'estar exiliada'; en comptes de *exexiliat*)

ex xa ('persona que ha deixat d'ésser xa de Pèrsia'; en comptes de *exxà*)

«L'ús del guionet en l'escriptura dels mots formats per composició o per prefixació», 1996 (*Documents normatius 1962-1996*, p. 19, nota 2)

1.3.3.7. Ús del guionet en formes populars arcaiques de numerals ordinals compostos (OIEC § 4.4.2.2a)

S'escriu un guionet en algunes expressions populars arcaiques de numerals ordinals compostos.

deu-cents ('mil'), *onze-cents* ('mil cent'), *dotze-cents* ('mil dos-cents');
vint-cents ('dos mil')

1.3.3.8. Grafia dels numerals ordinals compostos (OIEC § 4.4.2.2a; GIEC § 17.2.5)

Els numerals ordinals compostos s'escriuen de la mateixa manera que els cardinals corresponents. Per tant, el guionet uneix els constituents de les formes que representen les desenes i les unitats, tant quan apareixen coordinats com quan estan juxtaposats, i les unitats i les centenes.

Desenes i unitats coordinades: *vint-i-dosè*, *vint-i-tresè*

Desenes i unitats juxtaposades: *trenta-dosè*, *trenta-tresè*

Unitats i centenes juxtaposades: *dos-centè*, *tres-centè*

En la resta de casos, s'escriuen amb els constituents separats per espais.

cent dosè, *cent tresè*, *dos milè*

1.3.3.9. Grafia dels conjunts formats per numerals cardinals seguits de *i escaig*, *i tants* o *i pocs* (OIEC § 4.4.2.2a; GIEC § 17.2.1.2c)

Els conjunts formats per numerals cardinals que designen desenes, centenes o milers seguits de les expressions *i escaig*, *i tants* o *i pocs* s'escriuen sense guionets.

De dòlars, me'n queden vint i escaig

Falten trenta i tantes cartes

Té vint i pocs anys

1.3.3.10. Grafia dels numerals ordinals i fraccionaris compostos acabats en *-èsim* (OIEC § 4.4.3.4; GIEC § 17.2.2)

Els numerals ordinals i fraccionaris compostos acabats en *-èsim*/*-èsim(a)* s'escriuen amb els components separats, atès que són compostos previsibles.

deu mil·lèsim (de *deu mil*), *cent mil·lèsim* (de *cent mil*); *deu milionèsim*

(de *deu milions*), *cent milionèsim* (de *cent milions*), *mil milionèsim* (de *mil milions*); *mil bilionèsim* (de *mil bilions*)

DIEC2: centmil·lèsim, centmilionèsim, deumil·lèsim, deumilionèsim

1.3.3.11. Supressió del guionet en alguns compostos no reduplicatius (OIEC §§ 4.3.2.1a i 4.3.2.2c).

S'escriuen aglutinats i sense guionet els compostos no reduplicatius i també els mots de creació onomatopèica o expressiva que, generalment, tenen un significat més concret.

Compostos no reduplicatius: *a correquita, a matadegolla, sucamulla*
Mots de creació onomatopèica o expressiva: *clopiu, corimori, napbuf, ratbuf*

«L'ús del guionet en l'escriptura dels mots formats per composició o per prefixació», 1996, § 1c (*Documents normatius 1962-1996*, p. 20)

1.3.3.12. Grafia dels compostos que són manlleus no adaptats (OIEC § 4.4.2.2f)

S'escriuen amb guionet els manlleus que són compostos no adaptats, si en la llengua d'origen ja duen guionet o bé s'escriuen amb els elements separats.

action-painting, art-déco, au-pair, best-seller, bloody-mary, chaise-longue, chill-out, dalai-lama, déjà-vu, foie-gras, hat-trick, jet-lag, marron-glacé, music-hall, plum-cake, prêt-à-porter, rhythm-and-blues, rock-and-roll, trompe-l'oeil, tutti-frutti, walkie-talkie

Si el manlleu no adaptat s'escriu amb els elements aglutinats en la llengua d'origen, aquesta grafia es respecta en català.

backgammon, bypass, copyright, cowboy, fengshui, leitmotiv, mahjong, mezzosoprano, ostpolitik, playback, skinhead, striptease, topless

En canvi, s'escriuen sense guionet les expressions llatines, pròpies, especialment, del llenguatge acadèmic, religiós i jurídic.

alter ego, delirium tremens, honoris causa, horror vacui, pater familias, rara avis, statu quo; a priori, ad hominem, de facto, ex cathedra, in vitro, per capita, sine qua non, sui generis; grosso modo (i no **a grosso modo*), *ipso facto, motu proprio* (i no **de motu proprio* ni **motu proprio*), *stricto sensu* (i no **strictu sensu*)

També s'escriuen sense guionet les expressions procedents d'altres llengües que en català funcionen com a locucions adverbials o adjectivals, especialment les començades per partícules.

a cappella, off the record (però *un off-the-record*)

Certs manlleus nominals, procedents especialment de llengües romàniques i que són sintagmes descriptius en la llengua d'origen, mantenen el seu caràcter sintagmàtic. Ocorre el mateix en els noms que provenen de la lexicalització d'un nom propi compost.

bel canto, bossa nova, cante jondo, commedia dell'arte, dolce stil nuovo, femme fatale, kale borroka
ina bàuer (moviment del patinatge artístic), *pedro ximenes* (varietat de cep), *sarah bernhardt* ('sara')

Els derivats dels casos anteriors, però, s'escriuen aglutinats quan presenten sufixos catalans.

belcantisme, estilnovista

«L'ús del guionet en l'escriptura dels mots formats per composició o per prefixació», 1996, § 1d (*Documents normatius 1962-1996*, p. 20)

1.3.3.13. Ús del guionet en els noms propis de persona

(OIEC § 4.4.2.2i; GIEC § 14.2.2.1; GEIEC § 8.4a)

a) En prenom compostos

Hi ha prenom (o noms de pila) compostos: *Josep Maria, Maria Josep, Joan Baptista, Maria del Mar, Francesc de Borja*. Quan hi ha juxtaposició de prenom poden unir-se gràficament amb el guionet, especialment si es vol evitar la confusió del darrer prenom amb el primer cognom.

Josep-Lluís Andreu, Maria-Rosa Montserrat

b) Entre cognoms

Quant als cognoms, a més de la juxtaposició senzilla dels dos cognoms, la unió entre el primer cognom i el segon es pot expressar convencionalment mitjançant la conjunció *i* (§ 4.20.2.1). En comptes de la conjunció *i*, també és possible la unió de tots dos cognoms amb un guionet.

Amb la conjunció *i*:

Francesc Pi i Margall, Frederica Montseny i Mañé, Josep Torras i Bages

Amb guionet:

Josep Roca-Pons, Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Joan Salvat-Papasseit

1.3.3.14. Ús discrecional del guionet en compostos a la manera culta formats per dos o més adjectius que prenen la terminació -o llevat del darrer (OIEC § 4.4.2.2; GBU § 9.2 R3)

En els casos no lexicalitzats, és a dir, quan el compost no correspon a un concepte unitari, és acceptable l'ús del guionet en els compostos a la manera culta formats

per dos o més adjectius que prenen la terminació -o llevat del darrer, quan es vol remarcar la independència dels conceptes expressats per cada constituent.

els països hispanoamericans ('d'Hispanoamèrica') *esmentats al tractat hispano-americà* ('entre Espanya i Amèrica')

el tractat franco-belga ('de França i Bèlgica'; cf. *el còmic francobelga* 'de línia clara realitzat especialment per autors francesos i belgues')

un recull de composicions èpico-lírico-dramàtiques

l'àmbit catalano-valenciano-balear

la Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC

1.4. La grafia de les abreviacions

1.4.1. Les sigles

1.4.1.1. Reflex gràfic del plural de les sigles que s'escriuen en majúscula (GIEC § 6.5.3.3a)

Les sigles que es formen a partir de sintagmes en singular i equivalen a noms propis no admeten el plural perquè designen entitats úniques (*l'ONU*). Tampoc no presenten marca de plural les sigles que es formen a partir de sintagmes en plural, malgrat que en aquest cas s'usen amb l'article en plural (*els EUA, les PAU, les TIC*). Tradicionalment s'ha tendit a reflectir el plural en l'escriptura només en aquelles sigles que s'equiparen plenament als noms comuns i s'escriuen en minúscula. Actualment, però, també és habitual reflectir gràficament la marca de plural en les que s'escriuen en majúscula.

Amb plural:

un ovni / uns ovnis, un elapé / uns elapés

Amb marca de plural opcional:

els CAP / els CAPs, les TDT / les TDTs

2

Fonètica

2.1. Les vocals

2.1.1. El vocalisme tònic

2.1.1.1. Els diferents timbres de la e tònica provinent de la e tancada del llatí tardà segons els parlars: [e], [ɛ] i [ə] (GIEC §§ 1.6 i 3.2.1; GBU § 1.2; OIEC § 2.2.1a)

En posició tònica, la major part del català presenta un sistema amb set vocals diferenciades: [a] (*part*), [e] (*cent*), [ɛ] (*mel*), [i] (*fil*), [o] (*fosc*), [ɔ] (*coll*) i [u] (*ruc*).

- A aquestes set vocals cal afegir-hi la vocal neutra tònica ([ə]) d'una part important dels parlars baleàrics. Aquesta vocal apareix, generalment, en un conjunt de mots que, per raons etimològiques, també presenten diferències de timbre en els altres parlars i que es pronuncien amb [ɛ] en central i amb [e] en els parlars occidentals i en alguerès. També apareix en mots amb els sufixos *-ès/-es(a)*, *-et/-et(a)* o *-ej(ar)*, en les formes verbals amb accent en el radical.

[ɛ] / [e] / [ə] *abella, cabell, cadena, cera, fred, merèixer, pera, ple, què, sec*
[ɛ] / [e] / [ə] *francès, pobresa; verdet, camiseta; verdeja, aireja*

- Alguns mots tenen [ə] en parlars baleàrics i [ɛ] en la resta de parlars.

[ɛ] / [ə] *pèl, vel*

En tots aquests casos són igualment acceptables les diferents pronúncies tradicionals, amb independència que quedin o no reflectides en l'accentuació gràfica (§ 1.2.1.3).

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.1 (p. 15)

2.1.1.2. Tancament de la [ɛ] de certs mots en diferents parlars (GIEC § 3.3.2b)

- En gironí i en part del valencià meridional, la vocal tònica dels mots amb la terminació *-ència* es realitza com a [e].

[e] *ciència, innocència, paciència* (amb [ɛ] en la llengua general)

- En gironí, aquesta realització també es troba en altres mots.

[e] *nervi, tebi, silenci, Terenci* (amb [ɛ] en la llengua general)

- Certs mots es pronuncien igualment amb [e] en occidental, i presenten una certa vacil·lació en oriental.

[e] / [ɛ] *Dénia, sénia (i la Sénia), sèpia, séquia*

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 8.1 (p. 17)

2.1.1.3. Vocal mitjana posterior [ɔ] en certes zones del gironí i de la Franja (GIEC §§ 3.2.1 i 1.4, quadre 1.3)

- En una zona central i septentrional del gironí i en algunes localitats de la Franja, el sistema vocàlic tònic és de sis vocals i coincideix amb el més general excepte en el fet que només té una vocal mitjana posterior d'obertura intermèdia ([ɔ]). Aquest sistema vocàlic amb un repertori més reduït és igualment acceptable en els parlars en què és propi.

[ɔ] *lloca, ressò, cançó, poma (amb [ɔ] / [o] en la llengua general)*

2.1.1.4. Tancament de la o tònica en [u] en septentrional (GIEC §§ 3.2.1 i 3.3.4.2f; OIEC § 2.2.1b)

- En la sèrie posterior del sistema vocàlic, en septentrional es produï el pas de [o] a [u]. Aquest sistema vocàlic del septentrional és acceptable en els registres formals.

[u] *mosca, torre, cançó, Salvador, Canigó (amb [o] en la llengua general)*

En aquest parlar també es pronuncien amb [u] mots que presenten [ɔ] en la llengua general, en contextos en què aquesta vocal apareix travada amb una nasal en totes o en alguna forma del paradigma. A diferència dels casos anteriors, aquesta modificació es percep com a col·loquial i, per tant, s'evita en els registres formals.

[u] *font, pont, bo (bons), tro (trons) (amb [ɔ] en la llengua general)*

2.1.1.5. Vacil·lació en la pronúncia de la o en alguns mots: [o] i [ɔ] (GIEC § 3.3.4.1f)

- Històricament, la [o] tònica s'ha convertit en [ɔ] en diferents monosíl·labs o en mots en què aquesta vocal apareix en síl·laba inicial. A causa d'aquest canvi, en la major part dels parlars es pronuncien amb [ɔ] mots com ara *crosta, flor, hora, olla, soca, plor, plora* i *sol*. Presenten vacil·lació en la pronúncia uns quants mots amb diftong *ou* i diversos cultismes.

[o] / [ɔ] *jou, pou, tou (mots amb el diftong ou)*

[o] / [ɔ] *corts, mot, vot, zona (cultismes)*

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.1 (p. 15)

2.1.1.6. Tancament de la [a] en [ɛ] en contacte amb un so palatal o alveolar, en alguns parlars (OIEC § 2.2.1c)

En alguns parlars, especialment en mallorquí, el contacte de la [a] amb un so palatal o alveolar dona lloc al tancament de la vocal en [ɛ], fet que no transcendeix a l'escriptura.

[ɛ] *llarg, viatge, xarxa, diari* (amb [a] en la llengua general)

2.1.1.7. Pronúncia diferenciada de la marca de confirmació *eh* [ɛ] i de la interjecció *eh!* [e] en molts parlars (GIEC § 34.2.1.3)

Entre les marques de confirmació de les interrogatives confirmatòries, hi trobem la partícula *eh*, de mal classificar i que no hem de confondre amb la interjecció *eh!*, ja que en molts parlars aquella es pronuncia amb [ɛ], i aquesta, amb [e].

[ɛ] *Eh que no anireu a Vilaür?* (marca de confirmació)

[e] *Eh, Roser, vine!* (interjecció)

2.1.2. El vocalisme àton

2.1.2.1. Reducció vocàlica de la *o* àtona en [o] en mallorquí (GIEC §§ 3.2.2 i 3.3.1.1; GEIEC § 1.2.2c)

En posició àtona, tots els parlars presenten un sistema vocàlic reduït, és a dir, amb menys vocals que en el sistema tònic. Els més generals són el sistema de la majoria dels parlars orientals, reduït a tres vocals ([i], [ə] i [u]), i el dels parlars occidentals, reduït a cinc vocals ([i], [e], [a], [o] i [u]). Dins els parlars orientals, el mallorquí presenta l'especificitat que en la sèrie posterior té també la vocal [o], com en occidental, i presenta, per tant, un sistema de quatre vocals, excepte a la vall de Sóller, que té el sistema general de l'oriental. Així, en posició àtona la [o] manté el timbre i la [ɔ], en canvi, es redueix a [o].

córrer [ó] / *corrent* [o]

posa [ó] / *posau* [o]

PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.2 (p. 15)

2.1.2.2. Reducció vocàlica en alguerès (GIEC § 3.2.2; OIEC § 2.2.2.2c)

En alguerès, les vocals mitjanes de la sèrie posterior ([o] i [ɔ]) es corresponen amb [u] en posició àtona, com en la majoria de parlars orientals, però les vocals mitjanes de la sèrie anterior ([e] i [ɛ]) es corresponen amb [a]. Així, en aquest parlar la *a* i la *e* àtones del lèxic patrimonial generalment es pronuncien [a], de manera que aquest so té les mateixes correspondències que la [ə] en els altres parlars orientals.

- [a] *alguerès, àngel, Caterina, embut, mare, pregar, perdut, resposta, sostre* (amb [ə] en la resta de parlars orientals)

Tot i això, l'alguerès presenta nombroses excepcions i manté les vocals [o] i [e] en posició àtona en molts casos.

 El català de l'Alguer, § 2.1.1 (p. 17)

2.1.2.3. Tancament de la *o* àtona en [u] en alguns parlars mallorquins i occidentals (GIEC § 3.3.4.1b)

- En alguns parlars mallorquins i occidentals, és habitual el tancament de la *o* àtona en *u* quan es troba en síl·laba àtona seguida d'una síl·laba tònica o pretònica amb [i] i, més esporàdicament, seguida d'una síl·laba tònica amb [u] o, només en parlars mallorquins, d'una síl·laba pretònica amb [u].

- [u] *conill, cosí, coixí, tossir, cossiòl, comú*
[u] *consumirà* (en parlars mallorquins)

També és habitual el tancament de la *o* àtona en *u* quan la *o* va precedida d'una consonant palatoalveolar.

- [u] *Josep, Joan, joventut*

Aquests fenòmens són acceptables en els parlars en què són propis.

2.1.2.4. Pronúncia de la *-a* àtona final en alguns parlars nord-occidentals (GIEC § 3.3.4.1c; GBU § 1.3 R4)

- En alguns parlars nord-occidentals (sobretot a la plana de Lleida), la *a* àtona final es pronuncia generalment com a [ɛ]. És un fenomen acceptable en els parlars en què és propi.

- [ɛ] *casa, alta, dona, (jo) parlava, Lleida* (amb [a] en la resta de parlars occidentals)

 PEOLC - Fonètica, § 1.1.2 (p. 16)

2.1.2.5. Harmonia vocàlica en mots acabats en *-a* àtona en certs parlars valencians (GIEC § 3.3.4.1d; OIEC § 2.2.2.1d)

- En diferents parlars valencians es donen dos processos d'harmonia vocàlica, que es poden presentar individualment o conjuntament, d'acord amb els quals la vocal àtona *a* en posició final de mot es converteix en [ɔ] o en [ɛ] quan el mot té una [ɔ] o una [ɛ], respectivament, en la síl·laba tònica precedent. És un fenomen acceptable en els parlars en què és propi.

- [ɔ] *dona, olla, pilota, porta, posa, vora* (amb [a] en la resta de parlars valencians)

[ɛ] *serra, tela, terra, merla* (amb [a] en la resta de parlars valencians)

2.1.2.6. Diferenciació fonètica entre el masculí **-[e]** i el femení **-[a]** del sufix **-ista** (GIEC § 7.2.1.5a; OIEC § 2.2.2.1a)

En els parlars occidentals, els noms amb el sufix gràficament invariable *-ist(a)* difereixen el masculí singular del femení singular per mitjà de l'alternança entre les vocals [e], per al masculí, i [a] (o [ɛ], en parlars nord-occidentals; § 2.1.2.4), per al femení. Aquesta variació de gènere, corrent en la llengua parlada, no es reflecteix en l'escriptura.

Era un excursionist[e] atrevit / Era una excursionista atrevida
És un dentist[e] car / És una dentista cara
El seu pare és taxist[e] / La seua mare és taxista

PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.2 (p. 16)

2.1.2.7. Pronúncia de la vocal dels grups **en-**, **em-** i **es-** i altres **e** en els parlars occidentals (GIEC § 3.3.4.1e; GEIEC § 1.2.2c; OIEC § 2.2.2.1)

En els parlars occidentals, és habitual la pronúncia de [a] en comptes de [e] en la síl·laba travada inicial, especialment en mots que comencen per *en*, *em* i *es*, o deguda a la posició pretònica de la *e*. És un fenomen acceptable en els parlars en què és propi.

[a] *encetar, enveja; embut, emprar; escoltar, esglai*
[a] *llençol, lleuger, resplendor, sencer, el Bellestar, Miquelet*

També és habitual la mateixa pronúncia en altres casos.

[a] *eixut, eixugar*

PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.2 (p. 16)

2.1.2.8. Absència de reducció vocàlica de certes **e** àtones en mallorquí (GIEC § 3.3.1.2c; OIEC § 2.2.2.2b)

El mallorquí mostra resistència a la reducció completa de les vocals mitjanes de la sèrie anterior quan perden l'accent per un procés de derivació.

peuet [e] (cf. *peu* [é])
terreta [e] (cf. *terra* [é])
neueta [e] (cf. *neu* [é])
ventada [e] (cf. *vent* [é])

La mateixa resistència mostren una sèrie de verbs com *aixecar*, *cremar*, *deixar*, *esperar*, *llepar*, *pegar*, *pesar*, *quedar* o *vessar*, que tenen una [é] en les formes amb

radical tònic i mantenen el timbre de la vocal en les formes amb radical àton. També manté el timbre la e posttònica dels mots plans acabats en -ec.

Formes verbals amb radical àton:

aixecar, aixecam, aixecau, aixecava [e] (cf. *aixeca, aixequés* [é])

Mots acabats en -ec:

càrrec, mànec [e]

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.2 (p. 16)

2.1.2.9. Elisió de la vocal neutra final de mots esdrúixols acabats en -ia en baleàric i septentrional (GIEC §§ 3.3.4.2d i 5.2.1.1d; GBU § 1.3 R5)

Es percep com a col·loquial i, per tant, s'evita en els registres formals l'elisió de la vocal neutra final en mots originalment esdrúixols acabats en la seqüència *ia* àtona, precisament per a evitar el caràcter proparoxíton del mot, pròpia de parlars baleàrics i septentrionals.

bèstia, ciència, família, farmàcia, gràcia, història (i no *besti, cienci, famili, farmaci, graci, histori*)

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.2 (p. 16)

2.1.2.10. Tancament de e en [i] (GIEC § 3.3.4.2a; GEIEC § 1.2.2d; GBU § 1.3 R5)

Es percep com a col·loquial i, per tant, s'evita en els registres formals el canvi de e ([ə] o [e], segons els parlars) en i provocat pel caràcter tancador d'una consonant palatoalveolar ([ʒ] / [dʒ] o [ʃ]) en contacte amb la vocal.

[ə] / [e] *gener, dejú, queixal, deixar, argelaga, genoll, seixanta* (i no *giner, dijú, quixal, dixer, argilaga, ginoll, sixanta*)

Després de sibilant alveolar, pot ocórrer un fenomen semblant.

[ə] / [e] *senyal, senyor, serà* (i no *sinyal, sinyor, sirà*)

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.2, 1' (p. 16)

2.1.2.11. Realització de [ə] com a [o] o [u] (GIEC § 3.3.4.2b; GBU § 1.3 R5)

Es percep com a col·loquial i, per tant, s'evita en els registres formals la realització de [ə] com a [o] o [u], segons els parlars, per assimilació a una vocal precedent o següent tònica, especialment en parlars baleàrics.

[ə] *colze, genoll, nostre, oncle* (i no *colzo, jonoll, nostro, onclo* [o] / [u])

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.2, 2' (p. 16)

2.1.2.12. Caiguda de la *a* i *e* pretòniques en contacte amb una *r*

(GIEC §§ 3.3 i 3.3.4.2c; GEIEC § 1.2.2; GBU § 1.3 R5)

Es percep com a col·loquial i, per tant, s'evita en els registres formals la caiguda de *a* i *e* pretòniques ([ə] o [a] i [e], segons els parlars) seguides o precedides de [r]. Aquest fenomen es dona sobretot en català central.

[ə] *barana, berenar, però, taronja, veremar, Teresa* (i no *brana, brenar, pro, tronja, vremar/vermar, Tresa*)

PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.2, 3' (p. 16)

2.1.2.13. Manca de reducció vocàlica

La reducció vocàlica no actua, o ho fa d'una manera parcial, en un conjunt de casos de naturalesa diversa, que funcionen d'una manera diferent segons els parlars. En la majoria, les causes de la manca de reducció o de la reducció parcial poden ser de caràcter morfològic, de caràcter contextual o de caràcter lèxic. Els efectes d'aquests casos són especialment perceptibles en els parlars orientals, en què la reducció vocàlica té un abast més gran.

a) En el primer component dels mots compostos i prefixats

(GIEC §§ 3.3.1.2a i 5.2.1.3)

En els mots prefixats i en els compostos, l'accent del mot es manté en el constituent de la dreta i el de l'esquerra perd normalment l'accent, sense que es produeixi, però, reducció vocàlica. La reducció vocàlica no afecta tampoc la base lèxica d'un adverbí acabat en *-ment*.

[ɛ] *set-centes, tendrament* (cf. *set, tendra*)

[ɔ] *Fontcoberta, bonament* (cf. *font, bona*)

En les varietats orientals, en què la reducció també afecta les vocals [a], [e] i [o], no hi ha reducció en compostos, en derivats amb prefix tònic i en adverbis en *-ment*.

Compostos: *capdavanter* [a], *llepafils* [e], *correfoc* [o]

Derivats amb prefix tònic: *antibales* [a], *rerefons* [e], *sobrecàrrega* [o]

Adverbis en *-ment*: *ràpidament* [a], *breument* [e]

De tota manera, hi ha vacil·lació entre el manteniment i la reducció en certs mots compostos o prefixats molt usuals que deixen de ser percebuts com a tals. La pèrdua del caràcter composicional del significat i el fet que el parlant no tingui consciència que es tracta d'un mot prefixat o compost poden fer que hi hagi reducció vocàlica.

paraigua ([ə] / [a], segons el parlar)

entrepà, prepotent, megalòman ([ə] / [e], segons el parlar)

contradir, contrasenya ([u] / [o], segons el parlar)

Així, en parlars orientals, alguns mots es poden pronunciar amb reducció de la primera vocal o sense reducció, per bé que la segona solució és la més general en els registres formals.

Amb reducció:

contradir (pronunciat c[u]ntradir)

entrepà (pronunciat [ə]ntrepà)

Sense reducció:

contradir (pronunciat c[o]ntradir o c[ɔ]ntradir, segons el parlar)

entrepà (pronunciat [e]ntrepà o [ɛ]ntrepà, segons el parlar)

En canvi, certs mots mostren una única solució sense reducció vocàlica.

celobert (pronunciat c[ɛ]lobert)

lloctinent (pronunciat ll[ɔ]ctinent)

obrellaunes (pronunciat [ɔ]brellaunes)

b) En el grup vocàlic *ea* (GIEC § 3.3.1.2b; GEIEC § 1.2.2)

En parlars orientals no hi ha reducció vocàlica completa en la primera vocal del grup gràfic *ea*, ja que aquesta vocal no es realitza com a [ə] sinó com a [e].

[eá] *crear* (cf. *crea*), *ideal* (cf. *idea*), *peroneal* (cf. *peroné*),
real, *teatre*

[eə] *creació*, *idealisme*, *realitat*, *realisme*, *teatret*, *àrea*, *àrees*,
nàusea, *nàusees*, *pàncrees*, *aleatori*, *creatinina*, *neandertal*

Davant d'altres vocals, hi ha reducció i la vocal àtona es pronuncia com a neutra; en canvi, no hi ha reducció davant de [ó].

Amb reducció:

anorreéssim [əé], *creença* [əé], *deessa* [əé], *lleó* [əó]

Sense reducció:

arqueòleg, *teòric*, *apoteosi* [eó]

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 9.II (p. 17)

c) En el grup vocàlic *ou* (GIEC § 2.5.1; GEIEC § 1.4.1b)

El diftong àton [uw] es pot donar, en els parlars orientals, en formes verbals de futur i de condicional dels verbs de la conjugació II acabats en *oure* (com *ploure*, *moure* o *incloure*), i en alguna forma nominal derivada, com *roureda*. En els parlars en què la *o* àtona es redueix a [u], aquests casos se solen pronunciar amb el diftong dissimilat a [əw].

[əw] *plourà*, *mouré*, *inclouria*; *roureda*

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 9.III (p. 18)

d) En cultismes i manlleus (GIEC § 3.3.1.2c; GEIEC § 1.2.2; GBU § 1.3 R1)

 En els parlars orientals es mantenen les vocals [e] i [o] en posició àtona en alguns mots d'introducció més o menys recent, sobretot manlleus, mots d'origen culte, neologismes i paraules de nova creació.

[e] *cúter, karate, ídem, òpera, vàter, Renfe, progre* (truncament de *progressista*), *Hitler, Kennedy*

[o] *credo, dossier, soprano, rosbig, Newton*

[e] - [o] *waterpolo*

Tot i això, en la mesura que aquests mots acaben plenament integrats en la llengua, augmenta la tendència a aplicar-hi la reducció, en coherència amb el que passa amb els mots patrimonials i com, de fet, ja ha passat amb noms d'origen culte, amb manlleus i amb noms propis.

Cultismes: *classe, base, fase, Egipte* [ə]; *doctor, complex, Homer* [u]

Manlleus: *làser* [ə]; *hotel, piano* [u]

Noms propis: *Londres, Brussel·les* [ə]; *Moscou* [u]

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.2, 6' (p. 16)

2.1.2.14. Addició col·loquial de sons entre dues vocals adjacents

(GIEC § 4.3.7)

  Col·loquialment, és freqüent trobar una consonant intercalada entre vocals adjacents per tal d'evitar la formació d'un hiat. Es tracta d'un fenomen de caràcter eventual, en recessió en la majoria de parlars i que no resulta acceptable en registres formals.

idea (pronunciat *ide[j]a*)

dues (pronunciat *du[ɣ]es*)

a on (pronunciat *a[β]on, a[v]on* o *a[w]on*)

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.2, 8' (p. 16)

2.1.2.15. Pronúncia no acceptable [a] en comptes de [ə] en determinats sectors urbans de parlars centrals (GIEC § 3.2.2; GEIEC § 1.2.2)

 No és acceptable la tendència a generalitzar la pronúncia [a] en substitució de [ə] que es constata en determinats sectors urbans de parlars centrals en casos com les vocals àtones de certs mots.

[ə] *mental, coses, escolta, agafar, segur, Barcelona* (i no *m[a]ntal, cos[a]s, [a]scolt[a], [a]g[a]far, s[a]gur, B[a]rç[a]lon[a]*)

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.2, 7' (p. 16)

2.1.2.16. Pronúncia no acceptable de certs noms propis sense neutralització de la e en alguns parlars orientals (GBU § 1.3 R6)

No són acceptables les pronúncies sense neutralització de la e en certs noms propis que s'observen en alguns parlars orientals.

[ə] *Balmes, Pedralbes, Sitges* (i no *Balm[e]s, Pedralb[e]s, Sitg[e]s*)

2.1.3. Els diftongs i els hiats

2.1.3.1. Pronúncia amb diftong de mots tradicionalment amb hiat (GIEC § 2.5.2e; GEIEC § 1.4.1a)

La *i* i la *u* postconsonàntiques seguides de vocal es pronunciaven tradicionalment com a vocals i no formaven, per tant, diftong (*con.di.ci.ó, in.gè.nu.a*). Avui dia, però, en molts casos són habituals, i fins i tot generals, les pronúncies amb diftong creixent (*con.di.ció, in.gè.nua*).

Pel que fa a la *i*, la pronunciació amb diftong és general quan es troba en posició posttònica seguida de vocal i quan va seguida de vocal tònica i precedida de consonant sibilant. Aquesta pronúncia amb diftong és acceptable en tots els registres.

En posició posttònica: *ab.sèn.cia, grà.cia, es.pè.cies, sè.rie*

En posició pretònica: *ac.ció, pre.ten.sió*

La vocal *u*, en canvi, és més resistent a formar diftong, tot i que és habitual en els grups àtons acabats en *ua* i *ues*, sobretot en mots que altrament tindrien més de tres síl·labes. En tots aquests casos també és acceptable, encara que és preferible mantenir el hiat en una dicció molt acurada.

con.tí.nua, cons.pí.cua (cf. *i.ni.qua*), *in.gè.nua, a.ssí.dues* (en comptes de *con.tí.nu.a, cons.pí.cu.a, in.gè.nu.a, a.ssí.du.es*, preferibles en una dicció molt acurada)

PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.3 (p. 17)

2.1.3.2. Pronúncia amb diftong en la parla ràpida i espontània (GIEC § 2.5.1; GEIEC § 1.4.2d)

En la parla ràpida i espontània sovint es formen diftongs en alguns dels contextos en què la *i* i la *u* àtones precedides d'una vocal (àtona o tònica) es pronuncien com a vocals. Així, en certs casos són freqüents les realitzacions amb diftong.

traïdor (*traï.dor*), *traïrem* (*traí.rí.em*)

espontaneïtat (*es.pon.ta.neï.tat*), *continuïtat* (*con.ti.nuï.tat*)

En mots amb un prefix monosil·làbic, quan la primera vocal pertany al prefix, i la segona, a la base, la pronúncia amb diftong és la més habitual si no es posa èmfasi

en el prefix *i*, sobretot, si els mots prefixats es deixen de percebre com a tals o són d'ús freqüent.

coincidir, reunir

2.1.3.3. Pronúncia amb diftong de les formes rizotòniques de *adequar*, *liquar* i *obliquar* (GIEC § 2.5.2b; GBU § 3.3 R3)

Per analogia amb verbs com *evacuar* i *promiscuar*, que tenen una *u* tònica en les formes rizotòniques (*evac[ú]a*, *evac[ú]es*, etc.), a vegades es pronuncien inadequadament amb hiat i accent en la *u* les formes rizotòniques de verbs com *adequar*, *liquar* o *obliquar*. Aquestes pronúncies s'eviten en els registres formals.

adequa (pronunciat *a.d[é].qua*, i no *a.de.q[ú].a*)

liqua (pronunciat *l[í].qua*, i no *li.q[ú].a*)

obliqua (pronunciat *o.bl[í].qua*, i no *o.bli.q[ú].a*)

2.1.3.4. Pronúncia del grup *ui* formant diftong creixent en valencià i alguerès (GIEC § 2.5.1; GEIEC § 1.4.1b)

Els diftongs corresponents a la grafia *ui*, habitualment decreixents en la majoria de parlars, es fan creixents en bona part dels parlars valencians. També presenten aquesta pronúncia amb diftong creixent les variants valencianes *hui*, *huit* o *huitanta* (que en altres parlars corresponen, respectivament, a les formes amb diftong decreixent *avui*, *vuit* o *vuitanta*).

Major part de parlars:

buit, *cuit*, *avui*, *vuit* [új]; *buidar*, *cuinar*, *vuitanta* [uj]

Major part de parlars valencians:

buit, *cuit*, *hui*, *huit* [wí]; *buidar*, *cuinar*, *huitanta* [wi]

En alguerès també presenta la realització creixent *cuit*, però no altres casos com *buit*. Cal tenir present, però, que en aquest parlar es pronuncien amb hiat mots que en la llengua general es pronuncien amb diftong.

Amb diftong: *cuit* [wí]

Amb hiat: *buit* [u.í], *blau* [á.u], *ou* [ó.u], *rei* [é.i]

2.1.3.5. Monoftongació de diftongs en diversos parlars orientals (GIEC § 2.5.2b; GBU § 3.2 R5)

En diversos parlars orientals, i molt especialment en els baleàrics, es tendeix col·loquialment a absorbir la semivocal dels diftongs precedits d'una consonant velar ([g] o [k]) o a monoftongar-los. Es tracta de pronúncies que s'eviten en els registres formals.

aigua, *quaranta*, *guardar*, *guaita*, *pasqua* (i no *aiga/aigo*, *coranta*, *gordar*, *goita*, *pasco*)

2.1.3.6. Diftongació de la o- en determinats parlars (GIEC § 3.3.4.2e; GBU § 1.3 R5)

Es percep com a col·loquial i, per tant, s'evita en els registres formals la realització com un diftong [aw] o [əw] de la [o] o [u] inicial corresponent a una o gràfica en determinats parlars occidentals i orientals.

[o] / [u] *oliva, obrir, ofegar, olorar* (i no *auliva, aubrir, aufegar, aulorar*
[aw] / [əw], segons els parlars)

2.1.3.7. Formació de diftongs en el contacte de les vocals final i inicial dels dos components d'un compost o d'un mot prefixat (GIEC §§ 3.4 i 11.2b; GEIEC § 1.4.3; GBU § 3.4)

Quan hi ha contacte de les vocals final i inicial dels dos components d'un compost o d'un mot prefixat o d'una seqüència de mot amb clític, sol haver-hi elisió, que en alguns casos queda reflectida en l'escriptura. En certs casos, se sol produir diftongació; amb tot, si la segona vocal és tònica, sol haver-hi hiat.

Elisió: *caraalegre, centreeuropeu, microorganisme; aiguarent, paraigua, mestrescola*

Diftongació: *pesainfants, francoitalià, genitourinari, semiautomàtic, contraindicació, s'hi atansa, porta-ho*

Hiat: *tallaungles, multiús, polièdric*

2.1.4. La vocal de suport

2.1.4.1. La vocal de suport en posició inicial de mot (GIEC § 3.3.3.1; GEIEC § 1.3.3a; GBU § 3.1 R4 i R5)

La vocal e de suport precedeix els grups consonàntics inicials formats per s seguida d'una consonant. El fenomen afecta paraules patrimonials (*escola*) o d'origen culte (*esfera*) i altres manlleus, antics (*espia*) o recents (*escàner, eslàlom, espagueti, estàndard*). I també es produeix amb noms propis provinents d'altres llengües: *Escòcia, Eslovènia, Esmirna, Esparta, Estrasburg, Estocolm; Escipió, Estaci, Estrabó, Estuard*.

No es pronuncien amb vocal de suport manlleus en què la s va seguida d'una semivocal u [w]. En canvi, es pronuncia la vocal de suport, però no apareix reflectida gràficament, en expressions, noms comuns i propis no adaptats.

Sense vocal de suport: *swing, suite* [sw]

Amb vocal de suport: *stricto sensu, statu quo; scherzo, sfumato, striptease; Sri Lanka, Stromboli, Stuttgart; Sforza, Smetana, Spinoza, Stravinski, Spiderman* ([əs] / [es], segons els parlars)

També se solen resoldre amb una vocal de suport, que tampoc no es veu reflectida en la grafia, altres mots, menys freqüents, començats per grups de consonant precedida de les fricatives, sigui la fricativa labiodental [f] o la palatoalveolar [ʃ], especialment en manlleus de l'alemany, encara que en aquest últim cas és més freqüent la pronúncia amb s.

[f] *ftàlic, ftiriasi*

[ʃ] *Schneider, Schleswig-Holstein*

2.1.4.2. Inserció vocàlica de [i] en grups consonàntics finals

davant de mot començat per consonant en alguerès (GIEC § 3.3.3.2; GEIEC § 1.3.3b)

 Per raons morfològiques, els parlars baleàrics i l'alguerès no adopten la vocal de suport amb grups consonàntics que en posició final de mot produeixen una coda inexistent o molt poc freqüent en català en el cas de la persona 1 del present d'indicatiu. Presenten, per tant, formes com ara *entr* (de *entrar*), *vincl* (de *vinclar*), *obr* (de *obrar* i *obrir*) o *umpl* (de *omplir*).

 En alguerès, en aquestes formes verbals hi ha inserció vocàlica (típicament, de [i]) quan van seguides d'un mot començat per consonant.

Obr lo negoci [pri.l]

M'alegr sempre [kri.s]

Aquesta inserció, que no té repercussió gràfica, també es dona en mots acabats en una consonant oclusiva, africada o fricativa labiodental i seguits d'un altre mot començat per consonant.

amic meu [ki.m], *desig fort* [tʃi.f], *tenc fred* [ki.f], *escriv sempre* [fi.s]

2.2. Les consonants

2.2.1. Les consonants oclusives

2.2.1.1. Manteniment de les oclusives finals darrere nasal o *l* en alguns casos (GIEC § 4.3.2; GBU § 2.2 R8 i R9)

- En bona part dels parlars, concretament en central, en septentrional, en nord-occidental i en gran part del valencià i de l'eivissenc, els grups consonàntics finals integrats per *n*, *m* o *l* seguides d'oclusiva amb el mateix lloc d'articulació solen perdre la consonant oclusiva, tant si és final absoluta com si va seguida de la marca flexiva de plural *-s*: *trem**p***, *tomb**s*** [m] (però *trem**pa**r* [mp], *tombare**lla*** [mb]); *vent*, *profund* [n] (però *ventada* [nt], *profunda* [nd]); *malalt*, *Eudald* [l] (però *malaltia* [lt], *Eudalda* [ld]). En aquests parlars es produeix també simplificació quan aquests grups precedeixen un mot que comença per vocal. En canvi, es manté el grup consonàntic quan el grup és final de proclític i, generalment també, quan és final de mot seguit d'enclític.

Simplificació:

malalt esperançat [l], *tomb inesperat* [m], *vent intens* [n]

Manteniment:

amb ell, *amb això* [mb], *interromp-ho* [mp]

anant-hi, *fent-ho* [nt] (però [n] en algun parlar)

- Hi ha vacil·lació, tanmateix, en certes construccions més o menys fixades. En aquests casos és preferible evitar l'elisió en els registres formals.

[nt] *cent anys*, *sant Andreu*, *sant Antoni* (preferible a [n])

PEOLC - *Fonètica*, § 2.2, 1 (p. 24)

2.2.1.2. Geminació i ensordiment de la consonant oclusiva dels grups /bl/ i /gl/ (GIEC § 4.3.6; GEIEC § 2.3.4)

- En la major part dels parlars orientals i nord-occidentals, la consonant oclusiva dels grups /bl/ i /gl/ pot presentar geminació de la consonant oclusiva quan es troben darrere de vocal accentuada en posició final del radical, tant si van seguits d'una marca flexiva o un sufix com d'una vocal epentètica. Els derivats d'aquests

mots i les seves formes flexionades es comporten de la mateixa manera, encara que aquest grup no es trobi immediatament després de l'accent.

[bb] *cobla, rebló; doble, poble; coblaire, publicar, poblet, doblarem*
[gg] *arreglen, reglatge; regle, segle; arreglessin, reglament*

En altres parlars és freqüent l'ensordiment de la consonant oclusiva d'aquests grups, amb geminació o sense, quan són posttònics. La geminació de la consonant oclusiva dels grups /b/ i /g/ és acceptable en tots els registres d'acord amb cada parlar, però no l'ensordiment, que s'evita en registres formals.

poble, amable [ppl] / [pl], *poblet, població* [pl] (en comptes de les pronúncies formals [bb] / [bl])
segle, regla [kk] / [kl], *reglar, reglament* [kl] (en comptes de les pronúncies formals [gg] / [gl])

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, §§ 11 (p. 19) i 14 (p. 21)
PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.1 (p. 17)

2.2.1.3. Elisió del primer segment del grup *ps-* i d'altres grups consonàntics en obertura sil·làbica (GIEC § 2.3.2; GEIEC § 1.3.1; OIEC § 2.1.3.3b)

El grup *ps-* de *psicologia* o *pseudònim* rep el mateix tractament que altres grups consonàntics que també apareixen gràficament en obertures sil·làbiques complexes en certs cultismes, que en català es conserven. Aquests grups es pronuncien normalment prescindint del primer segment, tot i que en una dicció molt acurada pròpia dels registres formals, a vegades es realitza la seqüència de tots dos segments.

[s] *psicologia, pseudònim* (i també [ps])
[n] *pneumàtic, pneumònia* (i també [pn])
[t] *Ptolemeu, pterodàctil* (i també [pt])
[n] *gnom, gnosticisme* (i també [gn])
[n] *mnemotècnic, Cnossos* (i també [mn] i [kn], respectivament)
[d] *bdel·li* (i també [bd])

PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.1, 1 (p. 17)

2.2.1.4. Sonorització i aproximantització no acceptable de les oclusives al final del primer formant en compostos i prefixats (GIEC § 4.4.1.2c)

Les consonants oclusives sordes no se sonoritzen quan es troben al final del prefix o del primer membre d'un mot compost seguides d'un radical començat per vocal. Així doncs, no és acceptable pronunciar-les sonores i aproximants, tendència que es constata a vegades en aquest darrer context.

- [p] *subaltern, subàrea, subestimar, subíndex, suburbà* (i no *su[β]altern, su[β]àrea, su[β]estimar, su[β]índex, su[β]urbà*; cf. *capicua*)
- [t] *sud-oest, Sud-àfrica, nord-americà* (i no *su[ð]-oest, Su[ð]-àfrica, nor[ð]-americà*)

2.2.1.5. Tendència a la sonorització i aproximantització de les oclusives finals en combinacions d'ús freqüent (GIEC §§ 4.4.1.2c i 4.4.3.3)

La tendència a la sonorització i aproximantització té un abast més general en alguns parlars valencians i en els nord-occidentals més meridionals, especialment quan hi ha implicats mots i combinacions d'ús freqüent. Es tracta de pronúncies que s'eviten en els registres formals.

- [β] *cap amunt, cap avall* (en comptes de la pronúncia formal [p])
- [ð] *dret a votar, pot anar* (en comptes de la pronúncia formal [t])
- [ɣ] *poc amunt, estic alegre* (en comptes de la pronúncia formal [k])

En altres parlars també són possibles realitzacions sonores de l'oclusiva velar a final de mot, en cas que es realitzi, quan va precedida de nasal i seguida d'un mot que comença per vocal, sobretot en una parla col·loquial i quan l'accent està allunyat de la consonant implicada. Es tracta de pronúncies pròpies de la parla espontània que en els registres formals és preferible evitar.

- [g] *cinc animals* (en comptes de la pronúncia formal [k])

També és possible l'aproximantització quan la consonant objecte del procés va seguida de consonant sonora, que pot anar acompanyada de simplificació si es tracta de la mateixa consonant. Aquestes aproximantitzacions s'eviten en els registres formals.

- cap gat* [βɣ], *set morts* [ðm], *sac bo* [ɣβ], *tot bé* [β], *poc gust* [ɣ]

2.2.1.6. Assimilació de lloc d'articulació de les oclusives

(GIEC § 4.4.2.4b; OIEC § 2.7)

En alguns parlars, les consonants oclusives s'assimilen al lloc d'articulació de la consonant següent.

a) En gironí

En gironí és possible sentir pronúncies amb assimilació de lloc d'articulació, especialment en un ritme de parla ràpid.

- corrupte* [tt], *apte* [tt], *saps* [ts̃], *cap camp* [kk], *poc bo* [bb]

b) En mallorquí, menorquí i alguerès

En mallorquí, menorquí i alguerès, aquesta mena d'assimilacions són sistemàtiques i generals, i no estan condicionades a variables com el registre o el tempo de parla. Així, són realitzacions pròpies del mallorquí i el menorquí:

[pp]	<i>totpoderós, poc pacient</i>
[bb]	<i>futbol, poc bromista, puc beure</i>
[mm]	<i>ritme, admirar, Lluçmajor, fragment</i>
[ff]	<i>capficar, set forats, Sigfrid</i>
[vv]	<i>cap verd, advertir, puc venir</i>
[tt]	<i>captar, dubte, doctor</i>
[dd]	<i>Capdepera, cabdell, Magdalena, anècdota</i>
[ts̃]	<i>capsa, cap so, obsequi, sacsar, poc segur, accident, luxe</i>
[dz̃]	<i>cap zero, èczema, examen</i>
[nn]	<i>cap nas, abnegat, ètnia, tècnic, digne</i>
[rr]	<i>cap-roig, set rates, puc riure</i>
[dʒ̃]	<i>cap jove, capgirar, objecte</i>
[tʃ̃]	<i>cap xeringa, puc xutar</i>
[kk]	<i>capcot, cap català, batcoll, adquirir</i>
[gg]	<i>capgròs, cap gorra, set gàbies</i>

 A final de mot, la realització [ts̃] en els plurals dels mots acabats en oclusiva és característica del mallorquí i l'alguerès.

[ts̃] *caps, reps, clubs, amics, sacs, grocs, regs*

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.1, 5 (p. 18)

2.2.1.7. Caiguda de la *d* intervocàlica en valencià (GIEC § 4.4.3.3; GBU § 8.2 R6)

  En bona part del valencià es produeix, col·loquialment, la caiguda de l'aproximant dental [ð] en determinats casos en què aquesta consonant es troba en posició intervocàlica, sobretot quan hi ha implicades les terminacions *-ada* i *-ador*. Aquesta elisió s'evita en els registres formals.

Amb la terminació *-ada*:

masclitada, menjada, vesprada (i no *masclet[á], menj[á], vespr[á]*)

Amb el sufix *-ador/-ador(a)*:

llaurador, menjador, mocador, regadora (i no *llaura[aó]r, menj[aó]r, moc[aó]r, rega[aó]ra*)

Amb altres mots:

cadira, neboda (i no *ca[i]ra, neb[ó]a*)

Així, *menjada* presenta elisió de la marca *d* del participi (*menj[á]*), que contrasta amb el manteniment d'aquesta marca ensordida en *menjat* (*menja[t]*); o *menjador*, amb elisió de la *d* del sufix *-dor* (*menj[aó]r*), enfront de *bevedor* o *vividor*, que mantenen l'aproximant (*beve[ð]or* o *vivi[ð]or*).

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.1, 6 (p. 18)

2.2.1.8. Caiguda de la *g* intervocàlica en valencià i en tortosí

(GIEC § 4.4.3.3; GBU § 2.2 R11)

En valencià i en tortosí es produeix esporàdicament la caiguda de l'aproximant velar en posició intervocàlica. Aquesta elisió s'evita en els registres formals.

[ɣ] *jugar, agulla* (i no *ju[á]r, a[ú]lla*)

PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.1, 8 (p. 18)

2.2.1.9. Consonants oclusives i aproximant palatals en mallorquí

(GIEC §§ 1.4, quadre 1.3, i 4.2.1; GEIEC § 2.2.1)

En alguns parlars mallorquins, la sèrie velar d'oclusiva sorda, oclusiva sonora i aproximant ([k], [g] i [ɣ]) és substituïda per la sèrie d'oclusives i aproximant palatals corresponent ([c], [j] i [j̞]). Les oclusives palatals s'articulen amb el dors de la llengua en contacte amb el paladar i no amb el vel del paladar, com les velars. La substitució es produeix en qualsevol posició, excepte davant de vocal posterior ([ɔ], [o], [u]), bategant o lateral.

[c] *cavall, encara, riquesa*

[j] *gall, guerra, guitarra*

[j̞] *abrigar, falaguer, foguerons*

2.2.1.10. Consonant lateral palatal [ʎ] com a segon element en obertures sil·làbiques complexes en ribagorçà (GIEC § 2.3.2)

En ribagorçà és possible trobar obertures sil·làbiques complexes amb una lateral palatal [ʎ] com a segon element, en comptes de l'alveolar [l].

plantar [pʎ], *blat* [bʎ], *terrible* [βʎ], *clau* [kʎ], *cingla* [gʎ], *flor* [fʎ]

2.2.2. Les consonants fricatives i les africades

2.2.2.1. Consonant fricativa labiodental sonora [v] (GIEC § 4.2.2;

OIEC § 2.6.1)

Les consonants fricatives labiodentals del català són la sorda [f] i la sonora [v]. No tots els parlars, però, presenten en l'actualitat la consonant [v]. Aquesta consonant només es manté en els parlars baleàrics, en part dels valencians, en alguerès i, d'una manera recessiva, en el parlar del Camp de Tarragona. En la resta de parlars, el so [v] ha estat substituït per [b], fenomen creixent que és conegut per *betacisme*. En aquests parlars, dits *betacistes*, el so [v] únicament apareix com a realització sonoritzada de la [f].

Baleàric, part del valencià, alguerès, tarragoní:

valer, vi, cova, haver, envà, servir, Valls; afganès, fotògraf lleidatà [v]

Resta de parlars:

valer, vi, cova, haver, envà, servir, Valls [b]; *afganès, fotògraf lleidatà* [v]

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 15 (p. 20-21)
PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.1 (p. 17)

2.2.2.2. Pronúncia [z] dels verbs formats amb el sufix *-itz(ar)* i llurs derivats (GIEC § 4.2.3; GEIEC § 2.2.2c; OIEC § 2.6)

 En el cas dels verbs amb el sufix *-itzar* i llurs derivats, és igualment acceptable la pronúncia fricativa [z] que aquest sufix presenta en parlars occidentals i baleàrics, tot i que la pronúncia africada [d͡z] s'estén en els registres formals.

[d͡z] / [z] *realitzar, urbanització, organitzador, fertilitzant*

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.2 (p. 18)

2.2.2.3. Elisió de la s del sufix *-es(a)* en valencià (GIEC § 10.2.1.2a; GBU § 8.2 R6)

 El sufix *-es(a)* té una variant clàssica, *-e(a)*, que s'ha mantingut en una part important dels parlars valencians en paraules tradicionals, però que s'evita en els registres formals. L'elisió de la sibilant es fa extensiva a mots en els quals no intervé el sufix.

Amb derivats amb el sufix *-es(a)*:

brutesa, pobresa, vellesa (i no *brutea, pobre, vellea*)

Amb altres mots:

peresa (i no *perea*)

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.2 (p. 18)

2.2.2.4. Pronúncia [gz] de la x del mot *oxigen* i derivats (OIEC § 2.6.4a)

S'escriu x, pronunciat [gz], en mots que comencen pels grups *ex-* i *inex-* seguits de vocal o h (*examen, exèrcit, exhaustiu, èxit, èxode, inexacte, inexistent, inexhaurible*), i en el mot *oxigen* i derivats.

[gz] *oxigen, oxigenar, desoxigenació*

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 22 (p. 24)
PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.2, 2 (p. 18)

2.2.2.5. Pronúncia [s] en certs mots començats per *ex-* (OIEC § 2.6.3)

Sovint es pronuncien amb [s] alguns cultismes que comencen amb el prefix *ex-*.

[ks] / [s] *exclamar, excursió, explicar, explotar, expressar, extensió*

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 22 (p. 25)

2.2.2.6. Pronúncia de la x final dels cultismes *esfinx*, *larinx* i *linx* (OIEC §§ 2.6.4all i 2.10d)

En certs cultismes, la pronúncia [ks] de la x alterna amb [s].

esfinx (pronunciat *esfi*[ɲks] / *esfi*[ɲs])

larinx (pronunciat *lari*[ɲks] / *lari*[ɲs])

linx (pronunciat *li*[ɲks] / *li*[ɲs])

FABRA, *Diccionari ortogràfic: esfinx (x=cs), larinx (x=cs), linx (x=cs)*

2.2.2.7. Distribució de les consonants fricatives i africades palatoalveolars a inici i en interior de mot segons els parlars (GIEC § 4.2.3.1; GEIEC § 2.2.2; GBU § 2.3)

Les sibilants palatoalveolars poden ser fricatives ([ʃ] i [ʒ]) o africades ([tʃ] i [dʒ]). Aquestes consonants estan subjectes a restriccions d'aparició i, a més, presenten diferències significatives segons els parlars, com es mostra en el quadre 4. La variació d'aquestes consonants afecta, d'una banda, el mode d'articulació, això és, el caràcter fricatiu o africad de les consonants en qüestió, i de l'altra, les realitzacions amb [j] o sense [j] entre una vocal i la fricativa palatoalveolar. En general, es pot dir que en la major part dels parlars orientals predominen les consonants fricatives ([ʒ] i [ʃ]) i l'absència de semivocal [j] davant de [ʃ], i en els occidentals, les africades i la presència de [j] davant de [ʃ].

QUADRE 4
Distribució de les consonants sibilants palatoalveolars segons els parlars

POSICIÓ EN EL MOT	CONSONANTS			EXEMPLES
	EN LA MAJOR PART DE L'ORIENTAL	EN NORD-OCCIDENTAL I TARRAGONÍ	EN VALENCIÀ	
Inicial	[ʃ]	[tʃ]		<i>xoc, xalet, xafardejar</i>
		[tʃ]		<i>txec, Txaikovski, Txell</i>
Interior (darrere de consonant)	[ʒ]	[dʒ]		<i>jardí, ginebra, Jordi</i>
	[ʃ]	[tʃ]		<i>panxa, perxa, Conxa</i>
Interior (darrere de vocal)	[ʒ]	[dʒ]		<i>menjar, penges</i>
	[ʃ]	[jʃ]		<i>baixa, queixal, Eiximenis</i>
	[ʒ]	[ʒ] / [jʒ]	[dʒ]	<i>rajar, bogeria, Magí, Roger</i>
		[tʃ]		<i>cotxe, despatxar, ratxa, Meritxell</i>
		[dʒ]		<i>imatge, metge, mitja, Otger</i>

POSICIÓ EN EL MOT	CONSONANTS			EXEMPLES
	EN LA MAJOR PART DE L'ORIENTAL	EN NORD-OCCIDENTAL I TARRAGONÍ	EN VALENCIÀ	
Final	[ʒ]	[jʃ]		<i>coix, baix, Aleix, Foix</i>
	[tʃ̠]			<i>boig, cartutx, mig</i>

Tot seguit es detallen aquestes diferències, primer amb la distribució de les consonants a inici i interior de mot en la majoria de parlars, i després, a final de mot.

a) En la major part dels parlars orientals

En la major part dels parlars orientals, les consonants fricatives [ʒ] i [ʃ] no presenten, en general, restriccions en posició inicial de mot.

[ʒ] *gerd, ginebra, jardí, Jordi*
 [ʃ] *xalet, xarranca, Xavier, xerrar, ximple*

Les africades, en canvi, en aquest context hi són molt restringides. Així, en els parlars esmentats la consonant sonora [dʒ] no apareix pràcticament mai en posició inicial i la sorda [tʃ̠] apareix en manlleus amb les grafies *tx* o *ch* i, amb més o menys extensió, en algun altre mot en què la pronúncia tradicional i preferible en els registres formals és [ʃ] (§ 2.2.2.16).

[tʃ̠] *txec, Txetxènia, Txaikovski; Churchill, Chihuahua*

En posició interior de mot precedides de vocal, poden aparèixer totes les consonants palatoalveolars, tant les fricatives com les africades.

[ʒ] *pujar, màgic*
 [dʒ] *imatge, platja*
 [ʃ] *baixa, teixit*
 [tʃ̠] *cotxe, dutxa*

Precedides de consonant, són tradicionals les realitzacions fricatives.

[ʒ] *menjar, penges*
 [ʃ] *panxa, xarxa*

b) En els parlars occidentals i en tarragoní

En els parlars occidentals i del Camp de Tarragona, en canvi, les consonants africades palatoalveolars [dʒ] i [tʃ̠] no presenten restriccions d'ocurrència especials, però sí les fricatives palatoalveolars [ʒ] i [ʃ]. Aquests darrers sons no apareixen d'una manera general ni en posició inicial de mot ni en posició interior de mot postconsonàntica, en què ho fan, en canvi, les africades corresponents.

[dʒ] *gerani, ginebra, jardí, Jordi*

[tʃ] *xalet, xampany, Xavier, xirivia, xocolata*
 [dʒ] *menjar, penges*
 [tʃ] *xarxa, Conxa*

Tot i que en aquests parlars la fricativa sorda [ʃ] no s'usa en general en posició inicial de mot, sí que apareix en alguns casos, especialment en mots d'origen àrab i, en alternança amb l'africada, en algun mot.

[ʃ] *xaloc, xarop, Xàbia, Xàtiva, Xixona*
 [ʃ]/[tʃ] *xeringa*

- En posició interior de mot després de vocal hi poden aparèixer tant l'africada sorda [tʃ] com la fricativa sorda [ʃ], aquesta darrera precedida de la semivocal [j] en la major part de parlars (§ 2.2.2.8).

[tʃ] *cotxe*
 [jʃ] *baixa*

- Pel que fa a les sonores, hi trobem tant la fricativa [ʒ] com l'africada [dʒ] en nord-occidental, en els parlars més septentrionals del valencià i en el parlar del Camp de Tarragona, amb [j] davant de la fricativa en alguns parlars (§ 2.2.2.14). En canvi, en la major part del valencià és general l'africada [dʒ].

Nord-occidental, parlars més septentrionals del valencià i tarragoní:

pujar [ʒ] (o [jʒ]), *imatge* [dʒ]

Major part del valencià:

pujar, imatge [dʒ]

PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.3 (p. 18 i 19)

2.2.2.8. Semivocal [j] davant la fricativa palatoalveolar sorda [ʃ] en la majoria de parlars occidentals i en tarragoní (GIEC § 4.2.3.1b; GBU § 2.3 R8; OIEC §§ 2.1.3.1 i 2.6.7.1)

- Entre vocals i a final de mot, la semivocal [j] precedeix la palatoalveolar fricativa sorda [ʃ] en la majoria de parlars occidentals, llevat del valencià meridional i d'algunes zones nord-orientals del nord-occidental, i també la precedeix al Camp de Tarragona.

[jʃ] *baixa, deixar, lleixiu, teixit, angoixa, coixí, gruixut; baix, calaix, peix, Aleix, coix, Foix, dibuix, fluix*

PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.3 (p. 19)

2.2.2.9. Pronúncia de la consonant dels mots *jo* i *ja* (GIEC § 2.5.2c; GBU § 2.3 R5; OIEC § 2.6.6.1a)

- El so inicial dels mots *jo* i *ja* pot pronunciar-se com a consonant palatoalveolar sonora, generalment fricativa, o bé com a semivocal. La pronúncia amb semivocal

és la més general en la zona sud del nord-occidental i del central, en valencià i en eivissenc, i la pronúncia amb consonant palatoalveolar, en la resta de l'àmbit lingüístic.

Zona sud del nord-occidental i del central, valencià i eivissenc:

jo, ja (pronunciats [j]o, [j]a)

Resta de parlars:

jo, ja (pronunciats [ʒ]o, [ʒ]a)

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.3 (p. 19)

2.2.2.10. Pronúncia [d͡z̃] en els mots començats per *ex-* i *inex-* en mallorquí i menorquí (GIEC § 4.4.2.4b; OIEC § 2.6.4a)

- En mallorquí i menorquí, la *x* dels cultismes començats pels grups *ex-* i *inex-*, seguits de vocal *o* *h*, i també en el mot *oxigen* i derivats (§ 2.2.2.4), correspon a la pronunciació [d͡z̃], i no [gz].

[d͡z̃] *examen, exèrcit, exhalar, inexistent; oxigen* (en comptes de la pronúncia general [gz])

2.2.2.11. Palatalitzacions de la fricativa alveolar *s* a final de mot (GIEC § 4.4.2.4c)

- La consonant fricativa alveolar *s* experimenta, en molts parlars, una assimilació progressiva i es palatalitza totalment o parcialment quan es troba en posició final de mot precedida de la nasal palatal.

[ɲ̃] / [ɲ̃s] *punys, anys, empenys*

En determinats parlars, el mateix procés és possible quan la precedeix una lateral palatal.

[ʎ̃] / [ʎ̃s] *alls, escarafalls, bulls*

-   Hi ha algun parlar en què la fricativa alveolar, a més de palatalitzar-se, s'africa. Aquesta africació és col·loquial i s'evita en els registres formals.

[ɲ̃t͡ʃ̃] *punys*
[ʎ̃t͡ʃ̃] *alls*

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.2, 3 (p. 18)

2.2.2.12. Ensordiment històric de les sibilants sonores en valencià central i en ribagorçà (GIEC § 4.2.3.2; OIEC §§ 2.6.2, 2.6.5a i 2.6.6.4)

- Determinats parlars valencians (sobretot del valencià central) i el ribagorçà no tenen sibilants sonores, de manera que no hi és possible l'oposició entre la sibilant sorda i la sonora en cap posició.

[s]	<i>cel i zel, caça i casa, els ous i els sous</i>
[tʃ]	<i>joc i xoc, marges i marxes, raja i ratxa</i>
[ts]	<i>dotze</i>
[tʃ]	<i>lletja i lletxa</i>

En el cas de la fricativa palatoalveolar sonora [ʒ], a més de l'ensordiment, es produeix l'africació característica dels parlars occidentals (§ 2.2.2.7b).

[tʃ] *gent, jove, marejar, pluja*

🌐 En uns altres parlars, les realitzacions ensordides només afecten les africades palatoalveolars, sobretot quan es troben en posició posttònica.

[tʃ] *metge, fetge, relлотge, viatge*

↕ Totes aquestes realitzacions sordes de les sibilants s'eviten en els registres formals.

📖 PEOLC - *Fonètica*, §§ 1.2.2, 4 (p. 18) i 1.2.3, 2 (p. 19)

2.2.2.13. Africació en el contacte de fricatives en mallorquí i menorquí (GIEC § 4.4.3.4c)

🌐 En mallorquí i menorquí, el contacte d'una fricativa alveolar i una fricativa alveolar o palatoalveolar es resol amb una dissimilació per la qual la primera consonant esdevé oclusiva. Aquesta consonant, en contacte amb la fricativa en segona posició, dona com a resultat una consonant africada geminada. El procés es produeix entre mots i entre el prefix i la base, i explica la presència d'africades corresponents a les seqüències gràfiques *sc* en posició interior de mot.

Entre mots:

dos sons, compres sabates [tʃs], dos jocs [dʃʒ], dos xalets [tʃʃ]

Entre el prefix i la base:

descentrar [tʃs], desxifrar [tʃʃ], desgellar [dʃʒ]

En la seqüència gràfica *sc*:

ascensor, piscina, escena [tʃs]

No afecta, però, els mots compostos amb *cent*, que es resolen amb simplificació.

dos-cents, tres-cents [s]

📖 PEOLC - *Fonètica*, § 2.2, 2 (p. 24)

2.2.2.14. Semivocal [j] davant la fricativa palatoalveolar sonora [ʒ] (GIEC § 4.2.3.1b i quadre 4.2; GEIEC § 2.2.2d)

🌐 En l'àrea meridional del nord-occidental, en els parlars més septentrionals del valencià, en el parlar del Camp de Tarragona i, en menor mesura en l'àrea pirinenca,

la semivocal [j] precedeix la fricativa palatoalveolar sonora [ʒ] en posició interior de mot després de vocal.

[jʒ] *rajar, bogeria, pujar, Magí, Roger*

2.2.2.15. Tendència a l'africació de [ʒ] en baleàric (GIEC § 4.2.3.1a; OIEC § 2.6.6.4c)

En parlars baleàrics s'observa la tendència a l'africació de /ʒ/ precedida de nasal, en mots amb el sufix *-ej(ar)* i en alguns altres mots.

Precedida de nasal:

menjar [dʒ]

Mots amb el sufix *-ej(ar)*:

barrejar, festejar, glopejar, netejar, passejar, plantejar [dʒ]

Altres mots:

assajar, llegir, rajar, regir, regirar, roja, sageta, truja, Magí [dʒ]

2.2.2.16. Pronúncia [tʃ] de la x- inicial en alguns mots en els parlars orientals (GIEC § 4.2.3.1a; GBU § 2.3b)

En la major part dels parlars orientals, en posició inicial de mot la consonant [tʃ] apareix en manlleus amb les grafies *tx* o *ch* i, amb més o menys extensió, en algun altre mot, tot i que en els registres formals, fora dels manlleus, la pronúncia fricativa ([ʃ]) és la tradicional i preferible.

[tʃ] *txec, Txetxènia, Txaikovski, Churchill, Chihuahua*

[ʃ] *xafogor, xarranca, Xavier, xocolata* (preferible a [tʃ] *afogor, [tʃ]arranca, [tʃ]avier, [tʃ]ocolata*)

PEOLC - Fonètica, § 1.2.3 (p. 18)

2.2.2.17. Substitució de u per v en diminutius i formes verbals en alguns parlars nord-occidentals i baleàrics (GIEC § 4.3.5 i 7.2.3f)

Per analogia amb els casos en què es produeix l'alternança entre [v] (o [β]) i [w] (*blava* i *blau*, *nova* i *nou*, etc.), en alguns parlars nord-occidentals i baleàrics la semivocal [w] ha estat substituïda per la consonant [v] (o [β]). Es tracta de formes que no són acceptables en els registres formals.

[v] / [β] *bovet, clavet, creveta, nivet, pevet, povet* (en comptes de les pronúncies formals *bouet, clauet, creueta, niuet, peuet, pouet* [w])

I, en el baleàric, aquesta substitució també es dona en formes verbals. Aquestes formes tampoc no són acceptables en els registres formals.

[v] *deven, caven, beven, moven, veven, treven* (en comptes de les pronúncies formals *deuen, cauén, beuen, mouen, veuen, treuen* [w])

2.2.2.18. Elisió d'una sibilant en la reducció de grups consonàntics finals en mallorquí (GIEC § 4.4.3.5d)

- 🌐 En mallorquí, en què les restriccions sobre les codex sil·làbiques són molt estrictes, qualsevol grup consonàntic final de més d'una consonant es redueix a una de sola, la més propera al nucli, quan el mot següent comença per consonant, fins i tot quan això implica l'elisió d'una sibilant.

nins cridant [ŋ]
calcs perfectes [l]
parcs barcelonins [r]

- ↕ En els registres formals s'evita l'elisió de la sibilant final quan això comporta la pèrdua d'informació morfològica.

He vist aquells nins cridant (pronunciat *aque*[ʎs] *ni*[ns], i no *aque*[ʎ] *ni*[ŋ])

2.2.2.19. Vocalització amb [w] de la -v final en les formes de la persona 1 del present d'indicatiu en part del mallorquí (GIEC § 4.3.5)

- 🌐 En algun parlar mallorquí es pronuncien amb [w], i no amb [f], les formes de la persona 1 del present d'indicatiu amb el radical acabat en -v.

[w] *llev* (de *llevar*), *arxiv* (de *arxivar*) (amb [f] en la resta del mallorquí)

2.2.2.20. Semivocalització en [j] de les consonants palatoalveolars (GIEC § 4.4.3.6)

a) A final de mot i seguides de consonant, en mallorquí i menorquí

- 🌐 En mallorquí i, menys sistemàticament, en menorquí, les consonants fricatives palatoalveolars seguides de consonant experimenten una semivocalització que dona com a resultat una semivocal palatal, de manera que es perd el caràcter sibilant de la consonant afectada, però no pas el lloc d'articulació palatal.

[j] *mateix carro*, *mateix so*, *peix pudent*

- 🌐 Com s'ha indicat, en menorquí, el procés de semivocalització no acostuma a afectar les consonants africades, que en aquestes circumstàncies es resolen amb una elisió del moment oclusiu. Però si la consonant següent és contínua, hi pot haver semivocalització.

[ʃ] *vaig comprar*
[j] *vaig sentir*, *vaig riure* (seguida de consonant contínua)

- 🌐 En canvi, en mallorquí també afecta d'una manera sistemàtica les consonants africades seguides de consonant.

[j] *faig classe*, *vaig comprar*

b) En el límit entre el radical i les marques flexives, en mallorquí i en septentrional

- En mallorquí, la semivocalització també es troba en el límit entre el radical i les marques flexives.

[js] *mateixs, peixs, passeigs, serveixs*

Aquesta semivocalització ocorre igualment en septentrional.

2.2.3. Les consonants laterals

2.2.3.1. Pronúncia de la *l·l* (GIEC § 4.2.5; GBU § 2.4 R4; OIEC § 2.5.2)

- La pronúncia geminada de la *l·l*, és a dir, de dues laterals alveolars seguides [ll], en paraules d'origen culte i en manlleus és pròpia dels registres molt formals en tots els parlars.

[ll] *col·laborar, excel·lent, il·lícit, il·lògic, il·lustre, mol·lusc, Apol·lo; aiatol·là, tortel·lini, Brussel·les*

- En parlars baleàrics és viva la pronúncia de dues laterals alveolars seguides [ll] en mots d'origen popular o popularitzats, mentre que en els altres parlars aquestes pronúncies són pròpies dels registres molt formals.

Baleàric: *al·lot, aquarel·la, cel·la, camamil·la, col·legi, til·la* [ll]
Resta de parlars: *aquarel·la, cel·la, camamil·la, col·legi, til·la* [l]

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 16 (p. 22)
PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.5, 2 (p. 20)

2.2.3.2. Pronúncia del so lateral geminat en mots patrimonials (GIEC § 4.4.3.1; OIEC § 2.5.3)

a) Pronúncia palatal [ʎʎ] o alveolar [ll] segons els parlars

- En mots patrimonials, tots dos sons laterals, [ʎ] i [l], es geminen en una sèrie de casos, i llavors s'escriuen amb les grafies *tll* i *tl*. La grafia *tll* representa el so [ʎʎ], propi del central, el septentrional i el nord-occidental. En els parlars baleàrics i valencians i en tortosí aquest so geminat és alveolar [ll], i llavors es representa amb la grafia clàssica *tl* en la tradició ortogràfica valenciana i balear (§ 1.1.2.2). Són igualment acceptables les dues pronúncies en els parlars en què són pròpies.

Pronúncia palatal:

ametlla, batlle, espatlla, motlle, motllura, vetlla; Rotllan (antropònim),
Batllori, Cotlliure [ʎʎ]

Pronúncia alveolar:

ametla, batle, espatla, motle, motlura, vetla; Fondespatla, Novetlè [ll]

b) Pronúncia simple del so alveolar geminat [l] en bona part del valencià i al sud de la Franja

- En bona part del valencià i al sud de la Franja, el so lateral alveolar d'aquests mots no és geminat [ll] sinó simple [l], si bé en els registres formals és preferible la pronúncia geminada.

[ll] *ametla, batle, espatla, motle, motlura, vetla; Fondespatla, Novetlè*
(preferible a *ame[l]a, ba[l]e, espa[l]a, mo[l]e, mo[l]ura, ve[l]a;*
Fondespa[l]a, Nove[l]è)

2.2.3.3. Pronúncia simple [ʎ] del grup *tll* en parlars valencians i baleàrics (OIEC § 2.5.3)

- En certs mots el so palatal del grup *tll* es gemina o no segons els parlars. La pronúncia simple és pròpia de parlars valencians i baleàrics.

bitllet (pronunciat *bi[ʎ]et*)
butlletí (pronunciat *bu[ʎ]etí* o *bo[ʎ]etí*)
ratlla (pronunciat *ra[ʎ]a*)

2.2.3.4. Ieisme

a) Ieisme històric en baleàric i en determinades zones del central (GIEC § 4.2.5; GBU § 2.4 R7; OIEC § 2.5.1)

- La *ll* no inicial resultant de l'evolució dels grups *C'L*, *G'L*, *T'L* i *LY* del llatí vulgar en mots patrimonials es pronuncia habitualment amb semivocal palatal [j] en els parlars baleàrics i, en recessió, en determinades zones del català central. Aquest fenomen, conegut com a *iodització* o *ieisme històric*, és acceptable en els parlars en què és propi, però en els registres formals és preferible la pronúncia amb lateral palatal [ʎ].

[j] *agulla, orella, escull, genoll, poll* ('insecte'; cf. *poll* [ʎ] 'petit d'un ocell' i 'pollancre'), *ull; rella, tralla, vell; all, cabell, fill, fulla, palla*

Presenten una distribució més àmplia alguns mots com *cella* i la forma *vull* (del verb *voler*).

b) Substitució generalitzada no acceptable de la lateral palatal [ʎ] per la semivocal palatal [j] (GIEC § 4.2.5; GBU § 2.4 R7)

No és acceptable, en canvi, la substitució generalitzada de la lateral palatal [ʎ] per la semivocal palatal [j].

[ʎ] *llàgrima, ella, coll* (i no [j]àgrima, e[j]a, co[j])

2.2.3.5. Palatalització de l- inicial en cultismes (GIEC § 4.2.5; GBU § 2.4 R2; OIEC § 2.5.1)

En posició inicial, els mots patrimonials presenten regularment la consonant palatal, per raons històriques: *llapis, llengua, llit, llop, lluna* [ʎ]. La major freqüència de mots amb lateral palatal inicial explica que aquesta consonant tendeixi a generalitzar-se espontàniament en mots d'origen culte començats per la consonant alveolar. Col·loquialment, poden aparèixer pronúncies amb [ʎ] a inici de mot, en cultismes, per analogia amb els mots patrimonials que la presenten regularment (*llavi, llengua, lloc, llum* [ʎ], però *labial, lingüístic, local, lumínic* [l], amb l- en els derivats cultes). Aquestes pronúncies analògiques no són acceptables en els registres formals.

[l] *lògic, límit, literari, liberalisme* (i no *llògic, llímit, lliterari, lliberalisme*)

Cal tenir en compte, però, que en algun cas existeixen dobles formes.

lliberal / liberal

llegítima ('porció de l'herència') / *legítima* (forma femenina de l'adjectiu *legítim*)

La palatalització afecta esporàdicament algun cas de l no inicial.

religió (pronunciat *re[ʎ]igió*, en comptes de la pronúncia formal *re[l]igió*)

PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.5, 4 (p. 20)

2.2.3.6. Elisió de la l del quantificador i adjectiu *altre* i dels pronoms *nosaltres, vosaltres* i *altri* (GIEC § 4.2.5; GEIEC § 2.2.3b; OIEC § 2.5.1)

En diversos parlars, en la parla espontània s'emmudeix la l del quantificador i adjectiu *altre* (*altra, altres*) i dels pronoms *nosaltres, vosaltres* i *altri*. Aquest emmudiment s'evita en els registres formals.

[l] *altre, altra, altres, nosaltres, vosaltres, altri* (i no [á]tre, [á]tra, [á]tres, nos[á]tres, vos[á]tres, [á]tri)

PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.5, 4 (p. 20)

2.2.3.7. Vocalització col·loquial de *l* en [w] en coda sil·làbica

(GIEC § 4.2.5; GEIEC § 2.2.3b; GBU § 2.4 R3)

A causa de l'alt grau de velarització que té en la major part de parlars, la [l] tendeix a realitzar-se col·loquialment com a semivocal velar [w] en posició de coda seguida de consonant, sobretot de consonant labial ([b], [m] o [f]). Aquestes pronúncies amb semivocal s'eviten en els registres formals.

[l] *albergínia, albercoc, almoïna, balma* (i no *aubergínia, aubercoc, aumoïna, bauma*)

PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.5, 5 (p. 20)

2.2.3.8. Assimilació de la *r* a la lateral següent en mallorquí i menorquí (GIEC § 4.4.3.2)

En mallorquí i menorquí és freqüent l'assimilació de la *r* a la lateral següent en posició interior de mot. Aquesta assimilació s'evita en els registres formals.

[r] *parlar, perla* (i no *pa[ll]ar, pe[ll]a*)
[rʎ] *perllonga* (i no *pe[ʎʎ]onga*)

PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.5, 6 (p. 20)

2.2.3.9. Alveolarització de *-ll* a final de mot en alguerès (GIEC §§ 2.4.1, 4.4.2.4a i 4.4.3.7)

En alguerès, la consonant lateral palatal [ʎ] s'ha alveolaritzat quan es troba en posició final de mot, seguida de la marca *-s* de plural o bé seguida de mot començat per consonant. Aquest fenomen s'evita en els registres formals.

Posició final de mot: *aquell* [l] (però *aquella* [ʎ])
Seguida de la marca *-s* de plural: *aquells* [l]
Seguida de mot començat per consonant: *aquell palau* [l]

El català de l'Alguer, § 2.3 (p. 19-20)

2.2.4. Les consonants ròtiques

2.2.4.1. Límits en l'elisió de la *-r* etimològica final (GIEC § 4.3.4; GEIEC § 2.3.3; GBU § 2.4 R9 i R10; OIEC § 2.4.3)

En tots els parlars, excepte en els valencians centrals i la major part dels meridionals, la *r* en posició final d'un mot agut, tot i representar-se gràficament, no es pronuncia quan apareix en posició final o bé seguida de la marca flexiva de plural *-s*. Aquest fenomen, amb tot, no es dona en altres casos.

clar, clars (pronunciats *cl[á], cl[ás]*; però *clara, clares, claror*)

passar (pronunciat *pass[á]*; però *passarem, passaria, passar-hi*)

color, colors (pronunciats *col[ó], col[ós]*; però *coloraina*)

dur, durs (pronunciats *d[ú], d[ús]*; però *duresa*)

a) En mots plans i esdrúixols no patrimonials

L'elisió de la ròtica final no afecta, d'una manera general, els mots plans ni els esdrúixols. Així, si bé és habitual la pronúncia sense *r* en certs mots, en noms propis o en els infinitius acabats en la terminació *-er* àtona, no ho és en la gran majoria dels casos (generalment, mots no patrimonials).

Amb elisió de la *r* (mots patrimonials):

àlber, càntir

Llàtzer, Àger, Arànses, Binibèquer, Cúber, Éller, Músser, Sóller (noms propis)

córrer, créixer, pertànyer, vèncer (infinitius acabats en *-er* àtona)

Amb manteniment de la *r* (mots no patrimonials):

adúlter, caràcter, efímer, fòsfor, làser, mànager, màrtir, màster, míser,

pòster, tàrtar, úter; Càller, Cèsar, Júpiter, Òscar, Víctor

b) En mots aguts polisil·làbics i monosil·làbics

L'elisió de la ròtica final no afecta els mots aguts polisil·làbics, especialment cultismes, així com els manlleus i els mots de nova creació més recents. Tampoc no afecta, en general, els mots monosil·làbics.

Mots polisil·làbics:

amor, enter, favor, futur, humor, motor, obscur, particular, popular,

prematur, rigor, singular, sonor, sospir, valor; Artur, Empar, Ester, Isidor;

autocar, cangur, glamur, vampir; Gibraltar, Singapur, ACNUR

Mots monosil·làbics:

car, cor, far, gir, llar, mar, mer, mur, or, pur, rar, tir; Llor, Mir, la Quar, el Ter

En menorquí i sobretot en mallorquí, en canvi, la *r* final només es pronuncia en casos excepcionals.

PEOLC - Fonètica, § 1.2.6 (p. 20)

2.2.4.2. Emmudiment de la *r* en el radical d'alguns mots (OIEC § 2.4.1)

Generalment no es pronuncia la primera *r* dels mots *arbre, marbre* i *perdre* (aquest últim, especialment en parlars valencians). També se sol emmudir la *r* del radical dels verbs *prendre* i derivats (com *aprendre, comprendre* o *sorprendre*) i *cerndre*, de les formes que presenten la consonant *d* de suport, això és, les d'infinitiu, futur i condicional.

arbre, marbre (pronunciats *[á]bre, m[á]bre*)

perdre (pronunciat *p[é]dre*, especialment en parlars valencians)

prendre, prendràs, prendríem; aprendré, comprendrà, sorprendríeu
(pronunciats *pendre, pendràs, pendríem; aprendré, comprendrà,*
sorprendríeu)

cerndre, cerndràs, cerndríem (pronunciats *cedre, cendràs, cendríem*)

Tampoc no es pronuncia la segona *r* de *prendre* i derivats en la major part del mallorquí i en alguerès, i de *perdre* en els parlars esmentats i en la major part de l'eivissenc; aquestes pronúncies s'eviten en els registres formals.

prendre, aprendre, comprendre, sorprendre (i no *pendre, aprende,*
comprende, sorprende)
perdre (i no *perde*)

PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.6 (p. 20)

2.2.4.3. Emmudiment de la *r* de l'adverbi *llavors* i d'altres mots

(GIEC § 4.3.4; OIEC § 2.4.3c)

D'una manera anàloga al que s'esdevé en les formes de plural de noms o adjectius acabats en *rs* (*diners, flors; darrers, madurs; § 2.2.4.1*), s'emmuideix la *r* en l'adverbi *llavors* i en el nom *dimarts* (en alguns parlars). En valencià es va reintroduir la *r* en les formes de plural, però no en noms com *diners, socors* o *llavors*.

llavors (pronunciat *llav[ó]s*)

dimarts (pronunciat *dim[át]s* en alguns parlars)

diners, socors (pronunciats *din[é]s, soc[ó]s* en valencià)

La *r* final també s'emmuideix en noms propis acabats en *-rs*.

Dolors (cf. *Doloretas*), *Farners* (però *farnesenc*, sense *r*)

Argelers, Cabassers (cf. *cabasserol*), *Calders, Granollers, Balears, Pallars*

Herbers, Navars (però *Herbeset, herbessenc* i *navassenc*, sense *r*)

2.2.4.4. Distribució geogràfica de la bategant [r] i la vibrant [r]

en coda sil·làbica (GIEC § 4.2.6c; GBU § 2.4; OIEC § 2.4.1)

Totes dues consonants, la bategant [r] i la vibrant [r], presenten variació entre parlars en posició de coda, ja sigui final, davant de pausa, ja sigui seguida de consonant en coda complexa, o seguida de la consonant inicial de la síl·laba següent. En aquests contextos, la consonant bategant [r] predomina en els parlars valencians, en mallorquí i eivissenc i en una part del nord-occidental, mentre que la vibrant [r] predomina en la resta de parlars.

En posició final:

acer, fèmur, gir, sospir, úter, vampir, Òscar, Ester, Singapur; som al bar,
té cura de la llar, gairebé mor ([r] / [r], segons els parlars)

Seguida de consonant en la mateixa síl·laba:

erm, ferm, forn, porc, serp, tirs, verd ([r] / [r], segons els parlars)

Seguida de la consonant inicial de la síl·laba següent:

firma, marge, morta, parlament, Sadurní; bar petit, amor passional; fer-se
([r] / [r], segons els parlars)

2.2.4.5. Simplificació en [r] de grups consonàntics formats per una sibilant i una ròtica (GIEC § 4.4.3.4d)

La simplificació de sibilants i ròtiques té lloc entre mots i, dins el mot, entre el prefix i la base lèxica i entre les dues bases lèxiques d'un mot compost, i explica la pràctica inexistència de consonants contínues adjacents en posició interior de mot. Amb tot, cal tenir en compte que en una pronúncia molt acurada pot deixar de fer-se la simplificació.

Entre el prefix i la base:

descentrar [s], desratització [r]

Entre dues bases d'un compost:

dos-cents, tres-cents [s]

Amb dues consonants contínues adjacents:

adolescent, escena, fascinar, piscina [s]; Israel, israelià [r]

2.2.4.6. Elisió de la *d* de suport seguida de *r* en parlars baleàrics i nord-orientals (GIEC §§ 4.2.6b i 4.3.7)

L'aparició de la vibrant en posició d'obertura simple darrere de consonant no semivocàlica és bastant esporàdica, i històricament s'ha evitat introduint una *-d-* de suport i creant una obertura complexa amb la bategant. Aquest procés s'observa en l'infinitiu i en les formes de futur i condicional de verbs com ara *molldre* o *pondre* [dr], i en altres formes no verbals. Amb tot, les pronúncies amb vibrant sense el suport de la *-d-* es conserven en parlars baleàrics i nord-orientals col·loquialment sense transcendir als registres formals.

[dr] *molldre, pondre, vendré, valdré, moldria* (i no *mol[r]e, pon[r]e, ven[r]é, val[r]é, mol[r]ia*)

[dr] *divendres, cendra, tendre* (i no *diven[r]es, cen[r]a, ten[r]e*)

PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.6 (p. 20)

2.2.4.7. Pronúncia vibrant [r] com a segon element d'una obertura sil·làbica en alguerès (GIEC § 4.2.6)

En alguerès, és possible l'ocurrència de la vibrant com a segon element d'una obertura.

[r] / [r] *prenc, tres*

2.2.4.8. Rotacisme en mallorquí i alguerès (GIEC § 4.4.3.6)

En mallorquí és freqüent un procés de rotacisme pel qual la consonant *s* seguida de consonant sonora esdevé aproximant alveolar. Aquesta realització aproximant alveolar s'evita en els registres formals.

[ʃ] *dos dies, dues barques* (en comptes de la pronúncia formal [z])

En alguerès, el procés de rotacisme afecta les consonants *d* i *l* intervocàliques, i la *l* precedida de consonant, que esdevenen ròtica bategant [r]. En aquest parlar, el rotacisme té un caràcter més sistemàtic i s'usa, independentment del registre, en mots d'ús comú, però s'evita en mots cultes.

Mots d'ús comú:

agrada, prudent, roda; meló, vela; blau, flor [r]

Mots cultes:

educació [d] (i no *e[r]ucació*)

alegria, eleccions [l] (i no *a[r]egria, e[r]eccions*)

2.2.4.9. Pronúncia [l] de la *r* en posició de coda preconsonàntica en alguerès (GIEC § 4.2.6c; GEIEC § 2.2.3c)

En alguerès, la ròtica en posició de coda preconsonàntica ha esdevingut normalment [l], de manera que la *r* no sol ocórrer en aquest context concret.

[l] *fornet, forn; portar, port* (amb [r] / [r] en la llengua general)

2.2.5. Les consonants nasals

2.2.5.1. Pronúncia simple del grup *nn* en alguns cultismes i manlleus (OIEC § 2.8.2dII)

El grup *nn* es presenta en determinats cultismes i manlleus, alguns dels quals es pronuncien habitualment amb una sola *n*.

Cultismes:

annals, annex (i derivats: *annexar, annexió, annexionista*), *connex* (i *connectar, connector, connexió, desconnectar, inconnex*), *connivència, hosanna, innocent* (i *innocència, innocentada*), *innocu, mannà, perenne; bienni, trienni, decenni, quinquenni, mil·lenni; Avicenna, Pannònia; cànnabis, cunnilingus*

Manlleus:

fennec, gehenna, henna, sunnita; Linné (i *linneà, linneïta, linnèon*), *Annam, Johannesburg, Ravenna*

PEOLC - Fonètica, § 1.2.4, 2 (p. 19)

2.2.5.2. Assimilació regressiva de les consonants nasals en mallorquí i menorquí (GIEC § 4.4.2.4a)

- 🌐 Pel que fa a les nasals, en mallorquí, l'assimilació regressiva es dona en totes les posicions: en posició interior de mot, en posició final de mot i entre mots diferents.

En posició interior de mot: *premsa* [n]

En posició final de mot: *bancs* [n], *prems* [n]

Entre mots diferents: *banc suec*, *prem sa porta* [n]

- 🌐 En menorquí, en canvi, només té lloc en posició interior de mot i entre mots diferents.

En posició interior de mot: *premsa* [n]

Entre mots diferents: *banc suec*, *prem sa porta* [n]

2.2.5.3. Escissió de la nasal palatal [ɲ] seguida de consonant en mallorquí i menorquí (GIEC § 4.4.2.4a)

- 🌐 En mallorquí i menorquí, la nasal palatal [ɲ] seguida de consonant experimenta una escissió que dona com a resultat una semivocal palatal seguida de nasal, que també s'assimila al lloc d'articulació de la consonant que la segueix.

[jm] *any passat* (amb [ɲ] en la llengua general)

[jn] *any sencer* (amb [ɲ] en la llengua general)

2.2.5.4. Alveolarització de -ny a final de mot en alguerès (GIEC §§ 2.4.1, 4.4.2.4a i 4.4.3.7)

- 🌐 En alguerès, la consonant nasal palatal [ɲ] s'ha alveolaritzat quan es troba en posició final de mot, seguida de la marca -s de plural o bé seguida de mot començat per consonant. Aquest fenomen s'evita en els registres formals.

En posició final de mot: *any* [n] (però *anyet* [ɲ])

Seguida de la marca -s de plural: *anys* [n]

Seguida de mot començat per consonant: *any passat* [m] (amb assimilació a la consonant següent)

El català de l'Alguer, § 2.4 (p. 20)

2.2.6. Les semivocals

2.2.6.1. Elisió de la semivocal palatal [j] en posició intervocàlica en menorquí i alguns parlars mallorquins (GIEC § 4.4.3.5f)

- 🌐 Deixant de banda les elisions que afecten seqüències de mots, la semivocal palatal desapareix en posició intervocàlica en menorquí i alguns parlars mallorquins.

Desapareix igualment en casos en què és producte de la iodització.

deia, noia (pronunciats *de[∅]a, no[∅]a*)

senalla, vella (pronunciats *sena[∅]a, ve[∅]a*)

2.2.7. Les consonants no sistemàtiques del català

2.2.7.1. Consonant aproximant glotal sorda [h] (OIEC § 2.10.2)

En català, la *h* generalment no representa cap so. En alguns casos, però, la *h* representa la pronúncia aspirada de la consonant aproximant glotal sorda [h].

a) En interjeccions

Es pronuncia aspirada la *h* d'algunes interjeccions.

ehem!, ha! ha! ha!, hum!, ahà! [h]

b) En el verb *halar*

Es pronuncia aspirada la *h* del verb *halar* 'menjar', d'origen caló.

S'ha halat tot el pa [h]

c) En manlleus

Els mots manllevats de les llengües que tenen *h* aspirada (com l'anglès, l'alemany o l'àrab), especialment els no adaptats fonèticament al català, i en llurs derivats. En aquests casos, la *h* sol conservar la pronúncia [h] de la llengua originària.

hinterland, hippy, hobby, husky; Hamlet, Hegel, Hitler, Hölderlin, Hume; Haifa, Hèlsinki, Hong Kong, Sàhara; hamiltonià, hawaià, hegelià, henry, hitlerià [h]

Notem que en la major part dels estrangerismes adaptats la grafia *h* respon a una pronúncia aspirada de la llengua originària que en català no se sol conservar i, per tant, la *h* té només un valor etimològic. En altres manlleus, però, si no estan prou aclimatats al sistema fonètic català, la grafia *h* serveix per a representar el so [h], que és la pronúncia més habitual en certs casos.

Amb la *h* no representant cap so:

almohade, amhàric, haixix, handbol, harakiri, hoquei, hosanna, hovercraft, hugonot, hurí, hússar, hutu, marihuana, nahua; Habsburg, Bahames, Bahrain, Copenhaguen, Delhi, Himàlaia, Hiroshima, Teheran

Amb la *h* representant el so [h]:

dírham, gihad, haima, hansa (i *hanseàtic*), *haussa, hámster, hàndicap, hòlding, maharajà, mihrab, sahrauí, suahili; Hilda, Hussein, Hanoi, Hèlsinki, Hollywood*

2.2.7.2. Consonant fricativa velar sorda [x] (GIEC §§ 1.2, quadre 1.2, i 1.4, quadre 1.4; OIEC §§ 2.1.1 i 2.9.1c)

A més dels sons sistemàtics del català, cal fer esment de la consonant fricativa velar sorda [x], emprada en certs castellanismes i en manlleus de llengües d'alfabet diferent del llatí, com ara el grec, el rus o l'àrab (§ 1.1.3.2).

Castellanismes:

jaleo ('jota que es toca en determinats actes de les festes majors de Menorca'), *jabugo*, *orujo*, *Jaén*, *Rioja* [x]

Manlleus de llengües d'alfabet diferent del llatí:

khàzar, *khmer*, *khi*, *moaixakha*, *sikh*, *sovkhov*, *Txékhov*, *Khomeini*, *Khrusxov*, *Kazakhstan*, *Khàrkiv*, *Sakhalín* [x]

2.2.7.3. Consonant fricativa dental sorda [θ] (GIEC §§ 1.2, quadre 1.2, i 4.1; OIEC § 2.1.1)

A més dels sons sistemàtics del català, cal fer esment de la consonant interdental fricativa sorda [θ], que es troba en determinats manlleus, sobretot de l'anglès i del grec, amb la grafia *th*, i que és autòctona en algunes zones molt concretes de la Franja en mots que en la llengua general presenten una [s] amb les grafies *c* i *ç* (§ 1.1.3.3).

En manlleus:

thriller, *ethos* [θ]

En mots amb les grafies *c* i *ç*:

cella, *cinc*, *plaça*, *braç* [θ] (amb [s] en la llengua general)

2.3. L'accentuació

2.3.1. L'accent de mot

2.3.1.1. Desplaçament no acceptable de l'accent en determinats mots (GIEC § 5.2.1.1; GEIEC § 3.2.1a; GBU § 4.1 R3; OIEC § 3.1.1.8)

En determinats mots, sobretot cultismes i manlleus, a vegades es produeixen desplaçaments de l'accent a causa d'una influència forana o del fet que presenten un patró accentual poc freqüent. Aquests tipus de desplaçaments, en general, no són acceptables.

a) En mots aguts

Són mots aguts (i no plans):

alfil, beisbol, ciclop, elit, fluor, futbol, handbol, hoquei, iber, interval, maharajà, misantrop, oboè, oval, policrom, poliglòt, quefir, radar, rajà, raní, sandvitx, timpà, tiquet, viking, xandall, xassís, xiclet, zenit; Cervol (riu del Maestrat), Raimon, Abigail [áj], Nobel, Carpats, Cister, Salzburg, Tibet

Són mots aguts (i no esdrúixols):

bumerang, Everest, Katmandú

b) En mots plans

Són mots plans (i no aguts):

aeròlit, acne, austríac, búrgul, falàfel, intèrfon, leucòcit, lígur, magnetòfon, míssil, monòlit, omòplat, policíac, prènsil, rèptil, tabule, tèrmit, termòstat, tèxtil, torticoli, tuàreg, xíling; Agamèmnon, Èdip, Espàrtac, Heròdot, Àneu (vall pirinenca), Efes, Albi (ciutat occitana), Múnic, Zúric, Marràqueix

Són mots plans (i no esdrúixols):

atmosfera, conclave, dinamo, distopia ('utopia negativa'; cf. distòpia 'posició anòmala d'un òrgan'), exegesi, karate, kufia, letargia, libido, medul·la, metamorfosi, mimesi, rupia, sinergia, tetraplegia, xaria; Arquimedes, Eufrates, Ravenna, Samaria, Socotra, Ucraïna

c) En mots esdrúixols

És un mot esdrúixol (i no agut):

hàndicap

Són mots esdrúixols (i no plans):

aurèola, demagògia, diòptria, èczema, elèctrode, isòbara, olimpíades, període, pneumònia, quàdriceps, rubèola; Àtila, Dàmocles, Pèricles, Prosèrpina, Trastàmara, Segúries (Sant Pau de Segúries), Bàrcino, Ègara, Tàrraco, Etiòpia, Hèlsinki, Himàlaia, Ítaca, Mègara, Sàhara, Úmbria

DIEC2: maharaja, raja, rani, víking, tuareg, handicap

2.3.1.2. Desplaçament consolidat de l'accent en cultismes

i manlleus (GIEC § 5.2.1.1; OIEC § 3.1.1.8)

Puntualment, hi ha formes amb l'accent desplaçat en determinats cultismes i manlleus que s'han consolidat i que s'accepten al costat de les formes sense desplaçament.

Amb accent desplaçat: *antílop, harmala, imbècil, pèrit, poliedre, xòfer; saxofon, xilofon, bantú, zulú, rail*

Sense desplaçament: *antilop, harmalà, imbecil, perit, políedre, xofer; saxòfon, xilòfon, bantu, zulu, rail*

DIEC2: bantu, zulu, rail

2.3.1.3. Recuperació de l'accent del primer element d'un compost

(GIEC § 5.2.1.3; GEIEC § 3.2.1d)

En els mots prefixats i en els compostos, l'accent del mot es manté en el constituent de la dreta, mentre que el de l'esquerra normalment perd l'accent, sense que es produeixi, però, reducció vocàlica: *contracorrent* (c[o]ntracorr[é]nt), *celobert* (c[ɛ]lob[é]rt), *lloctinent* (ll[ɔ]ctin[é]nt) o *obrellaunes* ([ɔ]brell[á]unes) (§ 2.1.2.13a). En condicions especials, com és el cas de l'èmfasi contrastiu, es pot recuperar l'accent del primer element.

Parlo del tractament pr[é]operatori, no p[ó]stoperatori (o pr[é]operatori i p[ó]stoperatori, segons el parlar)

2.3.1.4. Desplaçament no acceptable de l'accent en determinades formes de verbs acabats en *-iar* (GIEC § 5.2.1.2; GBU § 4.1 R4).

No és acceptable el desplaçament accentual que es produeix de vegades, per influència forana, en determinades formes d'alguns verbs acabats en *-iar*, com ara *anunciar, canviar, estudiar* o *pronunciar*. Aquests verbs segueixen el mateix

patró accentual que verbs com *atiar*, *enviar*, *estalviar* o *somiar* i, per tant, es pronuncien amb *i* tònica les persones 1, 2, 3 i 6 dels presents d'indicatiu i de subjuntiu i de l'imperatiu.

Present d'indicatiu: *anuncio*, *canvies*, *estudia*, *pronuncien* (i no *an[ú]ncio*, *c[á]nvies*, *est[ú]dia*, *pron[ú]ncien*)

Present de subjuntiu: *anuncii*, *canviis*, *estudii*, *pronunciïn* (i no *an[ú]ncii*, *c[á]nviis*, *est[ú]diï*, *pron[ú]nciïn*)

Imperatiu: *anuncia*, *canviï*, *estudiï* (i no *an[ú]ncia*, *c[á]nviï*, *est[ú]diï*)

2.3.2. L'accent en els grups clítics

2.3.2.1. Desplaçament de l'accent als pronoms febles en posició enclítica en diversos parlars (GIEC §§ 5.2.2 i 8.5.1d; GEIEC § 3.2.2; GBU § 4.1 R5)

Encara que els clítics no suposen en general un canvi d'accent en el mot sobre el qual recolzen, en el cas dels enclítics pronominals, en diversos parlars hi pot haver canvis accentuals. Aquests desplaçaments accentuals es donen principalment en la llengua oral, fora dels registres formals.

a) En mallorquí i menorquí i en septentrional

En mallorquí i menorquí i en septentrional, si una forma verbal té pronoms enclítics, l'accent es desplaça a l'última síl·laba de la seqüència, i la vocal desaccentuada del verb pot reduir-se o no. Amb tot, en mallorquí i menorquí l'accent no sempre recau sobre els pronoms femenins *la* i *les*, sinó que pot desplaçar-se cap a la síl·laba que els precedeix. Tots aquests desplaçaments de l'accent s'eviten en els registres formals.

comprar-me, *compreu-lo*, *dur-ho*, *comprar-ne* (amb l'accent en els pronoms *me*, *lo*, *ho* i *ne*, respectivament)

compra'l (amb l'accent a la síl·laba *pra'l*)

canta-la / *canta-la* (amb l'accent adés a la síl·laba *ta*, adés a la síl·laba *la*)

posa-la/les (amb accent damunt la *a* final del verb)

posa-te-la/les (amb accent damunt la *e* del pronom *te*)

En casos com *fermar-lo* o *anar-hi*, l'accent recau sobre el pronom feble (*lo* i *hi*, respectivament) i la reducció vocàlica pot afectar la vocal tònica del verb. El desplaçament de l'accent s'evita en els registres formals.

fermar-lo, *anar-hi* (pronunciats [fərmərló], [ənərí])

En septentrional, per la seva banda, l'accent recau sistemàticament en l'última síl·laba de la seqüència quan es combina amb l'imperatiu, que és l'única forma verbal en què hi ha enclisi en aquest parlar.

compreu-lo (amb l'accent a la síl·laba *lo*)

b) En parlars valencians

En parlars valencians, els clítics poden assumir un accent secundari.

Porta-li-la (amb accent secundari en la síl·laba *li*)

porta-li'l (amb accent secundari en la síl·laba *li'l*)

3

Morfologia

3.1. La flexió nominal

3.1.1. El gènere

3.1.1.1. Noms amb variació de gènere que no obeeix a distincions semàntiques ni contextuals (GIEC § 7.2.1.7)

Hi ha casos en què la variació de gènere no respon a cap diferència ni semàntica ni contextual. Aquesta ambigüïtat de gènere és més teòrica que no pas real, ja que en uns casos es tracta de diferències entre parlars.

el fel, el fred (però la fel i la fred, en alguns parlars)

En d'altres casos, l'ús social tendeix a resoldre l'ambigüïtat a favor d'un gènere o de l'altre. Així, hi ha una certa tendència a usar com a masculins alguns noms amb doble gènere. En canvi, s'usen generalment com a femenins d'altres.

Generalment usats com a masculins:

aglà, aviram, boval (o boual), bricbarca, crin, èmfasi, fantasma, rentaplats, sarment, vodka

Generalment usats com a femenins:

crisma, serpent

3.1.1.2. Ús en femení dels noms abstractes acabats en *-or*

(GIEC § 7.2.1.7)

Els noms abstractes acabats en *-or* són un cas particular. D'una banda, el sufix derivatiu de adjectival *-or* forma noms abstractes que expressen la qualitat o l'estat que presenta la persona o cosa a què es refereix l'adjectiu (*la dolçor, la tristor, la blancor*); de l'altra, el català va rebre del llatí un seguit de noms abstractes femenins l'ètim dels quals contenia el sufix de verbal *-ORE* (> *-or*). En la llengua medieval, aquests noms mantenien el gènere femení, però posteriorment molts van passar a usar-se en masculí d'una manera generalitzada, per bé que avui encara es poden sentir amb aquell gènere en alguns parlars, i hi ha autors que els empren com a femenins en les seves produccions literàries, especialment en poesia. Pertanyen a aquest grup els següents noms abstractes en *-or*:

amor, ardor, candor, clamor, color, dolor, error, estridor, estupor, fervor, fragor, fulgor, furor, honor, horror, humor, rigor, rubor,

rumor, sabor, sopor, temor, terror, valor, vigor

S'hi afegeix, encara, *tremolor*, que, tot i tenir un origen etimològic diferent (el sufix deverbal -ATIONE), ha acabat incorporant-se a aquest grup per pressió analògica. En canvi, són femenins altres noms, que han conservat àmpliament fins avui el gènere femení etimològic.

la calor, quina esplendor, la resplendor, bona olor, la suor

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 29 (p. 30)

3.1.1.3. Canvis de gènere no acceptables en alguns noms

(GIEC § 7.2.1.7; GEIEC § 4.2.2d; GBU § 5.3 R2)

No són acceptables els canvis de gènere que s'observen en alguns noms.

a) En noms masculins

Són masculins (i no femenins) els noms següents:

els afores, un avantatge, el compte (i el compte corrent), el corrent elèctric, el costum, el deute, un dubte, un escafandre, el front, el llegum cuit, el lleixiu, els narius, un orde (religiós), el pendent, un senyal, el titella

El nom *titella* s'empra de vegades col·loquialment com a femení, possiblement per l'aparença de femení de la terminació *-ella*, freqüent en femenins i molt poc habitual en masculins, però no transcendeix als registres formals.

b) En noms femenins

Són femenins (i no masculins) els noms següents:

una anàlisi, la calor, la cercavila, les dents, la maratón, les postres, una remor, la resta, la sida, la síndrome, la suor

També és femení el nom comú *gènesi* ('origen'), tot i que el títol del primer llibre de l'Antic Testament, el *Gènesi* o llibre del *Gènesi*, és masculí.

*la gènesi de l'univers
els patriarques del Gènesi*

3.1.1.4. Canvis col·loquials de gènere en noms per una mala segmentació lèxica (GIEC § 7.2.1.7)

Col·loquialment, es poden produir canvis de gènere motivats per una reinterpretació com a marques flexives de segments sense valor morfològic. Aquests casos s'eviten en tots els registres.

*un anell bonic (i no una (a)nell bonica)
un arròs bo (i no una (a)rròs bona)*

3.1.1.5. Improductivitat del sufix *-essa* en la formació del femení de noms referits a càrrecs i oficis (GIEC § 7.2.1.5c; GEIEC § 4.2.1d)

El sufix *-ess(a)* ha estat la forma habitual per a obtenir el femení de noms referits a càrrecs i oficis. Actualment, però, aquest sufix no és productiu: ja no genera noms femenins nous i alguns dels existents alternen amb femenins coincidents amb els masculins o que se'n diferencien per la marca *-a*.

Femenins coincidents amb els masculins:

alcalde/alcaldessa (o *alcalde*), *jutge/jutgessa* (o *jutge*), *metge/metgessa* (o *metge*), *poeta/poetessa* (o *poeta*)

Femenins que es diferencien dels masculins per la marca *-a*:

advocat/advocadessa (o *advocada*), *déu/deessa* (o *dea*)

En l'actualitat, en els casos en què es manifesta formalment l'oposició de gènere, el femení se sol formar amb la marca flexiva *-a*.

catedràtic/catedràtica, *fuster/fustera*, *notari/notària*, *president/presidenta*

PEOLC - Morfologia, § 1.2.1 (p. 18)

3.1.1.6. Marca de gènere *-o* en algunes variants col·loquials de noms masculins (GIEC § 7.2.1.1e)

Alguns noms masculins presenten la marca flexiva *-o*, que té l'origen en la transformació, inicialment per condicionaments fonètics, de la vocal de suport *-e* (*ferro*, *monjo*). El canvi de la vocal de suport *-e* en *-o* també s'observa en algunes parelles de mots que actualment conviuen en la llengua general, i en variants col·loquials que són pròpies únicament de determinats parlars.

Variants que conviuen en la llengua general:

rotlle / rotllo (o *rotle / rotlo*)

motlle / motllo (o *motle / motlo*)

Variants col·loquials pròpies de determinats parlars:

homo (en parlars baleàrics, en comptes de la forma general *home*)

colzo, *onclo* (en parlars septentrionals i centrals, en comptes de les formes generals *colze*, *oncle*)

3.1.2. El nombre

3.1.2.1. Doble plural dels masculins aguts acabats en *-ig* (GIEC § 7.3.2.1)

Els noms i adjectius masculins que tenen un radical agut acabat gràficament en *ig* en la forma de singular ([tʃ] en posició final absoluta), com *enuig*, *lleig*, *boig* o *passeig*, poden formar el plural amb la vocal *o* o bé per simple addició de la marca *-s*. Les formes amb la vocal *o* són les més generals en l'actualitat, però les formes

tradicionals sense aquesta vocal encara mantenen una certa vitalitat en mallorquí, en què es pronuncien amb [js] final, i més esporàdicament en alguna zona del central i del septentrional, en què es pronuncien amb [tʃ] final, com el singular, o amb [jts], i també en els registres molt formals.

Plural amb -os:

enutjos, lletjos; bojós, passejos

Plural amb -s:

enuigs, lleigs; boigs, passeigs ([js] / [tʃ] / [jts], segons els parlars)

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 33.V (p. 33)

PEOLC - *Morfologia*, § 1.2.2 (p. 19)

3.1.2.2. Plural dels noms i els adjectius masculins aguts acabats en -sc, -st, -xt i -sp (GIEC § 7.3.2.2; GEIEC § 4.5c; GBU § 5.6c)

Els noms i els adjectius masculins amb el radical agut acabat en un grup consonàntic format per *s* seguida d'una consonant oclusiva (*sc*, *st*, *xt* —pronunciat [kst]— i *sp*, com *bosc*, *lest*, *text* o *creps*) feien tradicionalment el plural afegint la marca -s a la forma del singular, i aquestes formes es mantenen, amb més o menys vitalitat, en parlars valencians i baleàrics i també en els registres formals. Actualment, però, són cada vegada més generals els plurals amb la vocal *o* condicionada morfològicament, de manera que presenten la terminació -os, realitzada [os] o [us] segons els parlars.

Plural amb -s:

boscs, llests, texts, crespes

Plural amb -os:

boscós, llestos, textos, crespós ([os] / [us], segons els parlars)

El mot *test*, en el sentit de 'prova', sol fer el plural regular *tests*, però també admet *testos*.

 PEOLC - *Morfologia*, § 1.2.2 (p. 19)

3.1.2.3. Plural amb *n* d'alguns mots acabats en -e àtona (GIEC § 4.3.3.2; GEIEC § 4.5a)

En les formes flexives en què el radical va seguit de la marca de plural -s, la nasal [n] s'ha perdut en bona part de l'àmbit lingüístic, però es conserva amb més o menys vitalitat en la major part de l'occidental, en eivissenc i en el parlar del Camp de Tarragona. En aquests parlars, les formes de plural sense la consonant *n* s'entenen en els registres formals.

Major part de l'occidental, eivissenc i tarragoní:

hòmens, vèrgens, jóvens, òrfens, àsens, còvens

Resta de parlars:

homes, verges, joves, orfes, ases, coves

Aquesta conservació de la nasal és anàloga a la que ocorre en els contextos en què el radical és seguit per la vocal d'un afix derivatiu o d'una marca flexiva (*homenet, jovenalla, covenada; òrfena*).

 PEOLC - *Morfologia*, § 1.2.2 (p. 19)

3.1.2.4. Pluralització dels cognoms (GIEC §§ 7.3.5 i 14.2.2.1)

Quan es fa referència als membres d'una nissaga o una família, és possible pluralitzar els cognoms, encara que es tendeix a no fer-ho, especialment si es poden confondre cognoms que presenten forma singular amb els que tenen forma plural.

Amb marca de plural:

la casa dels Bajaltes (i també *la casa dels Bajalta*)

la dinastia dels Capets (i també *la dinastia dels Capet*)

Sense marca de plural:

els Prat, els Riba, els Pla (cf. *els Prats, els Ribes, els Plans*)

3.1.2.5. Flexió en els dos components en casos vacil·lants entre compost i locució (*figues flors, pells roges*) (GIEC § 12.3b; OIEC § 4.4.3.1, quadre 37)

Des del punt de vista de la morfologia flexiva, els compostos presenten flexió de mot a la dreta. Així, els noms *para-sol* i *maldecap* fan els plurals *para-sols* i *maldecaps*; els adjectius *bocabadat* i *lliurepensador* fan els femenins *bocabadada* i *lliurepensadora*; el verb *corprendre* fa el present d'indicatiu *corprenç, corprens*, etc. Es diferencien, així, de les locucions, que presenten la flexió pròpia dels sintagmes lliures. Les locucions nominals *mà de morter* i *clau anglesa*, per exemple, fan el plural *mans de morter* i *claus angleses*, respectivament. Semblantment, *mosso d'esquadra* fa el femení *mossa d'esquadra*, i *decret llei* i *alto el foc* fan el plural *decrets llei* i *altos el foc*, respectivament. Amb tot, hi ha casos en què s'observa una certa vacil·lació entre el tractament com a compost i el tractament com a locució, si bé en els registres formals se solen adoptar els primers.

Tractament com a compost: *figaflors, pellrogés*

Tractament com a locució: *figues flors, pells roges*

 DIEC2: *figaflor, pellroja* (no hi consten *figa flor, pell roja*)

3.1.2.6. Plural de la locució nominal *punt i coma* (GIEC § 6.5.4a; OIEC § 4.4.3.1a)

Les locucions nominals es comporten des del punt de vista flexiu com un sintagma nominal, amb flexió de nombre del nom que funciona com a nucli del sintagma i

les concordances pròpies del sintagma nominal: les locucions *flauta dolça*, *lluna de mel* i *paga i senyal* fan els plurals *flautes dolces* (amb concordança de l'adjectiu), *llunes de mel* i *pagues i senyals*. Però hi ha casos que presenten alguna particularitat i, malgrat tenir forma coordinada, fan el plural amb la marca de plural només en el primer element.

Singular: *punt i coma*

Plural: *punts i coma*

DIEC2: punt 5.5 (*punt i coma*)

3.1.2.7. Plural del compost *blaugrana* (GIEC § 12.5.3)

En principi, els compostos amb dos adjectius es diferencien dels que contenen dos noms pel fet que presenten flexió de nombre i concorden amb el nom que complementen (*fruites agredolces*). Amb tot, hi ha algun cas vacil·lant, com *blaugrana*, en què la forma invariable té més tradició.

Seguidors blaugrana (o *seguidors blaugranes*)

DIEC2: *blaugrana* [inv.]

3.2. Els determinants: aspectes formals

3.2.1. Els articles

3.2.1.1. Elisió oral de la vocal de l'article definit femení davant d'un mot començat per *i* o *u* àtones (GIEC §§ 8.4.2a i 16.3.1b; OIEC § 4.1.1)

Davant un mot començat per *i* o *u* àtones, l'article femení *la* no pren la forma asil·làbica i gràficament no s'apostrofa, ja que, en aquest cas, la vocal següent, essent àtona, deixa de ser nucli sil·làbic i se sil·labifica com a coda de la síl·laba el nucli de la qual és la vocal de l'article: *la intel·ligència*, *la història*; *la universitat*, *la humitat*.

↕ També sol prendre oralment la forma asil·làbica davant un mot començat per *i* o *u* àtones, com ocorre amb la forma del femení singular del pronom d'acusatiu de tercera persona (§§ 3.4.3.5 i 3.4.4.4). En els registres formals és preferible mantenir la vocal.

la independència, *la unitat* (preferible a *l[i]ndependència*, *l[u]nitat*)

Quant a l'article salat (§ 3.2.1.3), en casos com *sa universitat*, *sa Indioteria*, com passa amb l'article *la*, també és habitual fer oralment l'elisió de la *a* de l'article *sa*.

s[u]niversitat, *s[i]ndioteria*

 PEOLC - Morfologia, § 1.1.1 (p. 17)

3.2.1.2. Ús de les formes *lo* i *los* de l'article definit masculí (GIEC § 16.3.1.1a; GEIEC § 10.3.1d; OIEC § 4.1.1)

 En els parlars nord-occidentals, en el parlar del Camp de Tarragona i en alguerès, es mantenen en la parla espontània les formes clàssiques de l'article masculí *lo* i *los*. Aquestes formes s'eviten en els registres formals.

lo cap, *lo matí*, *lo iode*
los amos, *los pobles*, *los fills*

Cal tenir en compte que l'article masculí singular *lo* adopta la forma asil·làbica i gràficament s'apostrofa en les mateixes condicions que les de l'article definit ge-

neral. Semblantment, tant l'article masculí singular com el plural presenten les mateixes contraccions.

Vindran lo net i l'avi
Lo fuster baixa pel carrer

Les formes clàssiques de l'article, a més de ser visibles en alguns topònims, perviuen en expressions lexicalitzades.

Canet lo Roig
tot lo (sant) dia, tot lo camí, tot lo món

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 27 (p. 27)
PEOLC - *Morfologia*, § 1.1.1 (p. 17)
DIEC2: lo²

3.2.1.3. Ús de l'article baleàric o salat (GIEC § 16.3.1.1b; GEIEC § 10.3.1c; OIEC § 4.2.1)

L'article baleàric, també anomenat article salat, és una variant formal de l'article definit amb un radical amb *s* en lloc del radical amb *l* propi de l'article general.

QUADRE 5
Flexió de l'article baleàric o salat

GÈNERE	NOMBRE		
	SINGULAR		PLURAL
	FORMA SIL·LÀBICA	FORMA ASIL·LÀBICA	
<i>Masculí</i>	es/so	s'	es/sos
<i>Femení</i>	sa		ses

Com mostra el quadre 5, en singular pot presentar formes sil·làbiques o asil·làbiques, enfront del plural, que només en té de sil·làbiques.

Singular: *es ca, sa taula; s'armari, s'ànima*

Plural: *es cans, es armaris; ses taules, ses ànimes*

L'ús de l'article salat perdura en els parlars baleàrics i en menor grau en altres bandes, com ara en el parlar de la gent de més edat d'alguns indrets de la Costa Brava o en el valencià de Tàrbena. Els dos paradigmes, el de l'anomenat article general i el de l'anomenat baleàric o salat, conviuen a les Illes Balears. L'article baleàric és propi especialment de la parla espontània. Els registres formals, i sobretot la llengua escrita, sempre hi han usat l'article general. Tots dos són, doncs, acceptables, malgrat que no es puguin usar indistintament (§ 4.3.1.4).

A més, en mallorquí i en eivissenc, el masculí adopta les variants *so* i *sos* quan segueix la preposició *amb*.

S'ha fet un tall amb so ganivet

No juguis amb *sos* ganivets

- En mallorquí i menorquí, la forma del masculí plural *es* es pronuncia [əðz̃] davant un so vocàlic.

es amics, es homes [əðz̃]

L'article salat se sil·labifica i s'apostrofa en les mateixes condicions que l'article definit. I també té contraccions semblants: *as* (*a + es*), *des* (*de + es*), *pes* (*per + es*) i *cas* (*ca + es*), però no hi ha contracció quan l'article es pot apostrofar amb el mot següent.

Puja as castell; Va as Trenc (però *Va a s'Arenal*)

Són coses des jovent; Viu a Sant Llorenç des Cardassar (però *Porta es setrill de s'oli*)

Passegen pes carrers; Passarà pes Vedrà (però *Ha sortit per s'altre costat*)

Arriba a Cas Concos (però *Van a ca s'Arrosser*)

 PEOLC - *Morfologia*, § 1.1.1 (p. 17)
DIEC2: *so*², *as*³, *des*², *pes*², *cas*⁴

3.2.2. Els demostratius

3.2.2.1. Els sistemes binari i ternari en els demostratius (GIEC § 16.4.1; GEIEC § 11.2.1)

En català coexisteixen dos sistemes de demostratius, que mostren diferències pel que fa a les distincions que introdueixen i en algun cas a la forma dels elements demostratius:

a) El sistema binari en la major part de parlars

- En la major part dels parlars, els demostratius presenten un sistema binari i estableixen una oposició de dos graus de proximitat, tal com s'indica en el quadre 6 per als demostratius nominals.

QUADRE 6
Demostratius nominals (sistema díctic binari)

DEMOSTRATIUS	DETERMINANT				PRONOM
	MASCULÍ		FEMENÍ		
	SINGULAR	PLURAL	SINGULAR	PLURAL	
<i>De 1r grau</i>	aquest	aquests	aquesta	aquestes	això
<i>De 2n grau</i>	aquell	aquells	aquella	aquelles	allò

- El menorquí té un sistema binari, però, en el cas dels pronoms, el primer grau s'expressa per mitjà del pronom *açò*, propi del sistema ternari, en comptes del més general *això* (§ 3.2.2.3).

b) El sistema ternari en els parlars valencians i de la Franja

- La llengua antiga, en canvi, disposava d'un sistema ternari, que s'ha mantingut en els parlars valencians i de la Franja, en el cas dels determinants (*aquest, aqueix, aquell*).

QUADRE 7
Demostratius nominals (sistema díctic ternari)

DEMOSTRATIUS	DETERMINANT				PRONOM
	MASCULÍ		FEMENÍ		
	SINGULAR	PLURAL	SINGULAR	PLURAL	
<i>De 1r grau</i>	aquest (o este)	aquests (o estos)	aquesta (o esta)	aquestes (o estes)	açò
<i>De 2n grau</i>	aqueix (o eixe)	aqueixos (o eixos)	aqueixa (o eixa)	aqueixes (o eixes)	això
<i>De 3r grau</i>	aquell	aquells	aquella	aquelles	allò

- Tot i presentar tres formes (*aquest, aqueix, aquell*), el mallorquí, l'eivissenc i el parlar del Camp de Tarragona tenen un sistema binari. El tortosí també té un sistema binari expressat principalment amb la forma simple *este* (i flexió) i la reforçada *aquell* (i flexió) (§ 3.2.2.2).

PEOLC - Morfologia, § 1.3 (p. 19)

3.2.2.2. Formes reforçades i no reforçades en els demostratius (GIEC § 16.4.1; GEIEC § 11.2.1)

En el sistema ternari (§ 3.2.2.1b), els determinants dels dos primers graus poden tenir formes reforçades (amb el constituent *aqu*) i formes no reforçades (sense aquest constituent): *aquest* i *aqueix* enfront de *este* i *eixe* (o les antigues *est* i *eix*).

Formes reforçades: *aquest xic, aqueix llibre*

Formes no reforçades: *este xic, eixe llibre*

- Les formes no reforçades són vives en els parlars valencians i en els parlars de la Franja, que tenen sistema ternari. Les formes simples també es mantenen en tortosí, si bé en aquest parlar el sistema és binari (*este - aquell*). En els registres formals són preferibles les formes reforçades, que són les més generals, encara que tant les formes reforçades com les no reforçades són acceptables.

PEOLC - Morfologia, § 1.3 (p. 19)

3.2.2.3. Ús del pronom demostratiu *açò* en menorquí (GIEC § 16.4.1a; GEIEC § 11.2.1a)

- El menorquí té un sistema binari, però, en el cas dels pronoms, el primer grau

s'expressa per mitjà del pronom *açò*, propi del sistema ternari, en comptes del més general *això* (§ 3.2.2.1a).

Açò no sé què és (en comptes de la solució general *Això no sé què és*)
Té tot açò trencat (en comptes de la solució general *Té tot això trencat*)

 PEOLC - *Morfologia*, § 1.3 (p. 19)

3.2.2.4. Ús del pronom demostratiu *astò* en alguns parlars del valencià meridional (GIEC § 16.4.1; GEIEC § 11.2.1b)

 Amb el valor de *açò*, en alguns parlars valencians meridionals s'usa col·loquialment la forma *astò*, que no és acceptable en els registres formals.

Astò que tinc jo en la mà és meu (en comptes de la solució formal *Açò que tinc jo en la mà és meu*)

3.2.3. Els possessius

3.2.3.1. Les formes femenines dels possessius tòncics *meua, teua, seua* en els parlars occidentals i en septentrional (GIEC § 16.5.2; GEIEC § 11.3.1a)

 En la llengua parlada, les formes *meva, teva* i *seva* predominen, a grans trets, en els parlars orientals, i *meua, teua* i *seua*, en els occidentals, tot i que també es troben en septentrional i en eivissenc, i són, respectivament, les formes habituals en la llengua escrita culta de cadascun d'aquests parlars.

Li agrada una amiga meua
Posa't les teues sabates
És seua, la casa?

 PEOLC - *Morfologia*, § 1.4 (p. 19)

3.2.3.2. Les formes *mia, tua, sua* en alguerès (GIEC § 16.5.2; GEIEC § 11.3.1a)

 L'alguerès presenta per al femení les formes antigues *mia, tua, sua* (per al singular), i *mies, tues, sues* (per al plural).

Aquella és la mare mia
No tenim cadires; porta les tues
Respectem la sua voluntat

 El català de l'Alguer, § 3.9.1 (p. 30)

3.3. Els quantificadors nominals: aspectes formals

3.3.1. Els numerals

3.3.1.1. Flexió de gènere del numeral *dos* (GIEC § 17.2.1.1; GEIEC § 12.3.1)

En el numeral *dos* es produeix una variació de gènere en la forma del radical: *dos* per al masculí i *dues* per al femení. Encara que en certs parlars, especialment però no exclusivament els valencians, s'usa com a invariable la forma *dos*, en els registres formals és preferible mantenir la variació de gènere.

Amb variació de gènere: *dos minuts, dues hores*

Invariable (en certs parlars): *dos minuts, dos hores*

PEOLC - *Morfologia*, § 1.6.1 (p. 21)

3.3.1.2. Variants geogràfiques dels numerals cardinals (GIEC § 17.2.1.1; GEIEC § 12.3.1a)

Certs numerals cardinals presenten variants segons els parlars. En parlars valencians, tenen formes particulars els numerals corresponents als nombres 8, 17, 18, 19 i 80.

huit [wít]

dèsset [dését]

díhuit [díwit]

dènou [dénɔw] (i sovint col·loquialment [dénɛw])

huitanta [witánta]

En parlars baleàrics, en alguerès i en algun parlar nord-occidental, igualment, tenen formes particulars els numerals 17 i 19.

desset [desét]

denou [denów]

En parlars baleàrics i en algun de nord-occidental, també té una forma pròpia el numeral 18.

devuit [devújt]

En septentrional, en els registres informals hi ha formes particulars per als numerals corresponents als nombres 17, 18 i 19.

desesset, deseuit, desenou

PEOLC - *Morfologia*, § 1.6.1 (p. 21)
DIEC2: huit, huitanta

3.3.1.3. Invariabilitat de gènere en les formes adjectives dels numerals multiplicatius (GIEC § 17.2.3; GEIEC § 12.3.3b)

En construccions comparatives, els numerals multiplicatius poden funcionar com a adjectius posposats al nom quantificat: *Té un arxiu triple que el teu* ('tres vegades el teu'). En aquests casos, al costat de les formes invariables pel que fa al gènere (*triple, quàdruple*, etc.), la llengua disposa de formes flexionades en gènere i nombre. Les formes adjectivals variables en gènere tenen un ús esporàdic i són pròpies dels llenguatges d'especialitat.

Ha de prendre una dosi triple/tripla durant el primer mes de tractament
Hi afegim una quantitat quàdruple/quàdrupla que l'anterior

3.3.1.4. Els numerals col·lectius *cents i cents i mils i mils* (GIEC § 17.2.4)

Hi ha noms i expressions que funcionen com a numerals col·lectius: *centilló, grossa, milenar, mils i mils* o *cents i cents*.

els mils i mils de criatures que passen gana
els cents i cents de miners ferits

3.3.1.5. Ús dels numerals ordinals *quint, sext, sèptim, octau i dècim* (GIEC § 17.2.5)

Hi ha alguns ordinals que presenten una segona forma. Entre els que tenen formes derivades en *-è/-en(a)*, presenten variants simples els corresponents als cardinals *cinc, sis, set, vuit* i *deu* (*quint, sext, sèptim, octau, dècim*). En general, són preferibles els ordinals en *-è/-en(a)* a les formes simples corresponents.

cinquè, sisè, setè, vuitè, desè (preferibles a *quint, sext, sèptim, octau, dècim*)

PEOLC - *Morfologia*, § 1.6.2 (p. 21)

3.3.2. Els quantitius

3.3.2.1. Flexió de gènere del quantificador *bastant* en els registres formals (GIEC § 17.3a; GEIEC § 12.4a)

El quantificador *bastant* és variable en gènere i en nombre en la majoria de parlars, però inicialment era invariable en gènere. L'ús variable només en nombre

modernament perviu en alguns parlars i en els registres formals al costat de l'ús variable en gènere i nombre.

Amb variació de nombre:

bastant oli, bastants productes, bastant farina, bastants gallines

Amb variació de gènere i nombre:

bastant oli, bastants productes, bastanta farina, bastantes gallines

 PEOLC - *Morfologia*, § 1.5 (p. 20)
DIEC2: bastant

3.3.2.2. Ús de *prou* en comptes de *bastant* en valencià per a expressar una quantitat superior al que és normal (GIEC § 17.3.1d; GEIEC § 12.4.2d)

En els parlars valencians, el terreny de *bastant* l'ocupa el quantificador *prou*. Així, *prou* en aquests parlars té dos valors semàntics: pot significar l'existència d'una quantitat superior al que és normal i a la vegada pot expressar suficiència. En els registres formals, la distinció entre *bastant* i *prou* s'estén també en aquests parlars.

Aquest cotxe gasta prou gasolina ('una quantitat superior al que és normal')
Hi havia prou menjar ('suficient')

3.3.2.3. Ús de *massa* i de *molt* amb el valor de *gaire* en valencià i en tortosí (GIEC §§ 17.3.2, 20.6.1a i 35.4.1.1d; GEIEC § 16.7a; GBU § 19.2)

En els parlars que no usen espontàniament *gaire*, com el valencià i el tortosí, és normal que *massa* i *molt* quedin afectats per la negació i presentin, per tant, el significat de *gaire*. Tanmateix, cal notar que, en els registres formals, *gaire* s'estén també en aquests parlars.

Tot i la propaganda que havíem fet, no hi va acudir massa/molta gent
('no hi va acudir gaire gent')
Si t'hi acostes massa, et mossegarà
No ha menjat molt
Pateix molt?
—N'hi ha molt? —Ni poc ni molt

3.3.2.4. Ús dels quantitatius *tot* i *tot ple* per a expressar un grau elevat (GIEC §§ 17.3 i 17.3.1h; GBU § 19.1)

Tot i *tot ple* són exemples de quantificadors quantitatius de grau elevat. Porten la preposició d'enllaç *de* i poden quantificar tant noms comptables com no comptables.

A l'acte de presentació hi van assistir tot de dones policies
Al menjador hi havia tot de caixes

*Hi havia **tot ple** de deixalles i ferros vells*

És invariable el quantificador *tot* quan s'usa com a quantitatiu amb un significat proper a *molt* o *força*. Això el distingeix del quantificador universal *tot*, que sí que és variable, i també del quantificador universal distributiu *tot*, que només presenta flexió de gènere.

Ús invariable de *tot*:

*S'ha trobat **tot** de gent*

*El xàfec ha deixat **tot** de bassals*

***Tot** de lluminàries aclarien els carrers*

Ús variable de *tot*:

*Saluden **totes** les persones de la sala* (quantificador universal)

***Tota** persona matriculada té dret a examinar-se* (quantificador universal distributiu 'cada persona matriculada')

3.3.2.5. Substitució de *força* en l'ús espontani en la major part del valencià i en baleàric (GIEC § 17.3.1h; GEIEC §§ 12.4.2c i 12.4.2d)

Força, de significació ben pròxima a *molt*, expressa una quantitat, nombre o grau per damunt de *bastant*: *La notícia ha creat **força** expectació.*

a) Per *bona cosa* i *molt* en la major part del valencià

Bona cosa i *molt* ocupen el lloc del quantificador *força* en la major part del valencià, en què aquest no s'empra espontàniament. Tanmateix, cal notar que, en els registres formals, *força* s'estén també en aquest parlar.

*Va treballar **bona cosa*** (equivalent a *Va treballar **força***)

*Estava **molt** contenta* (equivalent a *Estava **força** contenta*)

b) Per *molt* en baleàric

En baleàric, *força* no té tampoc un ús espontani i és substituït per *molt*.

*Guanyau **molts** doblers* (equivalent a *Guanyau **força** doblers*)

3.3.2.6. Ús dels quantitatius *qui-sap-lo* (en certs parlars) i *qui sap quant* (GIEC §§ 17.3a i 17.3.1g)

Certs parlars, entre els quals hi ha els nord-occidentals, tenen el quantitatiu *qui-sap-lo* i flexió (*qui-sap-la*, *qui-sap-los*, *qui-sap-les*), equivalent a l'expressió d'ús més general *qui sap quant* 'una quantitat considerable'. Tant *qui-sap-lo* com *qui sap quant* expressen un grau molt elevat que els ve del sentit exclamatiu que tenien originalment.

*Passa **qui-sap-lo** temps cada dia amb el diari als dits*

*D'errors, n'ha comesos **qui-sap-los***

Ha tingut **qui-sap-la** sort
D'aquesta família en sap **qui-sap-les** coses
Això els suposarà **qui sap quants** beneficis i **qui sap quantes** preocupacions

3.3.2.7. Flexió de nombre en els quantitatius invariables **prou**, **massa** i **força** (GIEC § 17.3a; GEIEC § 12.4a)

En els registres informals, es constata una certa tendència a dotar alguns quantitatius invariables de flexió de nombre. Aquest és el cas de *prou*, *massa* i *força*, amb els plurals analògics *prous*, *masses* i *forces*. Aquesta variació de nombre és habitual en central, nord-occidental i septentrional, però no es dona en els altres parlars. Són formes que s'eviten en els registres formals.

*No té mai **prou** diners* (i no *No té mai **prous** diners*)
*No som **prou**, les interessades* (i no *No som **prous**, les interessades*)
*En va portar **massa**, de llibres* (i no *En va portar **masses**, de llibres*)
*L'he vist **força** vegades* (i no *L'he vist **forces** vegades*)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 68 (p. 65)
PEOLC - *Morfologia*, § 1.5, 2 (p. 21)

3.3.2.8. Invariabilitat de nombre del quantitatiu **gaire** en baleàric (GIEC § 17.3a)

El quantitatiu *gaire* era inicialment invariable, ús que es manté en parlars baleàrics.

*No tenim **gaire** coses a dir* (al costat de la solució general *No tenim **gaires** coses a dir*)

DIEC2: *gaire*¹ [pl. *gaire*s o *gaire*]

3.3.2.9. Flexió de gènere del quantitatiu **prou** en certs parlars (GIEC § 17.3a; GEIEC § 12.4a)

El quantitatiu *prou* presenta, en certs parlars, flexió de gènere amb les formes analògiques *prouta* i *proutes*, formes que s'eviten més enllà dels registres informals.

*Ja tinc **prou** feina, jo!* (i no *Ja tinc **prouta** feina, jo!*)

3.3.2.10. Ús dels quantitatius negatius **brenca**, **got**, **lleï** i **molla** en certs parlars (GIEC §§ 17.3.2 i 35.4.1.1)

Amb un valor equivalent a *gens*, s'usen en certs parlars *brenca*, *got*, *gota*, *lleï*, *mica* i *molla*.

*No n'hi ha **brenca**; No n'he vist **brenca***
*Ací no s'hi veu **got***
*No te'n daré **lleï**, de diners!*

No tens molla de seny; No en tinc molla

3.3.2.11. Ús del quantitatiu *manco* en septentrional i alguerès

(GIEC § 17.3.3)

En els parlars baleàrics, septentrionals i en alguerès, la forma *manco* pot substituir *menys* com a quantitatiu nominal.

Com més gros és un càrrec, manco feina
Foren exportats amb més o manco èxit
Tenim vint alumnes manco

PEOLC - *Morfologia*, § 1.5 (p. 20)

El català de l'Alguer, § 3.11 (p. 32)

3.3.2.12. Ús del quantitatiu *pus* en mallorquí i septentrional

(GIEC § 17.3.3; GEIEC § 12.4.4)

En mallorquí i en els parlars septentrionals hi ha el quantitatiu *pus* ('més'), usat solament en contextos negatius, interrogatius o en la pròtasi d'una condicional (§ 4.14.3.1).

No vull pus sopa
En vols pus?
Si en voleu pus, ja m'ho direu

DIEC2: *pus*²

3.3.2.13. Ús col·loquial del quantificador *com a què de* en menorquí

(GIEC § 17.3.1h)

En menorquí trobem el quantificador quantitatiu amb valor interrogatiu o exclamatiu *com a què de* equivalent a *quant*, que no transcendeix als registres formals.

Com a què d'ametles voleu? (en comptes de la solució formal *Quantes ametles voleu?*)
Com a què de disbarats! (en comptes de la solució formal *Quants disbarats!*)

3.3.3. Els indefinits

3.3.3.1. Flexió de nombre de l'indefinit *cap* (GIEC § 17.4)

Hi ha algun cas en què l'indefinit *cap* pot aparèixer en combinació amb un nom plural i fins i tot adoptar col·loquialment la forma *caps*.

No va trobar caps braços segurs que l'acolliren (en què el nom *braços* es refereix al conjunt de les dues extremitats d'una persona)

També es pot combinar amb els *pluralia tantum*, generalment amb la forma invariable *cap*. Amb tot, habitualment s'evita aquest ús de *cap*.

Em pensava que tenia dues tisores i no en tinc cap (i no *Em pensava que tenia dues tisores i no tinc cap tisores*)

Si no trobes unes ulleres de sol que t'agradin, ja et deixaré les meves (i no *Si no trobes cap ulleres de sol que t'agradin...*)

3.3.3.2. Ús de l'indefinit *qualcun* en mallorquí i menorquí

(GIEC § 17.4)

Com a sinònim de *algun* existeix l'indefinit *qualcun* (i les variants flexives *qualcuna*, *qualcuns*, *qualcunes*), que en mallorquí i menorquí s'empra quan no va seguit directament d'un nom, sinó que aquest queda sobreentès o és representat pel pronom feble *en*.

M'agradaria ballar amb qualcuna ('d'aquestes senyores')

N'he vist qualcuna, de pel·lícula polonesa (però no *He vist qualcuna persona*)

PEOLC - *Morfologia*, § 1.5 (p. 20)

3.3.3.3. Flexió de nombre de l'indefinit *qualque* en septentrional

(GIEC § 17.4)

L'indefinit *qualque* és invariable en els parlars baleàrics. Tanmateix, presenta flexió de nombre (*qualque* i *qualques*) en els parlars septentrionals.

Invariable (baleàric):

qualque fillet, qualque fillets

Amb flexió de nombre (septentrional):

qualque mainatge, qualques mainatges

DIEC2: *qualque* [inv.]

3.3.3.4. Ús de l'indefinit *ningun* en valencià i eivissenc (GIEC § 17.4; GEIEC § 12.5.1g)

Cal esmentar l'indefinit antic *ningun* (i la forma femenina *ninguna*), que en singular es fa servir en els registres informals en valencià, en eivissenc i en alguerès, juntament amb l'indefinit *cap*, general en els registres formals i informals. En els registres formals, s'evita aquesta forma i s'usa la forma general *cap*.

No ha vist cap amic (i no *No ha vist ningun amic*)

No té cap importància (i no *No té ninguna importància*)

PEOLC - *Morfologia*, § 1.5 (p. 20)
El català de l'Alguer, § 3.11 (p. 33)

3.3.3.5. Ús del pronom indefinit *qualcú* en parlars baleàrics i septentrionals (GIEC § 17.4)

 En parlars baleàrics i septentrionals hi ha el pronom *qualcú*, sinònim de *algú*.

Hi ha qualcú?

 PEOLC - *Morfologia*, § 1.5 (p. 20)

3.3.3.6. Ús del pronom existencial *quelcom* en els registres molt formals (GIEC §§ 17.4 i 17.4.1; GBU § 20.2 R2)

 El pronom existencial *quelcom* és propi dels registres molt formals i s'aplica a entitats inanimades i a situacions. Amb el mateix valor de *quelcom* és més habitual, segons els parlars, *alguna cosa* o *qualque cosa*.

En la seva carta hi havia quelcom que m'inquietava ('alguna cosa')

Hi ha quelcom de misteriós en tot aquest afer ('alguna cosa misteriosa')

 PEOLC - *Morfologia*, § 1.5 (p. 20)

3.3.3.7. Ús del nom *cosa/coses* com a indefinit en parlars baleàrics (GIEC § 17.4)

 En parlars baleàrics, el nom *coses/cosa* pot funcionar com l'indefinit *quelcom*.

Ja et diré coses

3.3.3.8. Ús de *perhom* en baleàric i en alguerès (GIEC § 17.4)

 El pronom *hom* es troba en el sintagma preposicional lexicalitzat *perhom*, propi del baleàric i l'alguerès, que té un significat distributiu.

Van repartir un llibre perhom

3.3.3.9. Ús de la forma pronominal *u* en valencià (GIEC § 17.4.1e; GEIEC § 12.5.1f; GBU § 20.2f)

  En parlars valencians, en els registres informals, l'indefinit *un* també presenta en el masculí la variant sense nasal *u*, paral·lela a altres pronoms indefinits acabats en *u* tònica (*algú*, *ningú*). En els registres formals és preferible usar la forma més general *un*.

Un ha de dir sempre la veritat (preferible a U ha de dir sempre la veritat)

 PEOLC - *Morfologia*, § 1.5 (p. 20)

3.3.3.10. Plural no acceptable *qualsevols* de l'indefinit *qualsevol*

(GIEC § 17.4.1f; GBU § 20.2 R6)

La marca de plural del quantificador *qualsevol* recau sobre *qual*, que inicialment era un pronom (*qual + se + vol*): *qualssevol*. La forma del singular i la del plural tenen, però, la mateixa pronunciació, cosa que segurament ha afavorit la formació d'un plural analògic, i no acceptable, *qualsevols*.

Compra-li dos llibres qualsevol (i no ...dos llibres qualsevols)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 69 (p. 67)

3.3.3.11. Ús de l'indefinit arcaïtzant *qualsevulla* (GIEC § 17.4.1f)

L'indefinit *qualsevol* presenta la forma arcaïtzant *qualsevulla* (i *qualssevulla* en plural), aplicable indistintament al masculí i al femení.

En qualsevulla guerra o cataclisme poden observar-se destrosses humanes escruixidores (equivalent a En qualsevol guerra...)

3.3.3.12. Ús dels indefinits arcaïtzants *onsevulga*, *onsevol*, *onsevulla* i *comsevulla* (GIEC §§ 17.4.1f i 27.6.2; GEIEC §§ 12.5.1e i 16.4c)

Amb el sentit de *a qualsevol lloc* i *de qualsevol manera* hi ha les formes arcaïtzants, de caràcter literari, *onsevulga*, *onsevol* i *onsevulla*, i *comsevulla*, respectivament.

Onsevulga que vagis et trobaran (equivalent a A qualsevol lloc que vagis...)

Onsevulga que s'amaguin, els trobaran (equivalent a A qualsevol lloc que s'amaguin...)

Els tindreu amb vosaltres onsevulla que habiteu (equivalent a ...a qualsevol lloc que habiteu)

Comsevulla que sigui, ens trobem davant d'un fet definitiu (equivalent a De qualsevol manera que sigui...)

3.3.3.13. Ús de l'indefinit arcaïtzant *quisvulla* (GIEC § 17.4.1f)

Hi ha la forma arcaïtzant *quisvulla* ('una entre diferents persones, sigui la que sigui, no importa quina').

Això ho pots dir a quisvulla

3.3.3.14. Ús de l'indefinit *altre* en singular sense *un* (GIEC § 17.4.3.1f)

L'indefinit *altre* pot aparèixer sol en singular o precedit de *un* amb noms com *vegada*, *volta*, *cop* o *pic*, formant expressions que funcionen com a circumstancials de temps i aspecte.

{Altra / Una altra} vegada! ('una vegada més')

3.3.3.15. La correlació *un i altre* (GIEC §§ 13.5.1.3d i 17.4.3.3)

La correlació d'interpretació anafòrica *un i altre* permet fer referència a una de les dues parts o a un dels dos elements d'un conjunt conegut. A més, és possible la presència de l'article definit davant dels dos elements de la correlació (*l'un i l'altre*).

Em van rebre el director i la cap d'estudis; {un i altra / l'un i l'altra} sabien bé què calia no dir (un i altra es refereixen a el director i a la cap d'estudis, respectivament)

Només hi trobem les dues raons esmentades, però {una i altra / l'una i l'altra} desemboquen en una de sola

Els elements de la correlació poden anar en plural.

*Va parlar amb {uns i altres / els uns i els altres} fins que els va posar d'acord
La frontera entre {unes i altres / les unes i les altres} és molt marcada*

Un subjecte format pel sintagma *un i altre* o *l'un i l'altre* demana el verb en plural.

Només hi trobem les dues raons esmentades, però {una i altra / l'una i l'altra} desemboquen en una de sola

3.3.3.16. *Un o altre* amb el valor de 'algú' o 'algun' (GIEC § 17.4.3.3)

Amb la coordinació disjuntiva amb *o*, la correlació de *un i altre* pot assolir un valor indefinit equivalent al de *algú* o *algun*.

Un o altre li ho haurà de dir ('algú')

D'això ja se n'ocuparà un o altre ('algú')

Ja quedarem un dia o altre ('algun dia')

Aviat te'n diré una o altra cosa ('alguna cosa')

3.3.3.17. Ús del pronom *altri* en els registres molt formals

(GIEC § 17.4.3.4; GEIEC § 12.5.1d)

La llengua posseeix el pronom *altri*, equivalent a *els altres*. Per extensió, és equivalent a *el proïsme*. Antigament tenia diversos usos, però avui dia *altri* ha quedat limitat a fer de complement amb *de*, i de vegades amb *per a*, tot i que en els registres molt formals és possible trobar-lo fent altres funcions.

Malaurat qui ha de treballar per a altri ('els altres')

No cobejaràs els béns d'altri ('el proïsme')

Aquells en seran els propietaris, encara que altri efectuï la captura

Els mecenes encarregaven obres als artistes per gaudir-ne personalment o per meravellar altri

També l'expressió *els altres*, sense nom explícit, pot referir-se al proïsme: *La manera com escarnien aquella criatura feia sentir vergonya pels altres*.

3.3.3.18. Concordança del quantificador *tot* davant de topònims en femení singular en alguns parlars (GIEC § 17.5.1.1d)

En alguns parlars, entre els quals hi ha el valencià, es tendeix a utilitzar *tota* quan el topònim és femení singular.

tota València, tota Catalunya, tota Mallorca, tota Callosa d'en Sarrià (però tot Banyeres de Mariola)

DIEC2: tot² 1.2

3.3.3.19. Ús de les expressions emfàtiques *tots i cadascun* i *tots i cada un* (GIEC § 17.5.2)

El quantificador *cadascun* (o *cada un*) es pot coordinar amb *tots* per a formar les expressions emfàtiques *tots i {cadascun / cada un}* i *totes i {cadascuna / cada una}*, que equivalen a *tots/totes sense excepció*.

*Es va acomiadar de {tots i cadascun / tots i cada un} de nosaltres
He mirat {totes i cadascuna / totes i cada una} de les pàgines del diari i no he vist aquesta informació per enlloc*

3.3.3.20. Ús del quantificador universal *ambdós* en els registres formals (GIEC § 17.5.3; GEIEC § 12.5.2f; GBU §§ 20.4h i 20.4 R7)

El quantificador nominal dual *ambdós* 'tots dos' és un quantificador definit que presenta flexió de gènere (*ambdues*). Es combina amb noms comptables, explícits o no, i té un sentit distributiu. També pot anar separat del seu complement. El sentit de *ambdós* és el mateix que el del sintagma format pel quantificador universal *tots* i el cardinal *dos* (§ 4.4.3.7): *tots dos* ('l'un i l'altre'). Aquest quantificador és propi dels registres formals.

*Això s'ha de comunicar a ambdues candidates
Ambdós són de Crevillent
El pare i la mare van rebre ambdós una carta de l'escola*

PEOLC - Morfologia, § 1.5 (p. 20)

3.3.3.21. Ús del quantificador universal *sengles* en els registres formals (GIEC § 17.5.3; GEIEC § 12.5.2f; GBU § 20.4 R8)

El quantificador invariable *sengles* va sempre seguit d'un nom en plural i té un sentit distributiu equivalent a 'un per a cada una de dues o més entitats'. És una forma pròpia dels registres formals, que equival a l'expressió d'ús més general *cadascun* (o *cada un*).

Detenen dos homes per sengles robatoris a Mataró i Badalona

*Les seves deixebles publicaran enguany **sengles** tesis doctorals
Els van atorgar **sengles** premis (equivalent a Els van atorgar un premi a
cada un)
Es proporcionarà als advocats de les dues parts **sengles** documents de
confidencialitat (equivalent a Es proporcionarà als advocats de les dues
parts un document de confidencialitat a cada un)*

PEOLC - Morfologia, § 1.5 (p. 20)

3.4. Els pronoms personals: forma i combinacions

3.4.1. Els pronoms forts: aspectes formals

3.4.1.1. Variants col·loquials dels pronoms *nosaltres* i *vosaltres*

(GIEC § 8.1c)

Col·loquialment, els pronoms forts *nosaltres* i *vosaltres* presenten una certa variació dialectal en el primer component (*no(s)-*, *n-*, *mo(s)-*, *m-*; *vo(s)-*, *v-*), en el segon ((*a*)*ltr-*, (*a*)*l**tr-*, *antr-*) i en la marca de plural (*-s*, *-os*), cosa que dona lloc a variants que no transcendeixen als registres formals.

Variants col·loquials de *nosaltres*:

nosaltros, nosatros, nosatres, naltres, naltros, nantres, nantros, natres, natros, noltros, mosaltros, mosatros, moatros, matros

Variants col·loquials de *vosaltres*:

vosaltros, vosatros, vosatres, valtres, valtros, vantros, vatres, vatros, voatros, voltros

3.4.1.2. Ús del pronom reflexiu *si* en els registres formals

(GIEC § 18.5.1.2; GEIEC § 13.3.2; GBU § 15.2 R1 i R2)

Per a la tercera persona hi ha tant el pronom *si*, invariable pel que fa al gènere i el nombre, com els pronoms *ell*, *ella*, *ells* i *elles*, amb variació de gènere i nombre. El pronom *si* és una forma pròpia dels registres formals, enfront de les formes variables *ell*, *ella*, *ells* i *elles*, d'ús més general. Amb aquests matisos, l'un i els altres són intercanviables en la majoria de contextos amb antecedent humà (o animat). Amb tot, el pronom *si* va acompanyat en la majoria de casos del reforç *mateix*, mentre que *ell* i els altres pronoms tònic reflexius poden no dur l'adjectiu *mateix* quan són part d'un complement de règim.

Els teus veïns sempre parlen de si mateixos

La Sílvia i la Marta només s'ocupen d'elles mateixes

La Vinyet només confia en ella (mateixa)

No penses mai en tu (mateix)?

Si l'antecedent del reflexiu és inanimat, s'incrementa l'ús de l'invariable *si* en la

major part de contextos i s'usa de manera exclusiva quan el subjecte és un pronom demostratiu, com *açò*, *això* o *allò* o el pronom indefinit *quelcom*.

Aquesta idea és poc original en si mateixa
Això és interessant en si mateix
Existeix quelcom per si mateix?

També s'usa quan el subjecte té un sentit indefinit (o arbitrari), com ocorre en les oracions d'infinitiu sense un antecedent a la principal.

Cal conèixer-se a si mateix
No és bo medicar-se a si mateix

Si l'antecedent del reflexiu és inanimat, és obligatori el reforç amb *mateix*, tant amb el pronom *si* com amb el pronom *ell*.

Aquestes portes s'obren per {si mateixes / elles mateixes} quan hi passes a la vora

Tanmateix, el sintagma preposicional *en si* pot aparèixer sense el reforç *mateix*, tant si l'antecedent és animat com si no ho és.

L'antropologia estudia l'individu en si (mateix)
Això és en si (mateix) un fet surrealista
La declaració en si (mateixa) constitueix una prova del seu estat mental

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 42 (p. 40)
PEOLC - *Morfologia*, § 1.7.1 (p. 21)
DIEC2: *si*³

3.4.1.3. Ús del pronom fort *jo* en comptes de *mi* darrere les preposicions *segons*, *malgrat* i *mitjançant* (GIEC § 19.2.1.1b; GBU § 22.3c)

Les preposicions que admeten un pronom personal, en general el seleccionen en la forma obliqua si es tracta del pronom de primera persona del singular: *a mi*, *contra mi*, *sense mi*, *per a mi*. No imposen, tanmateix, la forma obliqua les preposicions *segons*, *malgrat* i *mitjançant*, però en aquest cas l'ús amb el pronom de primera persona sol ser poc habitual i sovint restringit a contextos contrastius.

Això no és pas així segons tu sinó segons jo
Soc creient malgrat jo mateix
Malgrat jo, es construirà el túnel
No s'ha aconseguit mitjançant ell sinó mitjançant jo

3.4.1.4. Ús del pronom fort *jo* en comptes de *mi* en baleàric (GIEC § 19.2.1.1)

Els parlars baleàrics tendeixen a no fer ús de *mi* i a usar la forma *jo*. Aquesta tendència és general quan el pronom segueix una preposició tònica i és només col·loquial darrere de preposició àtona.

Amb preposició tònica: *davant jo, darrere jo, sense jo*

Amb preposició àtona: *amb jo, per jo* (en comptes de les solucions formals *amb mi, per mi*)

PEOLC - Morfologia, § 1.7.1 (p. 22)

3.4.1.5. Ús del pronom de cortesia *vós* (GIEC § 8.2.2b; GEIEC § 13.3.1b)

Tradicionalment, el tractament de *vós* reflecteix respecte cordial i amistós i s'usa sobretot per a adreçar-se a persones d'edat. En l'ús col·loquial, tanmateix, ha experimentat un retrocés important, especialment a les àrees urbanes, en favor del tractament de *vostè*. No ha passat el mateix en el llenguatge jurídic i administratiu, en què és habitual l'ús d'aquestes formes de cortesia, incloent-hi també el de la segona persona del plural sense el pronom *vós* explícit. Aquestes formes s'associen a un grau de distanciament menor al del tractament de *vostè*.

En resposta a la vostra carta del 17 de febrer, em plau agrair-vos l'interès que demostreu pel futur de l'entitat

Confiem que ens defensareu d'una manera adequada com a presidenta de la nostra associació

Aquestes formes de cortesia també són d'ús habitual en la formulació genèrica d'instruccions.

Deixeu sortir abans d'entrar

No utilitzeu els ascensors en cas d'emergència

Mescleu bé tots els ingredients i poseu-ho al foc

Llegiu detingudament el manual instruccions d'aquest aparell abans de fer-lo servir

Pressioneu l'inhalador i continueu agafant aire per la boca

Aquest tractament es troba també, per tradició, aplicat a la divinitat i a altres figures religioses.

*Senyor, *vós* sou la vida*

Santa Maria, pregueu per nosaltres

3.4.1.6. Ús del plural majestàtic *nos* (GIEC § 8.2.2c; GEIEC § 13.3.1b)

El pronom *nos* és una forma anomenada de plural majestàtic avui en desús. Com en els casos de *vostè* i *vós* (§ 3.4.1.5), presenta sincretisme de gènere. Referencialment es comporta com un pronom de primera persona del singular, però quan fa de subjecte, el verb hi concorda en plural. La resta d'elements que hi concorden ho fan en singular.

Nos pregarem per la vostra salvació

També nos som fill d'ací

El pronom *nos* té com a formes de cortesia paral·leles el pronom feble *ens* i el possessiu *nostre*. Aquest tractament era usat antigament pels alts dignataris civils i religiosos per a referir-se individualment a ells mateixos en l'exercici del seu càrrec. És una mena d'amplificació del «jo», un distanciament «cap amunt» amb relació als destinataris, que reflecteix la importància social de la persona que l'usa i la solemnitat de les situacions en què ho fa.

3.4.1.7. Ús de l'expressió *ells amb ells* (GIEC § 18.5.3)

Si volem evitar l'ambigüitat dels pronoms febles plurals *ens*, *us* i *es* i dels pronoms forts que poden aparèixer en construccions amb duplicació, i explicitar-ne el valor recíproc, podem reforçar els pronoms febles amb un element adjunt que evidenciï la idea distribucional pròpia d'aquestes construccions, com són la preposició *entre* seguida d'un pronom fort, l'adverbi *mútuament* (i l'adjectiu *mutu*), la construcció «l'un + preposició + l'altre» i expressions del tipus *ells amb ells*.

Els aristòcrates es casen ells amb ells

3.4.2. Els pronoms febles: aspectes formals

3.4.2.1. Ús de les formes pronominals plenes davant de verb començat per consonant (GIEC § 8.3.2; GEIEC § 13.4.2)

Algunes de les formes plenes dels pronoms, que s'usaven en la llengua antiga davant de verb començat per consonant, han perviscut en expressions fixades (*tant me fa*, *tant se val*, *Déu vos/lo guard*) i es mantenen amb més o menys vitalitat en diferents parlars. L'ús d'aquestes formes plenes davant del verb és acceptable en la llengua oral en els parlars en què es mantenen, però en els registres formals són preferibles les formes reforçades.

a) Les formes *me*, *te*, *se* i *ne*, en part del baleàric, del valencià, del gironí i en algun altre parlar.

Me parla de tu (en comptes de la solució preferible *Em parla de tu*)

Tothom te mira (en comptes de la solució preferible *Tothom et mira*)

Se cansa de sentir-te (en comptes de la solució preferible *Es cansa de sentir-te*)

Ja ne tenia prou (en comptes de la solució preferible *Ja en tenia prou*)

b) Les formes *lo* i *los*, en parlars nord-occidentals i del valencià septentrional en els registres informals.

A les tres lo tindrè (en comptes de la solució preferible *A les tres el tindrè*)

Al calaix los guardava (en comptes de la solució preferible *Al calaix els guardava*)

Los agafaré després (en comptes de la solució preferible *Els agafaré després*)

c) La forma *vos*, en valencià, en baleàric i en altres parlars (§ 3.4.2.2).

Vos comprenc perfectament (en comptes de la solució preferible
Us comprenc perfectament)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, §§ 44 (p. 43) i 47 (p. 48)
PEOLC - *Morfologia*, § 1.7.2, 2' (p. 22)

3.4.2.2. Ús de la forma *vos* darrere verb acabat en vocal altra que *u* en valencià, en baleàric i en altres parlars (GIEC § 8.3.2; GEIEC § 13.4.2; GBU § 16.1 R4)

En valencià, en baleàric i en altres parlars, la forma plena *vos* es pot usar en tots els contextos, tant davant del verb com darrere de verb acabat en vocal altra que *u*. Tanmateix, en els registres formals, davant del verb és preferible l'ús de la forma reduïda *us*.

Davant del verb: *Vos comprenc bé* (en comptes de la solució preferible
Us comprenc bé)

Darrere del verb: *Vull escriure-vos demà*

PEOLC - *Morfologia*, § 1.7.2, 3' (p. 22)

3.4.2.3. Ús de la forma col·loquial *mos* en parlars occidentals, baleàric i alguerès (GIEC § 8.3.2; GEIEC § 13.4.2; GBU § 16.1 R10)

No perviu la forma *nos*, però sí la variant col·loquial *mos*, que en parlars occidentals, baleàric i en alguerès s'usa tant anteposada com posposada al verb. La forma *mos* no transcendeix a l'escriptura i no és adequada en els registres formals.

No ens fareu callar (i no *No mos fareu callar*)
Hem de fer-nos el llit (i no *Hem de fer-mos el llit*)
Dona'ns el sopar (i no *Dona-mos el sopar*)

El català de l'Alguer, § 3.14.2 (p. 36-37)

3.4.2.4. Ús de la forma *se* (al costat de *es*) davant de verb començat per [s] (GIEC § 8.3.2; GBU § 16.1 R2)

En comptes de la forma reforçada *es*, se sol usar la forma plena *se* davant de verb començat per [s] per a evitar el contacte de dues consonants sibilants. Aquesta forma, de fet, és la més habitual en els registres formals, però és igualment acceptable l'ús de *es*.

Se sentien molts crits (i també *Es sentien molts crits*)
La reunió se celebra demà (i també *La reunió es celebra demà*)
Sempre se citaven al mateix lloc (i també *Sempre es citaven al mateix lloc*)

3.4.2.5. Ús col·loquial de la combinació *els hi* en comptes del pronom de datiu plural *els* en els parlars orientals i en lleidatà (GIEC § 8.2.1f; GBU § 16.4 R5)

En molts dels parlars que empen la variant de datiu *hi* en combinacions amb un pronom d'acusatiu de tercera persona (*La hi donaré, la pilota al nen*), el datiu plural també presenta col·loquialment la marca de datiu *-i*, que es representa mitjançant el pronom *hi*, d'acord amb el seu origen; s'usa, per tant, la combinació *els hi* en lloc del pronom de datiu plural *els*. Aquesta forma de datiu plural (*els hi*), pròpia sobretot dels parlars orientals i que recentment s'ha començat a estendre al lleidatà, en què tradicionalment no s'utilitza, s'evita en els registres formals.

Als pares no els hi hem dit res (en comptes de la solució formal *Als pares no els hem dit res*)

Els hi trucaré perquè vinguin, als teus germans (en comptes de la solució formal *Els trucaré perquè vinguin, als teus germans*)

Quan elles vindran, els hi agraiem la visita (en comptes de la solució formal *Quan elles vindran, els agraiem la visita*)

3.4.2.6. Ordenacions particulars d'alguns pronoms en combinacions (GIEC § 8.4.1; GEIEC § 13.5.1; GBU § 16.2 R3)

Col·loquialment, en alguns parlars s'observen ordenacions particulars d'alguns pronoms en combinacions, que s'eviten en els registres formals.

a) Anteposició del pronom d'acusatiu de tercera persona als pronoms de datiu de primera o segona persona en mallorquí

En mallorquí, s'anteposa el pronom d'acusatiu de tercera persona (*el, la, els, les*) als pronoms de primera o segona persona en funció de complement indirecte.

Porta-les-me (en comptes de la solució formal *Porta-me-les*)

El me donen (en comptes de la solució formal *Me'l donen*)

Treu-la't (en comptes de la solució formal *Treu-te-la*)

b) Anteposició dels pronoms de primera i segona persona al pronom reflexiu en parlars septentrionals i valencians

En parlars septentrionals i valencians, s'anteposen els pronoms de primera i segona persona (*em, et, ens, us*) al pronom reflexiu (*es*).

Me se fa tard (en comptes de la solució formal *Se'm fa tard*)

Te se tanca la porta (en comptes de la solució formal *Se't tanca la porta*)

c) Anteposició del pronom de datiu *li* al pronom reflexiu en valencià

En el cas del valencià, és habitual en els registres informals l'anteposició del pronom de datiu *li* al pronom reflexiu.

Li s'ha punxat la roda (en comptes de la solució formal *Se li ha punxat la roda*)

3.4.2.7. Ús dels pronoms *en* i *hi* en valencià (GIEC § 18.6)

En valencià els pronoms *en* i *hi* han perdut vitalitat en la llengua espontània, tot i que es mantenen en alguns contextos com ara l'ús partitiu del pronom *en* o quan apareixen lexicalitzats amb determinats verbs, com *haver-hi*, *veure-s'hi*, *trobar-s'hi*, *anar-se'n*, *eixir-se'n* o *tornar-se'n*. En els registres formals, però, es mantenen aquests pronoms amb les diferents funcions que tenen associades.

Ús partitiu del pronom *en*:

En té molts, d'amics

Diuen que no li agrada l'arròs al forn, però la veritat és que sempre en demana més

Usos lexicalitzats de determinats verbs:

No cal que m'ho ensenyés, que no m'hi veig

3.4.3. Combinacions de pronoms febles

3.4.3.1. Combinacions del datiu singular *li* amb els pronoms d'acusatiu en valencià (GIEC § 8.4.3.3a; GEIEC § 13.5.3c)

En la llengua antiga, el pronom de tercera persona d'acusatiu s'anteposava al de datiu singular de tercera persona, i en aquesta combinació el pronom *li* acabà adoptant la forma *hi*. Així, d'una oració com *Ell la li donà* es va passar a una altra com *Ell la hi donà*. Aquest ordre, amb la variant *hi*, s'ha mantingut en els parlars orientals i nord-occidentals. En valencià, en canvi, s'ha adoptat l'ordre «datiu + acusatiu» amb la variant *li* del datiu singular (*Ell li la donà*).

Variant amb *hi* (complement directe + indirecte):

La mare l'hi comprarà

El botiguer la hi donà

La mare els hi comprarà

El botiguer les hi donà

Variant amb *li* (complement indirecte + directe):

La mare li'l comprarà

El botiguer li la donà

La mare li'ls comprarà

El botiguer li'ls donà

Totes dues solucions, que es presenten en el quadre 8, són igualment acceptables en els parlars respectius.

QUADRE 8
Combinacions del pronom de datiu singular
de tercera persona amb un d'acusatiu de tercera persona

PRONOM D'ACUSATIU	PRONOM DE DATIU	
	VARIANT <i>HI</i>	VARIANT <i>LI</i> (VALENCIÀ)
<i>el</i>	L'hi donaré L'hi agafaré Porta-l'hi Pots donar-l'hi	Li'l donaré (, el disc, al teu germà) Li l'agafaré Porta-li'l Pots donar-li'l
<i>la</i>	La hi donaré La hi agafaré Porta-la-hi Pots donar-la-hi	Li la donaré (, la crema, al teu germà) Li l'agafaré Porta-li-la Pots donar-li-la
<i>els</i>	Els hi donaré Els hi agafaré Porta'ls-hi Pots donar-los-hi	Li'ls donaré (, els discos, a la mare) Li'ls agafaré Porta-li'ls Pots donar-li'ls
<i>les</i>	Les hi donaré Les hi agafaré Porta-les-hi Pots donar-les-hi	Li les donaré (, les cartes, al teu germà) Li les agafaré Porta-li-les Pots donar-li-les

3.4.3.2. Combinació del pronom de datiu singular *li* amb *en* o amb *ho* (que adopta la forma *l'*) en els parlars orientals i nord-occidentals (GIEC § 8.4.3.3b; GEIEC § 13.5.3c; GBU § 16.4 R2)

En els parlars orientals i nord-occidentals, que empren la variant de datiu singular *hi* en substitució de *li*, aquesta forma també tendeix a generalitzar-se en les combinacions amb el pronom *en* i amb el pronom *ho*, que en aquest cas és representat per *l'* (com si es tractés del pronom d'acusatiu *el*). Les dues combinacions són acceptables, però en els registres formals és més habitual l'ús de les combinacions amb *li*. Les dues combinacions es mostren en el quadre 9.

QUADRE 9
Combinacions del pronom de datiu singular
de tercera persona amb els pronoms *ho* i *en*

PRONOM <i>HO O EN</i>	PRONOM DE DATIU	
	VARIANT <i>HI</i>	VARIANT <i>LI</i>
<i>ho</i>	L'hi donaré L'hi agafaré Porta-l'hi Pots donar-l'hi	Li ho donaré (, això, a la mare) Li ho agafaré Porta-li-ho Pots donar-li-ho

PRONOM HO O EN	PRONOM DE DATIU	
	VARIANT HI	VARIANT LI
<i>en</i>	N'hi donaré N'hi agafaré Porta-n'hi Pots donar-n'hi	Li'n donaré (, de pastís, al teu germà) Li n'agafaré Porta-li'n Pots donar-li'n

Les dues possibilitats de combinació de *li* amb *en* (*li'n* i *n'hi*) es poden utilitzar indistintament, llevat d'alguna expressió lexicalitzada.

Jo li'n/n'hi puc donar lliçons, d'anar pel món

No li'n/n'hi va fer cas

Estava boig per la noia i li'n/n'hi descrivia les virtuts al company

A mi me'n va tocar un i al Ferran li'n/n'hi van tocar dos

Volia més arròs i li'n/n'hi vaig posar dues cullerades

Tant se li'n dona (expressió lexicalitzada)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 56 (p. 55)

DIEC2: hi²

3.4.3.3. Reducció oral de la combinació pronominal *li hi* a [li]

(GIEC § 8.4.3.3c)

És una possibilitat de la llengua escrita la combinació *li hi*, que oralment es resol simplement en [li]. La combinació és paral·lela a *m'hi*, *t'hi*, *els hi*, etc.

Al compte corrent li hi posarem 2.000 euros (pronunciat normalment [li];
cf. *Al compte corrent poseu-m'hi 2.000 euros* o *Al compte corrent t'hi posarem 2.000 euros*)

Troblem simplement *li* quan el verb no exigeix locatiu.

Dina en aquest restaurant perquè li donen conversa (i no ...perquè *li hi donen conversa*; cf. *Dino en aquest restaurant perquè em donen conversa*, i no pas ...perquè *m'hi donen conversa*)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 54 (p. 52)

3.4.3.4. Les combinacions de datiu plural *els hi* i *els n'hi* en els parlars orientals i nord-occidentals (GIEC § 8.4.3.4; GEIEC § 13.5.3c)

En els parlars orientals i nord-occidentals, que empren la variant de datiu singular *hi* en substitució de *li*, també s'usa col·loquialment la seqüència *els hi* (o *-los-hi* o *'ls-hi*, segons el context), amb el pronom *en*, generalment intercalat, en el cas de la combinació del datiu plural amb aquest pronom. En els registres formals, s'evita aquest ús.

Registres informals:

Els n'hi donaré, de pastís, als teus germans

Els n'hi portaré

Porta'ls-n'hi

Registres formals:

Els en donaré, de pastís, als teus germans

Els en portaré

Porta'ls-en

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, §§ 55 (p. 53-55) i 57 (p. 56)

3.4.3.5. Elisió oral de la *a* del pronom femení d'acusatiu *la* en combinacions amb el pronom *hi* (GIEC §§ 8.4.2a, 8.4.3.3a i 8.4.3.6a; GEIEC § 13.5.3c; GBU § 16.4 R7)

↕ En les combinacions del pronom femení singular d'acusatiu *la* i del pronom *hi*, oralment és habitual l'elisió de la *-a* del femení (*l'hi*), d'una manera semblant al que passa també sovint amb l'article definit *la* (per exemple, quan *la independència* es pronuncia *l[i]ndependència*) (§ 3.2.1.1). En els registres formals és preferible mantenir la vocal (*la hi*) i, en aquest cas, *hi* es pronuncia com a semivocal [j] i els dos pronoms també formen una única síl·laba amb diftong.

La hi donaré, la crema, al teu germà (preferible a *L'hi donaré...*)

Al concert no la hi vaig trobar (preferible a *Al concert no l'hi vaig trobar*)

La sal ja la hi he posat (preferible a *La sal ja l'hi he posat*)

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 44 (p. 43)
DIEC: la², l'¹

3.4.3.6. Supressió del pronom *en* en combinacions amb l'acusatiu de tercera persona (GIEC § 8.4.3.6b)

Generalment se silencia el pronom *en* d'origen quan es combina amb un pronom d'acusatiu de tercera persona (*el, la, els, les*). Això es pot produir amb el verb *treure*, i també amb altres verbs transitius que exigeixen un complement introduït per la preposició *de*, com *allunyar, baixar, excloure, expulsar, extreure, obtenir, portar, pujar* o *tornar*. En aquests casos no hi ha referència pronominal a l'origen.

Traieu-lo (, *el iogurt, de la nevera*)

Traieu-la (, *la crema, de la nevera*)

Traieu-los (, *els plàtans, de la nevera*)

Traieu-les (, *les cireres, de la nevera*)

La combinació amb *en* és molt poc usual, especialment si el pronom d'acusatiu és singular, masculí (*l'en*) o femení (*la'n*).

No l'en poden excloure
El n'han exclòs
Excloeu-l'en
No la'n poden allunyar
Encara no la n'han treta
Treu-la'n si pots

Tanmateix, hi ha verbs que afavoreixen la presència de *en* i un pronom d'acusatiu, com ara *desposseir*, *dissuadir*, *privar* o *separar*.

Les treballadores voldrien accedir als llocs de direcció, però les en priven les normes de l'empresa (i també ...els ho priven les normes de l'empresa)
L'amada es trobava molt a prop de l'amant: només la'n separava una frescal bardissa (i també ...només la/els separava una frescal bardissa)

Passa semblantment en construccions amb altres verbs transitius que regeixen un complement introduït per *de*. També afavoreixen la presència de *en* les construccions amb *fer* o *considerar* i un adjectiu que regeixi un complement amb *de*.

No podem evitar el tancament de la fàbrica, però cal que el n'informem (el tresorer) (i també ...però cal que l'informem)
Van optar per fer-la'n dipositària a ella (i també ...per fer-la dipositària del document a ella o, simplement, ...per fer-la dipositària a ella)

3.4.3.7. Manteniment del pronom *ho* en combinacions amb *en* en alguns parlars baleàrics (GIEC § 8.4.3.7b; GEIEC § 13.5.1c)

El pronom *en* no admet de combinar-se amb *ho* i se silencia en casos com el següent: —*Treu això del calaix*. —*Ara ho trec*. Notem que, en aquest exemple, *ho* pronominalitza *això*, i que el complement d'origen *del calaix*, que s'hauria de pronominalitzar amb *en*, queda silenciàt. Tanmateix, sobretot en alguns parlars baleàrics, es conserva un ús no lexicalitzat d'aquests elements.

Se n'ho va dur ell (en comptes de la solució general S'ho va endur ell)

3.4.3.8. Combinació del pronom impersonal *es* amb els pronoms d'acusatiu (GBU § 16.4 R7)

El pronom *es* com a impersonal no es combina amb *ho*, però sí amb els pronoms d'acusatiu.

Se us saluda
Se'l veu molt trist
Se la va acusar injustament

3.4.4. Alteracions en les formes verbals i variants fonètiques dels pronoms

3.4.4.1. Alteracions fonètiques en les formes verbals quan van seguides de pronom (GIEC §§ 4.3.4 i 8.5.1a; GEIEC § 13.6a)

L'adjunció de pronoms febles darrere el verb pot provocar certes alteracions fonètiques en la forma verbal que, segons el cas, van acompanyades de canvis de forma dels pronoms. En els punts següents n'enumerem els casos més importants, que es donen principalment en la llengua oral, fora dels registres formals, i que tenen una incidència variable segons els parlars.

a) Elisió de la *-r* dels infinitius plans (GIEC §§ 4.3.4 i 8.5.1a; GEIEC § 13.6a)

Oralment, en molts parlars és bastant habitual l'emudiment de la *r* final dels infinitius si són plans i van seguits d'un pronom començat per consonant, cosa que pot provocar canvis en la forma dels pronoms. Aquesta elisió no transcendeix a la llengua formal, sobretot escrita.

*S'entesta a **convence'l*** (en comptes de la solució formal *S'entesta a convèncer-lo*)

*Hem quedat per **coneixe'ns*** (en comptes de la solució formal *Hem quedat per conèixer-nos*)

PEOLC - *Morfologia*, § 1.7.2 (p. 22)

b) Elisió de la *-r* dels infinitius aguts (GIEC §§ 4.3.4 i 8.5.1a; GEIEC § 13.6a)

En alguns parlars no és estranya l'elisió de la *r* final en qualsevol infinitiu davant combinacions de clítics pronominals encapçalades pels pronoms de plural. Aquesta elisió no transcendeix a la llengua formal escrita.

*Es moria de ganes de **di-us-ho*** (en comptes de la solució formal *Es moria de ganes de dir-vos-ho*)

*No tenim més remei que **anà'ns-en*** (en comptes de la solució formal *No tenim més remei que anar-nos-en*)

*Va **fe'ls-hi** com havien quedat* (en comptes de la solució formal *Va fer-los-hi com havien quedat*)

És pròpia de la parla espontània d'alguns parlars l'elisió de la ròtica final en qualsevol infinitiu i davant qualsevol pronom o combinació pronominal. Aquesta elisió tampoc no transcendeix a la llengua formal escrita.

*Va treure els bous i va **{portà-los / portà'ls}** a pasturar* (amb variació de la forma pronominal segons el parlar, en comptes de la solució formal *...va portar-los a pasturar*)

PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.6, 1 (p. 20)

c) Elisió de la sibilant final de les formes velaritzades de la persona 2 de l'imperatiu (GIEC § 8.5.1b; GEIEC § 13.6b)

↕ És específica de les formes velaritzades de la persona 2 de l'imperatiu (*digues, estigues, sàpigues, tingues, vulgues*) l'elisió regular de la sibilant final, amb els canvis que això pot provocar en la forma dels pronoms, que es dona principalment en la llengua oral, fora dels registres formals.

Digue'm la veritat (en comptes de la solució formal *Digues-me la veritat*)

Estigue't quiet (en comptes de la solució formal *Estigues-te quiet*)

Sàpigue-ho d'una vegada! (en comptes de la solució formal *Sàpigues-ho d'una vegada!*)

Tingue-ho present (en comptes de la solució formal *Tingues-ho present*)

Vulgue'ns-ho acceptar (en comptes de la solució formal *Vulgues-nos-ho acceptar*)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 98 (p. 99)

d) Adjunció d'una e de suport en les formes de la persona 2 de l'imperatiu acabades en consonant (GIEC § 8.5.1c; GEIEC § 13.6c; OIEC § 4.4.2c)

En diversos parlars, els verbs amb la persona 2 de l'imperatiu acabada en la consonant del radical (*ajup, cull, cus, empeny, fuig, mor, promet, rep, torç*) manifesten una tendència a evitar el contacte de la consonant final del radical i la del pronom mitjançant una e de suport afegida al radical. La mateixa tendència es dona també amb els pronoms vocàlics *ho* i *hi*, que aleshores es pronuncien amb semivocal ([w] i [j], respectivament). En els registres formals, però, les solucions generals no prenen aquesta vocal.

ajupe't, culle-les, cuse-li, empenye-la, fuge'n, more't, promete'm, rebe'l,

torce'ls (en comptes de les solucions formals *ajup-te, cull-les, cus-li,*

empeny-la, fuig-ne, mor-te, promet-me, rep-lo, torç-los)

rebe-ho, cuse-hi (en comptes de les solucions formals *rep-ho, cus-hi*)

En mallorquí, la vocal de suport emprada és la vocal temàtica del verb.

Rebè'ls com cal (pronunciat *reb[é]ls*; en comptes de la solució formal

Rep-los com cal)

Prometè-ho, que vindràs (pronunciat *promet[é]-ho*; en comptes de la

solució formal *Promet-ho que vindràs*)

Collí'ls de terra (en comptes de la solució formal *Cull-los de terra*)

Adormí't tot d'una (en comptes de la solució formal *Adorm-te tot d'una*)

Es pot observar la mateixa tendència descrita en els verbs incoatius, que en la persona 2 de l'imperatiu presenten l'increment del radical *-eix-*.

destrueixen, imprimeix-ho, vesteixen (en comptes de les solucions formals *destrueix-ne, imprimeix-ho, vesteix-te*)

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 98 (p. 99)

3.4.4.2. Pronúncies diftongades del pronom *ho* en posició proclítica en parlars occidentals i en alguns parlars baleàrics (GIEC §§ 8.3.1f i 8.4.2a; GEIEC § 13.6d)

- En parlars occidentals i en alguns parlars baleàrics quan s'anteposa al verb i no se sil·labifica amb una vocal contigua, el pronom *ho* es pronuncia amb una *e* seguida de la semivocal [w], o bé amb el tancament de la *o* en [u]. Presenta aquesta mateixa pronúncia quan va precedit de *me*, *te* i *se* (*m'ho*, *t'ho*, *s'ho*).

Ho mira ([ew] / [əw], segons el parlar)

M'ho torna ([mew] / [məw], segons el parlar)

 PEOLC - *Fonètica*, § 1.1.2 (p. 16)

3.4.4.3. Pronúncia [əj] del pronom *hi* anteposat al verb en alguns parlars (GIEC § 8.3.1f)

- En alguns parlars s'observa l'aparició d'una *e* davant del pronom *hi* en posició proclítica.

Hi són tots [əj]

3.4.4.4. Elisió oral de la vocal del pronom *la* davant de verb començat per *i* o *u* àtones (GIEC § 8.3.1d; GEIEC § 13.4.2d; GBU § 16.1 R1; OIEC § 4.1.1)

-   El pronom *la*, format pel radical (*l*) i la marca de femení (*-a*), es redueix al radical *i*, per tant, s'apostrofa quan s'anteposa a un verb començat per vocal diferent de *i* o *u* àtones, precedida o no de *h*: *l'han vista*, *l'obro* i *la tanco*. Si el verb comença per *i* o *u* àtones, precedides o no de *h*, també és habitual fer l'elisió oralment, com ocorre amb l'article definit femení (§ 3.2.1.1), tot i que no transcendeix a l'escriptura. En els registres formals és preferible de mantenir la forma *la* i aleshores la *i* o la *u* es pronuncien com a semivocals.

la ignoren, la indemnitza, la hipnotitza ([əj] / [aj], segons el parlar; preferible a *l[i]gnoren, l[i]ndemnitza, l[i]pnotitza*)

la utilitza, la humilia ([əw] / [aw], segons el parlar; preferible a *l[u]tilitza, l[u]milia*)

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 44 (p. 43)
PEOLC - *Morfologia*, § 1.7.2, 1 (p. 22)

3.4.4.5. Intercalació d'una e de suport darrere de les formes reforçades dels pronoms acabats en la marca -s del plural (*ens, us, els, les*)

a) Davant d'un verb començat per [s] en diferents parlars (GIEC § 8.3.2)

Per a evitar el contacte entre sibilants, en diferents parlars s'intercala una e de suport entre els pronoms acabats en la marca -s del plural i els verbs començats per [s], pronunciada [ə] o [e] segons el parlar. Aquestes pronúncies no tenen repercussió gràfica i s'eviten en els registres formals.

Ens [ə]/[e] sap greu

Els [ə]/[e] cedim el torn

b) Davant d'un altre pronom començat per consonant (GIEC § 8.4.2c; GEIEC § 13.6h)

En les combinacions en què el segon pronom pot formar síl·laba amb el pronom següent o amb la vocal inicial, oralment se sol evitar el contacte de la -s del plural amb la consonant del pronom que la segueix mitjançant la intercalació d'una e de suport, pronunciada com a [ə] o [e] segons el parlar. Aquestes pronúncies no transcendeixen a l'escriptura i s'eviten en els registres formals.

Els [ə]/[e] n'hi posaran tres

No us [ə]/[e] m'ofengueu per tan poca cosa

També és habitual d'evitar oralment el contacte intercalant-hi una e quan els pronoms *la, les* i *li* van precedits d'un pronom acabat en la -s del plural, encara que el resultat no es pugui reflectir ortogràficament per mitjà de cap forma pronominal.

Ens [ə]/[e] la facilitaràn

Us [ə]/[e] li quedeu la casa

Llegiu-vos-[ə]/[e]-la

Se'ns [ə]/[e] l'ha menjada, la carn

PEOLC - *Fonètica*, § 2.3 (p. 24)

c) Davant del pronom *en* en diferents parlars (GIEC § 8.4.2c; GEIEC § 13.6h)

En el cas del pronom *en*, aquestes pronúncies es poden reflectir gràficament mitjançant la forma reforçada. Així, al costat de la grafia sense vocal (*n'*), que és la general i preferible, s'usa també la grafia *en*, d'acord amb la pronunciació de diferents parlars.

Ens n'anem (preferible a *Ens en anem*)

Els n'oferim tres (preferible a *Els en oferim tres*)

Aneu-vos-n'hi (preferible a *Aneu-vos-en-hi*)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 53 (p. 52)

3.4.4.6. Reducció a [z] de les formes *nos* i *vos* en combinacions binàries (GIEC § 8.4.3.2b; GEIEC § 13.6i; OIEC § 4.1.1)

Quan les formes *nos* i *vos* estan situades entre un verb imperatiu en primera o segona persona del plural, respectivament, i un altre pronom, aleshores en la parla espontània molts parlars les redueixen a una essa sonora [z], forma que en els textos escrits que reproduïxen la llengua col·loquial es representa gràficament com a 's. Aquestes formes s'eviten en els registres formals.

Anem's-en (en comptes de la solució formal *Anem-nos-en*)

Llegim's-el (en comptes de la solució formal *Llegim-nos-el*)

Fixem's-hi (en comptes de la solució formal *Fixem-nos-hi*)

Mireu's-el (en comptes de la solució formal *Mireu-vos-el*)

Poseu's-ho al cap (en comptes de la solució formal *Poseu-vos-ho al cap*)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, §§ 46 (p. 46) i 47 (p. 48)

DGLC: 's

PEOLC - *Morfologia*, § 1.7.2, 3'' (p. 22)

3.4.4.7. Reducció a [zə] de les formes *nos* i *vos* en parlars centrals (GIEC § 8.4.3.2b; GEIEC § 13.6i; OIEC § 4.3.2c)

Sense haver d'aparèixer en combinacions binàries, la reducció de les formes *nos* i *vos* a [z] també es dona en la parla espontània en parlars centrals si el verb és pronominal, això és, si el pronom designa la mateixa persona que el subjecte, i aleshores la essa sonora [z] va seguida de la vocal de suport [ə]. Aquestes formes s'eviten en els registres formals.

Donem[zə] les mans (en comptes de la solució formal *Donem-nos les mans*)

Porteu[zə] bé (en comptes de la solució formal *Porteu-vos bé*)

Les grafies corresponents *donem's-e* i *porteu's-e* tenen una certa tradició en escrits que reflecteixen la llengua col·loquial.

PEOLC - *Morfologia*, § 1.7.2, 3' (p. 22)

3.4.4.8. Substitució dels pronoms *ens* i *us* per *es* en parlars valencians i en tarragoní (GIEC § 8.4.3.2b; GEIEC § 13.6i)

En parlars valencians i en part en tarragoní, *ens* i *us* en els registres informals a vegades són substituïts per *es* i aparèixen tant en posició anteposada com posposada al verb. Aquestes formes s'eviten en els registres formals.

Se n'anem (en comptes de la solució formal *Ens n'anem*)

S'heu volgut com a germans (en comptes de la solució formal *Us heu volgut com a germans*)

Porteu-se bé (en comptes de la solució formal *Porteu-vos bé*)

3.4.5. La posició dels pronoms febles

3.4.5.1. Anteposició dels pronoms febles a la forma d'imperatiu de tercera persona en el tractament de *vostè* en baleàric i en gironí (GIEC §§ 8.3.3 i 34.4)

És propi dels parlars baleàrics i del gironí anteposar els pronoms febles a la forma d'imperatiu de tercera persona si la segona persona de cortesia és *vostè(s)*.

En compri més, senyora
Me'ls porti demà sens falta
M'ho envïï per correu
Si us plau, els escoltin

3.4.5.2. Posposició del pronom en formes de futur amb valor imperatiu en alguns parlars nord-occidentals (GIEC § 8.3.3)

En alguns parlars nord-occidentals s'usen formes de futur amb valor imperatiu i el pronom posposat.

Portaràs-me un vestit

3.4.5.3. Anteposició dels pronoms febles a l'infinitiu i al gerundi en septentrional (GIEC § 8.3.3; GEIEC § 13.4.1)

En septentrional, els pronoms febles es posposen si el verb és un imperatiu, però no si és un infinitiu o un gerundi, a diferència de la resta de parlars.

Amb el pronom posposat:

Obriu-nos la porta!

Amb el pronom anteposat:

Era content de se'n tornar a casa

Se girant, se'n va anar

3.5. La flexió verbal

3.5.1. Les conjugacions

3.5.1.1. Adopció no acceptable del model de la conjugació IIIb en alguns verbs de la conjugació II (GIEC § 9.2.3; GEIEC § 5.2c; GBU § 6.1 R1)

En la conjugació II es constaten fenòmens d'interferència lingüística consistents en l'adopció del model de la conjugació IIIb en el cas de verbs acabats en *-batre*, *-cebre*, *-cloure*, *-córrer*, *-fondre* i *-metre*, com ara *debatre*, *concebre*, *incloure*, *ocórrer*, *difondre* o *admetre*, que dona lloc a formes no acceptables.

Infinitiu: *admetre*, *concebre*, *debatre*, *ocórrer*, *rebre* (i no *admitir*, *concebir*, *debatir*, *ocurrir*, *recibir*)

Gerundi: *admetent*, *concebent* (i no *admitint*, *concebint*)

Participi: *admès*, *concebut* (i no *admitit*, *concebit*)

Present d'indicatiu: 1 *concebo/concep*, 2 *conceps*, 3 *concep*, 6 *conceben*;
1 *incloc*, 2 *inclous*, 3 *inclou*, 6 *inclouen* (i no 1 *concebeixo*, 2 *concebeixes*,
3 *concebeix*, 6 *concebeixen*; 1 *inclueixo*, 2 *inclueixes*, 3 *inclueix*,
6 *inclueixen*)

Present de subjuntiu: 1 *concebi/conceba*, 2 *concebis/concebes*,
3 *concebi/conceba*, 6 *concebin/conceben* (i no 1 *concebeixi*,
2 *concebeixis*, 3 *concebeixi*, 6 *concebeixen*)

Imperatiu: 2 *admet*, *concep* (i no 2 *admeteix*, *concebeix*)

3.5.1.2. Adopció no acceptable del model de la conjugació IIIb en alguns verbs de la conjugació IIIa (GBU § 6.1 R2)

No és acceptable l'ús com a incoatiu de determinats verbs purs de la conjugació III, com *collir* (i derivats), *bullir* o *munyir*.

1 *cullo*, 2 *culls*, 3 *cull*, 6 *cullen* (i no 1 *colleixo*, 2 *colleixes*, 3 *colleix*,
6 *colleixen*)

1 *bullo*, 2 *bulls*, 3 *bull*, 6 *bullen* (i no 1 *bulleixo*, 2 *bulleixes*, 3 *bulleix*,
6 *bulleixen*)

1 *munyo*, 2 *munys*, 3 *muny*, 6 *munyen* (i no 1 *munyeixo*, 2 *munyeixes*,
3 *munyeix*, 6 *munyeixen*)

3.5.2. Les formes verbals regulars

3.5.2.1. Abast geogràfic i pronunciació de la marca -o de la persona 1 del present d'indicatiu (GIEC § 9.4.2.3; GEIEC § 5.3.1a; GBU § 6.2 R1)

La persona 1 no presenta cap marca explícita en la majoria dels temps verbals, però sí en el present d'indicatiu, encara que amb excepcions i amb diferències entre parlars.

- **a)** En una part important de l'àmbit lingüístic presenta la marca -o (pronunciada com a [u] en parlars centrals i com a [o] en parlars nord-occidentals, incloent-hi el tortosí, i en valencià septentrional). Aquesta marca apareix en totes les conjugacions, excepte en els verbs velaritzats (com *veure*, *caure* o *dir*) i palatalitzats (com *anar*, *fer* o *voler*) de la conjugació II, que no reben marca explícita en cap parlar.

Amb la marca -o: *canto*, *bato*, *temo*, *dormo*, *serveixo*

Sense la marca -o: *bec*, *caic*, *dic*; *vaig*, *faig*, *vull*

- **b)** En la major part dels parlars valencians, excepte els septentrionals, té la marca -e en la conjugació I, però no presenta cap marca vocàlica en les conjugacions II i III.

Amb la marca -e: *cante*

Sense la marca -e: *bat*, *tem*; *dorm*, *servisc*

- **c)** En els parlars baleàrics i en alguerès no sol presentar cap marca en cap conjugació.

cant, *bat*, *tem*, *dorm*, *servesc*

- **d)** En parlars septentrionals té la marca -i amb una distribució semblant a la -o.

Amb la marca -i: *canti*, *batì*, *temi*, *dormi*, *serveixi*

Sense la marca -i: *bec*, *vaig*

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.1 (p. 23)

3.5.2.2. Formes amb *i* seguida de [j] en l'increment incoatiu verbal en els parlars occidentals (GIEC § 9.4.3.2; GEIEC § 5.3.2b; GBU §§ 6.1 i 6.1 R4)

L'increment incoatiu presenta variacions, segons els parlars, tant pel que fa a la vocal com pel que fa a la consonant o consonants que el constitueixen. En els parlars orientals, l'increment té la vocal *e*, pronunciada [é] en els parlars centrals i en certs parlars baleàrics, i [ê] en la resta dels baleàrics. En els parlars occidentals, però, l'increment té, des d'antic, la vocal *i*. Així mateix, en alguns parlars la consonant prepalatal representada per la *x* alterna amb el grup -sc- (o -squ-) en valencià i en baleàric.

Les formes amb la vocal *i* en els parlars occidentals són igual d'acceptables que les formes amb *e*, però en els registres formals s'usen preferentment les formes amb *e* en els casos en què la vocal va seguida de la consonant palatal representada gràficament per *x* (per exemple, *serveix* en lloc de *servix*).

Present d'indicatiu: 1 *servisc* (o *servixo* en nord-occidental), 2 *servixes*, 3 *servix*, 6 *servixen* (en comptes de 1 *serveixo*, 2 *serveixes*, 3 *serveix*, 6 *serveixen*)

Present de subjuntiu: 1 *servisca*, 2 *servisques*, 3 *servisca*, 6 *servisquen* (en comptes de 1 *serveixi*, 2 *serveixis*, 3 *serveixi*, 6 *serveixin*)

Imperatiu: 2 *servix* (en comptes de 2 *serveix*)

PEOLC - *Morfologia*, § 2.1 (p. 23)

3.5.2.3. Diferenciació fònica entre les persones 1 i 3 de l'imperfet d'indicatiu i del condicional en alguns parlars nord-occidentals i valencians septentrionals (GIEC § 9.4.2.1; GBU §§ 1.3 R4 i 6.2 R2)

En alguns parlars nord-occidentals i valencians septentrionals s'estableix una diferenciació fònica en les formes de les persones 1 i 3 que acaben gràficament en *a*, és a dir, en les formes de l'imperfet d'indicatiu i del condicional. En aquests casos, la vocal final es realitza [a] (o [ɛ] en alguns parlars nord-occidentals, sobretot a la plana de Lleida; § 2.1.2.4) en la persona 1 i [e] en la 3.

Imperfet d'indicatiu: 1 *cantava* [a] / [ɛ], 3 *cantava* [e]

Condicional: 1 *cantaria* [a] / [ɛ], 3 *cantaria* [e]

PEOLC - *Morfologia*, § 2.1 (p. 24)

3.5.2.4. Distribució de les formes simple i perifràstica del passat d'indicatiu (GIEC § 24.4.2; GEIEC § 20.5.2a)

El passat d'indicatiu té en català dues formes diferents: una de simple i una altra de perifràstica amb l'auxiliar *va* seguit d'infinitiu.

Forma simple: 1 *cantí*, 2 *cantares*, 3 *cantà*

Forma perifràstica: 1 *vaig cantar*, 2 *vas cantar*, 3 *va cantar*

La forma perifràstica és la d'ús més general, mentre que la forma simple es manté oralment en alguns parlars valencians (sobretot a l'Horta de València, el Baix Vinalopó i Guardamar), en mallorquí i en eivissenc. Però en els registres formals, en la llengua escrita, especialment en seqüències narratives, la forma simple (*cantà*) manté un ús important, excepte en la persona 1 (*cantí*), que és percebuda com a antiga o dialectal pels parlants que no l'usen oralment. En els registres esmentats, a més, no és estrany que les formes simples i les perifràstiques presentin una certa variació estilística, sobretot en obres narratives (§ 4.5.2.3).

3.5.2.5. Formes *vares, vàrem, vàreu, varen* de l'auxiliar del passat perifràstic en alguns parlars (GIEC § 9.5.2; GEIEC § 5.4.2a; GBU § 6.6 R2)

En alguns parlars, el radical *va* de l'auxiliar del passat perifràstic apareix seguit de la marca *-re-* en les mateixes persones que tenen aquesta marca de temps en el passat simple. Aquestes formes de l'auxiliar són menys freqüents que les que no tenen la marca *-re-*.

2 vares cantar, 4 vàrem cantar, 5 vàreu cantar, 6 varen cantar (com en 2 cantares, 4 cantàrem, 5 cantàreu, 6 cantaren)

3.5.2.6. Formes auxiliars col·loquials *vàreig, vem* i *veu* en alguns parlars (GIEC § 9.5.2)

L'analogia que ha generat les formes auxiliars *vares, vàrem, vàreu* i *varen* a partir de les terminacions del passat simple s'ha estès col·loquialment en alguns parlars a la persona 1. Tenint en compte que el passat simple no presenta la marca *-re-* en aquesta persona (sinó la marca *-í: cantí*), aquesta forma no transcendeix als registres formals, igual que les variants col·loquials de les persones 4 i 5, generades per analogia de l'altre auxiliar (*hem, heu*).

Persona 1: *vaig cantar* (i no *vàreig cantar*)

Persona 4: *vam cantar* (i no *vem cantar*)

Persona 5: *vau cantar* (i no *veu cantar*)

3.5.2.7. Formes *servezca, servesques*, etc., del present de subjuntiu de la conjugació *IIIb* en parlars valencians i baleàrics (GIEC § 9.4.3.2; GBU § 6.1 R5)

Les formes amb l'increment incoatiu *-esc-/esqu-* (1 *servezca*, 2 *servesques*, 3 *servezca* i 6 *servesquen*) tenen un ús residual en parlars baleàrics, però es retroben en usos molt formals en parlars valencians.

La síndica de greuges ha assenyalat la conveniència que existesca un organisme encarregat de la defensa dels infants
Calen incentius fiscals que afavoresquen les energies renovables

3.5.2.8. Pronúncies de l'increment incoatiu [sk] amb xc (valencià i tortosí) o ss (nord-occidental) en els registres informals (GIEC § 9.4.3.2; GEIEC § 5.3.2b)

En l'increment incoatiu dels verbs de la conjugació III, al costat de la variant amb el grup -sc- (en comptes de -x-: *servisc*, *servisca*, *servisques*, etc.), en els registres informals s'han generat en les persones 1, 2, 3 i 6 altres variants que s'expliquen per l'atracció que s'estableix entre les sibilants dels dos al·lomorfs de l'increment, que tendeixen a prendre el mateix lloc d'articulació, habitualment a favor de la realització palatal en alguns parlars valencians i en tortosí, però també a vegades amb resultat alveolar en alguns parlars nord-occidentals. Aquestes variants s'eviten en els registres formals.

Pronúncia amb xc (en valencià i tortosí):

1 *servixc* (valencià) / *servixco* (tortosí); 1 *servixca*, 2 *servixques*, 3 *servixca*, 6 *servixquen* (en comptes de les solucions formals 1 *servisc*; 1 *servisca*, 2 *servisques*, 3 *servisca*, 6 *servisquen*)

Pronúncia amb ss (en alguns parlars nord-occidentals):

1 *servisso*, 2 *servisses*, 3 *servissa*, 6 *servissen* (en comptes de les solucions formals 1 *servisc*, 2 *servisques*, 3 *servisca*, 6 *servisquen*)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 91 (p. 91)
PEOLC - *Fonètica*, § 1.2.2 (p. 18)

3.5.2.9. Formes rizotòniques amb la marca o en el present de subjuntiu en alguns parlars nord-occidentals (GIEC § 9.4.4.2)

En els registres formals s'eviten certes formes col·loquials de present de subjuntiu d'ús bastant residual; concretament, les formes rizotòniques amb la marca o usades en alguns parlars nord-occidentals.

1 *canto* (segons els parlars), 2 *cantos*, 3 *canto*, 6 *cànton* (en comptes de les solucions formals 1 *canti*, 2 *cantis*, 3 *canti*, 6 *cantin*)

PEOLC - *Morfologia*, § 2.1 (p. 25)

3.5.2.10. Formes de les persones 4 i 5 del present de subjuntiu preses de l'imperfet de subjuntiu en tortosí (GIEC § 9.4.4.2)

En els registres formals s'eviten certes formes col·loquials de present de subjuntiu d'ús bastant residual; concretament, les formes de les persones 4 i 5 preses de l'imperfet de subjuntiu i emprades en tortosí: 4 *cantéssem*, 5 *cantésseu*.

Ara vols que cantéssem? (en comptes de la solució formal *Ara vols que cantem?*)

Diu que cantésseu este matí (en comptes de la solució formal *Diu que canteu este matí*)

3.5.2.11. Formes amb la marca *-sse-* en l'imperfet de subjuntiu

(GIEC § 9.4.4.2; GEIEC § 5.3.3b)

En les persones 2, 4, 5 i 6 de l'imperfet de subjuntiu, en totes les conjugacions, en lloc de la vocal *i* de la marca *-ssi-* (*cantessis*, *batessis*, *dormissis*), en els parlars valencians més septentrionals i en alguns parlars nord-occidentals i baleàrics es manté la vocal *e*, pròpia de les formes tradicionals. En valencià, a més, aquestes formes tenen un conreu literari important i són habituals en els registres molt formals, i alternen amb les formes amb *-ra* (*-re-* en síl·laba travada), com *cantara* o *cantàreu*, que s'usen en tots els registres (§ 3.5.2.12).

Conjugació I: 2 *cantesses*, 4 *cantéssem*, 5 *cantésseu*, 6 *cantessen*

Conjugació II: 2 *batesses*, 4 *batéssem*, 5 *batésseu*, 6 *batessen*

Conjugació III: 2 *dormisses*, 4 *dormíssem*, 5 *dormísseu*, 6 *dormissen*

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, §§ 74 (p. 74) i 90 (p. 90)

PEOLC - *Morfologia*, § 2.1 (p. 25 i 26)

3.5.2.12. Formes amb la marca *-ra* (*-re-* en síl·laba travada) en l'imperfet de subjuntiu en valencià (GIEC § 9.4.4.2)

En valencià hi ha les formes d'imperfet de subjuntiu amb la marca *-ra* (*-re-* en síl·laba travada). Aquestes variants s'usen en tots els registres, a vegades en alternança amb les formes anteriors amb *-s* o *-sse-* (§ 3.5.2.11).

cantara, *cantares*

batera, *bateres*

dormira, *dormires*

PEOLC - *Morfologia*, § 2.1 (p. 25)

3.5.2.13. Ús de l'auxiliar *ser* amb els temps de perfet (GIEC § 9.5.1e; GEIEC § 5.4.1d; GBU §§ 6.5 R4 i 29.4 R4)

En la llengua antiga, els temps de perfet no es construïen sempre amb l'auxiliar *haver*, sinó que podien prendre l'auxiliar *ser*, que era l'habitual amb verbs inacusatius i reflexius, i en aquest cas, el participi establia concordança en gènere i nombre amb el subjecte.

a) En alguerès i en septentrional

Aquest ús encara perviu avui d'una manera més o menys residual en alguns parlars, sobretot en alguerès, amb certes restriccions, i en septentrional (en aquest parlar en alternança amb les formes amb l'auxiliar *haver*).

Ja és nat el seu fill ('ha nascut')

No sé on és anada, la mare ('ha anat')

Hi són entrats tots ('han entrat')

S'eren enrabiats amb ella ('s'havien enrabiats')

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 93 (p. 95)
El català de l'Alguer, § 3.17.2 (p. 41)

b) En alguna expressió estereotipada com *on s'és vist*

També es troba en alguna expressió estereotipada, com *on s'és vist*, amb què s'expressa enuig o sorpresa.

On s'és vist que un fill tracti així els seus pares

On s'és vist rebre'ls de tan mala gana

3.5.3. Les formes verbals amb segments de suport

3.5.3.1. Formes dels verbs *córrer*, *omplir* i *obrir* en baleàric i alguerès (GIEC § 9.4.5.1b)

- En parlars baleàrics, els verbs *córrer* i *omplir* (i els seus derivats) no solen presentar cap vocal de suport en les persones 2 i 3 del present d'indicatiu, semblantment al que ocorre en la persona 1 (*corr*, *umpl*).

2 corrs, 3 corr

2 umpls, 3 umpl

Per la seva banda, el verb *obrir* (i els seus derivats) adopta formes sense vocal o bé formes amb la vocal *i*, que es relaciona amb la vocal temàtica dels verbs de la conjugació III i que apareix també en la persona 6.

2 obrs, 3 obr

2 obris, 3 obri, 6 obrin

- En alguerès, les formes amb *i* es troben en totes les formes rizotòniques d'aquests verbs, excepte en la persona 1, que no presenta cap vocal. Vg. tb. § 3.5.7.1.

2 obris, 3 obri, 6 obrin (però 1 obr)

2 umplis, 3 umpli, 6 umplin (però 1 umpl)

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.4: *CÓRRER* (p. 33)
El català de l'Alguer, § 3.17.14 (p. 50)

3.5.3.2. Formes col·loquials acabades en *-ixs* en la persona 2 del present d'indicatiu dels verbs amb el radical acabat en *-ix* o de l'increment incoatiu en mallorquí (GIEC § 9.4.5.1a)

-   En mallorquí, és possible resoldre col·loquialment sense vocal de suport el contacte entre, d'una banda, la sibilant de la marca de persona 2 i, de l'altra, la sibilant final dels radicals acabats en *-ix* o de l'increment del radical dels verbs incoatius.

coneixs (pronunciat [konéjs])
serveixs (pronunciat [sərvéjs])

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.1 (p. 23)

3.5.3.3. Infinitius amb vocal de suport final en alguns parlars gironins (GIEC § 9.4.5.1e)

En lloc de *témer* i *vèncer*, en la llengua antiga existien les formes *tembre*, amb *b* de suport, i *vençre*, i les formes paral·leles de futur i condicional (*tembré*, *tembria*; *vençré*, *vençria*), d'una manera semblant al que ocorre en la majoria dels verbs de la conjugació II, en què la vocal de suport apareix en posició final. Aquests infinitius antics sense vocal temàtica es mantenen en alguns parlars gironins i s'han generalitzat també a altres casos.

tembre, *vençre*
coneixre, *empenyre*

3.5.3.4. Formes alternatives amb consonant *d* de suport en els infinitius de *tenir* i *venir* i en els seus derivats (GIEC § 9.4.5.2)

Presenten la consonant *d* de suport el futur i el condicional dels verbs de conjugació mixta (II i III) *tenir* i *venir*, i els derivats de l'un i l'altre: *tindrè*, *tindria*; *vindrè*, *vindria*; *mantindrè*, *mantindria*; *pervindrè*, *pervindria*, etc., fet que ha originat les formes alternatives d'infinitiu amb *d* de suport, així com les corresponents als seus derivats. En els registres formals, però, les formes més generals dels infinitius són *tenir* i *venir*.

tenir, *venir* (i també *tindre*, *vindre*)
mantenir, *pervenir* (i també *mantindre*, *pervindre*)

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.4: *TENIR* (p. 44) i *VENIR* (p. 45)
DIEC2: *tindre*, *vindre*

3.5.4. Conjugació pura de verbs incoatius en alguns parlars

3.5.4.1. Conjugació pura de *confegir*, *refegir*, *teixir* i *tenyir* (parlars valencians i baleàrics), *engolir* (parlars valencians i alguerès) i *renyir* (parlars valencians) (GIEC §§ 9.2.3 i 9.6.2c; GIEC: *confegir*, *engolir*, *refegir*, *teixir*, *tenyir*; GEIEC § 5.2c; GBU § 6.1 R3)

En parlars valencians i baleàrics, els verbs *afegir*, *confegir*, *fregir*, *llegir*, *refegir*, *teixir*, *tenyir* i *vestir*, i els seus derivats, que han adoptat el model incoatiu en la resta del domini, també poden adoptar formes pures, amb alternances vocàliques en el radical de les formes rizotòniques, com es mostra en el quadre 10 a partir de la persona 3 del present d'indicatiu.

QUADRE 10
Formes pures i amb l'increment incoatiu
en la persona 3 del present d'indicatiu

VERB	PARLARS VALENCIANS	PARLARS BALEÀRICS	RESTA DE PARLARS
<i>afegir</i>	afig		afegeix
<i>confegir</i>	config		confegeix
<i>fregir</i>	frig		fregeix
<i>llegir</i>	llig		llegeix
<i>refegir</i>	refig		refegeix
<i>teixir</i>	tix		teixeix
<i>tenyir</i>	tiny		tenyeix
<i>vestir</i>	vist	vest	vesteix

- En parlars valencians, es mantenen com a purs *engolir* (*engul*) i *renyir* (*riny*), i en parlars baleàrics, *ferir* (*fer*) i *penedir-se* (*es penet*). En alguerès, també són purs *engolir* (*engul*), *fregir* (*frig*), *llegir* (*llig*), *tenyir* (*tiny*) i *vestir* (*vist*). Vg. tb. § 3.5.4.2.

PEOLC - Morfologia, § 2.4: *AFEGIR* (p. 31), *FERIR* (p. 39) i *PENEDIR* (p. 41)

3.5.4.2. Conjugació pura de *vestir* en parlars valencians i baleàrics (GIEC: *vestir*)

- El verb *vestir* i els seus derivats poden adoptar formes pures amb alternança vocàlica en el radical en parlars valencians, mentre que en parlars baleàrics és regular.

Parlars valencians: *La meua dona vist molt bé*

Parlars baleàrics: *La meva dona vest molt bé*

3.5.4.3. Conjugació pura de *oir* en valencià (GIEC: *oir*)

- En valencià, els presents d'indicatiu i de subjuntiu del verb *oir* presenten formes pures.

Present d'indicatiu: 1 *oig*, 2 *ous*, 3 *ou*, 6 *ouen*

Present de subjuntiu: 1 *oja*, 2 *oges*, 3 *oja*, 6 *ogen*

DIEC2: *oir*

3.5.5. Verbs amb radical acabat en consonant velar

3.5.5.1. Variants velaritzades de *atènyer*, *empènyer*, *espènyer* i *estrènyer* (parlars baleàrics) i *pertànyer* (parlars baleàrics i valencià) (GIEC: *atènyer*, *empènyer*, *espènyer*, *estrènyer*, *pertànyer*)

- En parlars baleàrics tenen formes velaritzades el passat simple, el present de subjuntiu i l'imperfet de subjuntiu, juntament amb la persona 1 del present d'indicatiu,

dels verbs *atènyer*, *empènyer*, *espènyer* i *estrènyer* (i derivats), llevat del participi, i també de *pertànyer*.

Present d'indicatiu:

1 *atenc*, *empenc*, *espenc*, *estrenc*, *pertanc*

Passat simple:

1 *atenguí*, *empenguí*, *espenguí*, *estrenguí*, *pertanguí*

2 *atengueres*, *empengueres*, *espengueres*, *estregueres*, *pertengueres*

3 *atengué*, *empengué*, *espengué*, *estrengué*, *pertangué*

4 *atenguérem*, *empenguérem*, *espenguérem*, *estrenguérem*, *pertenguérem*

5 *atenguéreu*, *empenguéreu*, *espenguéreu*, *estrenguéreu*, *pertenguéreu*

6 *atengueren*, *empengueren*, *espengueren*, *estregueren*, *pertengueren*

Present de subjuntiu:

1 *atengui*, *empengui*, *espengui*, *estregui*, *pertangui*

2 *atenguis*, *empenguis*, *espenguis*, *estreguis*, *pertanguis*

3 *atengui*, *empengui*, *espengui*, *estregui*, *pertangui*

4 *atenguem*, *empenguem*, *espenguem*, *estreguem*, *pertenguem*

5 *atengueu*, *empengueu*, *espengueu*, *estregueu*, *pertengueu*

6 *atenguin*, *empenguin*, *espenguin*, *estreguin*, *pertenguin*

Imperfet de subjuntiu:

1 *atengués*, *empengués*, *espengués*, *estregués*, *pertengués*

2 *atenguéssis*, *empenguéssis*, *espenguéssis*, *estreguéssis*, *pertenguéssis*

3 *atengués*, *empengués*, *espengués*, *estregués*, *pertengués*

4 *atenguéssim*, *empenguéssim*, *espenguéssim*, *estreguéssim*,
pertenguéssim

5 *atenguéssiu*, *empenguéssiu*, *espenguéssiu*, *estreguéssiu*,
pertenguéssiu

6 *atenguéssin*, *empenguéssin*, *espenguéssin*, *estreguéssin*,
pertenguéssin

Participi:

pertangut

Ocorre el mateix en valencià, però únicament amb el verb *pertànyer*.

Passat simple: 1 *pertanguí*, 2 *pertangueres*, 3 *pertangué*, 4 *pertanguérem*,
5 *pertanguéreu*, 6 *pertangueren*

Present de subjuntiu: 1 *pertanga*, 2 *pertanges*, 3 *pertanga*, 4 *pertanguem*,
5 *pertangueu*, 6 *pertanguen*

Imperfet de subjuntiu: 1 *pertanguera* o *pertangués*, 2 *pertangueres* o
pertanguesses, 3 *pertanguera* o *pertangués*, 4 *pertanguérem* o
pertanguéssim, 5 *pertanguéreu* o *pertanguésseu*, 6 *pertangueren* o
pertanguessen

Participi: *pertangut*

3.5.5.2. Variants velaritzades de *obrir* i *omplir* en valencià

(GIEC § 9.6.1.1a; GIEC: *obrir, omplir*)

En els parlars valencians, els verbs de la conjugació III *obrir* i *omplir*, i els derivats d'aquests, presenten el model tradicional de *escriure* amb formes velaritzades en la persona 1 del present d'indicatiu i en totes les formes del present de subjuntiu.

Present d'indicatiu: 1 *òbric*, 1 *òmplic*

Present de subjuntiu: 1 *òbriga*, 2 *òbrigues*, 3 *òbriga*, 4 *obriguem*,
5 *obrigueu*, 6 *òbriguen*; 1 *òmpliga*, 2 *òmpligues*, 3 *òmpliga*, 4 *ompliguem*,
5 *ompligueu*, *òmpliguen*

3.5.5.3. Velaritzacions analògiques col·loquials en verbs de la conjugació II (GIEC § 9.6.1.2; GEIEC § 5.5.1a)

En la llengua parlada es pot constatar una certa tendència a una generalització analògica de la consonant velar [g] (gràficament, *gu*) a formes del paradigma dels verbs velaritzats en què és present la vocal temàtica *e*. En comptes de la forma no velaritzada pròpia dels registres formals, la consonant velar [g] pot aparèixer col·loquialment en una sèrie de casos, que s'enumeren a continuació. Aquesta tendència a generalitzar la consonant velar [g], que varia segons els parlars i no té la mateixa intensitat en totes les formes, no és acceptable en els registres formals.

a) En el gerundi.

bevent, rient, caient (i no *beguent, riguent, caiguent*)

b) En la persona 5 de l'imperatiu, trencant l'asimetria respecte de la 4, que pràcticament només es troba en els verbs velaritzats.

beveu, rieu, moveu (i no *begueu, rigueu, mogueu*)

L'asimetria entre les persones 4 i 5 de l'imperatiu també es pot trencar pel procediment contrari, això és, per l'adopció de formes no velaritzades en la persona 4. Aquest canvi es constata en alguns parlars en verbs amb infinitiu acabat en *-ure* (*beure*) i *-dre* (*molldre*), i en altres com *ser* o *venir*.

4 *beguem* (i no 4 *bevem*; cf. 5 *beveu*)

4 *molguem* (i no 4 *molem*; cf. 5 *moleu*)

4 *vinguem* (i no 4 *venim*; cf. 5 *veniu*)

c) En els infinitius arritzotònics, és a dir, aquells que acaben en la terminació tònica *-er*.

poder, saber, voler, valer, haver (i no *poguer, sapiguer, volguer, valguer, hagner*)

d) En el cas dels verbs *cabre* i *saber*, la velarització de l'infinitiu es propaga al gerundi, el participi, el passat simple i l'imperfet de subjuntiu.

Infinitiu:

cabre, saber (i no *capiguer, sapiguer*)

Gerundi:

cabent, sabent (i no *capiguent, sapiguent*)

Participi:

cabut, sabut (i no *capigut, sapigut*)

Passat simple:

1 *cabí, 2 caberes, 3 cabé, 4 cabérem, 5 cabéreu, 6 caberen*; 1 *sabí, 2 saberes, 3 sabé, 4 sabérem, 5 sabéreu, 6 saberen* (i no 1 *capiguí, 2 capigueres, 3 capigué, 4 capiguérem, 4 capiguéreu, 6 capigueren*; 1 *sapiguí, 2 sapigueres, 3 sapigué, 4 sapiguérem, 5 sapiguéreu, 6 sapigueren*)

Imperfet de subjuntiu:

1 *cabés, 2 cabessis, 3 cabés, 4 cabéssim, 5 cabéssiu, 6 cabessin*; 1 *sabés, 2 sabessis, 3 sabés, 4 sabéssim, 5 sabéssiu, 6 sabessin* (i no 1 *capigués, 2 capiguessis, 3 capigués, 4 capiguéssim, 5 capiguéssiu, 6 capiguessin*; 1 *sapigués, 2 sapiguessis, 3 sapigués, 4 sapiguéssim, 5 sapiguéssiu, 6 sapiguessin*)

e) En les persones 4 i 5 del present d'indicatiu, fet que suposa estendre el sincretisme entre les persones 4 i 5 dels presents d'indicatiu i subjuntiu també a la classe dels verbs velaritzats.

4 *bevem, 5 beveu* (i no 4 *beguem, 5 begueu*)

4 *riem, 5 rieu* (4 *riguem, 5 rigueu*)

4 *movem, 5 moveu* (4 *moguem, 5 mogueu*)

PEOLC - *Morfologia*, § 2.4: *CAURE* (p. 32-33), *CREURE* (p. 34), *DIR* (p. 34-35), *DUR* (p. 35), *PODER* (p. 41), *RIURE* (p. 41), *SABER* (p. 42), *SEURE* (p. 43), *TRAURE/TREURE* (p. 44), *VENIR* (p. 45) i *VEURE* (p. 46)

3.5.5.4. Velaritzacions analògiques col·loquials en verbs de la conjugació IIIa i en algun verb regular de la conjugació II en parlars valencians i baleàrics (GIEC §§ 2.4.2.2 i 9.6.1.3b; GEIEC § 1.3.2c)

En la major part del valencià i en alguns parlars baleàrics, col·loquialment s'ha produït una generalització de formes velaritzades en la persona 1 del present d'indicatiu dels verbs de les conjugacions IIIa i d'algun verb regular de la II com *perdre*.

En verbs de la conjugació IIIa:

cullc (de *collir*), *cusc* (de *cosir*), *dorc* (de *dormir*), *fuigc* (de *fugir*), *munyc* (de *munyir*), *senc* (de *sentir*), *tusc* (de *tossir*)

En verbs regulars de la conjugació II:

perc (de *perdre*), *batc* (de *batre*), *prometc* (de *prometre*)

Això explica que alguns d'aquests parlars puguin presentar codes inexistents en altres parlars: n'hi ha que transgredeixen també la relació de sonicitat decreixent

dels segments en la coda i d'altres que presenten grups consonàntics finals inexistents en altres contextos morfològics i en altres parlars.

batc, prometc [tk]

fuigc [tʃk], *cullc* [ʎk], *munyc* [ɲk]

Aquesta velarització analògica interparadigmàtica també afecta la persona 1 del present de subjuntiu, sobretot les formes rizotòniques, i en menor mesura les arrizotòniques.

Formes rizotòniques: 1 *cusga*, 2 *cusgues*, 3 *cusga*, 6 *cusguen*

Formes arrizotòniques: 4 *cusguem*, 5 *cusgueu*

El segment velar és de naturalesa sonora en els verbs amb el radical acabat en consonant sonora, i generalment sorda en els verbs amb el radical acabat en consonant sorda.

Amb el segment velar sonor:

perga (de *perdre*), *dorga* (de *dormir*), *cullga* (de *collir*), *cusga* (de *cosir*)

Amb el segment velar sord:

tusca (de *tossir*)

Aquestes velaritzacions col·loquials no són acceptables en els registres formals, especialment les que impliquen una elisió de la consonant final del radical regular.

perc, *perga* (de *perdre*)

dorc, *dorga* (de *dormir*)

senc, *senca* (de *sentir*)

PEOLC - *Morfologia*, § 2.1 (p. 25)

3.5.5.5. Velaritzacions analògiques en el present de subjuntiu de les conjugacions I, II regular i IIIa amb el segment *-igu-* (o *-egu-*) en alguns parlars baleàrics i nord-occidentals (GIEC §§ 9.4.4.2 i 9.6.1.3; GEIEC § 5.3.3b; GBU § 6.4 R2)

El segment velar *-igu-* (de vegades *-egu-*) pot esdevenir un marcador (sovint un sobremarcador) dels temps de subjuntiu, especialment en alguns parlars baleàrics (que poden arribar a l'expansió total) i, en menor mesura, també en altres de nord-occidentals (que solen circumscriure'l a les conjugacions IIIa i II regular). La màxima incidència de les formes amb el segment amb velar *-igu-* es produeix, en els parlars baleàrics, en les persones 4 i 5 del present de subjuntiu dels verbs de la conjugació IIIa, que són les úniques que són acceptables en els registres formals, tot i que tenen menys extensió d'ús.

4 *dormiguem*, *sentiguem* (en comptes de 4 *dormim*, *sentim*)

5 *dormigueu*, *sentigueu* (en comptes de 5 *dormiu*, *sentiu*)

↕ Però l'ús també es dona en la resta de persones dels verbs de les conjugacions IIIa, II regular i I. Per exemple, en el cas de les persones 1 i 3 i en la persona 2. Aquestes formes s'eviten en els registres formals.

Persones 1 i 3: *càntiga, bàtiga/bàtega, pèrdiga/pèrdega, dòrmiga, séntiga*
(en comptes de les solucions formals *canti, bati, perdi, dormi, senti*)

Persona 2: *càntiques, bàtiques/bàtegues, pèrdiques/pèrdegues, dòrmiques, séntiques* (en comptes de les solucions formals *cantis, batis, perdis, dormis, sentis*)

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.1 (p. 25)

3.5.5.6. Velaritzacions analògiques en l'imperfet de subjuntiu de les conjugacions II i III en parlars baleàrics i nord-occidentals (GIEC §§ 9.4.4.2 i 9.6.1.3)

↕ En els registres formals s'eviten les formes de l'imperfet de subjuntiu amb les terminacions generals precedides del segment amb velar *-igu-*, emprades en les conjugacions II i III en alguns parlars baleàrics i, en menor mesura, nord-occidentals.

1 *batigués, sentigués* (en comptes de les solucions formals *batés, sentís*)

2 *batiguessis, sentiguessis* (en comptes de les solucions formals *batessis, sentissis*)

3 *batigués, sentigués* (en comptes de les solucions formals *batés, sentís*)

4 *batiguéssim, sentiguéssim* (en comptes de les solucions formals *batéssim, sentíssim*)

5 *batiguéssiu, sentiguéssiu* (en comptes de les solucions formals *batéssiu, sentíssiu*)

6 *batiguessin, sentiguessin* (en comptes de les solucions formals *batessin, sentissin*)

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.1 (p. 26)

3.5.5.7. Velarització analògica en l'imperfet de subjuntiu del verb *ser* en alguns parlars (GIEC § 9.6.1.3d)

↕ Un cas de velarització de caràcter intraparadigmàtic afecta l'imperfet de subjuntiu del verb *ser* (*sigués* o *siguera*) i també el passat simple en aquells parlars en què s'usa en la llengua parlada. Aquestes velaritzacions no són acceptables en els registres formals.

Desitjava que tot fos fàcil (i no *Desitjava que tot sigués/siguera fàcil*)

L'esforç fou inútil (i no *L'esforç sigué inútil*)

 DGLC: ésser
DIEC2: ésser¹

3.5.5.8. Velaritzacions analògiques en algunes formes de *donar* en alguns parlars (GIEC § 9.6.1.3c)

En alguns parlars, el verb *donar* ha desenvolupat formes velaritzades en la persona 1 del present d'indicatiu i en totes les del present i l'imperfet de subjuntiu. Aquestes velaritzacions no són acceptables en els registres formals.

Present d'indicatiu: 1 *dono* (i no *donc*)

Present de subjuntiu: 1 *doni*, 2 *donis*, 3 *doni*, 4 *donem*, 5 *doneu*, 6 *donin*
(i no 1 *dongui*, 2 *donguis*, 3 *dongui*, 4 *donguem*, 5 *dongueu*, 6 *donguin*)

Imperfet de subjuntiu: 1 *donés*, 2 *donessis*, 3 *donés*, 4 *donéssim*, 5 *donéssiu*,
6 *donessin* (i no 1 *dongués*, 2 *donguessis*, 3 *dongués*, 4 *donguéssim*,
5 *donguéssiu*, 6 *donguessin*)

PEOLC - *Morfologia*, § 2.4: *DONAR* (p. 35)

3.5.5.9. Formes no velaritzades del present de subjuntiu de *saber* i *cabre* i de l'imperatiu de *saber* en parlars valencians i en eivissenc (GIEC §§ 9.6.1.1d, 9.6.2e, 9.6.5a i 9.7.1; GIEC: *saber*, *cabre*; GEIEC § 5.5.1a; GBU § 7.2 R4)

Els verbs *saber* i *cabre* tenen formes velaritzades en el present de subjuntiu (*sàpiga* i *càpiga*), i el primer, també en l'imperatiu (2 *sàpigues*, 5 *sapigueu*). En parlars valencians i en eivissenc, tanmateix, es mantenen les formes antigues sense consonant velar. Amb tot, en els registres formals s'estén l'ús de les formes velaritzades corresponents.

Verb *saber*:

1 *sàpia*, 2 *sàpies*, 3 *sàpia*, 4 *sapiem*, 5 *sapieu*, 6 *sàpien* (i també 1 *sàpiga*,
2 *sàpigues*, 3 *sàpiga*, 4 *sapiguem*, 5 *sapigueu*, 6 *sàpiguen*)

Verb *cabre*:

1 *càpia*, 2 *càpies*, 3 *càpia*, 4 *capiem*, 5 *capieu*, 6 *càpien* (i també 1 *càpiga*,
2 *càpigues*, 3 *càpiga*, 4 *capiguem*, 5 *capigueu*, 6 *càpiguen*)

PEOLC - *Morfologia*, § 2.4: *CABRE/CABER* (p. 32) i *SABER* (p. 43)

3.5.5.10. Formes no velaritzades de la persona 1 del present d'indicatiu del verb *ser* en parlars septentrionals i en alguerès (GIEC § 9.6.1.1e; GIEC: *ser* o *ésser*)

En els parlars baleàrics i septentrionals, la persona 1 del present d'indicatiu no velaritzada, ni tampoc ho fa la forma arcaica *so*, encara viva en algun parlar, principalment en alguerès.

Parlars baleàrics i septentrionals: *Jo som mestre*

Alguerès: *Jo so mestre*

Resta de parlars: *Jo soc mestre*

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.3: *SER/ÉSSER* (p. 29)
El català de l'Alguer, § 3.17.3 (p. 43)
DIEC2: ésser¹

3.5.5.11. Formes col·loquials no velaritzades dels verbs *aparèixer* i *conèixer*, i de llurs derivats (GIEC § 9.6.1.4)

↕ Els verbs *aparèixer* i *conèixer* (i llurs derivats) poden presentar col·loquialment formes amb consonant palatal en la persona 1 del present d'indicatiu i en el present de subjuntiu, en lloc de les formes velaritzades.

Present d'indicatiu: *apareixo, coneixo* (en comptes de les solucions formals *aparec, conec*)

Present de subjuntiu: *apareixi, coneixi* (en comptes de les solucions formals *aparegui, conegui*)

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 89 (p. 89)

3.5.6. Verbs amb altres alternances en el segment final del radical

3.5.6.1. Adopció de formes amb el radical acabat en [sk] en verbs com *créixer*, *merèixer* o *néixer* (GIEC § 9.6.1.4; GEIEC § 5.5.1b)

 Els verbs amb radicals acabats en el grup [sk] tenen en molts casos un comportament equivalent al dels verbs amb formes velaritzades. El verb *viure*, d'una manera paral·lela als verbs velaritzats més regulars, té formes amb el grup [sk] en la persona 1 del present d'indicatiu (*visc*), en el present de subjuntiu (*visqui* o *visca*), en el passat simple (*visqué*), en l'imperfet de subjuntiu (*visqués*) i en el participi (*viscut*). La mateixa distribució de formes amb [sk] presenten verbs com ara *créixer*, *merèixer* i *néixer* (o *nàixer*) en gran part del valencià, en baleàric i en alguerès, parlars que no tenen marca vocàlica en la persona 1 del present d'indicatiu.

Present d'indicatiu: 1 *cresc, meresc, nasc* (valencià) / *nesc* (baleàric)

Present de subjuntiu: 1 *crezca*, 2 *crezques*, 3 *crezca*, 4 *crezquem*, 5 *crezqueu*, 6 *crezquen*

Passat simple: 1 *crecquí*, 2 *crezqueres*, 3 *crecqué*, 4 *crecquérem*, 5 *crecquéreu*, 6 *crezqueren*

Imperfet de subjuntiu: 1 *crecqués*, 2 *crezquessis*, 3 *crecqués*, 4 *crecquéssim*, 5 *crecquéssiu*, 6 *crezquessin*

Participi: *crecut*

 En canvi, els parlars en què la persona 1 del present d'indicatiu té marca vocàlica (*creixo, mereixo, neixo* —o *naixo* en nord-occidental—) han regularitzat la major part del paradigma a partir del radical acabat en la consonant palatal [ʃ] (*creixi, creixé, creixés*), i les formes amb l'antic grup consonàntic [sk] únicament es man-

tenen en el participi i d'una manera residual en el passat simple, en l'imperfet de subjuntiu i en les persones 4 i 5 del present de subjuntiu.

Participi: *crescut*

Passat simple: 1 *cresquí*, 2 *cresqueres*, 3 *cresqué*, 4 *cresquérem*,
5 *cresquéreu*, 6 *cresqueren*

Imperfet de subjuntiu: 1 *cresqués*, 2 *cresquessis*, 3 *cresqués*, 4 *cresquéssim*,
5 *cresquéssiu*, 6 *cresquessin*

Present de subjuntiu: 4 *cresquem*, 5 *cresqueu*

 PEOLC - Morfologia, § 2.4: NAIXER/NÉIXER (p. 40)

3.5.6.2. Adopció de formes analògiques col·loquials amb el radical acabat amb [sk] en verbs velaritzats (GIEC § 9.6.1.4; GEIEC § 5.5.1b)

↕ La proximitat formal existent entre alguns verbs velaritzats i els verbs amb el radical acabat en [sk] explica que en la llengua parlada es donin canvis d'una classe a l'altra, no acceptables en els registres formals. El verb *complaure*, per exemple, adopta col·loquialment a vegades les formes analògiques amb el grup [sk] en lloc de les velaritzades.

complasc, complasqui, complascut (en comptes de les solucions formals *complac, complagui, complagut*)

↕ El mateix s'esdevé amb el verb *parèixer* i els seus derivats en alguns parlars balearics.

aparesc, aparesqui, aparescut (en comptes de les solucions formals *aparec, aparegui, aparegut*)

3.5.6.3. Formes sense semivocal [j] en les persones 4 i 5 del present d'indicatiu, en la persona 5 de l'imperatiu i en el gerundi dels verbs acabats en *-aure* i *-eure* en certs parlars valencians i en tortosí (GIEC § 9.6.1.6a; GEIEC § 5.5.1d)

 Trobem un radical acabat en la semivocal [j] (gràficament *-i-*) en les persones 4 i 5 del present d'indicatiu, en la 5 de l'imperatiu (que coincideix amb la mateixa persona del present d'indicatiu) i en el gerundi de la major part de verbs amb infinitiu acabat en *-aure* o *-eure*. Per exemple, *caiem, caieu, caient* (de *caure*), *creiem, creieu, creient* (de *creure*), *jaiem, jaieu, jaient* (de *jeure* o *jaure*), *seiem, seieu, seient* (de *seure*), *traiem, traieu, traient* (de *treure* o *traure*) i *veiem, veieu, veient* (de *veure*). En aquestes formes, la semivocal no és etimològica i s'hi va introduir per a evitar el contacte que es produïa, en les formes antigues i encara actualment en ús en certs parlars valencians i en tortosí, entre la vocal final del radical i la vocal temàtica (§ 3.5.6.4). En els registres formals, s'estén l'ús de les formes amb la *i* semivocal ([j]).

caem, caeu, caent (de *caure*; i també *caiem, caieu, caient*)
creem, creeu, creent (de *creure*; i també *creiem, creieu, creient*)
jaem, jaeu, jaent (de *jaure*; i també *jaiem, jaieu, jaient*)
seem, seeu, seent (de *seure*; i també *seiem, seieu, seient*)
traem, traeu, traent (de *traure*; i també *traiem, traieu, traient*)
veem, veeu, veent (de *veure*; i també *veiem, veieu, veient*)

 PEOLC - Morfologia, § 2.4: CAURE (p. 32-33) i CREURE (p. 34)

3.5.6.4. Formes sense semivocal [j] en l'imperfet d'indicatiu de la major part dels verbs acabats en *-aure* o *-eure*, i en *fer*, *dir* i *riure* en alguns parlars valencians i nord-occidentals (GIEC § 9.6.1.6b; GEIEC § 5.5.1d)

Presenten un radical acabat en la semivocal [j] (gràficament *-i-*) les formes rizo-tòniques irregulars de l'imperfet d'indicatiu de la major part de verbs amb infinitiu acabat en *-aure* o *-eure*: *caure* (*queia*), *creure* (*creia*), *jeure* o *jaure* (*jeia*), *seure* (*seia*), *treure* o *traure* (*treia*) i *veure* (*veia*), i també en l'imperfet de *dir* (*deia*), *dur* (*duia*), *fer* (*feia*) i *riure* (*reia*). En aquests verbs, la semivocal procedeix de la vocal temàtica *i*, que es va convertir en semivocal en produir-se el desplaçament de l'accent al radical i el tancament en alguns casos de la nova vocal tònica (*creia* > *creia*; *jaia* > *jeia*).

En els registres informals, en alguns parlars valencians i nord-occidentals s'han conservat les formes arcaïques amb hiat o se n'ha simplificat el grup vocàlic, ja sigui prescindint de la vocal temàtica, ja sigui prenent la vocal *i* del radical de l'infinitiu i d'altres formes. Aquestes pronúncies s'eviten en els registres formals.

Formes amb hiat:

creïa, jaïa (en comptes de les solucions formals *creia, jeia*)

Formes sense vocal temàtica:

crea, jea; fea, féem, feen; vees, véeu (en comptes de les solucions formals *creia, jeia; feia, fèiem, feien; veies, vèieu*)

Formes amb la vocal *i*:

dia, díem, dien; ria, ries, rieu (en comptes de les solucions formals *deia, dèiem; reia, reies, rèieu*)

 PEOLC - Morfologia, § 2.4: CAURE (p. 33), CREURE (p. 34), FER (p. 38) i VEURE (p. 46)

3.5.6.5. Variants palatalitzades del present de subjuntiu de *fer* (GIEC § 9.6.1.5)

El verb *fer* palatalitza la persona 1 del present d'indicatiu (*faig*), però no el present de subjuntiu, que té formes amb [s] (1 *faci*, 2 *facis*, 3 *faci*, 6 *facin*) o sense conso-

nant final de radical (4 *fem*, 5 *feu*). Així doncs, no són acceptables en els registres formals les formes palatalitzades del present de subjuntiu.

1 *fagi*, 2 *fagis*, 3 *fagi*, 6 *fagin* (en comptes de les solucions formals 1 *faci*, 2 *facis*, 3 *faci*, 6 *facin*)

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.4: FER (p. 38)

3.5.6.6. Forma *faç* de la persona 1 del present d'indicatiu de *fer* en alguns parlars valencians (GIEC §§ 9.6.1.5 i 9.7.1; GIEC: *fer*)

- En els parlars baleàrics, en algun de valencià i en alguerès, el verb *fer* té un radical acabat en [s] en la persona 1 del present d'indicatiu. En baleàric i en alguerès, aquest radical es retroba en les persones 4 i 5 del present de subjuntiu.

Present d'indicatiu: 1 *faç*

Present de subjuntiu: 4 *facem*, 5 *faceu*

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.4: FER (p. 38)
DIEC2: *fer*²

3.5.6.7. Forma *haig* de la persona 1 del present d'indicatiu de l'auxiliar i modal *haver* en alguns parlars (GIEC §§ 9.6.1.5 i 9.6.2d; GIEC: *haver*; GEIEC § 5.5.2c; GBU § 7.1)

- El verb auxiliar i modal *haver* té formes palatalitzades en el present de subjuntiu (*hagi* o *haja*) i, en alguns parlars, en la persona 1 del present d'indicatiu (*haig*). La variant *haig* s'usa exclusivament quan *haver* es comporta com a modal en la perífrasi d'obligació «*haver de* + infinitiu», però no quan *haver* es comporta com a verb auxiliar.

Perífrasi d'obligació:

Haig de fer el que em manen (i també *He de fer el que em manen*)

Haig d'anar-hi (i també *He d'anar-hi*)

Verb auxiliar:

He fet el que em manaven

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.3: HAVER (p. 27)

3.5.7. Verbs amb alternances vocàliques en el radical

3.5.7.1. Formes dels presents d'indicatiu i subjuntiu i de l'imperatiu de *omplir* en baleàric i en alguerès (GIEC § 9.6.2c; GIEC: *omplir*; GEIEC § 5.5.2b)

- En alguns verbs de la conjugació *IIIa* (*collir*), el radical presenta una vocal alta (*u*) en les formes rizotòniques i una vocal mitjana (*o*) en les arrizotòniques. Aquesta

oposició es pot constatar en les persones 3 i 4 del present d'indicatiu: 3 *cull*, 4 *collim*. A més del verb *collir*, presenten aquesta alternança els verbs *cosir* (3 *cus*, 4 *cosim*), *escopir* (3 *escup*, 4 *escopim*), *sortir* (3 *surt*, 4 *sortim*) i *tossir* (3 *tus*, 4 *tossim*), i també el verb *omplir* en els parlars baleàrics i en alguerès. La mateixa alternança s'observa en el present de subjuntiu i en la persona 2 de l'imperatiu. Vg. tb. § 3.5.3.1.

Present d'indicatiu:

1 *umpl*, 2 *umpls*, 3 *umpl*, 6 *umplen* (en baleàric); 1 *umpl*, 2 *umplis*, 3 *umpli*, 6 *umplin* (en alguerès) (cf. 4 *omplim*, 5 *ompliu*)

Present de subjuntiu:

1 *umpli*, 2 *umplis*, 3 *umpli*, 6 *umplin* (cf. 4 *omplim*, 5 *ompliu*)

Imperatiu:

2 *umpl* (cf. 5 *ompliu*)

 El català de l'Alguer, § 3.17.14 (p. 50)

3.5.7.2. Formes de *engolir* en valencià i alguerès (GIEC § 9.6.2c; GIEC: *engolir*; GEIEC § 5.5.2b)

En alguns verbs de la conjugació *llla* (*collir*), el radical presenta una vocal alta (*u*) en les formes rizotòniques i una vocal mitjana (*o*) en les arrizotòniques. Aquesta oposició es pot constatar en les persones 3 i 4 del present d'indicatiu: 3 *cull*, 4 *collim*. A més del verb *collir*, presenten aquesta alternança els verbs *cosir*, *escopir*, *sortir* i *tossir*, i també el verb *omplir* en els parlars baleàrics i en alguerès (§ 4.5.7.1), i, quan es conjuga com a pur, com es fa en parlars valencians i en alguerès, també *engolir*. La mateixa alternança s'observa en el present de subjuntiu i en la persona 2 de l'imperatiu. Vg. tb. § 3.5.2.1.

Present d'indicatiu: 1 *engul*, 2 *enguls*, 3 *engul*, 6 *engulen* (cf. 4 *engolim*, 5 *engoliu*)

Present de subjuntiu: 1 *engula*, 2 *engules*, 3 *engula*, 6 *engulen* (cf. 4 *engolim*, 5 *engoliu*)

Imperatiu: 2 *engul* (cf. 5 *engoliu*)

 El català de l'Alguer, § 3.17.14 (p. 49)

3.5.7.3. Formes amb *-a-* en el present de subjuntiu de *jeure* i *treure* en nord-occidental (GIEC § 9.7.1; GIEC: *jeure*, *treure*)

El present de subjuntiu dels verbs *jeure* i *treure* presenten formes rizotòniques amb *-a-* en nord-occidental, amb la marca *-i* del subjuntiu.

1 *jagui*, 2 *jaguis*, 3 *jagui*, 6 *jaguin*

1 *tragui*, 2 *traguís*, 3 *tragui*, 6 *traguin*

 DIEC2: *jeure*, *treure*

3.5.7.4. Formes amb *-a-* en els presents d'indicatiu i de subjuntiu de *néixer* en nord-occidental (GIEC: *néixer*)

- En nord-occidental, la persona 1 del present d'indicatiu i el present de subjuntiu del verb *néixer* (o *nàixer*) presenta formes rizotòniques amb *-a-*.

Present d'indicatiu: 1 *naixo*

Present de subjuntiu: 1 *naixi*, 2 *naixis*, 3 *naixi*, 6 *naixin*

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.4: *NÀIXER/NÉIXER* (p. 40)
DIEC2: *néixer*

3.5.7.5. Formes de les persones 2 i 3 del present d'indicatiu, i 2 de l'imperatiu, dels verbs *lluir* (i derivats) i *pruir* amb el radical amb una única *u* (GIEC § 9.6.1.7a; GIEC: *lluir*, *pruir*; GEIEC § 5.5.1e; GBU § 7.1 R4)

En la llengua general, les irregularitats en el segment final del radical es limiten, d'una banda, al verb *pruir* 'causar pruija' i, de l'altra, al verb *lluir* (i els seus derivats), únicament, però, quan té el significat recte de 'emetre llum' i es conjuga segons el model de la conjugació IIIa, però no quan significa 'palesar', 'donar a conèixer' o 'sortir airós de quelcom que s'ha emprès de fer', cas en què segueix la conjugació incoativa. Aquests verbs tenen un radical acabat en la vocal *u* (*pru*, *llu*) en la majoria de formes (*pruir*, *pruïa*, *pruirà*, etc.; *lluir*, *lluïa*, *lluirà*, etc.) i un radical amb la vocal *u* seguit de la semivocal velar [uw] (*pruu*, *lluu*) en les persones 2 i 3 del present d'indicatiu i la 2 de l'imperatiu (*pruu*, *lluu*), encara que en aquests casos també són acceptables les formes amb una única *u*.

Present d'indicatiu:

2 *pruus/prus*, 3 *pruu/pru*; 2 *lluus/llus*, 3 *lluu/llu*

Imperatiu:

2 *pruu/pru*; 2 *lluu/llu*

- La mateixa alternança es dona en la persona 1 del present d'indicatiu en els parlars baleàrics i en alguerès.

1 *pruu/pru*; 1 *lluu/llu*

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 92 (p. 93-94)
DIEC2: *lluïr*², *pruir*

3.5.7.6. Forma *digau* de la persona 5 de l'imperatiu de *dir* en parlars baleàrics (GIEC §§ 9.6.1.6b i 9.7.1; GIEC: *dir*; GEIEC § 5.5.1d; GBU § 7.2 R2)

- En parlars baleàrics, la persona 4 del present d'indicatiu inclou la semivocal [j], així com la 5 del mateix temps i de l'imperatiu, que a més presenta una *-s* final, en lloc de la *-u* característica de la persona 5: *caure* (*queim*, *queis*), *creure* (*creim*,

creis), *jeure* (*jeim, jeis*), *seure* (*seim, seis*), *treure* (*treim, treis*), *veure* (*veim, veis*), *dur* (*duim, duis*), *fer* (*feim, feis*) i *riure* (*reim, reis*). El verb *dir* adopta formes semblants en les persones 4 i 5 del present d'indicatiu, però no en la persona 5 de l'imperatiu.

Present d'indicatiu: 4 *deim*, 5 *deis*

Imperatiu: 5 *digau* (o *digueu*, en eivissenc)

3.5.7.7. Formes *havem* i *haveu* del present d'indicatiu de l'auxiliar *haver* (GIEC §§ 9.5.1a i 9.6.2d; GIEC: *haver*; GEIEC § 5.4.1a)

En les persones 4 i 5, el verb auxiliar *haver* pot presentar formes antigues bisil·làbiques. Aquestes formes són residuals en la llengua oral, i en la llengua escrita poden aparèixer en els registres marcadament formals.

4 *havem cantat* (al costat de la solució general *hem cantat*)

5 *haveu cantat* (al costat de la solució general *heu cantat*)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 88 (p. 87)

PEOLC - *Morfologia*, § 2.3: *HAYER* (p. 27)

DIEC2: *haver*¹

3.5.7.8. Monoftongació del diftong *eu* en el radical de *veure* en alguns parlars (GIEC § 9.6.2g; GEIEC § 5.5.2f)

En alguns parlars, el verb *veure* pot presentar alternances vocàliques en el radical a causa de la monoftongació del diftong *eu* en certes formes. El fenomen es dona sobretot en valencià, en part del tortosí i en mallorquí. Aquestes formes s'eviten en els registres formals.

a) En *o* en valencià, part del tortosí, mallorquí i eivissenc

En valencià i part del tortosí el radical adopta una *o* en l'infinitiu, el futur i el condicional, mentre que en mallorquí i eivissenc es poden sentir només en aquests dos darrers temps.

Infinitiu: *vore* (en comptes de la solució formal *veure*)

Futur: 1 *voré*, 2 *voràs*, 3 *vorà*, 4 *vorem*, 5 *voreu*, 6 *voran* (en comptes de les solucions formals 1 *veuré*, 2 *veuràs*, 3 *veurà*, 4 *veurem*, 5 *veureu*, 6 *veuran*)

Condicional: 1 *voría*, 2 *vories*, 3 *voría*, 4 *voríem*, 5 *voríeu*, 6 *vorien* (en comptes de les solucions formals 1 *veuria*, 2 *veuries*, 3 *veuries*, 4 *veuríem*, 5 *veuríeu*, 6 *veurien*)

b) En *u* en altres parlars orientals

La monoftongació en futur i en condicional també es dona, de manera menys generalitzada, en altres parlars orientals amb la vocal realitzada com a *u*.

Futur: 1 v[u]ré, 2 v[u]ràs, 3 v[u]rà, 4 v[u]rem, 5 v[u]reu, 6 v[u]ran (en comptes de les solucions formals 1 *veuré*, 2 *veuràs*, 3 *veurà*, 4 *veurem*, 5 *veureu*, 6 *veuran*)

Condicional: 1 v[u]ria, 2 v[u]ries, 3 v[u]ria, 4 v[u]ríem, 5 v[u]ríeu, 6 v[u]rien (en comptes de les solucions formals 1 *veuria*, 2 *veuries*, 3 *veuria*, 4 *veuríem*, 5 *veuríeu*, 6 *veurien*)

c) En e en alguns parlars nord-occidentals

 També s'eviten les formes amb e en l'infinitiu, el futur i el condicional usades en alguns parlars nord-occidentals.

Infinitiu: *vere* (en comptes de la solució formal *veure*)

Futur: 1 *veré*, 2 *veràs*, 3 *verà*, 4 *verem*, 5 *veureu*, 6 *veran* (en comptes de les solucions formals 1 *veuré*, 2 *veuràs*, 3 *veurà*, 4 *veurem*, 5 *veureu*, 6 *veuran*)

Condicional: 1 *veria*, 2 *veries*, 3 *veria*, 4 *veríem*, 5 *veríeu*, 6 *verien* (en comptes de les solucions formals 1 *veuria*, 2 *veuries*, 3 *veuria*, 4 *veuríem*, 5 *veuríeu*, 6 *veurien*)

 PEOLC - Morfologia, § 2.4: VEURE (p. 46)

3.5.8. Els infinitius analògics rizotònics col·loquials

3.5.8.1. Infinitius *sebre* (en baleàric), i *soldre* i *voldre* (en alguns parlars nord-occidentals) (GIEC § 9.6.4)

  El caràcter residual dels infinitius arrizotònics en alguns verbs de la conjugació II, com ara *saber*, *soler* o *voler*, justifica l'existència de doblats com *cabre* o *cabrer*, *caldre* o *caler*, *valdre* o *voler*, etc., i també explica la formació col·loquialment d'infinitius analògics i no acceptables en els registres formals.

En parlars baleàrics:

sebre (en comptes de la solució formal *saber*)

En alguns parlars nord-occidentals:

soldre (en comptes de la solució formal *soler*)

voldre (en comptes de la solució formal *voler*)

 PEOLC - Morfologia, § 2.4: SABER (p. 42)

3.5.9. Els imperatius irregulars

3.5.9.1. Formes no velaritzades de l'imperatiu de *estar* davant de pronom en parlars valencians (GIEC § 9.6.5a, GIEC: *estar*; GEIEC § 5.5.4a)

 En parlars valencians i baleàrics, el verb *estar* té formes no velaritzades: 2 *està*, 5 *esteu* (valencià) i *estau* (baleàric). En el cas dels parlars valencians, aquestes

formes només es troben en l'ús pronominal. En els parlars baleàrics, en canvi, l'ús és no pronominal.

Parlars valencians:

Està-te quiet, home!

Esteu-vos tranquils, que tot s'arreglarà

Parlars baleàrics:

Està quiet, home!

Estau tranquils, que tot s'arreglarà

PEOLC - Morfologia, § 2.4: ESTAR (p. 37)

3.5.9.2. Forma *dis* de la persona 2 de l'imperatiu de *dir* en valencià i nord-occidental (GIEC § 9.6.5b; GIEC: *dir*; GEIEC § 5.5.4b)

En parlars valencians i, en menor mesura, nord-occidentals, la persona 2 de l'imperatiu del verb *dir* també adopta, al costat de la forma velaritzada 2 *digues*, la variant informal 2 *dis*, emprada en usos pronominals. Els derivats del verb *dir* també presenten aquesta particularitat.

Dis-me què vols (en comptes de *Digues-me què vols*)

Dis-li-ho tu, si goses (en comptes de *Digues-li-ho tu, si goses*)

PEOLC - Morfologia, § 2.4: DIR (p. 35)

3.5.9.3. Forma *tin* de la persona 2 de l'imperatiu de *tenir* en valencià i nord-occidental (GIEC §§ 9.6.5c i 9.7.1; GIEC: *tenir*; GBU § 7.1 R1)

En la persona 2 de l'imperatiu del verb *tenir*, al costat de la forma presa del present de subjuntiu, *tingues*, existeix l'imperatiu *ten* (o *tin*, en parlars valencians i nord-occidentals), que coexisteix amb la forma *té* (coincident amb la persona 3 del present d'indicatiu).

Ten/Tin-la tu uns dies, va! (al costat de *Tingues-la tu uns dies, va!*)

PEOLC - Morfologia, § 2.4: TENIR (p. 44)

3.5.9.4. Formes sense nasal de la persona 2 de l'imperatiu dels derivats i compostos de *tenir* en baleàric (GIEC § 9.6.5c)

En baleàric, els derivats i compostos del verb *tenir* presenten la variant sense nasal en la persona 2 de l'imperatiu si no van seguits de pronom feble.

Manté el teu jardí en bones condicions (però *Mantén-lo en bones condicions*)

PEOLC - Morfologia, § 2.4: TENIR (p. 44)

3.5.9.5. Precisions sobre l'ús de les variants de les persones 2 i 5 de l'imperatiu de *tenir* (GIEC § 9.6.5c; GEIEC § 5.5.4c)

Quant a la persona 2 de l'imperatiu de *tenir*, la forma *tingues* alterna amb *ten* (o *tin*, en parlars valencians i nord-occidentals): *Tingues/Ten paciència!*; *Tingues-la/Tin-la tu uns dies, va!* (§ 3.5.9.3). Tanmateix, *té* únicament s'usa, sense pronoms febles, en els casos en què s'ofereix una cosa a algú o en construccions exclamatives.

Oferiment:

Té el llibre que m'havies demanat
Vols una taronja? Té

Construcció exclamativa:

Té ara!
Té: ja són aquí

Pel que fa a la persona 5, s'hi observa una distinció similar entre *teniu*, que s'usa, sense pronoms febles, quan oferim una cosa a un receptor plural, i *tingueu*, que s'empra amb complement explícit.

Amb un receptor plural:

Teniu, agafeu això!

Amb un complement explícit:

Tingueu paciència
Senyor, tingueu pietat de nosaltres
Tingueu-ho en compte
Tingueu-me al corrent
Tingueu-los en remull tota la nit

PEOLC - *Morfologia*, § 2.4: *TENIR* (p. 44)

3.5.10. Els passats simples irregulars

3.5.10.1. Formes amb alternança vocàlica i el grup [sk] en el radical del passat simple de *eixir* en valencià (GIEC: *eixir*)

En valencià, el passat simple del verb *eixir* presenta formes pròpies amb una alternança vocàlica i el grup [sk] en el radical.

En valencià:

1 isquí, 2 isqueres, 3 isqué, 4 isquérem, 5 isquéreu, 6 isqueren

En la resta de parlars:

1 eixí, 2 eixires, 3 eixí, 4 eixírem, 5 eixíreu, 6 eixiren

PEOLC - *Morfologia*, § 2.4: *EIXIR* (p. 36)

3.5.10.2. Forma *fe* de la persona 3 del passat simple de *fer* en baleàric (GIEC § 9.7.1; GIEC: *fer*)

- 🌐 Pel que fa a la persona 3 del passat simple del verb *fer*, en parlars baleàrics trobem la variant *fe*, al costat de *feu*.

No es fe pregar mica (al costat de la solució general *No es feu pregar mica*)

📖 PEOLC - Morfologia, § 2.4: FER (p. 38)

3.5.10.3. Forma *fon* de la persona 3 del passat simple de *ser* en valencià (GIEC §§ 9.6.6a i 9.7.1; GIEC: *ser* o *ésser*)

- 🌐 Pel que fa a la persona 3 del passat simple del verb *ser* (o *ésser*), en parlars valencians trobem la variant *fon*, al costat de *fou*.

La processó fon llarguíssima (al costat de la solució general *La processó fou llarguíssima*)

3.5.11. Els participis irregulars

3.5.11.1. Participis regulars de *complir*, *establir*, *oferir*, *omplir*, *reblir*, *sofrir* i *suplir*, en valencià, tortosí i baleàric (GIEC § 9.6.7c; GEIEC § 5.5.6c)

- 🌐 Tenen un participi acabat en *-ert* (amb la vocal [é]) els verbs *cobrir* i *obrir* (i els seus derivats): *cobert*, *obert*. En molts parlars també presenten aquest patró els participis dels verbs *complir*, *establir*, *oferir*, *omplir*, *reblir*, *sofrir* i *suplir*, els quals segueixen, però, el model regular en valencià, tortosí i baleàric.

QUADRE 11

Participis irregulars i regulars dels verbs *complir*, *establir*, *oferir*, *omplir*, *reblir*, *sofrir* i *suplir*

VERB	PARTICIPIS IRREGULARS	PARTICIPIS REGULARS (VALENCIÀ, TORTOSÍ I BALEÀRIC)
<i>complir</i>	complert	complit
<i>establir</i>	establert	establit
<i>oferir</i>	ofert	oferit
<i>omplir</i>	omplert	omplit
<i>reblir</i>	reblert	reblit
<i>sofrir</i>	sofert	sofrit
<i>suplir</i>	suplert	suplit

Tots els participis d'aquest grup tenen una consonant labial, seguida en alguns casos de *l*, davant de la seqüència *-ert*: la bilabial sonora *b* (*cob*, *ob*, *establ*, *rebl*), la bilabial sorda *p* (*compl*, *ompl*, *supl*) o la labiodental sorda *f* (*of*, *sof*).

 PEOLC - Morfologia, § 2.2 (p. 26)

3.5.11.2. Participi *fus* de *fondre* en baleàric (GIEC §§ 9.6.7 i 9.7.1; GIEC: *fondre*)

- En parlars baleàrics, el participi del verb *fondre* també adopta la forma *fus* (al costat de *fos*).

La neu ja s'havia fus als camins (al costat de la solució general *La neu ja s'havia fos als camins*)

 DIEC2: *fondre*

3.5.11.3. Participi *rist* de *riure* en valencià (GIEC §§ 9.6.7 i 9.7.1; GIEC: *riure*; GEIEC § 5.5.6b)

- El verb *riure* també té en valencià i algun altre parlar occidental un participi amb la marca *-st-*, *rist* (*rista*, *ristos* o *rists*, *ristes*) al costat de la variant general *rigut*.

M'he rist d'ell! (al costat de la solució general *M'he rigut d'ell!*)

3.5.11.4. Participis *refrit* i *sofrit* de *refregir* i *sofregir* en baleàric (GIEC: *refregir*, *sofregir*)

- En parlars baleàrics, el participi del verb *fregir* és *frit* (i els de *refregir* i *sofregir* són, respectivament, *refrit* i *sofrit*).

Ho fan tot molt refrit
Ja hem sofrit la verdura

 PEOLC - Morfologia, § 2.2 (p. 26)

3.5.11.5. Participis del verb *ser* (GIEC §§ 9.6.7a, 9.6.8a i 22.3.2.3; GEIEC § 5.5.6c)

La llengua moderna ha desenvolupat formes diferents per al participi del verb *ser* (o *ésser*), la més estesa de les quals és *sigut*.

-   El verb *ser* pot tenir fins a sis radicals supletius. El radical començat per *s*, amb variació vocàlica i consonàntica, apareix en la variant del participi *sigut* (i en les més col·loquials *segut* i *set*). La variant *set* s'usa en diversos parlars del Principat de Catalunya i en eivissenc al costat de les variants més generals *estat* i *sigut*.

Participis més generals: *La collita d'enguany ha estat/sigut bona*
Participis més col·loquials: *La collita d'enguany ha segut/set bona*

3.5.12. Altres irregularitats

3.5.12.1. Formes amb el radical vocàlic *i* del futur i del condicional de *anar* en septentrional (GIEC § 9.6.3; GIEC: *anar*)

- El verb *anar* té dos radicals supletius que pertanyen a conjugacions distintes, el radical començat per *v* (*vaig, vagi, ves*) i el radical *an* (*anem, anava, anés*). En parlars septentrionals, el futur i el condicional del verb *anar* adopten un altre radical supletiu, el radical vocàlic *i* (que parteix del verb llatí irregular IRE), el timbre del qual coincideix amb el de la vocal temàtica dels verbs de la classe III.

1 *iré*, 2 *iràs*, 3 *irà*, 4 *irem*, 5 *ireu*, 6 *iran*
1 *iria*, 2 *iries*, 3 *iria*, 4 *iríem*, 5 *iríeu*, 6 *irien*

3.5.12.2. Forma *cabi* de la persona 1 del present d'indicatiu de *cabre* en septentrional (GIEC § 9.7.1; GIEC: *cabre*)

- Per al verb *cabre*, en septentrional es registra la forma del present d'indicatiu 1 *cabi*.

Amb aqueixa panxa cabi pas dins les calces

3.5.12.3. Formes amb la terminació amb *-e-* de l'imperfet de subjuntiu de *estar*, *saber* i *veure* en valencià i nord-occidental (GIEC: *estar, saber, veure*)

- En valencià i nord-occidental, les persones 2, 4, 5 i 6 de l'imperfet de subjuntiu dels verbs *estar*, *saber* i *veure* presenten formes amb *-e-*.

2 *estiguesses*, 4 *estiguéssem*, 5 *estiguésseu*, 6 *estiguessen*
2 *sabesses*, 4 *sabéssem*, 5 *sabésseu*, 6 *sabessen*
2 *veiesses*, 4 *veiéssem*, 5 *veiésseu*, 6 *veiessen*

3.5.12.4. Formes col·loquials *haguem* i *hagueu* del present de subjuntiu de l'auxiliar *haver* (GIEC § 9.5.1c)

- A diferència del que ocorre amb el present d'indicatiu de les conjugacions regulars, l'auxiliar de perfet presenta formes rizotòniques i sense vocal temàtica en les persones 4 i 5 (*hàgim* o *hàgem*, *hàgiu* o *hàgeu*). L'estranyesa d'aquestes formes

respecte dels models de conjugació ha generat variants col·loquials que segueixen patrons més regulars (són arrizotòniques, amb vocal temàtica i sense marca de temps), però que no són pròpies dels registres formals.

4 *haguem cantat* (en comptes de la solució formal 4 *hàgim/hàgem cantat*)
5 *hagueu cantat* (en comptes de la solució formal 5 *hàgiu/hàgeu cantat*)

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.3: *HAYER* (p. 28)

3.5.12.5. Formes del present de subjuntiu i de la persona 2 de l'imperatiu de *morir*

a) Formes del present de subjuntiu amb la marca *-a* (GIEC: *morir*)

El present de subjuntiu del verb *morir*, ultra les formes regulars, també té variants alternatives amb la marca *-a*.

Formes amb *-a*: 1 *mora*, 2 *mores*, 3 *mora*, 6 *moren*

Formes amb *-i*: 1 *mori*, 2 *moris*, 3 *mori*, 6 *morin*

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.4: *MORIR* (p. 40)

b) Formes del present de subjuntiu en baleàric i de la persona 2 de l'imperatiu en valencià (GIEC § 9.7.1; GIEC: *morir*)

 En baleàric es registren formes pròpies del verb *morir* per al present de subjuntiu, i en valencià, per a la persona 2 de l'imperatiu.

Present de subjuntiu:

1 *mui*, 2 *muis*, 3 *mui*, 4 *moriguem*, 5 *morigueu*, 6 *muirin* (en baleàric, al costat de les solucions generals 1 *mori*, 2 *moris*, 3 *mori*, 4 *morim*, 5 *moriu*, 6 *morin*)

Imperatiu:

2 *muir* (en valencià, al costat de la solució general 2 *mor*)

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.4: *MORIR* (p. 39-40)

3.5.12.6. Formes *venc* i *prevenc* de la persona 1 del present d'indicatiu de *prevenir* i *venir* en baleàric (GIEC § 9.7.1; GIEC: *prevenir*, *venir*)

 En baleàric es registren, per als verbs *venir* i *prevenir*, les formes de present d'indicatiu 1 *venc* i 1 *prevenc*, respectivament.

Venc de collir figues

Us prevenc contra aquesta al·lota

3.5.12.7. Formes *sem* i *seu* de les persones 4 i 5 del present d'indicatiu de *ser* en septentrional (GIEC § 9.7.1; GIEC: *ser* o *ésser*)

 En septentrional es registren les formes del present d'indicatiu 4 *sem* i 5 *seu*.

Ja sem arribats a Perpinyà
Seu pas enfadats?

3.5.12.8. Forma *sigau* de la persona 5 de l'imperatiu de *ser* en baleàric (GIEC § 9.7.1; GIEC: *ser* o *ésser*)

 En baleàric es registra la forma de l'imperatiu 5 *sigau*.

Sigau bones persones

3.5.12.9. Forma *eres* de la persona 2 del present d'indicatiu de *ser* (o *ésser*) en parlars valencians (GIEC § 9.6.8c; GIEC: *ser* o *ésser*)

 En el verb *ser* (o *ésser*), el radical començat per *er* apareix en l'imperfet d'indicatiu (*era*) i, en parlars valencians, en la persona 2 del present d'indicatiu *eres*.

Veig que eres molt treballador, tu! (al costat de la solució general
Veig que ets molt treballador, tu!)

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.3: *SER/ÉSSER* (p. 29)

3.5.12.10. Formes amb el tema *fo-* en el condicional del verb *ser* (GIEC § 9.6.6c; GIEC: *ser* o *ésser*)

El condicional del verb *ser*, ultra les variants regulars, també té variants alternatives amb el tema *fo* (radical sense vocal temàtica), formalment coincidents amb el paradigma d'imperfet de subjuntiu propi dels parlars valencians.

Formes amb el tema *fo*: 1 *fora*, 2 *fores*, 3 *fora*, 4 *fórem*, 5 *fóreu*, 6 *foren*
Formes regulars: 1 *seria*, 2 *series*, 3 *seria*, 4 *seríem*, 5 *seríeu*, 6 *serien*

 PEOLC - *Morfologia*, § 2.3: *SER/ÉSSER* (p. 30)

3.5.12.11. Formes de passat simple i imperfet de subjuntiu de *vendre* en baleàric (GIEC § 9.7.1; GIEC: *vendre*)

 En baleàric es registren formes particulars per al passat simple i l'imperfet de subjuntiu del verb *vendre*.

Passat simple: 1 *vení*, 2 *veneres*, 3 *vené*, 4 *venérem*, 5 *venéreu*,
6 *veneren*
Imperfet de subjuntiu: 1 *venés*, 2 *venessis*, 3 *venés*, 4 *venéssim*,
5 *venéssiu*, 6 *venessin*

3.5.13. Els verbs defectius

3.5.13.1. Ús defectiu del verb *caldre* (o *caler*) (GIEC § 9.6.9; GIEC: *caldre* o *caler*; GEIEC § 5.6d; GBU § 7.4d)

El verb *caldre* o *caler* ('haver-hi necessitat, ésser necessari') és defectiu: només s'usa en les persones 3 i 6 i en les formes no personals d'infinitiu, participi i, menys freqüentment, gerundi. Apareix en construccions inacusatives.

Et cal res?

No calia que ho fessis!

Et caldran més diners?

No va caldre portar-lo al metge

Ha calgut comprar res més?

Calent-me com em cal el seu ajut, val més que no m'hi enemisti

DIEC2: *caldre*

3.5.13.2. Ús defectiu del verb *lleure* (GIEC § 9.6.9; GIEC: *lleure*)

El verb *lleure* 'haver-hi temps, tenir ocasió' (i, antigament, 'ésser lícit, permès') és impersonal i, per tant, defectiu: només s'usa en la persona 3 i en les formes no personals d'infinitiu i participi.

Si us lleu, aneu-lo a veure, que us enyora

Encara no m'ha llegut d'escriure-li

DIEC2: *lleure*

3.6. La formació de mots

3.6.1. La derivació per sufixació

3.6.1.1. Vocal temàtica *i* en noms derivats de verbs amb el sufix *-ment* en valencià (GIEC § 10.1.3a)

En els derivats amb el sufix *-ment*, amb bases verbals de la conjugació II, la vocal temàtica originàriament era *i*, la qual es manté en tots els parlars en certs mots (*abatiment*, *venciment*). En altres mots, però, es produeixen diferències entre parlars, com mostren certes formes valencianes, que s'eviten en els registres formals en favor de les més generals.

creiximent, *naiximent* (en comptes de les solucions formals *creixement*, *naixement*)

3.6.1.2. Sufix nominalitzador *-er(a)* en parlars valencians i baleàrics (GIEC § 10.2)

El sufix nominalitzador deverbal *-er(a)* és especialment productiu en parlars baleàrics i valencians en mots col·loquials.

cansera, *pixera*, *plorera*, *xerrera*, *sonquera*

3.6.1.3. Variant *-ment(a)* del sufix nominalitzador *-ment* en els registres informals (GIEC § 10.2.1.3a; GEIEC § 6.3.2c)

Partint d'una base verbal, es poden formar noms que designen l'acció i l'efecte expressats per la base verbal, mitjançant el sufix *-ment* (*ensenyament*, *creixement*, *patiment*). La variant *-ment(a)* és menys productiva i pròpia dels registres informals.

enraonamenta (en comptes de la solució formal *enraonament*)

3.6.1.4. Adjectius derivats de noms amb el sufix *-bl(e)* (GIEC § 10.2.2.1b)

D'una manera esporàdica, el sufix *-bl(e)* apareix amb bases nominals en adjectius que indiquen que es tracta d'un possible candidat al càrrec que designa la base nominal. El sufix va invariablement precedit de la vocal *a*.

papable, *alcaldable*, *presidenciable*

3.6.1.5. Els sufixos despectius *-atx(o)/-atx(a)*, *-etx(o)/-etx(a)* i *-utx(o)/-utx(a)* (GIEC § 10.3.2c)

Són infreqüents alguns sufixos despectius com *-atx(o)/-atx(a)*.

vi - vinatxo
ric/rica - ricatxo/ricatxa

I n'hi ha que s'usen només en determinats parlars, com *-etx(o)/-etx(a)* o *-utx(o)/-utx(a)*.

home - homenetxo
casa - casutxa

3.6.2. La derivació per prefixació

3.6.2.1. Valor hiperbòlic col·loquial dels prefixos *super-*, *hiper-*, *mega-* i *ultra-* (GIEC § 11.6a; GEIEC § 6.4.4a; OIEC § 4.4.1.3b)

A partir de la idea de superioritat, els prefixos espacials *sobre-* i *super-*, juntament amb *hiper-*, aporten un valor intensificador que destaca el grau elevat de la qualitat, l'acció, etc., expressada per la base lèxica. El prefix *super-* s'adjunta a bases nominals i bases procedents d'adjectius qualificatius i relacionals (*superpotència*, *supercrític*, *supersònic*), i molt ocasionalment, a bases verbals (*superabundar*). Finalment, *hiper-* s'adjunta a bases nominals, adjectivals i verbals, sobretot en els llenguatges d'especialitat: *hiperglucèmia*, *hipersensible*, *hiperventilar*.

Col·loquialment, *super-*, *hiper-*, *mega-* i *ultra-* se solen utilitzar amb una intenció hiperbòlica.

superministre, superelegant, supermotivat
hipercontent, hiperanimat
megaprojecte
ultramodern

Aquests prefixos també poden modificar locucions (§ 1.3.3.5).

Queda súper a prop d'aquí
Ens hem llevat mega d'hora

3.6.3. El truncament

3.6.3.1. Els truncaments *crono*, *disco*, *físio*, *micro*, *porno* i *tele* (GIEC §§ 6.5.3.1c i 12.7; OIEC §§ 2.4.2d i 3.1.1.5)

En alguns casos, la popularització dels compostos cultes va acompanyada de truncament, en què s'elimina un dels constituents, normalment el segon. El procediment del truncament és més propi dels registres informals i no sol transcendir als registres formals.

crono (de *cronòmetre*)
disco (de *discoteca*)
físio (de *fisioterapeuta*)
micro (de *micròfon*)
porno (de *pornografia* i *pornogràfic*)
tele (de *televisió*)

3.6.3.2. Hipocorístics masculins en -o en valencià (GIEC § 6.5.3.1a; GEIEC § 7.4.1a)

En els parlars valencians, el truncament dels antropònims masculins pren en molts casos la terminació masculina -o.

Cento (de *Vicent*)
Nelo (de *Manel*)
Ximo (de *Joaquim*)
Quelo (de *Miquel*)
Melo (de *Ismael*)

3.6.3.3. Truncaments per l'esquerra (GIEC § 6.5.3.1b; GEIEC § 7.4.1b; OIEC §§ 2.5.2 i 3.1.1.5)

El truncament és un procediment d'abreviació que consisteix a modificar una paraula existent eliminant-ne una part, però conservant-ne les propietats sintàctiques i el significat. Aquest procediment és més propi dels registres informals i no sol transcendir als registres formals.

La forma tradicional de truncament de mots no cultes consisteix a prendre la seqüència final del mot de base que inclou la síl·laba tònica i que pot ser, segons el cas, monosil·làbica (com *Bet* de *Elisabet*) o bisil·làbica (com *Tomeu* de *Bartomeu*, *Fina* de *Josefina* o *Tòfol* de *Cristòfol*). Més recentment, per influència forana, s'ha introduït la modalitat de truncament consistent a prendre la seqüència inicial del mot de base reduïda a una forma monosil·làbica, que ha de ser travada, o bisil·làbica amb l'accent desplaçat a la síl·laba inicial i generalment amb la síl·laba final lliure com en el mot de base, o sense la coda del mot de base. Algunes d'aquestes formes prenen una -i final que funciona com un marcador hipocorístic i altres formes prenen una -a de femení.

Forma monosil·làbica: *Cris* (de *Cristina*)

Forma bisil·làbica amb accent a la síl·laba inicial: *Montse/Muntsa*
(de *Montserrat*)

Forma bisil·làbica sense la coda del mot de base: *Mati* (de *Matilde*; però
Sebas de *Sebastià*)

Forma bisil·làbica amb -i: *Pili* (de *Pilar*)

Forma bisil·làbica amb -a: *Pura* (de *Purificació*, al costat de *Puri*)

Aquesta forma de truncament no s'aplica solament als noms de fonts, sinó que pot afectar altres noms propis i noms comuns o adjectius. En aquests darrers casos es poden trobar formes truncades de tres síl·labes amb l'accent en la segona síl·laba.

Noms propis: *Capde* (de *Capdevila*), *La Publi* (de *La Publicitat*), *Barça* (de *(Futbol Club) Barcelona*)

Noms comuns: *col·le* (de *col·legi*), *pel·li* (de *pel·lícula*), *poli* (de *policia*), *súper* (de *supermercat*), *mani* i *manifa* (de *manifestació*)

Adjectius: *tranqui* (de *tranquil*), *indepe* (de *independentista*)

Sovint la vocal final àtona no experimenta reducció vocàlica en els parlars que normalment redueixen [a], [e] i [o] àtones a [ə] i [u] (§ 2.1.2.13d).

[a] *Benja* (de *Benjamí*) (en comptes de [ə])

[e] *profe* (de *professor*) (en comptes de [ə])

[o] *la Corpo* (de *Corporació (Catalana de Mitjans Audiovisuals)*) (en comptes de [u])

4

Sintaxi

4.1. El nom i el sintagma nominal

4.1.1. El nom

4.1.1.1. Concordança dels noms en aposició amb el nucli del sintagma nominal (GIEC § 14.6.3c; GBU § 10.4 R1)

Com *clau* (en una *data clau*, un *personatge clau*, un *esdeveniment clau*, un *factor clau*, una *obra clau*), hi ha altres noms que poden fer de complement apositiu amb un valor caracteritzador no classificador. Si són noms amb formes específiques per al masculí i el femení, concorden en gènere i nombre amb el nom.

*Han proclamat els **atletes candidats** al guardó*
*Treballa a la **revista degana** de la premsa comarcal*
*Han proposat unes **mesures pioneres** en el tractament de la malaltia*
*És una **institució hereva** de les organitzacions feudals*

En la resta de casos, la concordança de nombre entre els noms en aposició fluctua segons el nom que fa de complement i la percepció com a nom o més com a adjectiu que en tenen els parlants. Així, en alguns casos no és habitual la concordança.

*No indiquen les **dates límit** de cadascuna de les fases de selecció*
*Hem vist els **episodis pilot** de diverses sèries*
*Aquest estiu s'han assolit **temperatures rècord** arreu del país*

⇕ Però hi ha una certa variació en altres casos, encara que en els registres formals es tendeix a no fer la concordança.

*Consulteu els **verbs model** (o ...els **verbs models**)*
*És una contrada plena de **pobles fantasma** (o ...de **pobles fantasmes**)*

4.1.1.2. Ús d'un nom comptable en singular quantificat per un quantitatiu per a designar un conjunt d'individus per la qualitat que tenen en comú, en els registres informals (GIEC § 14.2.1.1d)

⇕ Amb noms comptables usats predicativament existeix d'una manera limitada la construcció *És **massa sala** per a tan poca gent*, equivalent a 'és una sala massa gran'. En registres informals, podem trobar també un nom comptable en singular

quantificat per un quantitatiu en certes construccions, en què es designa un conjunt d'individus per la qualitat que tenen en comú.

En aquest internat, hi ha molt (de) nen de casa bona (en comptes de la solució formal Hi ha molts nens de casa bona)

4.1.1.3. Ús no acceptable de les formes de tractament *don* i *dona* (o *donya*) (GBU § 10.3 R2)

Per a esmentar el nom d'una persona, s'empren les formes de tractament general de cortesia precedint el nom, que són *senyor* i *senyora*. No són acceptables les formes *don* i *dona* (o *donya*), que de vegades s'utilitzen per influència forana.

*Et presento el senyor Pere Garriga (i no ...don Pere Garriga)
Ha trucat la senyora Montserrat Coma (i no ...dona/donya Montserrat Coma)*

4.1.2. El sintagma nominal

4.1.2.1. Ús de modificadors temporals que complementen un nom en posició prenominal (GIEC § 14.3g)

En el llenguatge periodístic o en textos amb referències biogràfiques o històriques, es poden trobar modificadors de temps en posició prenominal.

*L'encara ahir director dels serveis territorials va signar el contracte
La fins fa poc presidenta de l'associació ho ha confirmat
Ho va afirmar l'aleshores marit de la candidata
El fins aleshores hospital de la Santa Creu es va transformar en un nou centre sanitari*

A vegades l'adverbi temporal no modifica el nom sinó el seu complement adjectival.

*L'aleshores jove enginyer va arribar a Barcelona l'any 1975
El fins llavors venerable cardenal de la cúria romana va perdre el favor del papa*

Es tracta d'un recurs estilístic molt marcat usat en lloc dels més habituals, com ara l'ús d'una oració subordinada de relatiu o del modificador de temps en posició postnominal.

Amb una oració subordinada de relatiu:

*El que encara ahir era director dels serveis territorials va signar el contracte
Ho va afirmar qui aleshores era el marit de la candidata*

Amb el modificador de temps en posició postnominal:

{El jove enginyer d'aleshores / L'enginyer aleshores jove} va arribar a Barcelona l'any 1975

{*El venerable cardenal de la cúria romana fins llavors / El cardenal de la cúria romana fins llavors venerable / El cardenal de la cúria romana venerable fins llavors*} va perdre el favor del papa

4.1.2.2. Sintagmes nominals escarits en funció de subjecte i en posició preverbal (GIEC § 16.3.3; GEIEC § 8.5.3c; GBU § 10.4 R3)

Atès el caràcter d'informació nova que tenen, els sintagmes nominals escarits tendeixen a ser postverbals: *Mengen torrons sense sucre*. En el llenguatge periodístic és habitual que els titulars apareguin amb sintagmes nominals escarits en funció de subjecte i en posició preverbal. Sol tractar-se, però, de sintagmes nominals modificats per complements nominals, adjectius especificatius o oracions de relatiu restrictives.

Líders històrics i moderats del partit critiquen la decisió del president

L'absència de determinant davant del nom també és freqüent en les fórmules científiques o acadèmiques, en lemes i en les dites populars.

Força és igual a massa per acceleració

Cultura no és només instrucció

Casa pobra, fora gos

Feina feta no fa destorb

4.1.3. El complement del nom

4.1.3.1. Alternança de les preposicions *de* i *a* en el complement de certs noms (GIEC § 14.4.2c)

Amb una sèrie de noms, la preposició del complement alterna segons el significat. A vegades l'alternança respon a la distinció entre un agent i un tema. Això es veu amb noms com *visita*, *amenança*, *salutació*, *por*, *amor* o *gust*, en què el complement amb *de* podria designar tant el tema (o pacient) com l'agent o l'experimentador.

Ambigüitat entre tema i agent: *la visita del meu germà*

Ambigüitat entre agent i experimentador: *la por del gos*

Quan es vol evitar l'ambigüitat, es representa el tema (o pacient) amb la preposició *a*, i en algun cas també amb alguna altra (*per*).

la visita als oncles (cf. *la visita dels oncles*, en què el complement nominal pot ser agent)

la por al professor (cf. *la por del professor*, en què el complement pot ser experimentador)

el gust per les flors (cf. *el gust de les flors*, en què *gust* es refereix al sentit i no a la predisposició)

Tanmateix, la duplicitat es troba en casos en què pel context no hi ha ambigüitat, atès que el complement només pot ser interpretat com a tema.

el respecte de/per/envers/a les llibertats
la visita al/del museu
la por a/de la mort

4.1.3.2. Ús de la preposició *de* per a introduir determinats complements del nom (GIEC § 14.6.2a; GBU § 21.5 R5)

En alguns sintagmes més o menys fixats, darrerament es troben en l'ús preposicional vacil·lacions que cal evitar. Tot i que quan són adjunts del predicat poden anar encapçalats per altres preposicions, s'introdueixen amb la preposició *de* i no amb la preposició *a* els complements de noms que expressen un element que es repeteix com a motiu decoratiu o estampat o els que designen el mitjà o el mecanisme de funcionament. D'altra banda, també van encapçalats per *de* els complements de noms de percepcions o sensacions (*olor, pudor, gust, soroll, remor, so*).

Element que es repeteix com a motiu decoratiu o estampat:

un teixit de pics (i no *un teixit a pics*)
un vestit de ratlles (i no *un vestit a ratlles*)
la bandera de franges/llistes/barres (i no *la bandera a franges/llistes/ratlles*)
unes guardes de quadrets (i no *unes guardes a quadrets*)

Mitjà o mecanisme de funcionament:

avió de reacció (i no *avió a reacció*)
cuina de gas (i no *cuina a gas*)
locomotora de vapor/gasoil (i no *locomotora a vapor/gasoil*)
olla de pressió (i no *olla a pressió*)
vehicle de motor (i no *vehicle a motor*)

Complement de noms de percepcions o sensacions:

olor de socarrim/colònia (i no *olor a socarrim/colònia*)
pudor de fregit/fems (i no *pudor a fregit/fems*; cf. *Pudia a fregit/fems*)
gust de cremat/llimona (i no *gust a socarrim/colònia*)
soroll de cascavells (i no *soroll a cascavells*)
so de balmat (i no *so a balmat*)

4.1.4. La concordança del subjecte amb el verb

4.1.4.1. Concordança dels noms col·lectius amb el verb

(GIEC §§ 13.5.1.3a i 14.2.1.3c; GEIEC § 8.3c)

En general, els noms col·lectius en funció de subjecte concorden en singular amb el verb, tot i tenir un significat plural: *El bestiar pasturava per la vall*; *L'equip*

arriba a les set; L'exèrcit ha quedat aïllat; La família no hi assistirà; Aquí el personal és fix. Tanmateix, els sintagmes amb noms col·lectius que es refereixen a humans (especialment el nom *gent*) poden aparèixer amb el verb en plural: *Què volen aquesta gent que truquen de matinada?* Aquest fenomen, que s'anomena concordança pel sentit (o *ad sensum*), es dona sobretot quan el verb no segueix immediatament el subjecte.

La situació va empitjorar quan aquella colla finalment va/van arribar a la plaça

La família, pel que he sentit a dir, no l'ajuda/l'ajuden gaire

La concordança pel sentit també es troba en oracions coordinades en què un subjecte col·lectiu apareix en la primera coordinada, però també es veu en oracions subordinades en què el subjecte el·líptic té per antecedent un sintagma nominal col·lectiu.

Oració coordinada: *De moment el jovent no diu res, però un dia o altre s'adonarà/s'adonaran del que passa*

Oració subordinada: *L'alcalde no va gosar enfrontar-se amb la multitud de tant que cridava/cridaven*

Amb el nom *gent*, el plural és obligatori si inclou l'emissor o el receptor. En tercera persona generalment s'usa el singular, encara que també és possible el plural. L'ús del plural es veu afavorit per la distància entre el verb i el subjecte.

Inclou l'emissor: *Què hi hem de dir, la gent del barri?*

Inclou el receptor: *La gent d'aquest barri sempre protesteu*

Amb el verb en tercera persona: *Tota la gent del barri protestava/protestaven enèrgicament*

Distància entre el verb i el subjecte: *La gent de l'oficina, després de dues hores de reunió, van decidir presentar una carta de protesta*

4.1.4.2. Concordança del subjecte amb el verb en construccions partitives i pseudopartitives (GIEC §§ 13.5.1.3b i 14.2.1.4c)

Hi ha noms de grup (*majoria, feix*) i noms fraccionaris (*meitat, terç*) que, quan apareixen en construccions amb una interpretació partitiva, com ara *la majoria dels teus companys* i *la meitat dels comensals*, designen una part o subconjunt del conjunt expressat pel sintagma nominal plural introduït per *de*. Quan aquestes construccions partitives ocupen la posició de subjecte, poden presentar una discordança aparent, ja que admeten doble concordança amb el verb, segons si s'interpreta com a nucli del subjecte el nom quantitatiu (*majoria, meitat, etc.*) o el nom en plural. En aquests casos, la segona part de la construcció partitiva pot quedar sobreentesa; tot i això, la doble concordança també és possible.

La majoria (dels teus companys) no hi estarà/estaran d'acord

La meitat (dels comensals) no va/van beure vi

Tanmateix, si l'oració conté un sintagma adjectival atribut o predicatiu, la concordança és en plural.

La majoria (dels estudiants) són manresans

La meitat (de les gerres) van arribar trencades

Aquesta doble possibilitat de concordança es dona també en subjectes formats per expressions pseudopartitives del tipus *una dotzena de roses* o *una gran quantitat d'inscrits*, en què es fa referència a un únic conjunt d'elements.

Una dotzena de roses blanques encara adornava/adornaven aquell racó de la sala

Una gran quantitat d'inscrits no es va/van presentar

Un grup de diputats finalment votà/votaren en contra de la proposta

Un feix de diners realment és/són una gran quantitat de diners

4.1.4.3. Discordança de persona entre subjecte i verb en els sintagmes (un) servidor i (una) servidora (GIEC § 13.5.1.2c)

Els sintagmes nominals *(un) servidor* i *(una) servidora*, quan són usats com a forma de cortesia en lloc del pronom de primera persona (*jo*) i ocupen la posició de subjecte, poden concordar en persona amb el verb (que aleshores adopta la tercera persona). Però també poden no concordar-hi i aleshores el verb va en primera persona. Amb tot, la concordança en nombre es dona sempre.

Concordança en tercera persona:

Un servidor no ha viatjat gaire

Servidora no ha tingut mai cap mal dolent

Concordança en primera persona:

Servidor vaig sovint a Ciutadella

Servidora soc l'última de la cua

4.1.4.4. Discordança de nombre entre subjecte i verb

La discordança de nombre es dona en certs casos de coordinació de sintagmes nominals en funció de subjecte.

a) Amb subjectes formats per una coordinació d'oracions (GIEC § 13.5.1.3d)

Si el subjecte està format per una coordinació d'oracions subordinades, el verb apareixerà en singular, llevat que es tracti d'una oració copulativa d'identificació, en què el verb copulatiu concorda amb el sintagma nominal plural i no pas amb la coordinació d'oracions d'infinitiu.

Amb el verb en singular:

Que la casa estigui tancada i que no respongui ningú indica que els teus veïns no hi són

Treballar i estudiar no sembla fàcil

Menjar poc i pair bé és ben recomanable

Amb el verb en plural:

Rentar i cuinar són coses que tothom hauria de saber fer

Saber bé l'anglès i tenir carnet de conduir eren condicions indispensables

b) Amb verbs psicològics i subjectes coordinats postverbals

(GIEC § 13.5.1.3d)

Els verbs psicològics, com *agradar*, *molestar*, *interessar* o *preocupar*, admeten el verb tant en singular com en plural si el subjecte format per una coordinació de sintagmes nominals és postverbal, però si el subjecte és preverbal, el verb va en plural.

Amb subjecte postverbal:

M'agrada/M'agraden la música, la poesia i la bona teca

Amb subjecte preverbal:

La música, la poesia i la bona teca m'agraden

Tot i això, el verb ha d'anar en singular quan un dels membres de la coordinació és una oració subordinada.

M'agrada la música i anar d'excursió

Ens preocupava la boira i que fes vent

c) Amb subjectes coordinats encapçalats amb cada (GIEC § 13.5.1.3d;

GBU § 20.4 R6)

Un subjecte format per una coordinació de sintagmes nominals encapçalats pel quantificador distributiu *cada* pot dur el verb en singular o en plural.

Cada comarca, cada contrada, cada poble té/tenen aquest costum

Cada planta i cada arbre requereix/requereixen el seu clima

d) Amb subjectes coordinats amb ni (GIEC § 13.5.1.3d)

El subjecte coordinat amb la conjunció *ni* pot anar amb un verb en singular o en plural.

Ni el pare ni la mare no se'n vol/volen ocupar

Cap infermera ni cap metge no ens va/van assistir

e) Amb subjectes formats per sintagmes nominals coordinats

per una conjunció disjuntiva (GIEC § 13.5.1.3e; GEIEC § 22.2c; GBU § 36.3 R2)

Si el subjecte està format per sintagmes nominals coordinats per una conjunció disjuntiva i modificats per un adjectiu o un participi en plural, el verb concordarà amb el subjecte en plural.

El paleta o el manobre contractats se n'encarregaran

Sense l'adjectiu, és possible la concordança en singular o en plural, tot i que aquesta última és més freqüent.

*El paleta o el manobre se n'encarregaran/n'encarregarà
Què en pensarien/pensaria Martorell o Verdguer?*

En general, la concordança verbal és en singular si la disjunció té una interpretació exclusiva i el subjecte és postverbal.

*Tot depèn de si ho diu un professor o un alumne
No sé si m'ha obert la porta la seva dona o la seva germana*

f) Amb subjectes postverbals coordinats amb *tant... com* (GIEC § 13.5.1.3f)

El subjecte preverbal de tercera persona amb la correlació de coordinació *tant... com* concorda amb el verb en plural. En posició postverbal, la concordança en plural és la solució més habitual, encara que també és possible el singular.

Amb subjecte preverbal:

Tant la veu com l'expressió eren plenament convincents

Amb subjecte postverbal:

Mantenen/Manté relació amb el verb tant el subjecte com l'atribut

4.1.5. Les formes fortes dels pronoms personals

4.1.5.1. Posició del pronom de cortesia *vostè* en funció de subjecte (GIEC § 18.3.1a; GEIEC § 13.3.1a; GBU § 15.4 R1)

Els pronoms de cortesia *vostè* i *vostès*, igual que la resta de pronoms personals forts, s'ometen en posició de subjecte si no hi ha voluntat focalitzadora (*M'alegro que estiguin còmodes, senyores*), i en tot cas, anirien anteposats si el context els fes necessaris, com ara en una inscripció en un mapa de situació d'una ciutat (*Vostè és aquí*, cas en què el simple *És aquí* mancaria de la referència clara al receptor) o bé dislocats en una interrogativa (*Vostè anirà a votar?*; *Anirà a votar, vostè?*). Excepte en contextos marcats, com els contrastius, no és acceptable la posició posposada al verb, usual en altres llengües. La solució pròpia del català és l'elisió.

*Ha triat benzina sense plom (i no Ha triat **vostè**...)*

*Tinguin en compte que demà és festiu (i no Tinguin **vostès** en compte...)*

*Moltes gràcies, i que tingui l'èxit que es mereix (i no ...i que tingui **vostè**...)*

El pronom pot aparèixer en una altra posició si és necessari contextualment (com ara en una inscripció en un mapa de situació d'una ciutat).

*Vostè anirà a votar? (i no Anirà **vostè** a votar?)*

*Vostè es troba aquí/ací (i no Es troba **vostè** aquí/ací)*

*Ja saben què ha passat, **vostès**? (i no Ja saben **vostès** què ha passat?)*

En els casos en què la simple elisió del subjecte pogués causar ambigüïtat, el tractament de vós o simplement un plural podrien ser una solució.

Sou aquí

Anireu a votar?

Com en el cas anterior, el pronom fort vós s'usa en funció de subjecte si volem focalitzar-lo.

Vós em vau encomanar de vetllar pel vostre patrimoni

4.1.5.2. Ús dels pronoms forts de tercera persona amb antecedent no humà (GIEC § 18.3.2; GEIEC § 13.3.3; GBU § 15.2 R5)

L'ús dels pronoms forts de tercera persona *ell, ella, ells* i *elles* amb antecedent no humà és possible en determinats casos, sobretot en els registres formals o en el llenguatge tècnic:

a) En el complement d'una construcció partitiva

Els pronoms forts de tercera persona poden aparèixer en el complement d'una construcció partitiva, introduït per la preposició *de*, alternant a vegades amb l'anàfora el·líptica, que sovint resulta preferible.

Analitzarem diferents substàncies, la majoria col·loïdals (preferible a ...la majoria d'elles col·loïdals)

b) En complements que no admeten un pronom feble

En textos de caràcter formal, el pronom fort es troba sovint en els complements que no poden ser substituïts per cap pronom feble.

Aqueixa virtut és la que tens i per ella t'has fet mereixedor d'aqueix benefici (i també: ...i per {aquesta / la dita} virtut...)

Notem que la preposició *entre* és de les que són més freqüents amb el pronom fort.

Hem corregit els descuits del text, entre ells, els ortogràfics (i també ...entre altres, els ortogràfics)

c) Quan el possessiu no permet identificar amb claredat l'antecedent

Hi ha altres casos en què la presència d'un possessiu no permetria identificar amb claredat l'antecedent i es recorre al pronom fort encara que es tracti d'un antecedent inanimat. En alguns casos també podem recórrer a un demostratiu.

Vibren les cordes vocals i l'aire expel·lit pels pulmons s'obre pas a través d'elles (i també ...s'obre pas a través d'aquestes)

d) Per a personalitzar entitats no humanes

Notem, finalment, que l'ús del pronom fort permet atribuir un caràcter personalitzat a entitats no humanes, com ara als animals.

Li diem Tro, i pensa que és com una personeta: quan ell t'avisava, és que passa alguna cosa; i a ell no li vinguis amb mentides, que és més intel·ligent que moltes persones

DIEC2: ell²

4.1.5.3. Duplicació del pronom fort de tercera persona amb un pronom feble (GIEC § 18.3.1b; GEIEC § 13.3.3d; GBU § 15.3 R2)

Amb les funcions de complement directe i indirecte, trobem un pronom feble duplicat amb el corresponent pronom fort precedit de la preposició *a*. La duplicació és obligatòria amb pronoms de primera i segona persona: *Només em va veure a mi* o *Només et va veure a tu* (i no *Només va veure a mi/tu*); *Ens ho concediran a nosaltres*; *Si això no us molesta a vosaltres, a nosaltres sí*. Pel que fa a la tercera persona, en certs parlars es pot produir duplicació o no en situacions d'èmfasi contrastiu.

Amb duplicació: *Només l'hem convidada a ella*

Sense duplicació: *Només a ella hem convidat, perquè ell és a l'estranger*

En tots els parlars, a més, es pot prescindir del pronom feble en el cas de les oracions clivellades amb *que* i se'n prescindeix en les clivellades amb relatiu.

Amb duplicació opcional:

És a mi que (em) van cridar

Sense duplicació:

És a tu a qui ho vaig donar (i no És a tu a qui t'ho vaig donar)

Va ser a elles a qui ho van concedir

4.2. L'adjectiu i el sintagma adjectival

4.2.1. Els adjectius qualificatius

4.2.1.1. Concordança de sintagmes nominals de color que funcionen com a locucions (GIEC § 15.3.1.1c)

↕ Per a expressar els diversos matisos cromàtics, els termes de color poden combinar-se entre si o amb altres modificadors nominals: *blau verdós tirant a gris*, *blau marí molt fosc*, *blau cel brillant*. Quan s'usen en aposició a un nom, aquestes combinacions funcionen com a sintagmes nominals i, per tant, sense concordança de nombre amb aquest, com ocorre amb els grups *blau cel*, *blau marí* i *verd clar* en *uns tendals blau cel*, *unes cintes blau marí* o *unes taques verd clar*. El fet que bona part dels termes de color admetin un ús adjectival i que aquests sintagmes nominals de color s'adjuntin a un nom pot explicar que hi hagi parlants que els hi facin concordar espontàniament com si fossin locucions adjectivals. Aquesta concordança és un fenomen ocasional que no transcendeix més enllà dels registres informals.

Han posat uns tendals {blaus cel / blau cels / blaus cels} (en comptes de la solució formal ...uns tendals blau cel)

Necessito unes cintes blau marines (en comptes de la solució formal ...unes cintes blau marí)

Presenta unes taques verd clares (en comptes de la solució formal ...unes taques verd clar)

↕ En lloc de les seqüències *taques verdes groguenques* o *taques d'un verd groguenc*, és possible trobar *taques verd groguenques*, com si *verd groguenques* fos un sintagma nominal en aposició a *taques* (malgrat que *groguenques* no concorda amb *verd*) o com si fos una locució (malgrat que hi poden aparèixer altres elements: *taques verd grogues*). Aquesta construcció (*taques verd groguenques/grogoses*) s'evita en els registres formals.

A la paret hi havia taques verd groguenques/grogoses (en comptes de la solució formal ...taques verd groguenc/grogós)

4.2.2. Els adjectius adverbials

4.2.2.1. Usos no acceptables de l'adjectiu *mateix* precedit d'article definit (GIEC § 15.5.3a; GBU § 11.5 R4)

a) Per a representar un complement del nom

No és acceptable l'ús de l'adjectiu *mateix* precedit d'article definit per a representar un complement del nom. En aquests contextos, es pot representar el complement del nom amb el pronom *en* o amb un possessiu.

M'han fet tres proves mèdiques, però els resultats no estaran fins dilluns
(i no ...però els resultats de **les mateixes** no estaran fins dilluns)
*És una expressió molt usada, però els filòlegs {no **en** saben l'origen /
desconeixen **el seu** origen} (i no ...però els filòlegs desconeixen l'origen
de **la mateixa**)*

b) Per a representar anafòricament un complement o un adjunt de predicat

Tampoc no és acceptable emprar *el mateix / la mateixa*, etc., per a representar anafòricament un complement o un adjunt de predicat en lloc d'un pronom feble. La solució pròpia del català és usar un pronom feble.

*Atès que no havia convocat els socis amb prou temps, {no **els** va poder avisar / no **hi** va poder parlar} (i no ...no va poder {avisar **els mateixos** / parlar amb **els mateixos**)*

4.2.2.2. Concordança de *mateix* amb el nom o el pronom que modifiquen (GIEC §§ 15.5.3b i 15.5.3c; GEIEC § 9.5f; GBU § 11.5 R2)

Quan *mateix* va posposat a un nom, i especialment a un pronom personal fort, sol concordar-hi. Però també pot assimilar-se als adverbis i ser invariable.

Amb concordança:

*Els directors **mateixos** ens ho van dir*
*Només es preocupa de si **mateix***
*Ella **mateixa** va reconèixer que no tenia raó*

Sense concordança:

*La directora **mateix** ens ho dirà*
*Elles **mateix** t'ho arreglaran*

Mateix és invariable quan modifica un adverbi o a una expressió equiparable a un adverbi.

*Allí **mateix** va caure desmaiat*
*Ahir **mateix** va començar a treballar*

Quedem {a la sortida / la setmana que ve} *mateix*

4.2.2.3. Ús no acceptable de l'adjectiu *propri* emfatitzant una entitat (GIEC § 15.5.3b; GBU § 11.5 R5)

A diferència de *mateix*, l'adjectiu *propri* no té un ús intensificador o emfàtic deslligat del significat d'identitat. En aquest sentit, *propri* s'usa amb un significat equivalent a 'd'un mateix i no d'altre' tot sol (*Això ho sap per experiència pròpia*) i, sobretot, com a reforç intensificador d'un possessiu (*El tracta com si fos el seu propri fill*). No és acceptable, per tant, l'ús de *propri* en lloc de *mateix* en aquests contextos.

{La *mateixa* senyora Pia / La senyora Pia *mateixa*} havia escampat el rumor (i no La *pròpia* senyora Pia...)

4.2.2.4. Ús adverbial de la forma *mateixa* en parlars valencians (GIEC § 15.5.3c)

En l'ús adverbial, en parlars valencians s'adopta la forma *mateixa*, que s'evita en els registres formals.

Ell mateixa pot encarregar-se'n (en comptes de la solució formal *Ell mateix pot encarregar-se'n*)

Ahir mateixa ho vaig saber (en comptes de la solució formal *Ahir mateix ho vaig saber*)

4.3. Els determinants: aspectes funcionals

4.3.1. L'article definit

4.3.1.1. Ús de l'article amb valor interrogatiu i exclamatiu

(GIEC § 16.3.1.3c)

En determinats contextos, els sintagmes nominals amb article definit equivalen a un sintagma amb un determinant interrogatiu o exclamatiu. Amb sentit interrogatiu apareixen en subordinades de verbs interrogatius.

*Li he preguntat **els** diners que guanya ('quants diners guanya')*

*Encara no sap **els** queixals que li han d'arrencar ('quants/quins queixals li han d'arrencar')*

Amb sentit exclamatiu o ponderatiu apareixen en exclamatives directes o indirectes.

***Els** diners que ha guanyat, amb aquesta novel·la, i **els** que guanyarà!
('quants diners que ha guanyat i quants que en guanyarà')*

*És increïble **els** països que heu visitat ('quins/quants països que heu visitat')*

4.3.1.2. Ús no acceptable de l'expressió «*la de* + nom» amb valor ponderatiu (GIEC § 16.3.1.3c; GEIEC § 10.3.4)

Un sintagma nominal definit exclamatiu pot dur implícit el nom si queda sobreentès pel context: *Les (amistats) que ha perdut pel seu mal caràcter!* Hi ha, però, alguns casos en què no és fàcil restituir el nom, com en *Mare meva, la que s'ha armat!*, en què s'interpreta que s'ha produït un enrenou o un daltabaix. No és genuïna i, per tant, no és acceptable l'expressió «*la de* + nom» amb valor ponderatiu.

La de vegades que hi he anat! (en comptes de la solució formal

La quantitat de vegades que hi he anat! o Les vegades que hi he anat!)

4.3.1.3. Ús de la construcció «*al* + nom» en sintagmes com *peres al vi* (GIEC § 16.3.1.3i)

En el lèxic gastronòmic es donen alguns usos de l'article definit que són gal·licismes, en comptes de l'expressió genuïna i preferent amb la preposició *amb*.

peres al vi (en comptes de *peres amb vi*)

ànec a la taronja sanguina (en comptes de *ànec amb taronja sanguina*)

4.3.1.4. Distribució de l'article general i de l'article salat a les Illes Balears (GIEC § 16.3.1.1b; GEIEC § 10.3.1c)

Els dos paradigmes, el de l'anomenat article general i el de l'anomenat baleàric o salat (§ 3.2.1.3), conviuen a les Illes Balears. L'article baleàric és propi especialment de la parla espontània. Els registres formals, i sobretot la llengua escrita, sempre hi han usat l'article general. Tots dos són, doncs, acceptables, malgrat que no es puguin usar indistintament. L'ús de l'article general o del salat depèn, doncs, del context i del registre emprat.

Cal tenir en compte que hi ha noms que van sempre amb l'article general i no pas amb el salat, en tots els registres. Són, entre altres, els noms de les hores, els noms que formen part d'expressions temporals, els noms que expressen entitats úniques en el nostre món immediat, els noms que expressen conceptes relacionats amb la religió, els punts cardinals, com també els noms que formen part d'expressions de manera, de lloc o d'expressions relacionades amb l'activitat marinera.

Amb els noms de les hores: *les tres i cinc*

Amb expressions temporals: *al punt, a l'hora de la mort, la setmana que ve, l'any 2009, l'endemà*

Amb entitats úniques: *la mar, el cel, la casa, la seu, el papa*

Amb conceptes religiosos: *l'altar, el dimoni, el Ram*

Amb els punts cardinals: *el nord, el sud*

Amb expressions de manera: *a l'alça, a les fosques, a l'engròs*

Amb expressions de lloc: *a la dreta, a l'esquerra*

Amb expressions relacionades amb l'activitat marinera: *pescar al fil, anar a la vela, a la deriva*

D'una manera semblant, hi ha topònims baleàrics que no tenen l'article salat.

la Mola (Menorca i Formentera)

la Marina (Eivissa)

Maria de la Salut (Mallorca)

la Clota (Menorca)

PEOLC - Morfologia, § 1.1.1 (p. 17)

4.3.1.5. Ús de l'article davant de noms propis de persona

(GIEC § 16.3.1.2a; GEIEC § 10.3.2; GBU § 10.3 R1)

Precedint un nom propi de persona, es poden utilitzar els articles personals *en* (masculí), *na* (femení) o *n'* (forma apostrofada del masculí o femení) o bé els articles definits paral·lels (*el*, *la* i *l'*). L'article personal segueix les mateixes regles d'apostrofació que l'article definit (*n'Isidor*, *n'Aina*, *na Isabel*) i també de contracció en el cas del mot *ca* (*les festes de Can Baró*, *el barri de Ca n'Escandell*).

L'ús de l'article i la forma emprada depèn del parlar i del context d'ús:

- **a)** En la major part dels parlars de Catalunya s'empra l'article definit amb els noms femenins i amb els masculins començats per vocal; en els masculins començats per consonant són possibles tant l'article personal (*en*) com el definit (*el*).

Amb noms femenins:

He parlat amb la Joana, l'Antònia i la Costa

Amb noms masculins començats per vocal:

Han convidat l'Ignasi i l'Aguiló

Amb noms masculins començats per consonant:

Vindran en/el Tomeu i en/el Cruells

- **b)** El baleàric empra els articles personals en tots els casos.

He parlat amb na Joana, n'Antònia, en Tomeu, n'Ignasi, na Costa i n'Aguiló

- **c)** En els parlars valencians, en alguns parlars de la Franja i en tortosí no se sol emprar l'article amb els noms de persona.

He parlat de Roser i Vicent

-   Cal tenir en compte que, en els registres formals, en tots els parlars se sol prescindir de l'article davant dels noms de personatges públics o històrics.

Prat de la Riba impulsà la creació de la Biblioteca de Catalunya

Pompeu Fabra morí el dia de Nadal del 1948

Hem escoltat la «Folia daliniana» de Montsalvatge

Beethoven és un gran compositor

No és estrany, però, l'ús de l'article (personal o definit) davant de noms de personatges públics, ús que pot ser una mostra de familiaritat o informalitat.

*en Coromines, en Joan Fuster, na Maria Antònia Salvà, la Rodoreda,
la Víctor Català*

Davant de noms propis estrangers, bíblics, mitològics, d'escenaris molt allunyats o de mons imaginaris, no s'empra normalment l'article fora que vagin modificats per un adjectiu prenominal o un complement restrictiu, cas en què es comporten com si fossin noms comuns.

Sense article: *Wilhelm Meyer-Lübke, Aristòtil, Marie Curie, Moisès, Adam
i Eva, Èdip, Penèlope, Xahrazad*

Amb article: *el dissortat Èdip, l'extraordinària Marie Curie, el Picasso jove, el Salvador Espriu que vaig conèixer*

4.3.1.6. Ús de l'article amb noms propis geogràfics (GIEC § 16.3.1.2b; GEIEC § 10.3.2c; GBU § 12.4 R6)

Hi ha noms propis geogràfics que van precedits d'un article definit. Com en el cas dels noms de persona, aquest és un ús pleonàstic de l'article, ja que no hi és necessari per a donar unicitat a un nom que és nom propi. Les poblacions generalment van sense article, tot i que n'hi ha que en duen, igual que certes ciutats estrangeres.

l'Hospitalet de Llobregat, la Nucia, els Torms, les Preses, es Castell el Caire, la Haia, la Meca, l'Havana

També porten article definit els noms de comarques, amb l'excepció de *Osona*, i de rius; els dels cims i muntanyes, en canvi, poden dur-ne o no.

Comarques: *el Rosselló, la Noguera, els Ports, les Garrigues*

Rius: *el Xúquer, l'Ebre, la Muga*

Cims i muntanyes: *el Puigcampana, la Galera (però Montserrat, Rocacorba)*

Pel que fa als noms de continents, països i regions, l'article definit no sol formar part del nom (llevat de casos procedents d'altres llengües com el de *El Salvador*). Tot i amb això, hi ha noms que no porten l'article en llistes o en mapes, però que l'admeten optativament quan apareixen en un text o discurs o que l'exigeixen.

Sense article:

Àsia, Andorra, Catalunya, Espanya, Itàlia, Turquia, Ligúria

Amb article o sense article:

Venen {d'Àfrica / de l'Àfrica}

Aquest avió va a/al Senegal

Amb article:

Han visitat el Marroc i el Iemen

4.3.2. Valor individualitzador de l'article *el* i construccions equivalents

4.3.2.1. La forma *lo* de l'article amb valor individualitzador (GIEC §§ 16.3.1.1a i 16.3.1.4; GEIEC § 10.3.3a)

A més de l'article *el*, en la parla hi trobem l'anomenat tradicionalment article neutre, això és, la forma col·loquial *lo* com a article amb valor individualitzador. En els registres formals, aquest ús no és acceptable; en aquesta funció s'empra l'article *el* com a determinant individualitzador o es fan servir altres recursos.

Sempre em diu lo que he de fer (en comptes de les solucions formals Sempre em diu {el que he de fer / allò que he de fer / les coses que he de fer})

En els parlars nord-occidentals, incloent-hi el tortosí, en el parlar del Camp de Tarragona i en alguerès, parlars en què *lo* és viu com a forma del masculí singular, aquest ús individualitzador no resulta estrany (§ 3.2.1.2). En canvi, en els parlars en què l'article masculí singular ha evolucionat a *el*, l'ús del *lo* individualitzador es tendeix a percebre com una influència forana i, per això, no és acceptable en els registres formals. Notem, a més, que, a diferència de l'antic *lo* i del modern *el*, hi ha la tendència a no apostrofar-lo ni a contraure'l.

Lo estrany és que no digueu res (en comptes de la solució formal L'estrany és que no digueu res)

Sempre parla de lo mateix (en comptes de la solució formal Sempre parla del mateix)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 41 (p. 39)

4.3.2.2. Ús no acceptable de la construcció ...o/i/però, el que és el mateix (GIEC §§ 16.3.1.4a i 27.4.1c; GBU § 12.5 R4)

Hi ha una certa tendència a usar l'article *el* en contextos en què la relativa no restrictiva apareix en forma d'incís, abans de l'antecedent, precedida sovint de les conjuncions *i*, *o*, *però*: *o/i/però, el que és (el mateix, etc.)*. Es tracta d'un ús no acceptable que s'evita mitjançant la relativa precedida del nom *cosa*.

És una manera com una altra d'establir el barem o, {cosa que és el mateix / cosa que és equivalent / cosa equivalent}, de fixar l'edat de jubilació (i no ...o, el que és el mateix, de fixar l'edat de jubilació)

És una bona manera de fer-li saber què n'esperem o, {cosa equivalent / cosa que és equivalent}, d'indicar-li com ha d'actuar (i no ...o, el que és el mateix, d'indicar-li com ha d'actuar)

Cal estalviar més o, {cosa que és equivalent / cosa equivalent}, cal reduir la despesa (i no ...o, el que és el mateix, cal reduir la despesa)

4.3.2.3. Ús del demostratiu allò seguit d'una oració de relatiu amb valor individualitzador (GIEC § 16.3.1.4a; GEIEC § 10.3.3a)

La construcció amb el demostratiu de llunyania *allò* (o *tot allò*) seguit d'una relativa pot tenir el mateix valor individualitzador que *el*. Però, per a això, cal que *allò* no conservi valor dític i no contrasti, doncs, amb *açò* o *això*. A més, cal que el temps de l'oració de relatiu sigui un temps que no expressi fets que es donen com a reals. Hi són freqüents, doncs, els temps de subjuntiu, el present genèric o habitual, el condicional i també el futur. La construcció amb *allò* és més freqüent en els registres formals, a diferència de la construcció amb article definit, que és d'ús general.

Allò/el que no vulguis per a tu no ho vulguis per a ningú
Eviteu de parlar {d'allò que / del que} els pugui molestar
Tenir salut és allò/el que fa feliç

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 66.II (p. 63)

4.3.2.4. Ús de l'article individualitzador *el* amb adjectius qualificatius, en els registres formals (GIEC § 16.3.1.4c; GEIEC § 10.3.3c; GBU § 12.5 R5 i R6)

Els sintagmes formats per l'article individualitzador *el* i un adjectiu qualificatiu (*el popular*, *el diví*, *el nou*, *el vell*, *l'inefable*), generalment, són propis dels registres formals.

Aquesta obra conjuga el popular amb l'arcaic
Eren reflexions sobre el diví i l'humà
M'exalta el nou i m'enamora el vell
L'inefable el va temptar

Aquestes construccions són més habituals en tots els registres si apareixen en una oració copulativa d'identificació que conté una subordinada substantiva o un pronom demostratiu usat anafòricament (és a dir, un constituent que no designi una entitat).

L'important és {participar / que estiguis bé / això}
L'ideal seria no haver d'anar-hi
El lògic era que t'ho digués a tu

4.3.2.5. Ús del demostratiu *allò* seguit d'un adjectiu modificat per un adverbi (GIEC § 16.3.1.4c)

Quan l'adjectiu de les construccions amb article individualitzador està modificat per un adverbi també es pot utilitzar *allò* com a alternativa a l'article *el*.

Allò realment important per a un poble és la identitat col·lectiva (al costat de El realment important per a un poble...)
En la conversa passàvem d'allò més general del món a allò més específic, d'allò més abstracte a allò més concret (al costat de ...passàvem del més general del món al més específic, del més abstracte al més concret)

4.3.2.6. Ús del demostratiu *allò* com a modificador d'un adjectiu o un participi (GIEC § 16.3.1.4c; GBU § 12.5 R2)

El demostratiu *allò* té un valor díctic, excepte si va seguit d'un adjectiu modificat per un adverbi (per exemple, *allò realment important*). Per tant, cal evitar l'ús de *allò* com a simple equivalent de l'article individualitzador.

L'important d'aquest decret és el canvi de mentalitat que reflecteix (i no Allò important d'aquest decret...)

Descriviu només l'essencial del sistema (i no ...allò essencial del sistema)

Tampoc no és ben formada la construcció amb *allò* i la preposició *de*.

L'amor és la cosa més íntima que existeix (i no L'amor és allò de més íntim que existeix)

4.3.2.7. Ús de l'expressió adverbial superlativa *al més/menys... possible* en els registres formals (GIEC § 16.3.1.4f; GBU § 12.5 R12)

L'article *el*, principalment en contracció amb la preposició *a*, introdueix expressions temporals o aspectuals superlatives que contenen un adverbi.

Arribarem al més aviat possible (al costat de ...el més aviat possible)

Et trucaré al més sovint que pugui (al costat de ...el més sovint que pugui)

Totes aquestes expressions pertanyen als registres formals, els quals les han recuperades de la llengua antiga, i equivalen a *com més aviat millor* i *tan sovint com pugui*, que són d'ús més general.

Aquestes expressions adverbials superlatives també poden modificar quantitativament el predicat. En aquests contextos, tenen equivalent en *tan poc com pugueu* (o *com menys millor*) i *tant com sigui possible* (o *com més millor*).

Retoqueu el text al menys possible (equivalent a ...tan poc com pugueu i ...com menys millor)

Ajusteu-vos als preus del mercat al més possible (equivalent a ...tant com sigui possible i ...com més millor)

DIEC2: aviat 1.1

4.3.2.8. Ús no acceptable de les construccions *com més/menys... millor* i *com/quant abans millor* (GIEC § 16.3.1.4f; GEIEC § 10.3.3e; GBU § 12.5 R13)

No és acceptable la construcció *com més/menys... possible* (o la variant *com més/menys possible*), que és un encreuament entre les dues construccions genuïnes, *com més/menys... millor* (o *com més/menys millor*) i *al més/menys... possible* (o *al més/menys possible*).

Dineu {al més tard possible / com més tard millor} (i no ...com més tard possible)

Mira d'arribar {al més ràpid possible / com més ràpid millor} (i no ...com més ràpid possible)

D'altra banda, no és acceptable substituir *com més aviat millor* per *com abans millor* ni per *quant abans millor*.

Ens hauríem de veure **com més aviat millor** (i no ...**com/quant abans millor**)

 DIEC2: aviat 1.1

4.3.2.9. Ús de les locucions adverbials **al baix, al sa i al pla i pel que sembla** (GIEC §§ 16.3.1.4h i 35.2.3)

Algunes expressions amb l'article *el* individualitzador formen locucions diverses, com ara *pel dret, al baix, al sa i al pla, al llarg de, al bo de, pel que sembla, pel que fa a, del cert o al contrari*.

Estem al baix de taronges ('amb poques existències')
Ho va explicar al sa i al pla ('planerament')
Pel que sembla, arribarà tard

 DIEC2: baix¹ 1.5 (*anar al baix*)

4.3.3. Valor ponderatiu de l'article *el* i construccions equivalents

4.3.3.1. Ús no acceptable de la forma **lo** amb valor ponderatiu (GIEC § 16.3.1.5; GEIEC § 10.3.4; GBU § 12.6 R1)

En els registres informals, trobem la forma *lo* per a l'article masculí amb valor ponderatiu per influència forana. Aquest ús no és acceptable i se substitueix en els registres formals utilitzant qualsevol dels diversos recursos que ens ofereix la llengua quan es tracta d'emfatitzar una característica d'una situació, com ara els marcadors exclamatius (*com, que, quant, si, etc.*), a més de la forma *el* amb valor ponderatiu, quan és possible.

Com menges! (i no *Lo que menges!*)
Que ben alimentats que esteu! (i no *Lo ben alimentats que esteu!*)
Quant que la vas estimar! (i no *Lo que la vas estimar!*)
Si que gasteu! (i no *Lo que gasteu!*)
El que arribaven a fumar quan eren adolescents! (i no *Lo que arribaven a fumar quan eren adolescents!*)

4.3.3.2. Ús no acceptable de l'article amb valor ponderatiu amb adjectius o adverbis (GIEC § 16.3.1.5; GBU § 12.6 R2)

No és acceptable usar ni l'article neutre (*lo*) ni l'article definit per a ponderar adjectius o adverbis. En aquests casos, disposem de marcadors exclamatius, com *que, si, com, tan, etc.*

Que petita que és! (i no *El/Lo petita que és!*)

Déu-n'hi-do si s'ha fet alt! (i no {L'alt / Lo alt} que s'ha fet!)
Com és de simpàtic! (i no El/Lo simpàtic que és!)
Que tard que ha arribat! (i no El/Lo tard que ha arribat!)
I tan prima com era! (i no Lo prima que era!)

4.3.3.3. Ús no acceptable de les construccions *el/lo poc que* i *el/lo molt que* amb valor ponderatiu (GIEC § 16.3.1.5; GEIEC § 10.3.4; GBU § 12.6 R3)

Per a ponderar a la baixa, no és acceptable usar la construcció *el/lo poc que*, sinó que es fan servir marcadors exclamatius com *que* o *si* acompanyant *poc* (*que poc*, *si que... poc*) o l'adverbi de quantitat *poc* modificat per *tan*.

Que poc que menges! (i no El/Lo poc que menges!)
Si que treballes poc! (i no El/Lo poc que treballes!)
Em sorprèn que dormis tan poc (i no Em sorprèn el/lo poc que dorms)

Per a ponderar a l'alça, no és acceptable usar *el molt que* sinó adverbis de quantitat com *tant* o marcadors exclamatius sovint acompanyats de la perífrasi «*arribar a* + infinitiu».

Tant que parla! (i no El/Lo molt que parla!)
Si/Que arriba a beure, l'Albert! (i no El/Lo molt que beu, l'Albert!)

4.3.4. L'article indefinit

4.3.4.1. Ús de les formes plurals *uns/unes* amb el valor del quantificador indefinit *uns quants* (GIEC § 16.3.2.2d)

Trobem *uns/unes* usat en el sentit dels quantificadors indefinits *alguns* o *uns quants* en certs casos.

Encara he de fer unes trucades
I si demanéssim unes ostres per a acompanyar el xampany?
Enretireu la taula uns pams més
Fa uns dies que no veig el gat (cf. Fa un temps que no el veig, 'fa un cert temps...')

Ara bé, aquest ús de l'article indefinit sense la presència d'un quantificador explícit és molt restringit. Així, no és natural una oració com *No sé si ens banyarem, perquè hi ha uns núvols*. Aquí o bé utilitzem el sintagma nominal escrit *núvols* o bé quantifiquem explícitament el sintagma nominal: *alguns núvols, uns quants núvols*.

4.3.4.2. Ús de l'article indefinit amb valor ponderatiu i intensiu (GIEC § 16.3.2.2f; GEIEC § 10.4; GBU § 12.7)

L'article indefinit pot tenir un valor ponderatiu amb noms no comptables, acompanyats d'una coda que no resulta prescindible o pronunciats amb una entonació

suspesa (representada gràficament per un signe d'admiració o per punts suspensius), que doni a entendre que sobreentenen la segona part de la construcció, part que és equiparable a una coda consecutiva. El nom d'aquestes construccions pot provenir d'infiniutius.

Amb noms no comptables seguits d'una coda:

Fa una calor que ofega

Té una gana que esparvera

Amb noms no comptables pronunciats amb una entonació suspesa:

Fa una calor... (equivalent a *Fa tanta calor que no es pot suportar*)

Té una gana... (equivalent a *Té tanta gana que esparvera*)

Amb infinitius:

Feia un ploure seguit i intens

Fan un comprar i vendre que no s'entén

Té un mirar que espanta

L'article indefinit també assigna un matís intensiu quan apareix amb noms provinents d'adjectius que tenen sentit pejoratiu. Aquestes oracions tenen un sentit pejoratiu amb un adjectiu; per això, l'article indefinit no acompanya adjectius com *feliç* o *agraït*.

Ets un infeliç

Eren unes desagraïdes

Igualment, pot expressar una predicació atributiva a través d'un nom.

Va ser un suplici de reunió

Això seria una bogeria de projecte

Té una meravella de marit

4.3.4.3. Ús de l'article indefinit amb valor d'aproximació davant d'un numeral cardinal (GIEC § 16.3.2.2g)

L'article indefinit davant d'un numeral cardinal expressa una idea d'aproximació a la cardinalitat. Semblantment a les expressions *més o menys* i *aproximadament*, l'article indefinit que modifica el quantificador numeral indica que l'aproximació pot ser per més o per menys.

Hem convocat uns quinze ponents i uns vuitanta assistents

Falten encara uns vint mesos

Portaré unes deu camises

En l'últim exemple, l'expressió *unes deu camises* és vàlida tant per al cas que el nombre d'objectes no acabi d'arribar a la desena com per al cas que la sobrepassi un xic, a diferència dels modificadors *gairebé* o *quasi*, que indiquen aproximació a la baixa (*quasi trenta-cinc minuts*).

4.3.5. Els demostratius

4.3.5.1. La construcció *aquest dia* amb el valor de 'l'altre dia' en alguns parlars (GIEC § 16.4.1c)

- 🌐 En alguns parlars, *aquest dia* s'ha lexicalitzat amb el significat de 'l'altre dia'.

Aquest dia vaig trobar la teva germana

4.3.5.2. La construcció *aquest any* amb el valor de 'l'any passat' en parlars com l'eivissenc (GIEC § 16.4.1c)

- 🌐 En parlars com l'eivissenc, *aquest any* pot ser equivalent a *enguany*, però també a *l'any passat*.

Aquest any vàrem retrobar uns parents llunyans

4.3.5.3. Ús anafòric dels demostratius amb el nom sobreentès en posició de subjecte (GIEC § 16.4.4a; GEIEC § 11.2.2a; GBU § 13.2 R5)

En general, l'ús anafòric dels demostratius amb el nom sobreentès i en posició de subjecte fa molt carregós el text. És preferible que el subjecte sigui el·líptic.

*No us parlaré dels meus records d'infant, ja que ∅ només tenen sentit per a mi (preferible a ...ja que **aquests** només tenen sentit per a mi)*

Semblantment, és preferible el pronom locatiu *hi* al sintagma preposicional amb demostratiu. En altres contextos no locatius també pot ser més adient l'ús dels pronoms *hi* o *en*.

*Va néixer a Igualada i **hi** viu (preferible a ...i viu en **aquesta** ciutat)*

*Era la solució més adequada, però no **hi** van pensar (preferible a ...però no van pensar en **aquesta**)*

*Hi ha problemes que ens preocupen, però avui no **en** parlarem (preferible a ...però avui no parlarem d'**aquests**)*

4.3.5.4. Ús dels mots *daixò*, *daixonses* i *dallonnes* en la parla informal com a fórmules de farciment o falques (GIEC § 16.4.4d)

- ↕ En la parla informal s'empren mots formats a partir dels pronoms demostratius que —a part de servir com a fórmules de farciment, com a falques— permeten avançar en el discurs quan no trobem el mot adequat. Fins i tot poden ser emprats en lloc d'un nom propi. Es tracta de *daixò*, *daixonses* o *dallonnes*. Aquests mots no conserven cap valor dític ni s'empren anafòricament.

Daixò... ara no recordo què et volia dir

*Passa'm el **daixonses** de tallar el pa*

*Vaig veure aquell home... en **Dallonnes***

4.3.6. Els possessius

4.3.6.1. Ús dels possessius àtons (GIEC § 16.5.1; GBU § 14.1 R6)

En l'actualitat, els possessius àtons tenen un ús molt restringit. Formen sintagma nominal amb uns quants noms de parentiu, especialment els que indiquen relacions ascendents (*pare, mare, tia*) i menys freqüentment si es refereixen a altres relacions de parentiu (*germana, cosí, nebot*). Les formes del plural (*mos pares, tes filles, ses germanes*) poden ser considerades residuals. En tots aquests casos és igualment possible, i fins i tot més general, l'ús dels possessius tòpics precedits de l'article.

ma mare, ton pare, ta tia, ses nebodes, ta cosina (i també *la meva mare, el teu pare, la teva tia, les seves nebodes, la teva cosina*)

A més, els possessius àtons de tercera persona (i de segona de cortesia) s'empren en fórmules protocol·làries, sense que se'n desprengui cap interpretació de possessió o pertinença.

ses majestats els Reis de l'Orient, Sa Santedat, ses senyories

També apareixen en alguns parlars amb el nom *casa* i en l'expressió temporal negativa *en ma/ta/sa vida*. I es conserven encara en alguna dita.

Vine a ma casa

En sa vida no havia treballat tan intensament

Cada terra fa sa guerra

Actualment, el possessiu àton ja no acompanya els noms que designen parts del cos o que hi estan relacionats. Per això, resulten arcaïtzants algunes expressions, que han tingut un cert ús literari, sobretot en el llenguatge poètic.

ses galtes vermelles, tos ulls, mon cor, ton bes angelical

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 58 (p. 57)

PEOLC - *Morfologia*, § 1.4 (p. 20)

4.3.6.2. El possessiu fort prenominal en sintagmes indefinits en gironí i en altres parlars centrals (GIEC § 16.5.2d)

En general, els sintagmes indefinits porten el possessiu postnominal, tot i que hi ha en aquest punt clares diferències entre parlars. Així, en gironí i en altres parlars centrals tant és possible *un amic meu* com *un meu amic*. El possessiu prenominal també es troba amb determinats quantificadors indefinits. En aquestes construccions, el nom del sintagma nominal ha de ser un terme de parentiu o que designi relació de veïnatge, d'amistat, professional, etc.

un meu amic, cap meu alumne, algun meu parent llunyà, un seu cunyat, unes meves veïnes, una meva col·laboradora

Cal notar que els sintagmes nominals amb article indefinit i possessiu prenominal reben una interpretació específica, com prova que puguin aparèixer amb una oració de relatiu en mode indicatiu, però no en subjuntiu.

Telefonaré a una seva amiga que sap on treballen

4.3.6.3. Ús del possessiu en sintagmes preposicionals

Darrere d'una preposició o d'una locució prepositiva, el possessiu alterna amb el pronom personal precedit de la preposició *de*.

La bèstia que portem dins {nostre / de nosaltres}

Vull estar prop {teu / de tu}

No et posis davant seu/d'ella

També és possible aquesta alternança en locucions prepositives que contenen un nom, com ara *a càrrec de*, *a costa de*, *en lloc de*, *a despeses de* o *a risc de*.

Compra-ho a càrrec seu/d'ell

Li donaré records de part seva/d'ell

Tots volien viure a costa {nostra / de nosaltres}

Però la presència del possessiu en aquests sintagmes no és pas general. No es dona amb les preposicions *lluny* o *arran*.

Es troben lluny de mi (i no Es troben lluny meu)

Són arran d'ells (i no Són arran seu)

a) Ús del pronom fort precedit de *de* en comptes del possessiu en sintagmes preposicionals en valencià (GIEC §§ 16.5.2.4 i 19.2.1.1d; GBU § 14.2 R2)

Amb les preposicions intransitives, en lloc del possessiu és igualment possible l'ús del pronom personal precedit de la preposició *de* i aquesta opció és la més habitual en els parlars valencians.

Hem tret la bèstia que portem dins de nosaltres

Vull estar prop de tu

No et posis davant d'ella

b) Ús del possessiu en masculí o en femení amb les locucions *a la vora* i *en contra* (GIEC § 16.5.2.4; GBU § 14.2 R4)

En el cas de *davant* i *darrere*, quan són emprats en les locucions *al davant* i *al darrere*, poden dur el possessiu després de l'article: *al meu davant*, *al seu darrere*. Passa el mateix en les locucions *a la vora*, *al voltant* o *al costat*: *a la vora meva* (o *meu*) / *a la meva vora*, *al voltant teu* / *al teu voltant*, *al costat nostre* / *al nostre costat*. Amb *a la vora*, el possessiu adopta el femení quan va després de l'article i pot adoptar tant el masculí com el femení quan va després de *vora*.

Queda't a la seva vora
Queda't a la vora seu/seva

Altres locucions no locatives admeten com a complement un pronom possessiu que concorda amb el nom contingut en la locució, com amb *a favor* o *de part*, o que pot concordar-hi o no, com amb *en contra*.

Ha parlat a favor seu
Està de part vostra
No declararà en contra teu/teva

4.3.6.4. Ús dels possessius tònic en els complements dels verbs de creació en construccions atributives en baleàric i en gironí (GIEC §§ 16.5.2.4 i 23.2.2d; GEIEC § 11.3.3c; GBU § 14.3)

Les formes del possessiu tònic poden representar el complement adjunt que expressa l'agent en determinades oracions passives principalment en els parlars baleàrics i en gironí. Aquestes construccions duen verbs de creació (*brodar*, *cosir*, *fer*, *escriure*, *pintar*) i tenen un sentit atributiu.

Aquelles tovalles eren brodades meves ('per mi')
Això és fet nostre ('per nosaltres')

Els possessius de tercera persona poden alternar amb un pronom tònic precedit de la preposició *de*.

El dibuix és fet seu (i també *...d'ell/d'ella/d'ells/d'elles*)

Representant l'experimentador, el possessiu també apareix amb el participi del verb *conèixer* i alterna amb el pronom personal tònic quan és de tercera persona. Aquesta construcció té una major extensió territorial que l'anterior.

El senyor Pi era conegut seu/d'ells/d'elles

4.3.6.5. Absència de possessiu i altres vies per a expressar la possessió o la pertinença

Els possessius no són els únics elements que poden expressar possessió ni són sempre necessaris o possibles en contextos en què es vol expressar possessió o pertinença. En alguns casos, la presència del possessiu no és acceptable o es vincula a contextos molt específics. Es prescindeix del possessiu en contextos en què el nom que designa l'element posseït és de possessió inalienable i expressa una relació inherent de pertinença.

a) Amb noms que designen parts del cos (GIEC §§ 16.5.3, 16.5.3a i 16.5.3b; GEIEC § 11.3.4a; GBU § 14.3 R1)

Els noms que designen parts del cos, com ara *cama*, *cap*, *cor*, *front*, *nas*, *dit*, però també *suor*, *sang*, *ànim*, *tarannà*, *caràcter* o *vida*, prescindeixen del possessiu en

diferents contextos. No l'admeten quan designen una part del cos que es pot moure voluntàriament i constitueixen el complement directe d'un verb agentiu que expressa l'acció que el subjecte fa amb la part del cos designada (*acotar, alçar, girar, moure, obrir, tancar*).

*El soldat va arronsar **les espatlles**, va acotar **el cap**, va aclucar **els ulls**
i va cloure **els punys**
L'hostaler va arrufar **el nas**
Serrava **les dents** de l'esforç que feia
Aquest gos sempre remena **la cua***

Tampoc no hi apareix el possessiu quan el verb expressa possessió, pèrdua o recuperació de possessió, el subjecte és un sintagma nominal que designa el tot (o posseïdor) i el complement directe està format per un nom que designa una part del cos (o una propietat de l'individu en sentit ampli, també en sentit metafòric).

*La Gal·la té **la cara** ben rodona
Aleshores ells portaven **els cabells** curts
Va perdre **la raó**
Hi deixarem **la pell**
Finalment has recuperat **el seny**
Aquesta tradició té **les arrels** en la Renaixença (en un sentit metafòric)*

D'altra banda, en aquest mateix context sintàctic, els noms d'objectes personals (o activitats pròpies de les persones) poden anar acompanyats del possessiu o prescindir-ne, que és la solució no marcada.

*La Gal·la té **les joguines** ben endreçades (i també ...**les seves joguines** ben endreçades)
Va perdre **la cartera** (i també ...**la seva cartera**)
Vam renovar **la targeta** (i també ...**la nostra targeta**)
Ho farem quan l'August hagi acabat **la feina** i tu **les vacances** (i també ...**la seva feina** i tu **les teves vacances**)*

Els noms que designen parts del cos no van amb possessiu, però demanen la presència d'un pronom de datiu en certs contextos: quan es fa referència a un moviment que no es fa amb la part del cos expressada pel complement directe, quan la part del cos designada correspon a un posseïdor altre que el subjecte i quan el sintagma nominal que designa la part del cos fa de subjecte. En aquest darrer cas, el moviment expressat pel verb s'interpreta com un moviment involuntari.

*Èdip **es** va treure **els ulls** amb **els dits**
El soldat **li** va alçar **els braços**
Els ulls se'm tanquen
El cor **li** batega de pressa*

Amb tot, es pot usar el possessiu si el nom que designa una part del cos porta un modificador que en prediqui una qualitat.

Vas estirar les teves cames llargues i ben tornejades
Va acostar-me els seus llavis molsuts

La presència del possessiu no és necessària en un adjunt de mitjà o instrument que contingui un nom de possessió inalienable, però és possible si hi ha voluntat emfatitzadora, i aleshores fins i tot es pot reforçar amb l'adjectiu *propí*.

Dibuixa amb la boca
El va matar amb les seves pròpies mans

b) Amb noms que designen objectes de l'esfera personal (GIEC § 16.5.3b; GEIEC § 11.3.4b; GBU § 14.3 R2)

Els noms que designen objectes de l'esfera personal, com peces de roba (*camisa, abric*), objectes, espais o màquines que fem servir (*ulleres, llit, habitació, cotxe*) i activitats habituals (*feina, vacances*), solen prescindir del possessiu. Tanmateix, tendeixen a mantenir-lo quan se'n vol remarcar el posseïdor enfront d'altres.

Sense possessiu:
Ja he trobat les ulleres
L'han fet fora de la feina

Amb possessiu:
Ja he trobat les meves ulleres, però no les teves
No sé si podrà continuar fent la seva feina

c) Amb noms de parentiu (GIEC § 16.5.3c; GEIEC § 11.3.4c; GBU § 14.3 R3)

Amb els noms de parentiu, que també són inherentment relacionals, es pot prescindir del possessiu sobretot si l'altre membre de la relació de parentiu està expressat en l'oració —per exemple, perquè n'és el subjecte— o bé si ja queda prou clar pel context pragmàtic.

La Laura acompanya el marit al futbol (cf. La Laura acompanya el seu marit al futbol)
Què fa la família? (cf. Què fa la teva família?)

En general, els noms de parentiu com *pare, mare, avi* o *pares* s'usen sense possessiu quan la relació possessiva és clara contextualment, com ara quan parlem en l'àmbit familiar.

Pregunta-ho al pare (si parlem, per exemple, amb un germà nostre)
Pregunta-ho al meu pare (si parlem, per exemple, amb un company)

Solen portar un possessiu altres noms com *germà, cosina* o *nebot*, que normalment en l'àmbit familiar són substituïts pels noms que tenen aquests parents.

Pregunta-ho a la meva germana
M'ho va dir la meva cosina

Pel que fa als noms *marit* (o *home*), *muller* (o *dona*), *fill*, *pares*, *família*, etc., en general, no cal que el possessiu expliciti l'individu amb qui s'estableix la relació de parentiu, ja que pot quedar sobreentès.

*Van atropellar en Ricard, però la (seva) dona no ho va saber fins l'endemà
Els xiquets hi van anar amb la (seva) família*

En aquest darrer exemple, l'absència del possessiu pot assegurar la interpretació segons la qual els xiquets hi van amb la seva pròpia família (i no pas amb la d'un altre de qui s'ha parlat).

d) Amb entitats inanimades, amb noms que expressen una relació tot-part (GIEC § 16.5.3a; GEIEC § 11.3.4d)

L'absència del possessiu també es dona amb noms que expressen una relació tot-part, és a dir, una relació de possessió inalienable amb una entitat inanimada.

*Avui les botigues {tancaran la porta / abaixaran la persiana} una hora abans (i no ...{tancaran la seva porta / abaixaran la seva persiana})
He llogat aquesta bicicleta, però veig que els frens no van bé (i no ...però veig que els seus frens no van bé)*

En aquests exemples, la relació entre *porta*, *persiana* i *botigues*, en el primer, i entre *frens* i *bicicleta*, en el segon, és clara i no es marca amb un possessiu.

e) Amb entitats inanimades que són objecte de noms deverbals i de representació (GIEC § 16.5.3d; GEIEC § 11.3.4e; GBU § 14.3 R4 i R5)

L'ús del possessiu per a expressar l'objecte de noms deverbals i de representació pot resultar forçat. Així, en *La seva elecció va ser molt comentada*, el possessiu *seva* pot referir-se a un agent (la tria que algú va fer) o, d'una manera més forçada, a un pacient (la que es va fer d'algú). En casos d'entitats inanimades com ara un color, una marca o un tipus de vi, cal buscar alternatives a l'ús del possessiu.

És un vi massa car; {aquella elecció / l'elecció d'aquell vi / la tria que van fer} va ser molt comentada (i no ...la seva elecció va ser molt comentada)

Semblantment, amb el nom de representació *còpia*, el possessiu pot referir-se a una persona, però no a l'objecte, de manera que en *El retrat original i la seva còpia eren idèntics*, el possessiu pot referir-se a 'la còpia d'algú', però no es pot interpretar com 'la còpia del retrat'.

Quan l'antecedent és inanimat, és preferible no usar el possessiu si queda a prop, dins la mateixa oració. En lloc del possessiu, també es pot recórrer al pronom *en* o a altres solucions.

El mecànic, després de repassar el cotxe, ha dit que la reparació serà molt cara (preferible a ...la seva reparació serà molt cara)

Els arquitectes que van visitar el teatre cremat no {en recomanen la restauració / recomanen restaurar-lo} (preferible a ...no recomanen la seva restauració)

Malgrat això, hi ha contextos amb un antecedent inanimat en què només el possessiu és possible (i no pas el pronom *en*), com ara el títol d'una conferència o d'un estudi, però també en oracions completes. En aquests exemples, la coordinació de sintagmes afavoreix la presència del possessiu.

*«La balneoteràpia i la seva evolució»
«Les tècniques pictòriques del retaule del Conestable i la seva restauració»
Cal analitzar la documentació de l'ermita de Sant Mer i les característiques de la seva construcció*

4.3.6.6. Ús del possessiu al costat del pronom de datiu per a expressar possessió amb certs verbs de sentiment i estatus (GIEC §§ 18.4.2.2 i 18.4.2.2a; GBU § 14.4c)

Els pronoms de datiu poden ser emprats per a designar el posseïdor en una relació de possessió o pertinença, al costat dels possessius i també del pronom *en*. De fet, el pronom de datiu és el preferit a l'hora d'expressar la possessió inalienable.

*Et bull la sang
Si fumeu, li ploraran els ulls*

Els verbs de sentiment, com *voler*, *desitjar*, *odiar*, *admirar* o *envejar*, expressen el posseïdor amb un possessiu, excepte uns quants, com ara *admirar* i *envejar* (i en menor mesura *voler*), que també admeten el datiu.

*Desitja la teva ànima
Menyspreava el seu orgull
Envejo el teu caràcter / T'envejo el caràcter*

Notem, en canvi, que no és el mateix *Desitjo la seva sort* que *Li desitjo sort*, en què el datiu no és de possessió. Hi ha molt pocs verbs estatus que admeten el datiu de possessió a més del possessiu.

*Em coneix les manies / Coneix les meves manies
Li sé els secrets / Sé els seus secrets
Li reconec el traç / Reconec el seu traç*

4.3.6.7. Alternança del possessiu amb el pronom *en* representant un sintagma nominal humà en funció de complement del nom (GIEC § 18.6.3.2d; GBU § 17.5 R2)

La pronominalització d'un complement del nom amb *en* es veu afavorida pel caràcter inanimat del sintagma nominal substituït, especialment amb noms com ara

exemple, mostra, prova o cas: Te'n donaré un exemple; No en tenim gaires proves.
Amb tot, també és possible quan aquest sintagma nominal designa humans.

*Encara se'n conserven mapes (de l'Atlàntida / del segle XIV / d'Abraham
Cresques / d'aquell almirall)*

Sempre ens en quedarà el record (dels dies passats a Roma / de l'avi)

Així, en el primer exemple, *en* pot representar l'objecte o tema (*de l'Atlàntida*), l'època o procedència (*del segle XIV*), però també l'autor dels mapes (*d'Abraham Cresques*) o el posseïdor o usuari (*d'aquell almirall*). En el cas dels sintagmes nominals humans és més habitual l'ús del possessiu.

Sempre ens quedarà el seu record

Encara es conserven mapes seus

4.4. Els quantificadors nominals: aspectes funcionals

4.4.1. Els numerals

4.4.1.1. Ús de les formes *u* i *un* (GIEC § 17.2.1.3a; GEIEC § 12.3.1b)

Quan ens referim als nombres naturals, sovint són igualment possibles les formes *un* i *u*, per bé que és més habitual la forma *u* quan s'expressa el resultat d'una operació matemàtica i no hi ha el pronom *en*.

Amb *u* o *un*:

Dos per u/un (són) dos

Les apostes van tres a u/un

Han empatat a u/un

Amb *u*:

Quinze i setze fan trenta-u

Tres per set (són) vint-i-u

DIEC2: un² 1.2

4.4.1.2. Els modificadors de numerals que expressen aproximació

a) *Encara no* per a indicar aproximació a la baixa (GIEC §§ 17.2.1.2c i 17.2.4)

Podem expressar aproximació a la baixa amb el quantificador *menys* seguit de la preposició *de*, de la preposició *prop* seguida de *de* o de locucions adverbials com *a tot estirar* o *encara no*.

*Em va costar **encara no** cent dòlars*

Com els quantificadors numerals cardinals, els col·lectius que designen una quantitat alta (o no gaire baixa) també poden dur modificadors que expressen aproximació, com ara *prop de*, *encara no*, *si fa no fa* o *més/menys de*.

*Eren **encara no** una trentena*

b) L'expressió *i tants* (GIEC § 17.2.1.2c; OIEC § 4.4.2.2a)

Una manera d'indicar que la quantitat pot ser un xic superior a l'assenyalada pel

numeral és afegir-hi les expressions *i escaig*, *i tants* o *i pocs* (§ 1.3.3.9). Aquestes expressions s'usen amb valor cardinal darrere de numerals que expressen desenes, centenes o milers.

Encara queden noranta i tantes cartes per ensobrar
Aquests fets es van produir l'any mil cinc-cents i tants
El llibre té mil i tantes pàgines

 DIEC2: tant²

4.4.1.3. Ús dels numerals cardinals com a noms (GIEC § 17.2.1.3; GEIEC § 12.3.1; GBU § 18.4 R3)

Més enllà del seu ús com a quantificadors, els cardinals poden ser emprats també com a noms per a designar els nombres naturals i els números i les xifres corresponents. En aquest cas, presenten flexió.

El tres i el cinc són nombres imparells
Li han fet un descompte del 15 % (del quinze per cent)
Marqueu tot nombre primer altre que u
Calça el 35 (trenta-cinc)
De música ha tret un deu, però té un cinc d'anglès
Aquest número de telèfon té molts sisos

També poden usar-se en aposició amb altres noms per a designar altres entitats numerades, amb l'entitat explícita o implícita. Aquests noms prenen, en la majoria de contextos, la forma masculina dels cardinals, i en el cas de *un* adopta de vegades la forma *u*.

Agafa l'autobús 70 (setanta) (o Agafa el 70)
Som a la parada 63 del mercat
Gasta la talla 52 (cinquanta-dos) (o Gasta la 52)
Arribarem el dia 1 d'agost (u) (o Arribarem l'1 d'agost)
Va néixer l'any 1936 (o Va néixer el 1936)
Es va enriquir en els anys seixanta (o bé Es va enriquir en {els seixanta / la dècada dels (anys) seixanta})
Ens paguen el dia {u / vint-i-u / trenta-u} de maig

Així mateix, poden aparèixer precedits de l'article o altres especificadors i, com mostren els exemples anteriors, també poden estar en aposició al nom *número* o a un altre nom.

el número 3 (tres)
els números 1 i 2 (u i dos)
l'habitació 101 (cent u)
la pàgina 2 (dos, i no dues)

 El DIEC2 els registra amb la categoria d'adjectiu (excepte zero)

4.4.1.4. Ús d'alguns ordinals en -èsim amb valor indefinit

(GIEC § 17.2.5; GBU § 18.5 R2)

Hi ha alguns ordinals que presenten una segona forma. Entre els que tenen formes derivades en -è/-en(a), presenten variants amb el sufix -èsim/-èsim(a) els corresponents a les desenes (*vigèsim, trigèsim, etc.*), a cent (*centèsim*) i a mil, milió, bilió, etc. (*mil·lèsim, milionèsim, bilionèsim, etc.*). Aquests ordinals amb -èsim/-èsim(a) són d'ús poc freqüent (normalment es diu *el bicentenari* o *el segon centenari* i alternativament *el dos-centè centenari*, però no s'acostuma a dir *el dos-centèsim aniversari*) i els que s'usen més enllà del llenguatge especialitzat solen tenir un valor indefinit referit, en general, a quantitats molt elevades.

T'ho repeteixo per mil·lèsima/milionèsima vegada

Com en el cas dels derivats en -è/-en(a), segueixen les convencions gràfiques dels cardinals els múltiples de *mil·lèsim, milionèsim, bilionèsim, etc.*: *deu mil·lèsim, cent milionèsim, mil bilionèsim* (§ 1.3.3.10).

4.4.1.5. Ús dels numerals posposats als noms dels segles

i als noms propis de reis, prínceps regnants o emperadors i papes

En general, els numerals ordinals precedeixen el nom: *de primera qualitat, primers auxilis, en segon pla, en tercera persona del plural, un sisè sentit, el setè art, el desè any consecutiu*. Però apareixen posposats en els encapçalaments dels capítols o articles d'una obra o d'un document legal: *capítol sisè, article vintè, disposició primera*. També apareixen posposats en els noms dels segles i els noms propis de reis, prínceps regnants o emperadors i papes, en què es representen en xifres romanes.

a) Entre un i deu (GIEC § 17.2.5; GEIEC § 12.3.5; GBU § 18.5 R3)

Els ordinals de l'u al deu apareixen darrere dels noms dels segles (escrits en versaleta) i darrere de noms propis de reis, prínceps regnants o emperadors i papes.

Segles: *el segle I* (primer), *el segle III* (tercer)

Reis, prínceps regnants o emperadors: *Pere IV* (quart), *Enric VIII* (vuitè),
Ramon Berenguer IV (quart), *Maximilià I* (primer)

Papes: *Joan Pau II* (segon), *Alexandre VI* (sisè)

En exemples com els anteriors, l'ordinal posposat forma part de la denominació del segle, rei, etc., i contrasta amb l'ordinal anteposat, que estableix una posició circumstancial que pot variar segons el criteri d'ordenació adoptat.

El segle v és el primer segle d'aquest període que estudiarem

b) A partir d'onze (GIEC §§ 17.2.1.3d i 17.2.5; GBU § 18.4 R6)

En els casos en què l'ordinal va posposat, els noms corresponents als numerals cardinals poden substituir els ordinals a partir de l'onze.

el segle XIX (dinou), el segle XXI (vint-i-u)

Els noms de nombres a partir d'onze també poden aparèixer posposats a noms de reis, prínceps regnants o emperadors i papes com a part indestruïble del nom propi, representats en xifres romanes.

*Alfons XIII (tretze), Lluís XIV (catorze)
Benet XVI (setze), Joan XXIII (vint-i-tres)*

En aquest cas, els noms de nombres poden alternar amb els adjectius ordinals, especialment els que no estan formats per la combinació de diferents numerals, que solen substituir-los en els primers llocs de la sèrie.

*Jaume I (primer), Pau VI (sisè)
el segle XXI (vint-i-u, i no pas vint-i-unè)*

 PEOLC - Morfologia, § 1.6.2 (p. 21)

4.4.1.6. Alternança dels ordinals més baixos amb els cardinals (GIEC § 17.2.5)

En els casos en què l'ordinal va posposat, els noms corresponents als numerals cardinals poden substituir els ordinals a partir de l'onze: *el segle XIX (dinou), Lluís XIV (catorze), Benet XVI (setze)* (§ 4.4.1.5b). Els ordinals més baixos també poden alternar amb els cardinals en alguns casos.

Amb ordinal o cardinal: *capítol sisè/sis, segle setè/set*
Amb cardinal: *segle vint-i-u (segle XXI; i no segle vint-i-unè)*

4.4.1.7. Ús de l'ordinal davant del nom en sintagmes nominals que expressen un esdeveniment (GIEC § 17.2.5)

En sintagmes nominals que expressen un esdeveniment, l'ordinal va davant del nom.

*Segona Guerra Mundial
XII Pujada al Montcabrer (dotzena)
XXX Fira de l'All (trentena, trigèsima)
VI Simposi d'Ecologia Microbiana (sisè)*

4.4.1.8. Ús de mig davant de topònims (GIEC § 17.2.2d)

Se sol emprar *mig* com a forma invariable davant de noms geogràfics per a referir-se a l'extensió espacial o a la població: *mig Lleida, mig Balears, mig Àfrica*. Amb topònims que duen article femení singular, s'empra *mitja* si se suprimeix l'article.

mitja Bisbal, mitja Barceloneta

Tanmateix, hi ha topònims que no admeten la supressió de l'article. Si l'article dels topònims que en porten es manté, se sol recórrer a *la meitat*.

la meitat de les Borges Blanques, la meitat del Saler, la meitat de la Bisbal

 DIEC2: mig³ 1.2

4.4.1.9. Ús de *mitjan* amb noms que designen un espai o un procés (GIEC §§ 17.2.2*d* i 19.9.3.2*b*)

Amb el significat de 'cap a la meitat, al mig', hi ha *mitjan*, que es troba sobretot en sintagmes preposicionals que tenen com a complement sintagmes nominals amb noms que denoten un període de temps: *A mitjan setmana li faré una visita; De mitjan tarda endavant es tancava al despatx; Des de mitjan hivern que visc a París; Va estar-s'hi de Nadal fins a mitjan febrer; Va viure al Marroc entre mitjan segle XVIII i començament del XIX.* Més excepcionalment, apareix sense preposició: *Mitjan setembre és una època ideal per a visitar aquesta comarca.* Amb el significat de 'cap a la meitat, al mig' també s'usa *mitjan* amb noms que no denoten temps, però que l'impliquen, com ara noms que designen una ruta o superfície (*a mitjan camí, des de mitjan escala*) o un procés (*a mitjan dinar, a mitjan processó*).

*Hi ha un ramal a mitjan camí que porta a Sant Llorenç
A mitjan viatge em vaig trobar més bé
S'ha aixecat a mitjan dinar i se n'ha anat*

 DIEC2: a mitjan

4.4.2. Els quantitatius

4.4.2.1. Ús de la preposició *de* entre certs quantitatius i el nom quantificat (GIEC § 17.3*c*; GBU § 19,1 R2)

- La presència de la preposició *de* enllaçant el nom quantificat amb els quantitatius *poc, molt, bastant, prou, força, tant* i *quant* és més habitual en baleàric i en valencià que en els altres parlars. En baleàric la trobem en qualsevol gènere i nombre amb els quantificadors *molt, tant* i *bastant*, però no amb *poc*.

Amb la preposició *de*: *molt de pa, moltes de dones, bastants de plats, tants de problemes*

Sense la preposició *de*: *poc vi*

- En valencià és habitual en masculí singular.

Amb la preposició *de*: *prou de moviment, tant de temps, quant de pa, molt de peix, poc de vi*

Sense la preposició *de*: *moltes dones, bastants plats, tants problemes*

 PEOLC - *Morfologia*, § 1.5 (p. 20)

4.4.2.2. Ús no acceptable del nom *quantitat* tot sol com a quantificador (GIEC § 17.3.1i)

El nom *quantitat* pot expressar quantificació quantitativa (*una gran quantitat de menjar* 'molt de menjar') i també forma part de l'expressió quantitativa *en quantitat*, però tot sol no pot actuar com a quantificador.

Tenim una gran quantitat de menjar (i no *Tenim quantitat de menjar*)

N'hi havia en quantitat (i no *N'hi havia quantitat*)

4.4.2.3. Ús del quantificador *cap* en comptes de *gens* amb alguns noms no comptables (GIEC §§ 17.3.2 i 17.4.2; GBU § 20.3 R3)

Gens alterna amb *cap mena* o simplement amb *cap*, quantificador de polaritat en principi reservat a noms comptables, davant de certs noms no comptables, com *importància*, *cas* (en *fer cas de* o *fer-ne cas*), *valor*, *mal*, *bé*, *culpa*, *gràcia* (en *fer gràcia* o *tenir gràcia*) o *interès*. En aquests casos, *cap* equival a 'cap mena/tipus de'.

No et faré cap mal

Ell no en tenia cap culpa ('cap mena de culpa')

Això no li farà cap gràcia ('cap mena de gràcia')

No sembla que hi tinguin cap interès

4.4.2.4. Ús de *determinat* (GIEC § 17.4.1b)

a) Com a quantificador indefinit, encapçalant un sintagma nominal

Semblantment a *cert*, *determinat* es comporta com un quantificador indefinit quan va en plural encapçalant un sintagma nominal o bé davant del nom *gent*.

L'impost va adreçat a determinades persones

Determinats moviments promouen profunds canvis socials

Hi ha determinada gent molt desaprensiva

b) Com a adjectiu, per a especificar el referent

Quan va acompanyat d'article o apareix darrere del nom, la seva funció és la d'un adjectiu que col·labora a especificar el referent.

Ens han demanat una determinada feina

Ens han demanat unes feines determinades

4.4.2.5. Ús no acceptable del pronom indefinit *res* en comptes del quantitatiu *gens* (GBU § 20.3 R1)

No és acceptable substituir l'adverbi *gens* pel pronom indefinit *res*. En aquells contextos en què poden alternar, tenen significats diferents.

No treballa gens (i no *No treballa res*)
No pesa gens ('No té pes', 'Pesa molt poc')
No pesa res ('No pesa cap cosa')

4.4.3. Els indefinits

4.4.3.1. Ús de l'indefinit *d'altres* al costat de *altres* (GIEC §§ 17.4.3.1b, 17.4.3.1c i 17.4.3.1d; GEIEC § 12.5.1d; GBU § 20.2c)

Com a quantificador, *altre* afegeix al sentit existencial un valor additiu, equivalent a *més*. Pot especificar un nom tot sol o bé precedit d'article indefinit, de numeral cardinal i d'un altre indefinit o d'un quantitatiu. En determinats casos, l'indefinit *altre* pot anar precedit de la preposició partitiva *de* (*d'altres*).

a) En funció de subjecte, en posició preverbal

Un sintagma nominal indefinit encapçalat per *un altre* pot introduir un subjecte preverbal i en plural poden fer-ho tant *uns altres* com *altres* o *d'altres*. Així mateix, aquestes tres opcions són igualment possibles quan el nom i els complements del sintagma que fa de subjecte són el·líptics.

Aquest economista britànic ho defensa i {uns altres / altres / d'altres} experts europeus també ('i hi ha més experts europeus que també ho defensen')

Aquest economista britànic ho defensa i {uns altres / altres / d'altres} també

b) En funció de complement directe amb el nom explícit

També trobem *un altre*, *uns altres*, *altres* o *d'altres* com a complement directe amb el nom explícit.

Ha construït {uns altres / altres / d'altres} edificis a més de simples blocs de pisos ('Ha construït més edificis que simples blocs de pisos')

Encara serem a temps a presentar {unes altres / altres / d'altres} al·legacions

c) En funció de complement directe o de subjecte de verb inacusatiu amb el nom representat per *en*

En posició de complement directe o de subjecte de verb inacusatiu amb el nom representat per *en*, hi pot haver *uns altres* i *d'altres* (però no *altres*).

Aquestes camises em van bé, però ensenyeu-me'n {unes altres / d'altres} ('ensenyeu-me'n més')

De camises d'estiu, aviat ens n'arribaran {unes altres / d'altres}

4.4.3.2. Ús del quantificador *algun* en singular quan no té valor específic en comptes de l'article indefinit *un* (GIEC § 17.4.1a; GEIEC § 12.5.1a)

El quantificador *algun*, malgrat tenir un significat proper al de l'article indefinit *un* i aparèixer com aquest amb noms comptables, presenta una distribució sintàctica diferent. Tot i que *algun* i *un* poden alternar en determinats contextos (*Un/algun dia tot això serà vostre*), *algun*, en singular, sol ser preferible a *un* quan té un valor no específic i no es fa referència necessàriament a una única entitat.

L'ajudarà algun conegut seu (cf. *L'ajudarà un conegut seu*)

Potser he dit algun disbarat (cf. *Potser he dit un disbarat*)

Notem que, mentre que en els exemples anteriors el sintagma nominal amb *algun* pot designar una o més entitats, quan utilitzem l'article indefinit *un* queda descartat que hi pugui haver més d'una entitat designada. Així, sol aparèixer amb el significat de 'almenys un element' en oracions que expressen situacions encara- des al futur o habituals, en construccions condicionals, en oracions interrogatives o en oracions amb adverbis modals.

Em sembla que s'hi pot trobar alguna dada interessant (situació encarada al futur)

Quan escriu en portuguès, fa alguna falta de tant en tant (situació habitual)

Si en teniu alguna notícia més, ja m'ho direu (construcció condicional)

Tenim alguna taronja per a postres? (oració interrogativa)

Potser han perdut alguna carta (oració amb adverbi modal)

4.4.3.3. Ús del quantificador indefinit *cert* (GIEC § 17.4.1b)

a) Expressant quantitat en oracions afirmatives i amb noms comptables en plural

Cert pot expressar quantitat en oracions afirmatives i amb noms comptables en plural.

Van sorgir certes crítiques ('un cert nombre de crítiques')

Hi havia certes restriccions ('una certa quantitat de restriccions')

b) Sense article indefinit, amb valor relativitzador

Quan *cert* va amb l'article indefinit (*una certa dificultat*, *un cert aire de grandesa*) s'obté una interpretació de grau baix indeterminat, que aporta un valor relativitzador (semblant a *una relativa dificultat*) i aquesta interpretació també es pot obtenir sense l'article.

Els teus dibuixos tenen (una) certa gràcia

Hi haurem de donar (una) certa importància

4.4.3.4. Ús de la locució *de no res* ('insignificant') (GIEC § 17.4.2)

A més del pronom *res*, hi ha la locució *no res*, amb una distribució sintàctica limitada, que és pròxima a l'expressió *qualsevol nimietat* (**No res** el preocupa; Et preocupes per **no res**) i forma part d'expressions com *de no res* 'insignificant' o *en un (tres i) no res* 'en un instant'.

Hi tenim una caseta de no res

4.4.3.5. Ús de l'indefinit *cap* amb la preposició d'enllaç *de* en parlars valencians (GIEC § 17.4.2)

- En parlars valencians, la preposició *de* pot fer d'enllaç entre l'indefinit *cap* i el nom que especifica.

Es va curar sense cap de problema

4.4.3.6. Ús del quantificador *cada* encapçalant una construcció consecutiva (GIEC §§ 17.5.2 i 28.9.1c)

Si es busca expressivitat, el quantificador *cada* es pot fer servir amb un sentit ponderatiu en construccions consecutives.

Dius cada cosa que fa feredat

Trobes cada beneit pel món que te'n faries creus

Hi ha cada accident que sembla absurd i tot

4.4.3.7. Ús del quantificador *tot* precedint un cardinal en alguns parlars (GIEC § 17.5.3a; GEIEC § 12.5.2a; GBU §§ 20.4c i 20.4 R5)

- Els sintagmes nominals amb un cardinal i un nom precedits de *tot(e)s*, com **tots dos productes**, **totes vint exportacions**, **tots tres lleidatans**, etc., tenen un sentit de grup o totalitat que no necessàriament expressen els sintagmes **els dos productes**, **les vint exportacions**, **els tres lleidatans**, etc. La construcció «*tot(e)s* + cardinal» no és pròpia de tots els parlars. Quan el nom i els seus complements queden sobreentesos, els parlars que tenen aquests dos tipus de construccions formen el sintagma amb «*tot(e)s* + cardinal». En canvi, quan només queda sobreentès el nom, però no el seu complement, s'usa la construcció amb l'article definit:

Amb el nom i els seus complement sobreentesos:

Prendran la paraula tots dos ('els dos candidats')

Vindran totes vuit ('les vuit cosines')

Només amb el nom sobreentès:

Prendran la paraula els dos {del partit radical / més actius}

4.5. El verb: el temps, l'aspecte i el mode

4.5.1. El present d'indicatiu

4.5.1.1. Ús del present d'indicatiu per a referir-se a situacions irrealis de passat (GIEC § 24.4.1d; GBU § 27.2 R2)

⇕ Col·loquialment, el present es pot emprar per a referir-se a situacions anteriors a l'acte de parla que finalment no es van produir, és a dir, situacions irrealis de passat. En aquest context, el verb en present apareix modificat per l'adverbi *quasi* o *gairebé* o s'integra en l'apòdosi d'una condicional.

*L'altre dia va tenir un accident anant en bicicleta i gairebé **es mata***
(*'estigué a punt de matar-se'*)

*Si no hagués estat per ell, **tenim** un problema* (*'hauríem tingut un problema'*)

*Si no m'ho arribes a dir, **me n'oblido*** (*'me n'hauria oblidat'*)

4.5.2. Els temps verbals de passat

4.5.2.1. Ús de l'imperfet narratiu (GIEC § 24.4.4c; GEIEC § 20.5.2c)

⇕ L'imperfet narratiu té un valor perfectiu i equival, per tant, al passat, simple o perifràstic. Aquest ús apareix fonamentalment en textos escrits en què es descriu un fet recreant-lo o emfatitzant-lo.

*Dos dies després **esclatava** el conflicte bèl·lic*

*Sis anys més tard **signaven** la pau els estats implicats*

*El dimarts 18 de juny de 1907, Enric Prat de la Riba **creava** l'Institut d'Estudis Catalans*

4.5.2.2. Ús de l'imperfet d'indicatiu en els jocs infantils (GIEC § 24.4.4f)

⇕ L'imperfet dels jocs infantils s'usa en la parla dels infants, fonamentalment amb verbs estatus (*estar*, *tenir*, *viure*), per a distribuir els papers del joc o establir l'escenari imaginari en què es desenvolupa.

Jo era el pare i tu la mare, i vivíem en una casa molt gran

4.5.2.3. Ús del passat simple (GIEC § 24.4.2; GEIEC § 20.5.2a; GBU § 27.3 R1)

El passat d'indicatiu té en català dues formes diferents: una de simple (*cantà*) i una altra de perifràstica (*va cantar*) amb l'auxiliar *va* seguit d'infinitiu. La forma perifràstica és la d'ús més general, mentre que la forma simple es manté oralment en alguns parlars valencians (sobretot a l'Horta de València, el Baix Vinalopó i Guardamar), en mallorquí i en eivissenc. Però en els registres formals, en la llengua escrita, especialment en seqüències narratives, la forma simple (*cantà*) manté un ús important, excepte en la persona 1 (*cantí*), que és percebuda com a antiga o dialectal fora dels parlars esmentats (§ 3.5.2.4).

En els registres formals, a més, no és estrany que les formes simples i les perifràstiques presentin una certa variació estilística, sobretot en obres narratives.

*El pintor va néixer a París, però als divuit anys es traslladà a Lió,
on visqué fins als vint-i-cinc*

*Seguint les normes socials del moment, la vídua va portar dol rigorós
durant dos anys i, passat aquest temps, es casà amb el germà
del difunt*

4.5.3. Els temps verbals de futur

4.5.3.1. Ús del futur amb valor imperatiu

a) En el llenguatge jurídic (GIEC § 24.4.7a; GBU § 27.4 R2)

Juntament amb el valor de posterioritat, els temps de futur poden tenir un matis imperatiu, és a dir, d'instrucció o de petició: *Honraràs pare i mare; Ara te n'aniràs a casa i demanaràs disculpes a l'àvia*. En el llenguatge jurídic, però, se sol limitar aquest ús del futur a favor del temps de present o d'una perífrasi d'obligació per a evitar interpretacions que possibilitin l'ajornament del compliment de la norma o per a defugir l'ambigüitat entre obligació i possibilitat.

*El centre d'informàtica {proveeix / ha de proveir} els usuaris de la
universitat de serveis informàtics i de telecomunicacions (cf. El centre
d'informàtica proveirà..., interpretable com a obligació o com a
possibilitat futura)*

b) En parlars nord-occidentals (GIEC § 24.4.7a)

En parlars nord-occidentals, el futur pot emprar-se col·loquialment amb un valor plenament imperatiu. I si l'oració conté un pronom feble, aquest apareix darrere del verb, com ocorre amb l'imperatiu (§ 3.4.5.2).

Pensaràs-hi, d'acord? (equivalent a Pensa-hi, d'acord?)

4.5.3.2. Ús del futur amb valor de probabilitat (GIEC § 24.4.7e; GEIEC §§ 20.5.3a i 20.5.3b; GBU § 27.4 R5)

↕ L'ús del futur per a expressar probabilitat, que es pot trobar en la llengua antiga i que per motius diversos (valors específics del verb *deure* en els parlars valencians —§ 4.6.2.3—, interferència lingüística, etc.) tendeix a estendre's en els registres informals, no és acceptable en els registres formals. Ens referim a aquells valors del futur que exclouin la referència a una situació futura (com és el cas de les oracions declaratives parafrasejables amb *potser* seguit del verb en present). Per a aquests casos, la llengua té diversos recursos, com ara els verbs modals (*deure* i *poder*) o els adverbis de probabilitat o possibilitat.

Veig que badalla: {deu tenir / potser té} gana (i no Veig que badalla: tindrà gana)

↕ Passa semblantment amb el futur perfet. No és acceptable en els registres formals si la pressuposició es refereix a un fet passat. També aquí la llengua recorre als verbs modals i a adverbis de modalitat.

*Potser l'han renyat, que està tan moix (i no L'hauran renyat...)
L'avió deu haver arribat fa poc, perquè ja surten les maletes (i no L'avió haurà arribat fa poc,...)*

4.5.3.3. Ús del futur amb valor concessiu (GIEC § 24.4.7f; GEIEC § 20.5.3a)

↕ Un ús modal del futur que apareix en els registres informals i que és una variant del futur de probabilitat és el futur amb sentit concessiu, el qual s'usa per a refutar parcialment l'enunciat de l'interlocutor. En els registres formals no és acceptable aquest ús i s'opta per altres recursos, com ara els verbs *deure* o *poder* i els adverbis que expressen possibilitat o probabilitat.

*Deu/Pot tenir molts diners, però viu com un miserable (i no Tindrà molts diners, però viu com un miserable)
Tu potser no ho has fet, però ho has permès (i no Tu no ho hauràs fet, però ho has permès)*

4.5.3.4. Ús del futur amb valor d'incertesa en alguns parlars (GIEC § 24.4.7d)

 Amb una extensió variable segons els parlars, l'ús del futur té un valor d'incertesa que es dona en oracions interrogatives que expressen un dubte que s'ha de veure aclarit ulteriorment. Aquest valor també es pot expressar mitjançant verbs modals en present o simplement amb el present sense cap auxiliar modal.

*Què serà, això que dibuixa? (i també Què {pot ser / és}, això que dibuixa?)
No sé què voldrà, que et crida amb tanta insistència (i també No sé què {deu voler / vol}, que et crida amb tanta insistència)*

4.5.4. El condicional

4.5.4.1. Ús no acceptable del condicional en els contextos sintàctics que impliquen certesa (GIEC § 24.4.8c; GBU § 27.5 R1)

No és acceptable el condicional, en comptes del present, en els contextos sintàctics que impliquen certesa.

El diagnòstic indica que la lesió és greu (i no ...que la lesió seria greu)

L'atestat confirma que ell és el responsable de l'accident (i no ...que ell seria el responsable de l'accident)

Les proves mostren que l'acusat menteix (i no ...que l'acusat mentiria)

4.5.4.2. Ús del condicional perfet per a presentar informacions no contrastades en el llenguatge periodístic (GIEC § 24.4.8c; GEIEC § 20.5.4b; GBU § 27.5 R4)

El valor d'atenuació o de font indirecta del condicional perfet s'utilitza en casos com *D'acord amb els postulats d'aquest autor, el debat científic s'hauria desviat de la qüestió central*. El llenguatge periodístic sol recórrer a aquest condicional per a presentar informacions no contrastades. Tanmateix, amb aquest valor, moltes vegades resulta més natural combinar el condicional amb el verb modal *poder*. I també es pot recórrer a altres recursos, com ara la citació d'una font concreta o l'ús del verb *semblar*.

Amb condicional perfet:

Per les informacions que ens arriben, la bomba hauria causat la mort de trenta civils

El foc s'hauria originat per una burilla mal apagada

Un cotxe avariat hauria causat retencions a la ronda

Amb construccions alternatives:

Per les informacions que ens arriben, la bomba podria haver causat la mort de trenta civils

Segons els bombers, el foc (potser) s'ha originat per una burilla mal apagada

Sembla que un cotxe avariat causa retencions a la ronda

4.5.4.3. Ús del condicional amb valor d'incertesa, de probabilitat o amb valor concessiu (GIEC § 24.4.8d; GBU § 27.5 R2 i R3)

Com el futur (§ 4.5.3.4), en els registres informals, el condicional s'usa a vegades amb el valor d'incertesa, de probabilitat o de concessivitat. Amb un valor d'incertesa apareix en oracions interrogatives associat sovint als verbs modals *poder* i *deure*. En aquests casos, en els registres formals és preferible usar aquests verbs modals prescindint del condicional.

*Mentre anava cap a la porta es preguntava qui **podia trucar** a aquelles hores (preferible a ...qui {**trucaria** / **podria trucar**} a aquelles hores)
Qui **devia ser** a aquelles hores? (preferible a Qui {**seria** / **deuria ser**} a aquelles hores?)*

El condicional simple pot expressar un valor de probabilitat o de conjectura. Tanmateix, en els registres formals és preferible expressar aquests valors recorrent a verbs modals (*deure* i *poder*) o els adverbis de modalitat, que són el recurs propi dels registres formals. La perífrasi amb *deure*, o amb *poder*, de fet, és el recurs més habitual per a expressar la concessivitat.

*Quina trencadissa! **Devien/Degueren ser** els incontrolats del club La Lluna (preferible a ...**Serien** els incontrolats del club La Lluna)
{**Potser era** / **Podia ser** / **Devia ser**} molt llest, però no ho demostrava (preferible a **Seria** molt llest...)*

4.5.5. Els temps verbals de subjuntiu

4.5.5.1. Ús no acceptable del subjuntiu en les oracions encapçalades per adverbis o locucions adverbials de dubte o d'incertesa (GIEC § 24.7.4; GEIEC § 20.4b)

Cal tenir en compte que no és acceptable l'ús del subjuntiu en oracions encapçalades per adverbis o locucions adverbials amb valors modals de dubte o incertesa com ara *potser*, *possiblement*, *tal vegada*, *tal volta* o *per ventura*. D'acord amb l'ús tradicional i més general en l'actualitat, en aquests casos s'empra el mode indicatiu, amb un temps de present, passat o futur segons la referència temporal.

*Potser **es tracta** d'un malentès (i no Potser **es tracti** d'un malentès)
Possiblement **vindran** demà a sopar (i no Possiblement **vinguin** demà a sopar)
Tal vegada **han actuat** amb una mica de precipitació (i no Tal vegada **hagin actuat** amb una mica de precipitació)*

4.5.5.2. Ús del subjuntiu amb l'expressió *potser que* en els parlars del Principat de Catalunya (GIEC § 24.7.4; GEIEC § 20.4b; GBU § 27.1 R2)

El subjuntiu s'usa en les oracions encapçalades per l'expressió *potser que*, formada a partir de la lexicalització de la seqüència *pot ser que* i emprada en parlars del Principat de Catalunya per a atenuar un suggeriment, una ordre o una prohibició.

*Potser **que** ho deixi per a un altre moment
Potser **que** anéssim cap allí
Potser **que** no parlessis amb ell d'aquesta qüestió*

L'expressió *potser que* és una construcció fixada diferent del predicat *pot ser* seguit de *que*. Tan sols aquest darrer es pot parafrasejar per 'és possible que' i ad-

met que el primer verb aparegui en un temps verbal diferent o que s'intercalin elements entre els dos verbs.

Pot ser que no em concedeixin la beca

Podria molt ben ser que no em concedissin la beca

4.5.5.3. Ús del subjuntiu i de l'indicatiu (en futur o condicional) en les relatives lliures o semilliures (GIEC §§ 24.4.7 i 24.7.6; GEIEC § 20.5.3a; GBU § 27.4 R1)

L'ús de l'indicatiu i el subjuntiu és, en general, semblant en les oracions de relatiu lliures o semilliures, això és, en les relatives sense antecedent: *Els qui han/hagin acabat l'examen ja poden anar-se'n*. L'indicatiu assenyala que el sintagma és específic, i el subjuntiu, que és no específic. Aquestes relatives, tanmateix, presenten peculiaritats en contextos prospectius, en què la subordinada expressa una situació posterior al moment de l'acte de parla o a un altre moment de referència. Tot i el caràcter no específic de l'oració de relatiu, en aquest context són possibles tant l'indicatiu (en futur o condicional) com el subjuntiu, i en ambdós casos l'oració té el mateix significat. En la llengua antiga era general l'ús del futur i el condicional, però en la contemporània és més habitual l'ús del subjuntiu.

Els que treballaran/treballin seran recompensats

Va dir que els que treballarien/treballessin serien recompensats

Les dues possibilitats es retroben en les relatives introduïdes pels adverbis *on*, *com* i *quan* (o per altres nexes temporals, com *tan bon punt*, *així que* o *mentre*).

Aniran on voldran/vulguin

Ho farem com podrem/puguem

Quan arribareu/arribeu ja no quedarà dinar

Així que soparan/sopin tots, ens n'anirem

El futur simple té l'avantatge que evita l'ambigüitat temporal que es pot donar en les persones 4 i 5 del present de subjuntiu.

Quan entrarem nosaltres, sortiu vosaltres (en comptes de *Quan entrem nosaltres, sortiu vosaltres*, interpretable com a indicatiu o com a subjuntiu)

Els qui treballareu sereu recompensats (en comptes de *Els qui treballau sereu recompensats*, interpretable com a indicatiu o com a subjuntiu)

D'una manera paral·lela a les subordinades amb *quan*, l'alternança també es pot donar en altres expressions temporals com ara les introduïdes per *a penes*, *així que*, *tan bon punt* o *mentre*.

Tan bon punt vindran/vinguin, els ho direm

Mentre serem/siguem fora, fes companyia a l'avi

4.5.5.4. Ús del passat perifràstic de subjuntiu en els registres formals (GIEC §§ 24.5 i 24.5.4; GEIEC § 20.6d; GBU § 27.6 R4)

El passat perifràstic de subjuntiu (*vagi/vaja cantar*) és una forma poc freqüent, pròpia dels registres formals. S'usa fonamentalment en subordinades substantives dependents de predicats que indiquen possibilitat, impossibilitat, dificultat o dubte, o bé que fan referència a estats emotius, sobretot quan es conjuguen en present. Té un ús limitat i, en general, aquest valor s'expressa per mitjà de l'imperfet de subjuntiu.

*No seria gens estrany que aquesta confusió **vagi circular** entre erudits d'aquell temps (i també ...que aquesta confusió **circulés** entre erudits d'aquell temps)*

*La davallada poblacional no s'explicaria ni suposant que els habitants d'aquesta zona **vagin emigrar** massivament (i també ...que els habitants d'aquesta zona **emigressin** massivament)*

*Ha confessat que l'afecta moltíssim que no el **vagin consultar** abans (i també ...que no el **consultessin** abans)*

Encara que en menor mesura, també s'empra en les construccions concessives i en les condicionals que seleccionen el subjuntiu.

*El text no es va aprovar per més que es **vagi admetre** a discussió
En cas que es **vagi sotmetre** a discussió, no es degué aprovar*

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 95 (p. 97)

4.5.5.5. Ús del passat anterior perifràstic de subjuntiu (GIEC § 24.5.4; GEIEC § 5.4.2d)

És molt poc usual el passat anterior perifràstic de subjuntiu, corresponent al plusquamperfet, amb un valor que, en general, s'expressa mitjançant l'imperfet de subjuntiu o també mitjançant el passat perifràstic i el plusquamperfet de subjuntiu.

Amb passat anterior perifràstic de subjuntiu: *No diu pas que hi **vagi haver assistit** (paral·lel a No diu que hi **havia assistit**)*

Amb imperfet de subjuntiu: *No diu pas que hi **assistís***

Amb passat perifràstic de subjuntiu: *No diu pas que hi **vagi assistir***

Amb plusquamperfet de subjuntiu: *No diu pas que hi **hagués assistit***

4.6. Les perífrasis verbals

4.6.1. Les perífrasis verbals: constituents

4.6.1.1. Anteposició dels pronoms febles dependents de l'infinitiu en perífrasis verbals amb els verbs *aconseguir*, *intentar*, *necessitar*, *pensar* o *tractar de* (GIEC § 24.8.3.1c)

La tendència d'alguns verbs principals a comportar-se com a auxiliars es pot constatar a hores d'ara en casos com *aconseguir*, *intentar*, *necessitar*, *pensar* o *tractar de*. Aquests verbs funcionen com a principals i seleccionen una subordinada substantiva amb el verb en forma personal o en infinitiu (*He aconseguit que porti els apunts* i *He aconseguit portar els apunts*), i en tots dos casos, la subordinada es pot substituir pel pronom *ho* (*Ho he aconseguit*). Amb tot, en l'actualitat molts parlants, sobretot els joves, admeten la possibilitat d'anteposar els pronoms febles dependents de l'infinitiu. Així, no és estrany sentir oracions com ara:

No els aconseguiràs passar en net, els apunts (i també *No aconseguiràs passar-los en net, els apunts*)

Al meu germà, ja l'intentaré localitzar jo (i també de *Al meu germà, ja intentaré localitzar-lo jo*)

Els havia pensat convidar a tots (i també *Havia pensat convidar-los a tots*)

4.6.2. Les perífrasis modals

4.6.2.1. Ús de la perífrasi «*haver de* + infinitiu» amb valors de necessitat o de conseqüència lògica i amb valor de futur emfàtic (GIEC § 24.8.4.1b; GEIEC § 29.3.1b)

La perífrasi amb *haver de* té un valor radical i indica l'obligació de realitzar el que es diu amb l'infinitiu: *Hem de trucar per telèfon*; *Els haureu d'ajudar*. En certs casos, el valor d'obligació es dilueix i la perífrasi pot assumir també un valor de necessitat o de conseqüència lògica.

Necessitat:

Si volen ocupar aquesta plaça, han de saber anglès

Conseqüència lògica:

L'Ivan ha de ser a casa perquè té les finestres obertes i els llums encesos

En el segon dels exemples, de fet, la perífrasi *ha de ser* no fa referència a cap obligació del subjecte, sinó al fet que el parlant infereix que el subjecte és a casa perquè les finestres són obertes i els llums encesos.

Aquesta perífrasi també s'usa en alguns casos amb un valor de futur emfàtic.

Entra la roba, que han dit que ha de ploure ('que plourà')

4.6.2.2. Ús de la perífrasi «*tenir de* + infinitiu» (GIEC § 24.8.4.1c; GEIEC § 29.3.1b; GBU § 28.2 R1)

↕ Amb un valor d'obligació s'usava en la llengua antiga la perífrasi «*tenir de* + infinitiu», però ha perdut vitalitat en l'actualitat i s'evita en els registres formals.

Encara tenim de fer moltes coses (en comptes de la solució formal Encara hem de fer moltes coses)

4.6.2.3. Ús de la perífrasi «*deure* + infinitiu» amb valor d'obligació (GIEC § 24.8.4.1c)

🌐 Amb un valor d'obligació s'usava en la llengua antiga la perífrasi «*deure* + infinitiu», que es manté en els parlars valencians, sobretot en casos en què es fa referència a normes acceptades que s'associen a un determinat comportament.

*A mi se'm deu atribuir tota la culpa
Els fills deuen obeir els pares*

En la resta de l'àmbit lingüístic, la perífrasi «*deure* + infinitiu» es manté en casos més o menys fixats.

*He fet el que devia
Podem i devem criticar els polítics corruptes*

En el primer exemple, s'elideix l'infinitiu. En el segon, l'ús de *deure* en lloc de *haver de* evita la coordinació d'un auxiliar que va seguit de preposició (*haver de*) amb un altre (*poder*) que no presenta aquesta preposició.

4.6.2.4. Ús no acceptable de la perífrasi «*deure de* + infinitiu» (GEIEC § 29.3.1c; GBU § 28.2 R1 i R3)

No és acceptable l'ús de «*deure de* + infinitiu» amb valor de probabilitat ni d'obligació, en comptes de les perífrasis «*deure* + infinitiu» i «*haver de* + infinitiu», respectivament.

*Deu pesar vint grams (i no Deu de pesar vint grams)
Devien ser a casa (i no Devien de ser a casa)
A hores d'ara ja deuen haver arribat (i no A hores d'ara ja deuen d'haver arribat)
Ha de telefonar al matí (i no Deu de telefonar al matí)*

4.6.2.5. Ús del verb *gostar* amb la preposició d'enllaç *de*

(GIEC § 26.5.1b; GEIEC § 29.3.1d i quadre 29.3)

El verb *gostar*, sense deixar de ser un verb modal que no admet subordinades substantives, pot aparèixer opcionalment amb la preposició *de*, tot i que l'opció més habitual és sense la preposició.

No gosen (de) demanar-ho

No goso (d')anar-hi

No goso (de) dir-li què ha passat

4.6.3. Les perífrasis aspectuals

4.6.3.1. Ús de la perífrasi «*estar* + gerundi» amb valor progressiu

(GIEC § 24.8.5.1b; GEIEC § 29.3.2h; GBU § 28.3 R3)

La perífrasi amb el verb *estar* té fonamentalment un valor progressiu i s'usa per a indicar que una situació es troba en curs de realització.

No el molestis, que està treballant

El valor progressiu també pot ser expressat pels temps imperfectius (el present i l'imperfet) sense necessitat de la perífrasi. De fet, amb aquests temps, la perífrasi s'usa menys en català que en altres llengües pròximes. La perífrasi només s'usa quan es vol focalitzar la durada de la situació a què es fa referència. El més freqüent és usar el present o l'imperfet.

—*Què fa/feia el pare?* —*Dorm/Dormia* (en comptes de *Està/Estava dormint*)

—*Què feia el pare a les dotze de la nit al carrer?* —*Estava parlant amb una policia que investigava el robatori al veí*

DIEC2: *estar* 8.1

4.6.3.2. Ús no acceptable de la perífrasi «*venir* + gerundi»

amb valor duratiu (GIEC § 24.8.5.1c; GBU § 28.3 R4)

Recentment, s'ha introduït la perífrasi «*venir* + gerundi», usada per a referir-se a una situació que es projecta en el temps fins al moment que es pren com a referència. Es tracta d'un ús no acceptable el significat del qual es pot expressar sense necessitat de la perífrasi.

Fa deu anys que reivindiquem la reducció de la jornada laboral (i no ...que venim reivindicant la reducció de la jornada laboral)

Aquest és un tema que preocupa des de fa molt de temps (i no ...que ve preocupant des de fa molt de temps)

4.6.3.3. Ús de les perífrasis «*acabar + gerundi*» i «*acabar per + infinitiu*» (GIEC §§ 24.8.5.1d i 24.8.5.2c; GEIEC § 29.3.2, quadre 29.4)

La perífrasi «*acabar + gerundi*» indica que la situació designada és la culminació d'un procés o d'una situació prèvia.

Després de discutir tot el matí, acabàrem donant-li la raó
Ha acabat confessant la veritat

La perífrasi «*acabar per + infinitiu*» expressa també la culminació d'una situació, però en aquest cas produïda per una insistència.

Després de demanar-li-ho moltes vegades, va acabar per cedir a la seva petició
Les tortuositats del camí van acabar per desorientar-lo
Han acabat per fer la feina ells mateixos

4.6.3.4. Ús de la perífrasi «*anar a + infinitiu*» (GIEC § 24.8.5.2f; GEIEC § 29.3.2; GBU § 28.3 R1)

La perífrasi «*anar a + infinitiu*» té bàsicament un valor d'imminència i s'usa sobretot en contextos de passat per a designar situacions que han estat a punt d'esdevenir-se, però que finalment no s'han esdevingut.

Semblava que anessin a renyir
Anàvem a telefonar-te ara mateix
En anar a pagar, es va adonar que havia perdut la cartera

A diferència del que ocorre en altres llengües romàniques pròximes, aquesta perífrasi s'ha desenvolupat molt poc quan l'auxiliar es conjuga en present. Aquest comportament pot posar-se en relació amb la proximitat formal que existeix entre la perífrasi i el passat perifràstic, i la consegüent possibilitat de confondre'ls en certs casos en la llengua parlada (cf. *vaig a amagar-me* i *vaig amagar-me, va a telefonar* i *va telefonar*). A causa d'aquest escàs desenvolupament, una oració com la següent no presenta en cap cas un valor temporal de futur.

*Vaig a visitar la sogra (en comptes de **Visitaré** la sogra)*

De fet, l'oració amb *anar* s'interpretaria generalment amb un valor no perifràstic, segons el qual aquest verb té un significat ple i l'oració fa referència al desplaçament del subjecte amb la intenció de realitzar l'acció expressada per l'infinitiu.

Menys usualment, *anar a* seguit de l'infinitiu d'un verb de dicció (com en *anar a dir*) admet un valor perifràstic quan es refereix al propòsit de l'emissor d'anunciar tot seguit un esdeveniment o un estat. En aquestes oracions el verb va en primera persona del present d'indicatiu, tot i que aquesta perífrasi també admet un subjecte de segona persona amb valor indefinit o arbitrari.

Amb el verb en primera persona:
Us vaig a dir una cosa: he presentat la dimissió
Això que ara vaig a dir-te no ho has d'escampar

Amb el verb en segona persona:

Quan vas a dir una cosa que no vols dir, et sents molt malament

En tot cas, és important remarcar que la perífrasi «*anar a* + infinitiu» no és acceptable amb un valor de mera imminència ni amb subjectes inanimats o situacions no agentives. En aquests casos, amb aquest valor s'usen altres recursos, com ara la construcció «*estar a punt de* + infinitiu» o el futur o el present acompanyats, opcionalment, d'una expressió temporal d'imminència (com, per exemple, *ara, aviat, a continuació, d'aquí (a) no res, de seguida, tot seguit*).

La sessió està a punt de començar (i no La sessió va a començar)

Aquest estiu viatjaré al Brasil (i no Aquest estiu vaig a viatjar al Brasil)

Ara t'ho explico/explicaré (i no T'ho vaig a explicar)

De seguida veurem el segon acte (i no Anem a veure el segon acte)

La ponència es reunirà tot seguit (i no La ponència va a reunir-se)

La perífrasi «*anar a* + infinitiu» també s'usa en contextos més o menys estereotipats per a referir-se a un resultat imprevist i no controlat per cap agent o a una situació dubtosa.

Si s'enfonsa el sostre, anirem a parar tots a can Pistras

Ves a saber si és veritat

En primera persona del plural de l'imperatiu, *anar* té un sentit figurat en alguns casos.

Resolt el primer problema anem a resoldre el segon ('passem a resoldre')

Ara que ja hem obert el bagul, anem a veure què conté

DIEC2: *anar* 6.1 i 6.2

4.6.3.5. Ús de la perífrasi «*anar per* + infinitiu» (GIEC §§ 19.3.5.3i i 24.8.5.2f)

La perífrasi «*anar a* + infinitiu» ('estar en situació imminent de'; § 4.6.3.4) té la variant menys usual «*anar per* + infinitiu», que, a diferència de l'anterior, pot usar-se també amb temps perfectius.

Anàvem per tancar la botiga quan va entrar el millor client del matí

Cada vegada que sembla que la Mireia va per parlar es queda callada com qui no gosa

Anà per aixecar-se, però la Sofia li ho impedí d'un gest

DIEC2: *anar* 6.2

4.6.3.6. Ús de la perífrasi «*tornar a* + infinitiu» amb el valor de restitució d'un estat de coses que s'havia vist alterat (GIEC § 24.8.5.2i; GEIEC § 29.3.2f)

Té valor reiteratiu la perífrasi «*tornar a* + infinitiu», que indica que una situació es

fa o s'esdevé de cap i de nou: *Si no te'n recordes, t'ho tornaré a contar; Torna a trobar-se malament*. També pot assenyalar la restitució d'un estat de coses que s'havia vist alterat per alguna circumstància.

Va caure i es va tornar a aixecar com si no hagués passat res

4.6.3.7. Ús de la perífrasi «venir a + infinitiu» (GIEC § 24.8.5.2j)

La perífrasi «venir a + infinitiu» presenta valors diferents segons el context en què s'utilitza. D'una banda, pot referir-se al resultat o a la culminació d'un procés o d'una situació prèvia.

*Aquesta publicació ve a omplir el buit que hi havia en aquesta matèria
Mil obstacles havien vingut a entrebancar la realització de l'empresa*

De l'altra, pot assolir un valor aproximatiu equivalent a les expressions adverbials *més o menys* o *si fa no fa*, amb què a vegades es combina.

*Tots dos veniu a tenir si fa no fa els mateixos símptomes
Al capdavall, tot ve a ser el mateix
Aquell aparell ve a costar el doble que aquest*

Finalment, en combinació amb *dir* o amb altres verbs de dicció, pot indicar el resultat de l'argumentació o de la deliberació a què arriba el subjecte.

*El que vinc a dir és que amb aquest mètode els resultats són molt més clars
Què em vens a explicar a mi, si jo també hi era?
Després de parlar durant més de mitja hora, em va venir a dir que no podia col·laborar en el projecte*

DIEC2: venir 3

4.6.3.8. Ús de la perífrasi «tenir + participi» amb valor resultatiu

(GIEC §§ 23.2.2a, 24.8.1, quadre 24.4, i 24.8.5.3; GEIEC § 29.3.2)

La construcció «tenir + participi» forma una perífrasi amb un valor resultatiu, és a dir, assenyala l'estat resultant d'una acció prèvia.

*Tenim examinat el document
Tenia redactades quatre propostes diferents
Tinc solucionat el problema*

4.6.3.9. Ús de la perífrasi «haver hagut + participi» en septentrional i baleàric (GIEC § 24.8.5.3)

En els parlars septentrionals i baleàrics encara s'usa amb un valor resultatiu la perífrasi «haver hagut + participi». Aquesta perífrasi forma una mena de temps «sobrecompostos» i apareix exclusivament en construccions temporals que de-

signen situacions immediatament anteriors a les de l'oració principal. Amb el mateix valor, la llengua general fa servir els temps de perfet o compostos paral·lels.

*Un cop ho **he hagut fet**, m'he adonat que no calia (en comptes de la solució general **Un cop ho he fet...**)*

*Quan ho **vaig haver hagut dit**, me'n vaig penedir (en comptes de la solució general **Quan ho vaig haver dit...**)*

4.7. La predicació verbal

4.7.1. Els verbs transitius

4.7.1.1. Ús del verb *estimar-se* com a transitiu pronominal (GIEC § 21.2.2b)

Hi ha verbs transitius d'acció, com *menjar*, *beure*, *llegir*, *fumar* o *estudiar*, que tenen un correlat pronominal (no reflexiu). La versió pronominal d'aquests verbs també és transitiva, però a diferència dels primers no admet en cap circumstància l'absència de complement directe explícit: *menjar-se* (*Aviat ens menjarem el be-
renar*; cf. *Aviat menjarem*), *llegir-se* (*Ja m'ho he llegit tot*). A aquests verbs podem afegir-hi *cruspir-se*, verb que només existeix en versió pronominal, a més d'altres com *imaginar-se*, *estimar-se*, *estimar-se més* o *creure's*.

M'estimo aquest poble

4.7.1.2. Usos absoluts de determinats verbs transitius (GIEC § 21.2.2; GBU § 29.2b)

Quan un verb transitiu s'utilitza sense complement directe, es parla d'ús absolut. Els verbs transitius tenen ús absolut quan, tot i demanar lèxicament un complement directe, l'ometen: *Aquest doctor visita de nou a onze del matí* ('visita els pacients'); *La Lluïsa estudia de nit* ('estudia la lliçó').

a) *Olorar* (GIEC § 21.2.2d; GEIEC § 17.2.1)

Els verbs de percepció *palpar*, *ensumar*, *guipar*, *llucar* i menys freqüentment *olorar*, entre d'altres, admeten la supressió del complement.

S'atura i olora amb curiositat

b) En determinats contextos i situacions pragmàtiques (GIEC § 21.2.2f; GEIEC § 17.2.1; GBU § 29.2 R1)

Sovint és el context i la situació pragmàtica allò que fa previsible o recuperable el complement absent d'un verb transitiu. Aquests usos absoluts són freqüents en el llenguatge esportiu i en receptes de cuina, entre altres àmbits. Així, per exemple, en la radiació d'un partit de futbol, resultaria molt feixuga la menció contínua de la pilota; per això, s'utilitzen expressions amb absència del complement directe.

El davanter envia cap al centre, atura, refusa el defensa i, finalment, atrapa el porter (en la radiació d'un partit de futbol)
Els dilluns no matem (en una carnisseria)

També és habitual silenciar el complement de verbs com *tocar* o *recitar* fent referència a una activitat habitual.

Toca a l'Orquestra del Vallès
Recitava cada dijous a l'Ateneu

Així mateix, en el llenguatge de la restauració (o en receptes de cuina) és habitual l'ús absolut de verbs com *esqueixar, salar, trinxar, escaldar, untar, batre, remenar, fregir, picar* o *enfornar*. Entre jugadors de cartes s'usen sense complement verbs com *fer 'tenir el torn', barrejar, remenar, escapçar, repartir* o *donar*. En contextos comercials també són habituals amb aquest ús *comprar, vendre, repartir* o *servir*.

Piqueu, saleu i reserveu (en receptes de cuina)
Barreja tu i reparteix, a veure si em portes sort (entre jugadors de cartes)
Aquesta distribuïdora fa temps que no serveix (en contextos comercials)

c) Del verb *aprofitar* (GIEC § 21.2.2g)

Hi ha usos absoluts especials, com ara el del verb *aprofitar*, que permet sobreentendre un complement directe com *l'avinentosa* o *l'ocasió* quan s'explicita una finalitat o conseqüència.

Com que l'elecció s'ha ajornat dos mesos, els sectors immobilitistes han aprofitat per a reorganitzar la seva candidatura
Aprofita i ves-te'n ara que no et veu ningú

d) De verbs com *organitzar, presentar* o *editar*, en crèdits (GIEC § 21.2.2h; GEIEC § 17.2.1; GBU § 29.2 R3)

Es constata un ús absolut de verbs transitius en els crèdits d'una publicació, una exposició, un producte audiovisual, una taula rodona, etc. Però és preferible presentar aquest tipus d'informació amb altres recursos, com ara l'ús del nom que designa l'acció, l'ús del nom que designa l'actor o l'ús del participi amb la preposició pròpia del complement agent.

{*Organització: / Organitzador: / Organitzat per*} *Colla de diables Llucifer*
(preferible a *Organitza: Colla de diables Llucifer*)
{*Edició i distribució: / Editor i distribuïdor: / Editat i distribuït per*} *Edicions Grau*
(preferible a *Edita i distribueix: Edicions Grau*)
{*Presentació: / Presentadors: / Presentat per*} *Pius Poblet i Clara Vila*
(preferible a *Presenten: Pius Poblet i Clara Vila*)

e) Ús no acceptable en rètols d'instruccions quan provoca l'omissió del pronom feble d'acusatiu (GIEC § 21.2.2h; GBU § 29.2 R4)

En rètols d'instruccions, no és acceptable l'ús absolut de verbs transitius quan això provoca l'omissió del pronom feble d'acusatiu.

No me'l tragueu en cas d'accident (en un casc de motorista; i no *No tragueu en cas d'accident*)

No ho doblegueu (en una targeta o full; i no *No doblegueu*)

Utilitzeu-lo en cas d'incendi (en un extintor; i no *Utilitzeu en cas d'incendi*)

4.7.1.3. Ús no acceptable de verbs psicològics transitius com a intransitius (GBU § 29.2 R6)

Són transitius verbs psicològics com *afectar*, *amoïnar*, *apassionar*, *cansar*, *complaure*, *concernir*, *disgustar*, *emprenyar*, *entusiasmar*, *esperar*, *fascinar*, *horroritzar*, *impressionar*, *indignar*, *meravellar*, *neguitejar* o *satisfer*. En certs contextos poden presentar el complement directe introduït per la preposició *a*, però no és acceptable usar-los com a intransitius.

*El divorci dels pares la va **afectar** molt* (i no *...li va **afectar** molt*)

*A les meves filles, aquest grup de rock les **apassiona*** (i no *...els **apassiona***)

*No sap la feïnada que l'**espera*** (i no *...que li **espera***)

*Són coses que **concerneixen** la seguretat* (i no *...que **concerneixen a** la seguretat*)

4.7.1.4. Ús no acceptable del verb *donar* per a expressar entrada en un estat físic o anímic (GIEC § 21.2.1.2; GEIEC § 17.2.2b; GBU § 29.2 R10)

El verb *donar* no s'empra, en general, quan el subjecte no controla l'acció expressada pel sintagma verbal.

*Les aranyes em **fan** por* (i no *Les aranyes em **donen** por*)

Semblantment, no es combinen amb *donar*, sinó amb *fer*, els sintagmes nominals com ara *un badall*, *l'efecte*, *un esternut*, *goig*, *la impressió*, *olor*, *pampallugues*, *pena* 'llàstima', *pudor* 'mala olor' o *ràbia*.

*Ha **fet** un **badall/esternut** molt sorollós*

*Això em **fa** l'**efecte** d'una mentida*

*Aquest jardí **fa** goig*

*Em **fa** la **impressió** que no tens totes les dades*

*Aquesta flor **fa** molta **olor/pudor***

*Els ulls em **fan** pampallugues*

***Fa** **pena/ràbia** de veure'l tan abatut*

D'altra banda, per a expressar entrada en un estat físic o anímic no es fa servir el verb *donar*, sinó verbs com *venir*, *agafar* o *entrar*.

*M'**ha vingut/entrat** gana* (i no *M'**ha donat** gana*)

*M'**ha agafat/vingut** {mal de cap / un mareig}* (i no *M'**ha donat** {mal de cap / un mareig}*)

4.7.1.5. Ús de les construccions «*agafar-li a algú per + infinitiu*» i «*agarrar-li a algú per + infinitiu*» (GIEC § 21.2.1.2; GEIEC § 17.2.2b; GBU § 29.2 R10)

Per a expressar entrada en un estat físic o anímic no es fa servir el verb *donar*, sinó verbs com *venir*, *agafar* o *entrar* (§ 4.7.1.4). Tanmateix, hi ha la construcció «*donar-li a algú per + infinitiu*», que indica l'aparició d'un desig sobtat o inesperat. Aquesta construcció també és possible amb verbs com *agafar* i *agarrar*.

Li ha agafat/agarrat per llegir novel·les d'amor
Llavors em va agafar/agarrar per no menjar carn

4.7.1.6. Ús dels verbs transitius *pagar* i *robar* només amb complement indirecte (GIEC § 21.2.4)

Normalment, els verbs ditransitius poden silenciar el complement indirecte, el qual queda sobreentès amb un sentit genèric ('a la gent'): *Explicarem els fets; Haurien de concedir més beques; Ell sempre regala flors*. Però també hi ha verbs que poden aparèixer només amb el complement indirecte. Es tracta dels verbs de comunicació com *escriure*, *respondre* o *contestar*, dels verbs de transmissió *pegar* i *pagar*, i del verb de desposseïció *robar*.

A en Ton, si no treballa bé, no li pagaré
Això és robar als pobres

4.7.1.7. Ús dels verbs *passar*, *tenir*, *carregar*, *suportar*, *aguantar*, *allotjar*, *cobrar* i *pagar* com a verbs de mesura (GIEC § 21.2.3; GEIEC § 17.2a)

Un cas especial de complement, molt proper al complement directe, és el dels anomenats verbs de mesura, com ara *costar*, *valdre*, *pesar*, *mesurar* i *durar*. Es tracta de verbs que porten com a complement un sintagma format per un nom que designa una mesura de preu, llargada, temps, pes, etc. (*euros*, *metres*, *anys*, *quilos*), precedit d'un numeral (*dos metres*) o d'un altre quantificador (*uns quants euros*). Hi ha altres verbs que porten un complement que expressa mesura a més d'un altre complement, com ara *tardar*, *trigar*, *distar* i *passar* en un dels seus usos. També *fer* i *tenir* poden ser emprats com a verbs de mesura.

El fill ja em passa un pam
La torre té 40 metres

També els verbs *carregar*, *aixecar*, *suportar*, *aguantar* i *allotjar* admeten tant un complement directe com un complement de mesura, amb els quals s'expressa potència o capacitat.

Aquesta furgoneta carrega 800 quilos ('resisteix un pes màxim de 800 quilos')
Aquesta biga suporta/aguanta 4.000 quilos
Aquest refugi pot allotjar vuitanta persones

Els verbs de preu (*cobrar, deure, pagar*, etc.) admeten també totes dues possibilitats: un complement de mesura o un complement directe que expressa entitats.

L'agent cobra 900 euros de lloguer (cf. *L'agent cobra un lloguer de 900 euros*)

He pagat 80 euros (cf. *He pagat vuitanta àpats*)

He pagat 20 euros per classe (cf. *He pagat la classe a 20 euros*)

4.7.1.8. Elisió de la preposició *per* en els adjunts dels verbs de mesura *guanyar* i *perdre* en el llenguatge esportiu i periodístic (GIEC § 21.2.3)

Tradicionalment, els verbs *guanyar* i *perdre* i algun altre (*superar, vèncer*) admeten un adjunt introduït amb les preposicions *per* o *de* que expressa la mesura en què es guanya o es perd: *Hem guanyat/perdut per tres a dos*. En el llenguatge esportiu i periodístic s'ha generalitzat l'elisió de la preposició *per* en aquests contextos.

El València guanya dos a un

4.7.2. Els verbs intransitius

4.7.2.1. Usos transitius dels verbs *viure, córrer* i *dormir* amb un complement intern o cognat (GIEC §§ 21.3.2 i 23.2.1.1b; GEIEC § 17.3b)

Un nombre reduït de verbs intransitius purs poden dur un complement directe —anomenat intern o cognat— que d'alguna manera és implícit en el significat del verb i, doncs, el repeteix o reforça. El nucli d'aquests sintagmes nominals que fan de complement intern ha de mantenir algun tipus de relació de semblança (d'hiponímia o de sinonímia) amb el radical del verb.

La Clara vol viure la vida ('gaudir la vida' o 'viure intensament'; cf. *Ha de viure una vida miserable* 'viure miserablement')

Pot viure {*una situació difícil / una segona joventut / la maternitat*} ('suportar o gaudir un aspecte o etapa de la vida')

És també un complement intern o cognat el complement de *vestir una casaca del seu avi* i *plorar llàgrimes de sang*, encara que puguin tenir un sentit metafòric. Semblantment:

Aquest atleta corre els 100 metres llisos en menys de 10 segons

Jeia a terra dormint el son dels justos

Deuen dormir el son etern sota els murs del castell

4.7.2.2. Usos intransitius dels verbs de percepció

a) *Veure-hi* i *veure-s'hi* (GIEC § 21.3.3; GEIEC § 17.3d)

Verbs de percepció com *veure* i *sentir* tenen un ús intransitiu quan contenen el pronom *hi* lexicalitzat. En efecte, quan es vol expressar capacitat perceptiva,

s'utilitzen els verbs estatus *veure* i *sentir* sense complement, però amb el pronom *hi* (o *s'hi*, segons els parlars i contextos). El verb *veure* té dues formes, *veure-hi* i *veure-s'hi*.

Sense ulleres no hi/m'hi veig

Aparta't de davant del llum, que no hi/m'hi veig

b) Els verbs col·loquials *clissar-hi*, *galivar-hi*, *guipar-hi* i *llucar-hi*

(GIEC § 21.3.3; GBU § 17.1 R4)

Els verbs *clissar*, *galivar*, *guipar* i *llucar*, equivalents col·loquials de *veure-hi* (o *veure-s'hi*), també duen incorporat el pronom *hi*.

Que no hi clisses, noi, que ensopegues tant?

No tinguis por: no hi galiva; no s'adonará de res

Sense ulleres no (m')hi guipo

Potser és que jo no hi lluco prou

4.7.2.3. Ús del verb *tocar* (per telèfon) (GIEC §§ 18.4.2.1a, 18.4.2.3b i 21.3.4; GEIEC § 17.3c)

Certs verbs intransitius seleccionen un complement indirecte. Així, el verb *telefonar* i sinònims com ara *trucar* o *tocar* (per telèfon) seleccionen un complement indirecte que expressa la destinació quan signifiquen 'establir comunicació per via telefònica'.

Tocarem (per telèfon) al teu germà

Li tocaré (per telèfon) demà

La destinació també pot ser expressada per un complement de lloc.

Hi he tocat (per telèfon) tres vegades, al centre mèdic

4.7.2.4. Ús transitiu d'alguns verbs com *trucar* i *telefonar*

(GIEC § 21.3.4; GEIEC § 17.3c; GBU § 29.3 R1)

Alguns verbs com *trucar* i *telefonar* tenen un ús general intransitiu, encara que han assolit una certa extensió amb ús transitiu.

Si heu de telefonar a la Clara, telefoneu-li avui (i també *Si heu de telefonar la Clara, telefoneu-la avui*)

A l'avi truca-li abans de dinar (i també *A l'avi truca'l abans de dinar*)

Tanmateix, usats com a verbs de dicció, verbs com *telefonar*, i menys freqüentment *trucar*, són ditransitius. Passa semblantment amb *telegrafiar*.

Telefona-li que no hi anirem

Els de Besalú han trucat que no poden venir

Li van telegrafiar que arribaven aquella mateixa nit

4.7.2.5. Ús dels verbs *pegar* i *pagar* amb complement directe referit a persona en alguns parlars (GIEC § 21.3.4; GEIEC § 17.3c)

El verb *pegar* (en el sentit de 'donar cops') pot aparèixer amb un complement indirecte tot sol (*Li **pegaran** fort*) o amb un complement directe i un d'indirecte (*Li **pegaran** un clatellot*); en canvi, *clavar* o *ventar* no poden prescindir del complement directe (*Li van **clavar/ventar** un cop de puny*). Altres verbs, com *bufetejar* o *galtejar*, porten exclusivament o preferiblement complement directe referit a persona (*No sé per què el vas **bufetejar***). També solen usar-se amb complements humans, tot i que no exclusivament, verbs com *colpejar* o *apallissar* (*Van **apallissar** un indigent*). En alguns parlars, el complement de persona de *pegar* —i també de *pagar*— és tractat com a complement directe en lloc de complement indirecte.

*Hi ha nens que sempre **peguen** els companys*
*Aquest mes l'empresa no **ha pagat** els treballadors*

4.7.2.6. Ús transitiu del verb *succeir* (GIEC § 21.3.4)

La tendència actual és d'usar *succeir*, amb el valor de 'substituir algú en un càrrec o títol', com a verb transitiu, tot i que encara conserva el valor intransitiu que tenia en la llengua antiga.

Ús transitiu:

*Va **dimitir** i la va **succeir** com a directora la seva sòcia*

Ús intransitiu:

*Al comte li va **succeir** el seu nebot*

4.7.2.7. Ús pronominal del verb *descuidar-se* amb un complement de règim nominal (GIEC § 21.3.5b)

Hi ha verbs transitius que presenten un correlat pronominal no transitiu amb un significat de vegades només lleugerament diferent. Es tracta de parells de verbs del tipus *recordar* i *recordar-se*, *lamentar* i *lamentar-se*, *plànyer* i *plànyer-se*, *equivocar* i *equivocar-se*, *errar* i *errar-se* o *aprofitar* i *aprofitar-se*. En la versió pronominal, aquests verbs seleccionen un complement encapçalat per *de*: *Te'n **recordes**, de nosaltres?*; *Es **planyen** del tracte rebut*; *Ens **hem equivocat** de carrer*. En el cas de *descuidar-se*, el verb pot ser transitiu o portar un complement amb *de*.

Ús transitiu pronominal:

*M'**he descuidat** les claus*

Ús intransitiu pronominal:

*M'**he descuidat** d'agafar les claus*

*S'**ha descuidat** de tu*

4.7.2.8. Usos transitius tradicionals dels verbs *interessar* i *encantar*, i ús intransitiu del verb *encantar* 'agradar molt' (GIEC § 21.5a; GEIEC § 17.3c; GBU § 29.3 R2)

Els verbs psicològics de la classe de *agradar* són estatus ('tenir o sentir grat'), seleccionen un complement indirecte (o de datiu) —l'experimentador— i solen dur el subjecte (que s'interpreta com a tema) en posició postverbal: *A les criatures els agraden els confits i els desagraden les ametlles amargues*. Es comporten com *agradar* els verbs *abellir*, *coure* ('ferir en l'esperit'), *desagradar*, *desplaure*, *doldre*, *importar*, *interessar*, *pesar*, *plaure*, *recar*, *remordir*, *repugnar* o *xocar* ('venir de nou'), als quals podem afegir predicats com *saber greu* o *caure bé/malament* (§ 4.8.1.10).

El verb *interessar* tradicionalment es construïa com a transitiu o com a intransitiu pronominal, però actualment també es pot construir com a intransitiu, és a dir, amb un complement indirecte.

Ús transitiu:

Això no interessa l'auditori

A la meva dona, el futbol no la interessa gens ni mica

Ús intransitiu:

Això no interessa a l'auditori

A la meva dona el futbol no li interessa gens ni mica

També s'hi pot afegir el verb *encantar* en l'accepció 'agradar molt', que té tradicionalment un ús transitiu.

Ús transitiu:

Té una veu que encanta tothom

L'encanta cuinar

Ús intransitiu:

Té una veu que encanta a tothom

Li encanta cuinar

4.7.2.9. Ús dels verbs *preocupar* i *molestar* amb complement de datiu (GIEC § 21.5c; GBU § 29.2 R7)

Els verbs com *preocupar*, que usats transitivament tenen un valor causatiu (*No la preocupeu més*) i que en la forma pronominal expressen el procés que condueix a un canvi d'estat psicològic (*Es va preocupar molt*), quan porten el complement indirecte indiquen l'estat psicològic que experimenta la persona afectada. Aquesta tercera opció, tot i ser força estesa, no és general a tots els parlars.

Li preocupa el seu possible divorci

També és possible recórrer en aquests casos a la construcció amb «*estar* + participi»: *Està preocupat pel teu comportament*.

Un cas equivalent al de *preocupar* és el del verb *molestar*, que té propietats sintàctiques diferents segons l'accepció. El verb *molestar* té una accepció transitiva de sentit causatiu (i la corresponent pronominal no transitiva de sentit incoatiu) quan significa 'contrariar, fer enfadar': *Aquestes insinuacions l'han molestat / S'ha molestat per aquestes insinuacions*. D'altra banda, presenta una accepció estativa i selecciona un complement de datiu quan significa 'ser molest a algú, fer nosa a algú'. Aquesta accepció estativa no té correspondència pronominal i no és general a tots els parlars.

A la veïna li molesta el soroll del bar
Aquestes sabates tan estretes li molesten

4.7.2.10. Ús transitiu no acceptable dels verbs referits als àpats (GIEC § 21.3.2; GEIEC § 17.3a; GBU § 29.3 R4)

Els verbs referits als àpats (*esmorzar, dinar, berenar* i *sopar*) són intransitius. No és acceptable usar-los com a transitius, és a dir, amb complement directe.

Per sopar he menjat una truita (i no *He sopat una truita*)
Menjarem torrades per berenar (i no *Berenarem torrades*)
Què heu menjat per dinar? (i no *Què heu dinat?*)

4.7.2.11. Ús pronominal no acceptable de verbs intransitius no pronominals (GBU § 29.3 R6)

No és acceptable l'ús pronominal de verbs intransitius no pronominals, com ara *caure, callar, marxar* o *riure*.

He caigut de morros per terra (i no *M'he caigut de morros per terra*)
Calla, que no et vull sentir! (i no *Calla't, que no et vull sentir!*)
Van marxar aviat (i no *Es van marxar aviat*)
De què rius, tu? (i no *De què et rius, tu?*)

4.7.2.12. Lexicalització col·loquial del pronom *en* en certs verbs intransitius que seleccionen un complement de règim (GIEC §§ 18.6.3.4d i 21.3.5b)

a) En els predicats *riure's, adonar-se, fotre's, alegrar-se* i *no tenir ni idea, recordar-se'n* i *enrecordar-se'n*, i en *enrecordar-se* (en alguns parlars)

Els predicats *riure's, adonar-se, fotre's, alegrar-se* o *no tenir ni idea* funcionen col·loquialment amb el pronom *en* (a la manera de *anar-se'n*) i el complement introduït per la preposició *de* que el pronom hauria de substituir, com també passa amb altres verbs pronominals que regeixen un complement amb *de* (*sortir-se'n*).

No te n'has de riure/fotre dels altres (en comptes de la solució formal
No t'has de riure dels altres)

No se n'adona del que li passa, pobre (en comptes de la solució formal
No s'adona del que li passa, pobre)

Me n'alegro que hagi tornat (en comptes de la solució formal **M'alegro**
que hagi tornat)

No en tinc ni idea d'on han anat, aquells (en comptes de la solució formal
No tinc ni idea d'on han anat, aquells)

El verb *recordar-se* pren la forma *recordar-se'n*, *enrecordar-se* (en alguns parlars) i *enrecordar-se'n* (amb el pronom *en* repetit i prefixat al verb) en la llengua col·loquial espontània.

Se'n recorda de tot (en comptes de la solució formal **Es recorda de tot**)

Prenia notes per enrecordar-se/enrecordar-se'n del que deien els advocats
(en comptes de la solució formal *Prenia notes per recordar-se del que deien els advocats*)

Cap d'aquestes formes, excepte *anar-se'n*, no és pròpia dels registres formals.

b) En els verbs *enriure's*, *enriure-se'n*, *emburlar-se'n*, *enfúmer-se'n*, *empenedir-se* i *entornar-se*, i en *portar-se'n* (en baleàric)

També existeixen formes col·loquials amb el pronom *en* prefixat com *enriure's* (en alguns parlars), *enriure-se'n*, *emburlar-se'n*, *enfúmer-se'n*, *empenedir-se* o *entornar-se* (cf. *riure's*, *burlar-se*, *fúmer-se*, *penedir-se*, *tornar-se'n*). A aquests verbs podem afegir-hi *enretirar-se*.

Li agrada enriure's/enriure-se'n de mi

No te n'emburlis del meu barret

Se n'enfum de les teves amenaces

Me n'he empenedit tota la vida, d'aquella decisió

Agafarem un taxi per entornar-nos a casa

Enretira't d'aquí, que hem de col·locar la cadira

Són ben pocs els casos que s'han fixat en tots els registres. Així, els verbs *endur-se* i *emportar-se* ('dur o portar alguna cosa amb si sortint d'un lloc') pertanyen a la llengua general i tenen un sentit diferent de *portar(-se)* o *dur(-se)*.

4.7.3. Els verbs inacusatius

4.7.3.1. Ús de les locucions verbals *ser mester*, *tenir de mester* i *haver de mester* en baleàric (GIEC § 21.4.1)

Amb el valor de *caldre* s'empren també el predicat atributiu *ser menester* i el transitiu *haver de menester*. Els parlars baleàrics usen també *ser mester* i *tenir (o haver) de mester*.

És menester/mester una bona senyalització

Si {has de menester / tens de mester / has de mester} un ordinador, jo et deixaré el meu

4.7.3.2. Ús absolut del verb *anar* quan s'usa díticament en valencià i en els parlars de la Franja (GIEC § 21.4.2)

- En els parlars amb dixi ternària, com els valencians (§ 3.2.2.1), el verb *venir* s'usa per a indicar direcció cap al lloc que ocupa la persona que parla i el verb *anar* per a indicar direcció cap a un lloc diferent de qui parla, inclòs el lloc en què es troba el receptor: *Vindrà cap ací* ('cap al lloc que ocupa l'emissor'); *Anirà cap allà* ('cap a un lloc diferent del que ocupa l'emissor, inclòs el del receptor'). En aquests parlars, per tant, el verb *anar* també prescindeix del complement quan s'usa díticament.

Ara vaig (cf. *Ara vinc* en els parlars amb dixi binària)

4.7.3.3. Correlats pronominals de *eixir*, *passar*, *pujar* i *baixar* en parlars valencians (GIEC § 21.4.2)

- En la llengua antiga, i en l'actualitat en parlars valencians, hi ha verbs que, com *anar*, també presenten un correlat pronominal del tipus *anar-se'n*. Així, al costat de *eixir*, *passar*, *pujar* i *baixar* hi ha també els verbs pronominals *eixir-se'n*, *passar-se'n*, *pujar-se'n* i *baixar-se'n*.

Se'n van eixir de classe
No convé passar-se'n de la rosca
Se n'ha pujat a casa
Se n'ha baixat del cotxe en marxa

4.7.3.4. Ús de *anar-n'hi* (o *anar-ne*) en operacions aritmètiques (GIEC §§ 17.2.1.3a i 21.4.2)

En operacions aritmètiques, el verb *anar* va acompanyat del pronom *en* quan no hi ha especificació dels elements quantificats, i pot expressar a través del pronom *hi* el complement de destinació.

De tres a dotze {n'hi van / en van} nou (però *De tres llibres a dotze llibres hi van nou llibres*)
De quatre a set {n'hi van / en van} tres

DIEC2: *anar* 12.2

4.7.3.5. Ús inacusatiu del verb *traspuar* (GIEC § 21.4.4; GEIEC § 17.5c)

L'alternança entre la construcció transitiva i la inacusativa locativa es dona amb alguns verbs que designen emissió o producció d'un líquid, com *traspuar*. Aquest verb (en el sentit de 'passar') té un comportament inacusatiu i el subjecte post-

verbal, quan no és un sintagma nominal definit, pot ser pronominalitzat pel partitiu *en*.

Ús transitiu:

*El mur **traspua** humitat*

*Tot ell **traspua** humanitat*

Ús inacusatiu:

*Per aquesta paret **hi traspua** l'aigua de la cisterna*

*Encara **n'hi traspua**, d'humitat*

4.7.3.6. Usos lexicalitzats del pronom *hi* (GIEC §§ 18.6.4.4*b* i 27.7.3*a*; GEIEC § 13.8.3*f*; GBU § 17.1 R5)

El pronom *hi* pot sumar-se a un verb, sense substituir cap complement, però modificant el significat i l'estructura dels verbs afectats.

a) Amb verbs inacusatius

Hi ha una colla de verbs (*ensenyar, parlar, menjar, cantar, estudiar*, etc.) que, usats sense complement, poden adquirir un sentit locatiu pròxim a 'haver-hi' si els incorporem el pronom *hi*.

*A la Universitat Gregoriana **hi ensenyen** jesuïtes ('com a professors hi ha jesuïtes')*

*En aquest congrés **hi parlaran** col·legues meus ('hi haurà col·legues meus que hi intervindran')*

Per tant, no hi ha pleonasma en les construccions en què el pronom *hi* té la funció de convertir en inacusatiu un verb intransitiu.

*Era un taller mecànic on no **hi treballaven** homes ('on no hi havia homes treballant')*

*És un circuit on **hi corren** motos de carreres ('on hi ha o hi sol haver curses de motos de carreres')*

b) Jugar-s'hi i trobar-s'hi

A més del verb *haver-hi*, el pronom *hi* apareix lexicalitzat en altres casos, com ara *jugar-s'hi, entendre-s'hi, trobar-s'hi* o *no poder-hi fer res*. La lexicalització de *hi* pot implicar que el pronom coexisteixi amb el complement que representa o que actuï com a pronom de represa del complement dislocat.

Amb el complement que representa:

*Què **t'hi jugues** que avui no venen?*

Com a pronom de represa d'un complement dislocat:

*Doncs jo no **m'hi trobo**, fent de paleta*

*Amb el piset que tinc no **m'hi trobo**, vivint en un palau com aquest*

c) *Guanyar-hi, pintar-hi, firmar-hi, dormir-hi, estar-hi*

En altres casos de lexicalització, com en *guanyar-hi*, hi ha una gramaticalització del pronom i el verb ha sofert un desplaçament semàntic des del significat habitual de *guanyar* ('rebre diners com a sou').

Què hi guanyes, treballant al torn de nit? ('quin avantatge hi tens?, què en treus?'; cf. Què guanyes, treballant al torn de nit?)

Hi ha molts altres casos de lexicalització, com *pintar-hi* 'significar, importar, tenir una funció', *firmar-hi* 'estar molt d'acord, quedar content', *dormir-hi* 'reflexionar durant unes hores, uns dies' o *estar-hi (a algú)* 'tenir en compte la cosa al·ludida amb hi'.

Què hi pinta, aquest, aquí?

Si totes les reunions fossin com aquesta, jo ja hi firmaria

Ja m'he fet càrrec del que em proposes, però deixa-m'hi dormir

Em van dir que la rentadora tenia un any de garantia, però ara no m'hi volen estar

4.7.3.7. Ús no pronominal dels verbs incoatius *engreixar*

(en baleàric) i *emmagrir* (en menorquí) (GIEC § 21.4.5; GEIEC § 17.4)

En general els verbs incoatius són pronominals, però n'hi ha que no ho són, com ara els que expressen l'assoliment gradual d'un estat, com *augmentar*, *disminuir* o *minvar*, que trobem al costat de l'equivalent causatiu. En aquest punt, hi ha diferències entre parlars. Per exemple, el verb incoatiu relacionat amb el causatiu *engreixar* no és pronominal en baleàric i tampoc no ho és, en menorquí, el verb *emmagrir*.

Na Gràcia no engreixarà mai

Havia emmagrit en pocs dies i no semblava el mateix

4.7.3.8. Manca de concordança en verbs inacusatius

(o que presenten propietats inacusatives)

a) En nord-occidental (GIEC §§ 21.4e, 21.4.2 i 21.4.3; GEIEC § 17.4d; GBU § 29.4 R3)

En la major part dels parlars i en els registres formals, els verbs inacusatius presenten sempre concordança amb el seu argument intern: *Les bigues encara no han caigut*; *La setmana passada van néixer molts pollets*; *Ara sobren plats*. En nord-occidental, en canvi, en els registres informals, amb un sintagma nominal indefinit no hi ha concordança, com no n'hi ha en francès ni en occità. Així, els verbs inacusatius (incloent-hi els de moviment direccional quan es comporten com a inacusatius) i els verbs de les construccions inacusatives locatives (amb un adjunt reprès pel pronom *hi*) no concorden amb el sintagma nominal no definit que els segueix.

Registres informals:

Ve temps difícils

Em surt arrugues

*Falta més plats (però **Falten** els meus plats)*

*Al pati de darrere hi **juga** nens petits*

*En aquest musical hi **cantarà** pares d'alumnes*

Registres formals:

***Venen** temps difícils*

*Em **surten** arrugues*

***Falten** més plats*

*Al pati de darrere hi **juguen** nens petits*

*En aquest musical hi **cantaran** pares d'alumnes*

b) Amb el verb *haver-hi* en baleàric, en nord-occidental i en septentrional (GIEC § 21.4.3)

En baleàric, en nord-occidental i en septentrional, el verb *haver-hi* no concorda amb el seu argument intern. En la resta de parlars, la concordança que es dona amb els verbs inacusatius se sol estendre al verb *haver-hi*.

Baleàric, nord-occidental i septentrional: ***Hi ha** poques cadires*

Resta de parlars: ***Hi han** poques cadires*

La concordança es veu afavorida quan *haver-hi* es combina amb un verb auxiliar, aspectual o modal.

*Si haguessin ampliat el termini, potser **hi hauria/haurien hagut** més sol·licituds*

***Hi comença/comencen a haver** casos preocupants*

***No hi pot/poden haver** més congressistes*

La manca de concordança és l'ús consolidat en els registres formals.

4.8. La predicació no verbal: les construccions copulatives i els predicatius

4.8.1. Les construccions copulatives

4.8.1.1. Distribució dels verbs *semblar* i *parèixer* segons els parlars (GIEC § 22.2.3.1; GEIEC § 18.2.1b)

Tenen un valor modal els verbs *semblar* i *parèixer*. Aquests verbs són pràcticament sinònims, però no comparteixen tots els contextos d'ús i presenten una distribució diferent entre els parlars. Tant *semblar* com *parèixer* admeten com a atribut sintagmes nominals, adjectivals (o participis), preposicionals i adverbials.

Tu semblaves l'amo del local
El despatx pareixia massa gran
La taula pareix de fusta, però és de plàstic
La febre no li baixa, però encara sembla aviat

Tanmateix, el verb *parèixer* es combina preferentment amb atributs que expressen una propietat inherent. No és gaire freqüent amb atributs que expressen propietats contingents, com *content*, *enfadat*, *en crisi* o *mort d'avorriment*.

Pareix intel·ligent

4.8.1.2. Ús dels verbs *restar* i *romandre* en els registres formals (GIEC § 22.2.3.2b; GEIEC § 18.2.1c)

Els verbs *restar* i *romandre* s'usen generalment en registres formals. *Romandre* té un valor i un comportament similars a *estar*.

Està oberta la matrícula (redactant un avís en una dependència escolar
per anunciar que ja s'ha obert la matrícula)
La matrícula roman oberta

El sentit de *restar* és més acostat al de *quedar*.

Es deixà caure a la butaca i restà callada
Després de la inundació, tota aquesta part del territori ha restat despoblada

4.8.1.3. Ús no acceptable del verb *restar* amb el valor de *estar*

(GIEC § 22.2.3.2b; GEIEC § 18.2.1c; GBU § 30.1 R2 i R3)

A diferència de *romandre*, que té un valor i un comportament similars a *estar*, el sentit del verb *restar* és més acostat al de *quedar*: *Es deixà caure a la butaca i restà callada*; *Després de la inundació, tota aquesta part del territori ha restat despoblada*. Per tant, *restar* no té el valor del verb *estar* quan només es vol expressar la duració limitada d'un estat.

*Aquest establiment **estarà** tancat del 15 al 30 d'agost (i no ...**restarà** tancat del 15 al 30 d'agost)*

*És imprescindible per al partit de l'oposició d'**estar** atent a l'actuació del Govern (i no ...de **restar** atent a l'actuació del Govern)*

***Estarem** una setmana sense veure'ns (i no **Restarem** una setmana sense veure'ns)*

4.8.1.4. Ús no pronominal del verb *quedar* en parlars baleàrics

(GIEC § 22.2.3.2b)

Els verbs *quedar* i *quedar-se* poden aportar un sentit de transició cap a l'estat expressat per l'atribut (*Tota aquesta part del territori ha quedat despoblada*; {*M'he quedat / He quedat*} *molt preocupat de la resposta*; *Arran de l'accident {s'ha quedat / ha quedat} sord*). El verb *quedar-se* (o *quedar* en parlars baleàrics) també pot aportar simplement un valor duratiu per a expressar que no es passa d'un estat o lloc, com en *Tot i que l'han operat tres vegades, {s'ha quedat / ha quedat} tan sord com abans*, en què manifestem que la seva sordesa és precisament un estat conegut, que dura, i no pas acabat d'assolir, o en *Es va quedar assegut, tal com l'haviem trobat*.

Tot i que l'han operat tres vegades, {s'ha quedat / ha quedat} tan sord com abans

{Es va quedar / Va quedar} assegut, tal com l'haviem trobat

4.8.1.5. Usos quasicopulatius del verb *quedar* (GIEC § 22.2.3.2b)

El verb *quedar* té un ús quasicopulatiu en certes oracions, en què el complement datiu o locatiu pot quedar sobreentès.

Aquests pantalons li han quedat petits ('se li han fet petits')

El color groc no li/hi quedarà bé ('li/hi està bé')

Aquest color sempre queda bé ('a tothom, a tot arreu')

4.8.1.6. Usos quasicopulatius dels verbs *continuar* i *seguir*

(GIEC § 22.2.3.2c; GEIEC §§ 18.2.1, quadre 18.2, i 18.2.1d; GBU § 30.1)

Els verbs quasicopulatius aspectuals *continuar* i *seguir* indiquen que es manté un estat anterior. Aquests verbs poden anar acompanyats de sintagmes adjetivals, preposicionals i adverbials que expressen un estat.

*Els préssecs que vas comprar divendres **continuen** {ben serenys / en bon estat}*

*L'Oriol **continua** sense feina*

*No podeu **continuar** aquí després de tot el que heu dit*

*El meu avi **segueix** molt bé*

Si l'atribut expressa una propietat inherent, es poden emprar aquests verbs en el cas que s'estableixi una comparació d'igualtat. També poden aparèixer amb un participi.

Amb una comparació d'igualtat:

***Continues** tan tossut com sempre*

Amb un participi:

***Continuarà** ingressat*

***Segueixen** barallats*

*Les obres **segueixen** parades*

4.8.1.7. Ús quasicopulatiu del verb *resultar* en construccions impersonals (GIEC §§ 22.2.3.2d, 26.4.2.1d i 26.6.3c; GEIEC § 18.2.1e)

Els verbs quasicopulatius aspectuals *esdevenir* i *resultar* expressen transició o canvi cap a la situació manifestada per l'atribut. El verb *resultar* s'acompanya de sintagmes adjectivals o participis que expressen un canvi d'estat o conseqüència que beneficia o perjudica el subjecte oracional: *La conductora no **ha resultat** ferida*. Aquest verb també admet sintagmes adjectivals, nominals, preposicionals i adverbials que puguin expressar una avaluació o un judici que el parlant fa del subjecte oracional: *Les teves paraules **resultaran** molt adequades*; *El negoci **va resultar** un èxit*; *La mesura **ha resultat** de poca utilitat*; *Si tot **resulta** bé, tindrem solucionat el problema*. En aquest darrer ús —en què no s'expressa cap canvi d'estat sinó més aviat una constatació o conclusió— el verb *resultar* pot aparèixer amb un pronom de datiu: *Aquests costums li **resulten** estranys*; *Us **resulta** agradable?* Es tracta d'un adjunt benefactiu (o malefactiu).

El verb *resultar* no admet un sintagma adjectival com ara *content* ni participis com *angoixat* o *enfadat*. En aquest cas tenim la possibilitat de construir una oració impersonal amb una subordinada substantiva en temps finit.

***Resulta** que ella està contenta*

En aquests casos, *resultar* té el sentit de 'produir-se com a efecte o conseqüència'. La presència d'una subordinada no és compatible amb la presència d'un pronom de datiu.

***Resulta** que el tren surt a les tres*

***Resulta** que ella no hi era*

*Encara **resultarà** que som parents*

4.8.1.8. Ús quasicopulatiu del verb *acabar* (GIEC § 22.2.3.2e; GEIEC § 18.2.1, quadre 18.2)

Els verbs quasicopulatius aspectuals *parar* i *acabar*, pel seu significat aspectual terminal, poden ser emprats amb un atribut per a expressar l'assoliment d'un estat.

Si no dorms com cal, acabaràs malalta
Sempre acaba esgotada

4.8.1.9. Ús no pronominal del verb *tornar-se* en mallorquí i menorquí (GIEC § 22.2.3.2f; GEIEC § 18.2.1g)

Els verbs quasicopulatius pronominals *tornar-se*, *posar-se* i *fer-se* permeten expressar transició cap a un estat sense indicar-ne la causa, poden aparèixer amb un sintagma adjectival, preposicional o nominal: *Aquest vi s'ha tornat agre*; *Els clients es van posar nerviosos*; *L'Estel es va fer {de l'ONG / cooperant}*. El verb *tornar-se* no és pronominal en mallorquí ni en menorquí.

Té tants problemes que tornarà boig

4.8.1.10. Usos quasicopulatius dels verbs *caure* i *parar* (GIEC § 22.2.3.2g)

Els verbs de moviment com *anar*, *venir*, *sortir*, *eixir* o *caure* admeten un comportament quasicopulatiu. Els verbs *sortir* o *eixir* i *caure* s'usen amb atributs que designen estats resultants.

Treballa tant que caurà malalt

D'altra banda, *caure bé/malament* alguna cosa o persona a algú significa 'agradar-li' o 'desagradar-li'.

La seva germana em cau d'allò més bé
Li va caure malament que no la convidassis

Amb aplicació a una peça de roba, i amb el significat de 'escaure', s'usen amb els mateixos adverbis els verbs *parar* o *caure*.

La camisa et para/cau prou bé, però els pantalons no

4.8.2. Els verbs *ser* i *estar* en construccions copulatives de caracterització

4.8.2.1. Ús dels verbs *ser* i *estar* amb adjectius que expressen l'estat civil o laboral o una característica personal (GIEC § 22.3.1.2c; GEIEC § 18.3.1c; GBU § 30.3 R2)

Amb els adjectius *solter*, *fadrí*, *casat*, *jubilat*, *calb*, *cec*, *coix*, *sord*, *viu* o *mort*, és tradicional i preferible l'ús del verb *ser*, però el verb *estar* s'usa amplament avui

sense cap diferència semàntica: *En Marc (encara) és/està solter; El professor Ferrer (ja) és/està jubilat; Aquell pobre home és/està cec; El conductor és/està mort.*

Tanmateix, per a indicar únicament l'estat civil o laboral (*casat, solter, fadrí, jubilat*) o una característica física o psíquica d'una persona (*calb, cec, sord, coix, manc; envejós, gelós, orgullós*) és preferible no apartar-se de l'ús tradicional, amb el verb *ser*.

La Joana és casada, no separada (preferible a ...*està casada, no separada*)

El senyor Pla és solter/jubilat/calb (preferible a ...*està solter/jubilat/calb*)

És molt orgullós/gelós (preferible a *Està molt orgullós/gelós*)

L'ús del verb *estar* queda reduït a contextos en què se subratlla un canvi (a vegades passatger) o bé a certes construccions, com ara amb adjectius que porten un complement.

Tinc el marit fent negocis a la Xina: estic soltera

Perdona: acabo de baixar de l'avió i estic sord

Dels vint companys que ens hem trobat al dinar d'enguany, deu ja estan jubilats

Està orgullós/gelós del seu germà petit

L'adjectiu *casat*, quan porta un complement comitatiu, apareix generalment amb el verb *estar*. També s'usa *estar* amb *jubilat* quan se subratlla el canvi d'estat laboral.

—Sou casat o divorciat? —Estic casat amb una pianista grega

Fa dos anys que estic jubilat

Estava jubilat des del 2007

4.8.2.2. Ús dels verbs *ser* i *estar* amb adjectius (i algun participi) que admeten la doble perspectiva de propietat inherent i d'estat assolit (GIEC § 22.3.1.2b; GEIEC § 18.3.1c; GBU § 30.3 R3)

En l'actualitat, s'ha incrementat el nombre d'adjectius referits a subjectes animats que admeten la doble perspectiva de propietat inherent (amb *ser*) i d'estat assolit (amb *estar*), especialment en determinats parlars. En els registres formals, és preferible mantenir l'ús tradicional del verb *ser*.

L'alternança *ser/estar* és més tradicional o general amb adjectius com ara *alegre, avorrit, fred, fresc, quiet, serè, tranquil* o *trist*. Tanmateix, resulta preferible no alternar *ser* i *estar* amb adjectius que només excepcionalment expressen propietats que es poden atribuir a un individu d'una manera transitòria, com ara *amable, boig, bonic, comunicatiu, condescendent, corpulent, diferent, dòcil, enigmàtic, feliç, genial, gras, gros* ('corpulent'), *jove, jovial, lleig, maco, optimista, sarcàstic, sord, vell, violent* o *xerraire*. Així, si bé és possible l'ús de *estar* en certes oracions, per a aquesta mena d'adjectius, la llengua disposa en algun cas de solucions alternatives a l'ús d'aquest verb, encara que no sempre són del tot equivalents.

Amb *estar*:

*La mestra diu que el xiquet avui **estava** molt **xerraire**, tan callat com és*
(en què volem expressar que el comportament del xiquet ha canviat
transitòriament)

Amb construccions alternatives:

*En Jaume {s'ha fet vell / s'ha envellit} (preferible a ...**està vell**)*

*No hi sent (preferible a **Està sord**)*

*El veig més jove / S'ha rejuenit (preferible a **Està més jove**)*

*Us heu tornat bojos? (preferible a **Esteu bojos?**)*

4.8.2.3. Ús dels verbs *ser* i *estar* amb adjectius que es poden interpretar com a descriptius (amb *ser*) o bé com a resultat d'un procés de canvi (amb *estar*) (GIEC § 22.3.1.3b; GEIEC § 18.3.1f; GBU § 30.3 R4)

Amb subjectes no animats, l'ús del verb *ser* amb atributs adjectivals respon a la solució més tradicional, i el de *estar*, a la més recent. Tanmateix, actualment s'observa l'ús de *ser* o *estar* segons els parlars, sense diferència semàntica, amb adjectius que es poden interpretar com a merament descriptius o bé com a resultat d'un procés de canvi, cosa que fa que s'avinguin amb el matis aspectual que aporta *estar* (*brut, buit, calent, clar, cru, dur, eixut, espès, flonjo, fosc, fred, humit, madur, moll, net, pla, ple, ras, relliscós, roent, salat, sec, tendre, tèrbol*).

El cafè és fred (simple descripció) / *El cafè **està fred*** ('s'ha refredat'
o 'el trobo fred')

*El porró **era/estava ple** de mistela*

*A les set la sala **serà/estarà buida***

*Les tovalloles **són/estan humides***

*L'aigua del mar **era/estava completament plana***

Independentment d'això, en general, la presència d'adverbis aspectuals com *encara* o *ja* afavoreix l'aparició del verb *estar*.

*La sopa **encara està calenta***

*Les tovalloles **encara estan humides***

*El meló **ja està madur***

També l'afavoreix el fet que l'atribut sigui un participi o un adjectiu intercanviable per un participi, com és el cas de *brut/embrutat, net/netejat, moll/mullat, clar/aclarit, buit/buidat* o *ple/emplenat*.

*A les set la sala **estarà buida***

A més, en el parlar col·loquial dels joves, l'ús del verb *estar* s'ha generalitzat darrerament amb altres adjectius com *bo/dolent* (i *boníssim*) i *nou/vell*, quan, de fet, aquests adjectius tradicionalment seleccionen *ser*.

4.8.2.4. Ús de la locució col·loquial *estar bo* ('ésser atractiu')

(GIEC § 22.3.1.2b)

Els valors que un adjectiu adquireix amb *ser* i *estar* no sempre són homogenis. Per això, *ser bo* significa 'tenir bon caràcter' i *estar bo* 'tenir bona salut' (i, col·loquialment, 'ser atractiu').

La Berta està bona

4.8.2.5. Ús del verb *ser* amb participis en diferents parlars

del català oriental (GIEC § 22.3.1.3c; GBU § 30.3c)

Amb subjectes no animats generalment s'usa el verb *ser*, excepte amb certs atributs, com ara els participis, que generalment es construeixen amb el verb aspectual *estar*. Tanmateix, en diferents parlars del català oriental és vigent encara amb el mateix valor la construcció amb *ser* seguit de participi. Alguns dels participis que poden aparèixer amb *estar* o amb *ser* i un subjecte no animat són *acabat*, *amagat*, *apagat*, *cobert*, *col·locat*, *construït*, *cuit*, *disposat*, *dit*, *doblegat*, *encès*, *escrit*, *espatllat*, *estès*, *explicat*, *fet*, *glaçat*, *instal·lat*, *mullat*, *nevat*, *obert*, *ocupat*, *situat*, *sobreentès*, *tancat*, *trencat* o *usat*.

La matrícula (ja) és/està oberta

Les estovalles eren/estaven esteses

Amb aquesta accepció la paraula és/està mal usada

La figura de ceràmica era/estava feta a mà

4.8.3. Els verbs *ser* i *estar* en construccions copulatives locatives

4.8.3.1. Ús del verb *estar* amb valor locatiu en certs parlars,

sobretot valencians (GIEC § 22.3.2.2; GEIEC § 18.3.2f)

En certs parlars, sobretot valencians, no hi són vius els usos locatius del verb *ser* en casos com *El cendrer és damunt de la taula*, i en aquests contextos s'usa *estar*. A més, *haver-hi* només s'usa amb el sintagma nominal indefinit; en els altres casos es recorre als verbs *estar* i *ser*. El verb *estar* és el més habitual.

Està Salvador?

En aquella manifestació també estaves tu

Dubte que entre les principals necessitats estiga ampliar el museu

El verb *ser* s'usa quan el subjecte denota un esdeveniment, com ara *festa: Va anar al lloc on era la festa*.

4.8.3.2. Ús del verb *estar* amb localitzacions figurades (GIEC § 22.3.2.3)

Hi ha usos de *estar* que es poden considerar localitzacions figurades.

Sovint les divergències no estan en el contingut sinó en la forma
Això no està a les meves mans ('No puc resoldre-ho')
Els dos partits estaven en el poder alternativament
Les accions estan a vint euros
Estem en un atzucac

4.8.3.3. Ús dels verbs *ser* i *estar* amb localitzacions figurades que inclouen sintagmes preposicionals amb un cert grau de lexicalització (GIEC § 22.3.2.3; GBU § 30.4 R2)

Determinades copulatives locatives amb significat figurat que inclouen sintagmes preposicionals amb un cert grau de lexicalització com ara *fora de lloc*, *en mans del jutge* o *en un punt molt delicat*, admeten *ser* i *estar* (i en alguns casos també *trobar-se*), amb algunes preferències segons els parlars.

Aquesta estratègia és/està fora de lloc
Ara la qüestió {és / està / es troba} en mans del jutge
{Som / Estem / Ens trobem} a cinc punts del líder
Les discussions {són / estan / es troben} en un punt molt delicat

4.8.3.4. Ús dels participis *estat* i *sigut* del verb *ser* (GIEC § 22.3.2.3; GBU § 30.4 R4)

Els verbs *ser* i *estar* presenten històricament sincretisme en la forma *estat* del participi. La llengua moderna ha desenvolupat formes diferents per al participi de *ser*, la més estesa de les quals és *sigut* (§ 3.5.11.5).

La tarda ha estat/sigut molt plujosa

Però quan hi ha una expressió locativa, el temps perfect acostuma a referir-se a un esdeveniment duratiu i, per tant, hi correspon *estar*.

Aquesta Setmana Santa he estat a París
La consulta ha estat oberta de vuit a sis

PEOLC - Morfologia, § 2.3: SER/ÉSSER (p. 29)
DIEC2: ésser¹

4.8.4. Usos no copulatius dels verbs *ser* i *estar*

4.8.4.1. Ús del verb *estar* en la construcció *estar-ne* ('sentir afecte') (GIEC § 22.3.1.1d)

El verb *estar* s'usa en la perífrasi aspectual «*estar per* + infinitiu», que indica una situació encara no realitzada o de realització imminent: *Està per veure si el mecanisme funcionarà*; *Això encara està per decidir*. Altres construccions, més o menys lexicalitzades, en què el verb *estar* ja no té un sentit copulatiu són *estar per* ('atendre'), *estar-se de* ('privar-se' o 'abstenir-se') o *estar-ne*.

L'Ernest n'està molt, dels nebots ('sentir afecte')

4.8.4.2. Ús del verb *estar* amb el sentit d'un verb d'opinió

(GIEC § 22.3.1.1e)

El verb *estar* pot prendre el sentit d'un verb d'opinió (*creure, opinar*). En aquest cas, el verb habitualment s'usa només en present.

Estic que la regidora presentarà la dimissió

4.8.5. Els predicatius

4.8.5.1. Ús de la locució *en tant que* ('com a, en qualitat de')

(GIEC §§ 19.9.3.5b i 22.4.2; GBU § 30.5 R2)

El predicatiu representat per un sintagma preposicional va introduït per la preposició *com a* i també per locucions com ara *en concepte de, a manera de, en qualitat de, en tant que* o *a títol de*.

*No consignem les significacions d'aquest mot **en tant que** participi passat
Comuniqueu-li-ho a ell **en tant que** persona afectada*

Els predicatius encapçalats per *com a, en tant que* i *en qualitat de* poden expressar una predicació dirigida al subjecte oracional, que pot ser el·líptic, des d'una posició perifèrica o d'incís.

***En tant que** president de l'escala, us proposo un tracte
Reclamo —**en tant que** membre del Consell— que se m'informi de totes les gestions que es portin a terme*

DIEC2: tant² 3.1 (*en tant que*)

4.9. La pronominalització

4.9.1. Les funcions dels pronoms febles

4.9.1.1. Repetició d'un mateix pronom en alguns parlars (GBU § 17.1 R1)

En els registres informals d'alguns parlars s'observen repeticions de certs pronoms, especialment *hi*, *ho* i *en*. Aquestes repeticions s'eviten en els registres formals.

Hi vaig anar-hi (en comptes de les solucions formals *Hi vaig anar* o *Vaig anar-hi*)

No ho volia fer-ho (en comptes de les solucions formals *No ho volia fer* o *No volia fer-ho*)

En vaig agafar-ne tres (en comptes de les solucions formals *En vaig agafar tres* o *Vaig agafar-ne tres*)

4.9.2. La pronominalització del complement directe

4.9.2.1. Lexicalització de les formes pronominals femenines d'acusatiu *la* i *les* en construccions verbals (GIEC § 18.4.1e; GEIEC § 13.7.1d; GBU § 17.1)

Els pronoms femenins *la* i *les* apareixen en certes construccions lexicalitzades sense que tinguin un antecedent. Es tracta generalment de predicats col·loquials, com *ballar-la* 'passar dificultats', *endevinar-la* 'tenir encert', *haver-se-les* i *tenir-se-les* 'barallar-se', *no tenir-les totes* 'estar insegur, intranquil', *compondre-se-les* 'arranjar a conveniència', *abillar-la* i *bitllar-la* 'gastar abundantment' o *vessar-la* 'equivocar-se'. En tots aquests casos, el pronom d'acusatiu altera el significat del verb, i en algun cas, com en *dinyar-la* 'morir', el verb no existeix sense el pronom *la* incorporat.

Ja la ballarem, si escasseja l'aigua!

L'heu endevinada de ple, llogant aquesta casa

Els dos germans van haver-se-les per l'herència

En aquella casa se les tenen dia sí dia també

Quan es va quedar sola en aquell casalot, no les tenia pas totes

Quan se li van morir els pares, va haver de compondre-se-les tot sol

*El meu home l'abilla, però jo no tinc ni un ral
L'heu ben vessada, contestant això a l'examen!
La pobra dona la va dinyar per Pasqua*

DIEC2: ballar 4.3 (*ballar-la*)

4.9.2.2. Eliminació del pronom *ho* en construccions amb *tal com*

(GIEC § 18.6.2; GEIEC § 13.8.1a; GBU § 17.2 R4)

Generalment es prescindeix del pronom de complement directe *ho* en les construccions en què hi ha el determinant *tal* seguit del relatiu *com*.

La reunió va resultar difícil, tal com sospitava el secretari (i no ...tal com ho sospitava el secretari)

Tal com hem indicat, ara només cal emplenar el formulari (cf., però, Empleneu el formulari tal com us ho han indicat)

En aquestes oracions, *tal* té el sentit de 'aquesta cosa, això' que trobem en l'oració arcaïtzant *No faré tal*. No és estrany, doncs, que pugui fer de complement directe. La presència de *tal* pot ser silenciada i aleshores *com* encapçala una relativa lliure: *La reunió va resultar difícil, com ja sospitava el secretari*.

4.9.2.3. Ús lexicalitzat del pronom *ho* en els predicats *passar-s'ho* (o *passar-ho*) *bé/malament* (GIEC § 18.6.2)

Troblem el pronom *ho* lexicalitzat en el predicat *fer-ho*. Hi ha altres casos de lexicalització, com ara *passar-s'ho* (o *passar-ho*) *bé/malament* i *compondre-s'ho* o *endegar-s'ho* 'arranjar a conveniència'.

Ara {s'ho passen / ho passen} bé, però l'han ballada magra durant molts anys

4.9.2.4. Concordança del participi dels temps compostos

a) Amb el pronom d'acusatiu (GIEC §§ 13.5.2.4 i 18.4.1c; GEIEC § 13.7.1a)

El participi dels temps compostos i el pronom feble de tercera persona poden concordar en gènere i nombre quan aquest funciona com a complement directe.

No l'hem reconeguda, la teva germana

Els he trobats aquest matí

Les has pogudes comprar?

L'han haguda d'operar

—Heu regat les hortènsies? —Les he regades jo mateix

També és possible la concordança quan el pronom d'acusatiu representa el subjecte d'un verb en infinitiu en les construccions causatives i amb verbs de percepció (*sentir, veure*).

Les han fetes recular de mala manera

No l'hem deixada dormir
A ella l'hem sentida riure
Els havíem vistos banyar-se en aigües gèlides

Aquesta concordança, que era general en estadis anteriors de la llengua, encara és vigent en una part important dels parlars actuals i se sol mantenir en els registres formals. Tanmateix, ha perdut terreny a favor de la construcció amb el participi invariable, que es manifesta amb els valors de gènere i nombre menys marcats: en masculí singular (*Les he regat jo mateix*). En els parlars que mantenen la concordança, és més habitual quan el pronom és femení que quan és masculí plural. En el cas del masculí singular hi ha coincidència amb la solució invariable.

Amb un pronom femení:

L'he comprada avui
Les hem comprades avui

Amb un pronom masculí plural:

Els cavalls, ja els hauríem ensellats/ensellat, si ens haguéssiu avisat

Amb un pronom masculí singular:

Feia poc que l'havia comprat, l'ordinador

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 94 (p. 96)

b) Amb el pronom *en*, en baleàric i en septentrional (GIEC §§ 9.5.1e i 18.6.3.1e)

La concordança entre el pronom *en* i el participi dels temps compostos, que està en clara recessió en la majoria de parlars, es manté viva en baleàric i en menor mesura en els parlars septentrionals.

Avui no n'ha faltada cap, de professora
N'he trobats molts, d'esclata-sangs
De fraules, no n'ha collides
Que n'han passades, de coses!

c) Amb altres pronoms, en baleàric (GIEC § 9.5.1e; GEIEC § 5.4.1d)

En els parlars baleàrics, la concordança es pot trobar en altres casos, sobretot en construccions que situen el complement directe en posició preverbal. Així, es pot donar amb pronoms febles diferents dels de tercera persona i de *en*, i especialment amb els reflexius.

T'he vista molt contenta
Encara no m'he matriculada

També és possible en passives pronominals, amb pronoms relatius i sintagmes interrogatius i exclamatius.

Aquestes dades s'han analitzades avui

*Ha visitat ses cases que t'he dites
Quantes coses has fetes?
Quines promeses m'ha fetes!*

4.9.3. La pronominalització del complement indirecte i altres funcions de datiu

4.9.3.1. Pronominalització amb *hi*, en alternança amb *li*, del complement indirecte inanimat en alguns parlars (GIEC § 18.4.2.1a; GBU § 17.3c)

En certs casos, el pronom *hi* pot funcionar com a pronom de datiu en lloc de *li* o *els*. S'usa *hi*, per exemple, amb verbs ditransitius del tipus *presentar*, *recomanar* o *lliurar*, que poden seleccionar un complement directe animat, com ara *M'hi van presentar*, {*al director / als directors*}. Notem que en *Me li van presentar* o *Me'ls van presentar* no podem interpretar que *li/els* sigui el complement indirecte i *me* el complement directe.

Segons els parlars, el pronom *hi* també pot aparèixer representant el complement indirecte inanimat amb verbs com *donar*.

*A la festa major, les colles de joves hi/li donen molta importància
Dona-hi/li corda, al rellotge
A aquest taller, hi/li sobren encàrrecs*

També hi ha altres verbs, com *assemblar-se*, *declarar-se*, *posar* o *dedicar*, que poden admetre tots dos pronoms.

*El germà gran no s'assembla al Joan, però la cosina {s'hi / se li} assembla molt
Posa-hi/li sal, a l'enciam
A la segona proposta no hi/li dedicarem tant de temps*

Amb tot, hi ha verbs que més aviat seleccionen el pronom *li/els* encara que el complement indirecte sigui inanimat, com *proporcionar* o *concedir*.

*Hem modernitzat la sala: aquest tipus de cadires li proporcionen tot un altre aire
Al llatí li concedien el dret a tenir gramàtica, però a les llengües populars no se'ls va concedir aquest dret fins més tard*

4.9.3.2. Ús del datiu ètic (GIEC § 13.6.1.7c; GBU § 17.3 R2)

El datiu ètic, que és expressat per un pronom feble i no admet la duplicació amb un pronom fort, permet a l'emissor, al receptor o a una tercera persona d'aparèixer com a partícips d'una situació que no protagonitzen directament, però en la qual s'impliquen. Pel fet d'afegir un matis emotiu i expressiu, el datiu ètic és més aviat propi dels registres informals.

No te'm perdís
Se te'l menjarà, tot aquest plat de macarrons?
No li arribis tard, a la teva mare
Se'ns ha convertit en tota una dona
Us ha tornat a suspendre el curs, el vostre fill?

4.9.3.3. La duplicació del pronom de datiu de tercera persona

Els pronoms de datiu de tercera persona poden aparèixer duplicant un sintagma preposicional de complement indirecte no pronominal. La possibilitat que hi hagi o no duplicació depèn de diversos factors sintàctics, a més del registre emprat.

a) Amb verbs psicològics (GIEC §§ 18.4.2.3a i 27.7.3b; GBU § 17.6 R1)

La duplicació pronominal amb datiu és molt freqüent en tots els registres amb els verbs psicològics (com *agradar*, *costar*, *importar*, *interessar*, *molestar*, *preocupar* o *repugnar*), amb els que expressen necessitat o obligació (com *caldre*, *convenir*, *fer falta* o *tocar*), i amb verbs com *acudir-se*, *passar*, *succeir*, *semblar* o *parèixer*, entre d'altres. Per a molts parlants, l'elisió del pronom donaria lloc a construccions forçades. Notem que en aquests casos el subjecte sol ser inanimat, cosa que afavoreix l'anteposició del complement indirecte (animat) i la duplicació pronominal.

Els calçots li agraden molt a en Carles
A qui no li costa acceptar-ho?
Què li interessa al teu germà?
A quina amiga teva no li repugna l'olor de vinagre?
A la seva mare no li convenen aquests disgustos
Si no ho fas tu, li tocarà fer-ho a un altre
Aquestes coses només li passen al teu home

b) Amb verbs ditransitius, especialment en valencià i en les zones urbanes del Principat de Catalunya (GIEC § 18.4.2.3b; GBU § 17.6 R3)

En els registres informals, especialment en valencià i en les zones urbanes del Principat de Catalunya, sobretot en la parla dels joves, les oracions amb verbs ditransitius tendeixen a admetre la presència del pronom feble de tercera persona duplicant el complement indirecte. Aquestes duplicacions s'eviten en els registres formals.

El mestre li va preguntar la lliçó a la Sara (en comptes de la solució formal
El mestre va preguntar la lliçó a la Sara)
Dona-li els diners al conductor directament (en comptes de la solució
formal *Dona els diners al conductor directament*)

Passa semblantment amb verbs causatius i de percepció, i també en les oracions que contenen un adjunt benefactiu. Aquestes duplicacions s'eviten en els registres formals.

Li deixaran/faran triar un exercici a l'Esperança (en comptes de la solució formal *Deixaran/Faran triar un exercici a l'Esperança*)

Li havíem sentit dir això a l'àvia Filomena (en comptes de la solució formal *Havíem sentit dir això a l'àvia Filomena*)

Els haureu de recitar un poema cada un als avis (en comptes de la solució formal *Haureu de recitar un poema cada un als avis*)

Li va brodar unes estovalles a la núvia (en comptes de la solució formal *Va brodar unes estovalles a la núvia*)

Amb els verbs de la classe de *telefonar*, la duplicació no és normal en aquells parlars en què el complement es tendeix a interpretar col·loquialment com a complement directe, però sí en aquells altres, com el valencià, en què no es produeix aquest fenomen.

(Li) tocarem per telèfon al teu germà

La duplicació també es dona amb predicats com *tenir por*, *tenir respecte*, *tenir mania* i altres que expressen estats mentals, excepte en els registres formals.

No li té cap mena de respecte a la sogra (en comptes de la solució formal *No té cap mena de respecte a la sogra*)

c) Amb un complement indirecte que conté el quantificador *tothom* o un indefinit (GIEC § 18.3.2.3d; GEIEC § 13.7.5c)

L'absència del pronom de datiu es veu afavorida en aquells casos en què el complement indirecte conté el quantificador universal *tothom* o un d'indefinit com *ningú*, *algú* o *qualsevol*. Si amb un verb psicològic com *agradar* és normal l'ús del pronom, és més fàcil elidir-lo quan el complement indirecte conté aquests elements. El mateix passa amb un verb ditransitiu com *regalar*.

Amb duplicació:

Això li agradarà a la Susanna

Li ha regalat un llibre al pare

Sense duplicació:

Això agradarà a tothom

Això no agradarà a ningú

Això agradarà a qualsevol que hi estigui interessat

No he regalat mai un llibre a ningú

Si això ho regales a algú, segur que no ho vol

4.9.4. La pronominalització de l'atribut

4.9.4.1. Alternança entre *ho* i els pronoms d'acusatiu en la pronominalització dels atributs determinats (GIEC §§ 18.4.1d i 18.6.1.1)

A més de representar un argument verbal intern d'un verb predicatiu, els pronoms d'acusatiu de tercera persona s'han utilitzat, en alternança amb *ho*, com a repre-

sentants de sintagmes nominals definits en funció d'atribut en oracions copulatives d'identificació. Amb tot, és més habitual el pronom *ho*.

Amb el pronom *ho*:

És el degà o no ho és, aquest professor?

Aquella dona ho era o no ho era, la teva veïna?

Amb els pronoms d'acusatiu de tercera persona:

Sí que l'és, el degà

Aquella dona l'era o no l'era, la teva veïna?

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 43.III.2 (p. 41-42)

DIEC2: *ho* b, *el*¹, *els*, *la*²

4.9.4.2. Alternança entre *ho* i *el* en la pronominalització dels atributs numerals, en alguns parlars del central i nord-occidental (GIEC § 18.4.1d; GBU § 17.4 R3)

En alguns parlars del central i nord-occidental, el pronom neutre *ho* i el pronom d'acusatiu de tercera persona (*els*, *les*) alternen en l'expressió de les hores del rellotge, però només quan el numeral és plural.

Amb el numeral en plural:

Encara no ho/les són, les tres

Ja ho/els són, dos quarts de dotze

Amb el numeral en singular:

Encara no ho és, {la una / un quart de dues}

En aquests parlars també existeix la doble possibilitat, amb predomini de *ho*, quan l'atribut és un numeral.

D'entrada havien de ser cinquanta a dinar, però no ho/els eren pas

4.9.4.3. Alternança entre *ho* i *en* en la pronominalització dels atributs locatius d'origen i dels atributs de pertinença (GIEC § 18.6.1.1)

A l'hora de representar un atribut locatiu d'origen o un atribut de pertinença es dona l'alternança entre *ho* i *en*.

Ell és d'Alcoi, però jo no ho/en soc

És de segon curs, però jo no ho/en soc pas

4.9.4.4. Pronominalització amb *en* de l'atribut que expressa una relació de parentiu que no sol ser de primer grau en alguns parlars del Principat de Catalunya (GIEC § 18.6.1.1)

En alguns parlars del Principat de Catalunya pot ser pronominalitzat per *en* l'atribut que expressa una relació de parentiu que no sol ser de primer grau (*padrina*,

cunyat, cosina) entre el subjecte i un altre participant representat per un pronom de datiu.

Si ella m'és parenta, tu també me n'has de ser

4.9.4.5. Pronominalització amb *hi* de l'atribut de *resultar*

(GIEC § 18.6.1.2b; GEIEC § 13.8.1b; GBU § 17.4 R2)

El pronom *ho* pot representar l'atribut dels verbs quasicopulatiu aspectuals *resultar* i *esdevenir* (—*Ha resultat enriquidora, l'experiència?* —*Sí que ho ha resultat; Si no era rossellonesa de naixement, ho esdevingué d'adopció*). Aquests verbs, malgrat tot, mostren una certa resistència a deixar pronominalitzar el seu atribut (*No sé si és adequat, però esperem que resulti adequat; Encara que alguns consideren aquell escot antiquat, jo crec que no esdevindrà mai antiquat; ara com ara és clàssic*), excepte en el cas de *resultar* quan es construeix amb datiu, que pronominalitza l'atribut amb *hi*.

Tot allò era estrany, però a mi no m'hi resultava

4.9.4.6. Pronominalització amb *hi* de l'atribut adjectival del verb *estar* en baleàric i en els parlars del Principat de Catalunya

(GIEC § 18.6.1.2c; GBU § 17.4 R4)

Hi ha algunes diferències entre parlars que resulten igualment acceptables. En els parlars baleàrics s'usa el pronom *hi* amb els atributs adjectivals del verb *estar*. En aquests casos, el pronom *hi* també s'empra, en alternança amb *ho* (§ 4.9.4.7), en els parlars del Principat de Catalunya. En valencià, en canvi, només s'usa *ho*.

Parlars baleàrics:

Sempre està contenta, però avui no hi està tant
—*Encara està malalt?* —*No, ja no hi està*

Parlars del Principat de Catalunya:

Sempre està contenta, però avui no ho/hi està tant
—*Encara està malalt?* —*No, ja no ho/hi està*

Parlars valencians:

Sempre està contenta, però avui no ho està tant
—*Encara està malalt?* —*No, ja no ho està*

4.9.4.7. Pronominalització amb *ho* de l'atribut preposicional o adverbial del verb *estar* en els parlars del Principat de Catalunya

(GIEC § 18.6.1.2c)

Hi ha algunes diferències entre parlars que resulten igualment acceptables. Amb els atributs del verb *estar*, en els parlars del Principat de Catalunya, al costat del pronom *hi* (§ 4.9.4.6), s'utilitza *ho* representant un sintagma preposicional o adverbial, pronom que apareix sempre en valencià.

Parlars del Principat de Catalunya:

Ell està de guàrdia avui i jo ho/hi estaré demà

Valencià:

Pareixia que estaven en forma, però no ho estaven

4.9.4.8. Pronominalització dels atributs preposicionals o adverbials locatius en valencià (GIEC § 18.6.1.2c; GBU § 17.4b)

En els parlars valencians els sintagmes preposicionals o adverbials només es pronominalitzen amb *hi* en els registres formals. En la resta de casos es recorre a altres opcions.

Ramona està a Gandia i encara estarà allà una temporadeta (en comptes de ...i encara hi estarà una temporadeta)

4.9.4.9. Pronominalització amb *en* o *hi* de l'atribut adjectival de *fer-se* ('tornar-se') (GIEC § 18.6.1.2e)

L'atribut adjectival de *fer-se* (amb el significat de 'tornar-se') es pot pronominalitzar amb *en* o amb *hi*.

S'ha fet gran, {se n'ha fet / s'hi ha fet} en quatre dies

4.9.4.10. Pronominalització amb *en* de l'atribut dislocat en els parlars del Principat de Catalunya (GIEC § 18.6.1.3a; GEIEC § 13.8.2d; GBU § 17.4 R6)

La llengua presenta dues estratègies diferents a l'hora de dislocar l'atribut (adjectival, nominal o adverbial), segons els parlars: en una, el constituent dislocat va introduït per la preposició partitiva *de* (*De preocupats, per tu ho estàvem molt poc; Ho ha estat, de malalt*), i en l'altra, no (*Rics, ho són molt*). Aquesta segona estratègia és característica dels parlars baleàrics i valencians, mentre que la primera és pròpia del central i el septentrional i, en menor mesura, del nord-occidental, els quals també fan ús de la segona. La presència de la preposició *de* davant de l'atribut dislocat afavoreix l'aparició del pronom *en* com a pronom de represa. Per això, en els parlars del Principat de Catalunya és normal que el pronom *en* ocupi el lloc de *ho* en casos de dislocació.

Avui no n'estic gaire, de content

D'eixerida n'és més que les seves germanes

No n'és pas, de tard

A més, en els parlars que introdueixen l'atribut dislocat amb *de*, el pronom *en* torna a ser el preferit quan una oració atributiva conté un quantificador de modalitat exclamativa, com ara *que* o *si*, o bé un element de polaritat emfatitzador, com *sí que*.

Que n'ets, de llest! (cf. *Que llest que ets!*)

Si n'era, de bo!

Sí que n'és, de llicenciat (però *Sí que ho és, el meu perruquer, aquell d'allà*)

DIEC2: en¹ f

4.9.4.11. Pronominalització amb *en* de l'atribut del verb *ser* amb el valor de *haver-hi* en alguns parlars (GIEC §§ 18.6.1.1 i 22.3.2.2; GBU § 17.4 R8)

En alguns parlars, per a substituir l'atribut, s'usa el pronom *en*, amb referència obligatòria a persones, en oracions en què el verb *ser* té el valor de *haver-hi*.

—*Quants en són, en aquest despatx?* —*En són tres* (amb què ens referim a persones; cf. —*Quants n'hi ha, en aquest despatx?* —*N'hi ha tres*, amb què ens podem referir a persones, ordinadors, etc.)

4.9.5. La pronominalització del predicatiu

4.9.5.1. Pronominalització amb *en* o *ho* del predicatiu de *dir-se* ('tenir tal o tal nom') i *posar* ('adjudicar nom a algú') (GIEC § 18.6.1.4)

S'utilitzen els pronoms *en* o *ho* amb els verbs *dir-se* 'tenir tal o tal nom' i *posar* 'adjudicar nom a una persona'. Sovint en aquests casos es recorre amb més naturalitat a la repetició literal o parafràstica de l'element en qüestió o a l'adverbi *així*.

Amb pronominalització:

Li diuen Pep, però no se'n/s'ho diu

Li heu posat Sara?: a mi me'n/m'ho volien posar, però se'n van desdir

Sense pronominalització:

Li diuen Pep, però no es diu pas Pep sinó Robert (o ...*però no es diu pas així*)

Li heu posat Sara?: a mi també em volien posar aquest nom

4.9.5.2. Pronominalització amb *ho* del predicatiu de *nòmer* (en la major part del baleàric) i *dir-li* (en valencià i eivissenc) ('dir-se') (GIEC § 18.6.1.4)

Amb el valor de *dir-se* també s'usa el verb *nòmer* en la major part del baleàric i *dir-li* en valencià i a Eivissa i Formentera. En tots dos casos, la pronominalització és amb *ho*.

Com que mon pare nom Pere, jo també ho nom

Com que al meu padrí li diuen Pere, a mi també m'ho diuen

4.9.6. La pronominalització del subjecte d'un verb inacusatiu

4.9.6.1. Transmissió al verb del nombre del nom o del sintagma nominal que *en* representa quan fa de subjecte (GIEC § 18.6.3.1a)

La transmissió al verb del nombre del nom o del sintagma nominal que *en* representa quan fa de subjecte i que és pròpia dels registres formals no es dona en els parlars nord-occidentals, en què, a diferència de la major part dels altres parlars, els verbs inacusatius no manifesten concordança en nombre amb l'argument intern format per un sintagma nominal indefinit o escaritat en plural (§ 4.7.3.8a): *Caldrà més caixes de pomes; Cau pedres.*

No n'han sobrat, de segells
De tinta no en faltarà

4.9.6.2. Ús pleonàstic del pronom *en* amb el verb *haver-hi* en valencià (GIEC § 18.6.3.4a; GBU § 17.2 R7)

En els registres informals, en valencià el verb *haver-hi* incorpora sempre el pronom *en*. En els registres formals, s'evita aquest ús pleonàstic.

No hi ha llet (i no No n'hi ha llet)
Allà hi havia dues dones (i no Allà n'hi havia dues dones)

4.9.7. La pronominalització del complement del nom

4.9.7.1. El pronom *en* en funció de complement del nom (GIEC § 18.6.3.2; GEIEC § 13.8.2b; GBU § 17.5 R1)

El pronom *en* pot representar un sintagma preposicional introduït per la preposició *de* que faci de complement del nom: *Jo també havia vist l'obra, però qui en recordava tots els detalls eres tu.* Entre el pronom *en* i el sintagma nominal que complementa hi ha una relació semàntica, a vegades abstracta, de part a tot. Això fa que a vegades *en* entri en concurrència amb els pronoms possessius i amb el pronom de datiu quan expressa possessió. A més, sovint és possible recórrer a l'anàfora el·líptica, és a dir, a no representar el complement si queda prou clar pel context: *Vull llegir aquesta novel·la perquè he conegut l'autor (al costat de ...perquè n'he conegut l'autor).* L'ús del pronom *en* està sotmès a condicions com ara les següents:

a) Quan el sintagma nominal no es troba dins d'un sintagma preposicional

El pronom *en* pot substituir un complement del nom quan el sintagma nominal que conté aquest complement no es troba dins d'un sintagma preposicional, és

a dir, fa la funció de complement directe, de subjecte posposat d'un verb inacusatiu, d'atribut nominal o de predicatiu.

Jo també havia vist l'obra, però qui en recordava tots els detalls eres tu
No puc corregir les proves: me'n falten les dues primeres pàgines
Ell et podria explicar el projecte perquè en va ser el promotor
Si t'interessa aquest centre excursionista, fes-te'n soci

b) Quan és el complement d'un atribut d'una copulativa identificativa i es troba en posició postverbal

És possible representar amb el pronom *en* el complement de l'atribut d'una copulativa identificativa si aquest es troba en posició postverbal.

D'això la Quica n'és la culpable / N'és la culpable la Quica
(cf. *La culpable n'és la Quica*, en què el pronom *en* és sobrer)

c) Quan depèn de determinats complements directes de verbs com *dir*, *explicar* o *saber*

Verbs com *dir*, *explicar* o *saber* es poden construir amb un complement directe com *alguna cosa*, *moltes coses*, *quelcom* o *res*, i aquests elements poden portar al seu torn un complement amb *de* (*alguna cosa del que ha passat*, *res de la teva família*) que es pronominalitza amb *en*.

Aviat us en podré dir/explicar alguna cosa ('alguna cosa del que ha passat')
No en sé res ('res de la teva família')

d) Quan es troba dins d'un complement de règim o d'un complement indirecte

El pronom *en* no pot representar el complement del nom que es trobi dins d'un sintagma que faci la funció de complement de règim.

He rebut el teu llibre, però no vaig poder venir a la presentació (i no ...però no en vaig poder venir a la presentació, en què del teu llibre és part del sintagma preposicional a la presentació del teu llibre)

Tampoc no podem pronominalitzar per *en* el complement del nom d'un complement indirecte, com ara *de la institució* en l'exemple següent.

Lliuraran el document al president de la institució

4.9.7.2. Pronominalització amb *en* de determinats noms en funció de complement del nom en alguns parlars (GIEC § 18.6.3.2e; GEIEC § 13.8.2b)

Amb noms com *por*, *temor*, *mania* o *raó*, que poden dur una preposició diferent de *de* (*la por a/de la foscó*, *la mania a/de les clavellines*, *la raó {per a / de}*)

l'ingrés hospitalari), alguns parlars mostren una certa resistència a pronominalitzar el complement amb *en*, mentre que d'altres, per exemple el baleàric, l'admeten.

Ell tenia por de la foscor, però jo no en tenia por (o ...però jo no)

És general, en canvi, no representar el complement del nom *temps* en certs contextos.

No tinc temps ('No tinc temps {per a / de} dinar', i no No en tinc temps)

4.9.8. La pronominalització del complement de règim o d'adjunts del predicat

4.9.8.1. Pronominalització del complement de règim introduït per dues preposicions diferents (GIEC § 18.6.3.3d; GBU § 17.5 R5)

Hi ha verbs que poden construir el seu complement amb dues preposicions diferents, però, pel que fa a la pronominalització d'aquest complement, sol dominar una de les dues, cosa que determina si el pronom és *en* (preposició *de*) o *hi* (altres preposicions).

N'ensenya als pàrvuls ('Ensenya als pàrvuls a/de llegir')

N'ha après fàcilment ('Ha après fàcilment a/de conduir')

També es pronominalitza amb *en* el complement del verb *saber* en l'accepció de 'tenir la capacitat, la ciència, la pràctica (de fer alguna cosa)', que admet la preposició *de*.

En sap ('Sap arreglar televisors')

Ja en sap ('Ja sap (de) llegir')

En sap molt ('Sap moltes matemàtiques' o 'Sap molt de matemàtiques')

En canvi, *entendre en/de botànica* o *tenir dret a/de demanar comptes* es pronominalitzen amb *hi*.

Poca gent hi entén com ell ('Poca gent entén en/de botànica com ell')

No hi té cap dret ('No té dret a/de demanar comptes')

En aquests casos, quan el complement està dislocat, en general porta la preposició corresponent al pronom.

Amb el pronom *en*:

N'ensenya als immigrants, de llegir

De conduir n'ha après aviat

En sap molt, d'arreglar ordinadors

Amb el pronom *hi*:

No hi entén gaire, {en botànica / de botànica / d'arreglar ordinadors}

No hi té dret, a molestar-nos

4.9.8.2. Pronominalització amb *en* del complement de règim introduït per la preposició *sobre* (GIEC § 18.6.3.3d)

Verbs com *parlar*, *debatre* o *tractar* admeten que el complement també vagi introduït per la preposició *sobre* i, en aquest cas, el complement no és representat per un pronom feble: *Hem parlat molt, sobre les eleccions*. Malgrat tot, hi ha una certa tendència a acceptar la pronominalització amb *en* per comparança amb les respectives construccions amb *de*, especialment en diàlegs.

—*Oi que no ha parlat/tractat mai sobre les eleccions?* —*Sí que n'ha parlat/tractat, i més d'una vegada*

Altres verbs com *opinar*, *discutir* o *conversar* accepten també complements amb *de* o *sobre*, però aquests no solen aparèixer pronominalitzats (ni amb *en* ni amb *hi*).

De/Sobre la jubilació hem conversat llargament ('Hem conversat llargament de/sobre la jubilació')

4.9.8.3. Pronominalització amb *en* d'adjunts causals (GIEC § 18.6.3.3e; GEIEC § 13.8.2c)

El pronom *en* pronominalitza, opcionalment, adjunts de sentit causal. Són adjunts que admeten més d'una preposició (en general, *de* i *per*).

Et felicito per aquests dos articles: te'n felicito de cor (i també *...et felicito de cor*)
L'objectiu fou assolit, però ell en sofrí moltíssim (i també *...però ell sofrí moltíssim*)

En altres casos similars són naturals tant *en* com *hi*, i fins i tot la manca de pronom.

Avui ja no en/hi mor tanta gent, de sida (encara més natural *Avui ja no mor tanta gent, de sida*)

Altres vegades l'adjunt causal només admet *en* o manca de pronom.

Si volem tirar endavant aquest projecte d'urbanització, ens cal saber quines terres (en) queden afectades

4.9.8.4. Pronominalització amb *hi* del complement de verbs de dicció com *afegir*, *insistir* o *respondre* (GIEC § 18.6.4.1b)

Els verbs de dicció del tipus *afegir*, *insistir* o *respondre* admeten un complement pronominalitzable en *hi*.

L'orador afegia tensió en aquell ambient amb el seu to provocatiu
(pronominalitzat en *L'orador hi afegia tensió en aquell ambient...*)

Insisteixo especialment en la clàusula segona (pronominalitzat en *Hi insisteixo*)

No responguis mai als atacs furibunds (pronominalitzat en *No hi responguis mai*)

Però també s'usen sense aquest complement com a introductors del discurs directe (equivalents de *dir*).

Tot seguit l'orador va afegir: «No tolerarem cap intromissió en la nostra feina professional»

I tornà a insistir: «Per ara no canviarem de plans»

Insisteixo: per ara no canviarem de plans

«Soc innocent» —va respondre l'acusat

Tot i això, com a introductors del discurs directe també admeten la presència del pronom *hi*, sobretot (però no exclusivament) els verbs *afegir* i *insistir*.

«Doncs no et preocupis», hi va afegir la Salut (en què el pronom hi permet recalcar el que s'acaba de dir)

Hi insisteixo: per ara no canviarem de plans

4.9.8.5. Omissió del pronom *hi* amb preposicions i locucions prepositives locatives que contenen la preposició d'enllaç *de* (GIEC § 18.6.4.2b)

Les preposicions i locucions prepositives intransitives del tipus *dins*, *al damunt/davall*, *al capdamunt/capdavall*, *a sobre/sota*, *al davant/darrere*, *devora*, *al voltant*, *a tocar*, *arran*, *a prop*, *enfront* o *davant per davant* estableixen una relació espacial i, més concretament, assenyalen una localització amb referència a l'entitat designada pel seu complement. Per exemple, amb referència a una casa, es pot designar un lloc situat a la part de davant (*al davant de la casa*) o de darrere (*al darrere de la casa*), al seu interior (*a dins la casa*), etc. I aquest comportament té repercussions en la pronominalització, ja que si el conjunt de l'expressió és pronominalitzable amb *hi*, també ho és el complement malgrat estar introduït en molts casos per *de*.

Neteja la casa i no hi deixis res a dins

Hi vaig deixar el vidre {a tocar / arran}

La secció de vendes no acabava de rutllar i hi han posat la senyora Pla al capdavant

De tota manera, el complement d'aquestes preposicions és fàcilment recuperable, i això fa que puguem elidir-lo i prescindir de la pronominalització.

Malgrat la dificultat de l'Aneto, vaig pujar fins dalt de tot

Neteja la casa i no deixis res a dins

4.9.8.6. Pronominalització amb *hi* dels adjunts temporals amb un cert valor locatiu (GIEC § 18.6.4.3c; GBU § 17.5 R7)

Els adjunts oracionals temporals emmarquen el conjunt de l'oració i no solen admetre la pronominalització. En l'exemple següent, el temporal *la setmana passada* no és reprès per cap pronom: *La setmana passada es van casar els meus veïns* (cf.

En aquesta ermita s'hi van casar els meus veïns). Però la pronominalització és possible en casos en què l'adjunt té un cert valor locatiu (marca un lloc en un horari, en un calendari, en un programa).

Hi sopem cada dia, a les nou

{Abans de dinar / A aquesta hora} hi quedem poques vegades

A més, els verbs que poden seleccionar com a complement un punt en el temps, com ara *començar* o *acabar*, admeten la pronominalització d'aquest complement.

És clar que hi comencem, a les deu

No hi acabaràs pas, a mitjanit

4.9.8.7. Manca de pronominalització del complement introduït per la preposició *per a* (GIEC § 13.5.4)

El complement introduït per la preposició composta *per a* no sol ser representat per cap pronom.

Jo no serveixo per a aquesta feina, però tu encara serveixes menys

4.10. Les construccions passives, les impersonals i altres construccions amb subjecte indefinit

4.10.1. Les construccions passives

4.10.1.1. Ús de la passiva perifràstica en els registres formals

(GIEC § 23.2; GEIEC §§ 19.1, quadre 19.1, i 19.2; GBU § 31.2 R1)

En general, la passiva perifràstica està sotmesa a més restriccions lèxiques i sintàctiques que la passiva pronominal. Precisament per això, la passiva pronominal és més habitual en tota classe de registres que no pas la passiva perifràstica, la qual s'usa gairebé exclusivament en els registres formals, i més específicament en els llenguatges acadèmic, tècnic o, amb més limitacions, periodístic (§ 4.10.2.1).

*En aquests casos els pares són consultats abans de la decisió
Les mostres han de ser manipulades amb absoluta precaució
El quadre va ser robat per una banda organitzada*

No obstant això, hi ha contextos que afavoreixen la passiva perifràstica; per exemple, la coordinació o subordinació quan es vol conservar la identitat referencial entre els subjectes.

*El director va denunciar el malestar de la plantilla i va ser destituït
El director no va denunciar el malestar de la plantilla perquè no volia ser destituït*

4.10.1.2. Les passives perifràstiques amb subjecte escrit

(GIEC § 23.2.1.1d; GEIEC § 19.2c)

El subjecte de les passives perifràstiques amb *ser* no pot ser un sintagma nominal escrit, és a dir, sense un determinant o quantificador. Tanmateix, l'ús de subjectes escrits esdevé possible en el llenguatge periodístic (com a titular d'una notícia, per exemple) si el nom porta algun tipus de complement.

*Periodistes de la Unió Europea seran expulsats de l'Iraq
Han estat localitzades restes romanes a Palamós*

4.10.1.3. Tendència a silenciar el pronom reflexiu en construccions finals d'infinitiu amb una interpretació passiva (GIEC § 23.2.3d; GEIEC § 19.2d)

Hi ha construccions finals d'infinitiu encapçalades per la preposició final *per a* en què l'infinitiu té una interpretació passiva.

Compra carn per a arrebossar ('carn destinada a ser arrebossada')

Vull préssecs per a confitar ('préssecs que es confiten')

Tinc cabrit per a rostir ('cabrit per a ser rostit')

Quan el verb transitiu en infinitiu és pronominal, si el subjecte de l'infinitiu és interpretat com a indefinit (o arbitrari), com en el cas de les construccions amb els verbs *emportar-se* o *endur-se* en el modificador de noms com *menjar, plats o pizzes*, aleshores hi pot aparèixer el pronom que hi correspon (el de tercera persona), però hi ha tendència a suprimir-lo.

Venen pizzes per a emportar (i també *Venen pizzes per a emportar-se*)

4.10.1.4. Ús del verb *venir* com a auxiliar de la veu passiva amb participis de verbs com *determinar* o *establir* (GIEC § 23.2.2a; GEIEC § 19.2d)

Hi ha construccions molt pròximes a les passives perifràstiques que en comptes del verb auxiliar *ser* porten altres auxiliars. El verb *estar* pot aparèixer amb alguns participis en lloc de l'auxiliar de passiva *ser*. Així, en el cas de verbs com *determinar* o *establir*, podem trobar una veritable passiva o una oració de sentit atributiu amb els verbs *estar* o *venir*.

Amb una passiva:

Les activitats del programa han de ser determinades/establertes per la comissió de festes

Amb una oració de sentit atributiu amb *estar* o *venir*:

La realització de l'obra està condicionada a l'existència de fons

La probabilitat que això passi ve determinada per les circumstàncies

El ram de flors venia acompanyat d'una nota d'agraïment

4.10.2. Les passives pronominals i les impersonals pronominals

4.10.2.1. Ús de la passiva pronominal (GIEC § 23.3.1a; GBU § 31.3 R1)

La passiva pronominal és molt més natural i habitual en tota mena de registres que no pas la perifràstica (§ 4.10.1.1).

Aquesta novel·la es va escriure fa uns quants anys

En aquesta oficina no s'han fet les coses ràpid

4.10.2.2. Manca de concordança del subjecte indefinit en les passives pronominals en nord-occidental (GIEC § 23.3.1d; GEIEC § 19.3c; GBU § 31.3 R3)

- En els parlars nord-occidentals, les passives pronominals no fan concordar el verb amb el sintagma nominal, de manera que aquest no és tractat com un subjecte gramatical, sinó com el complement directe. Es considera acceptable aquesta manca de concordança en la comunicació vinculada a l'àmbit nord-occidental.

Ara ja no es necessita tantes modistes
D'obriers sense feina, cada dia se'n veu més
Ja es pot obrir les finestres
No es podrà vendre les trumfes a França

La concordança és necessària també en aquests parlars quan el sintagma nominal és definit i va anteposat al verb o bé quan el sintagma nominal és el·líptic.

Amb sintagma nominal definit anteposat al verb:

Les finestres ja es poden obrir

Amb sintagma nominal el·líptic:

Enguany aquí es collirà les trumfes quan es puguin vendre (i no ...quan es pugui vendre)

-   L'absència de concordança entre el verb i el sintagma nominal no definit també es dona en els registres informals dels parlars nord-occidentals amb els verbs inacusatius i en certes construccions locatives (§ 4.7.3.8a).

Ve temps difícils
Al darrere de la casa hi juga nens petits

4.10.2.3. Ús de la locució prepositiva *per part de* per a expressar el complement agent en les passives pronominals (GIEC §§ 13.6.1.8 i 23.3.1e; GEIEC § 19.3d)

- La possibilitat de tenir un complement agent que veiem en la passiva perifràstica no és factible normalment en les passives pronominals. Tot i això, el llenguatge administratiu i el dels mitjans de comunicació en general han desenvolupat la capacitat d'explicitar l'agent com a adjunt, introduït especialment amb la locució *per part de* (§ 4.12.4.8).

S'han emès vots particulars per part de diversos diputats del grup mixt

De fet, el sintagma preposicional *per part de diversos diputats del grup mixt*, més que actuar en aquesta oració com a agent, situa la provenença dels vots particulars, com també ho faria un sintagma encapçalat per *de*, *des de*, *a càrrec de*, *de la banda de*, etc.

 DIEC2: part² 5.8 (*per part de*)

4.10.3. Altres construccions de subjecte indefinit

4.10.3.1. Ús de l'expressió lexicalitzada *diu que* al final de l'oració en parlars valencians (GIEC § 23.4.1)

La persona 3 té un sentit indefinit amb el verb *dir*: *Diu que demà tindrem mal oratge* pot equivaler a *Ell (o ella) diu que demà tindrem mal oratge*, però també a *Es diu que demà tindrem mal oratge*. El temps del verb *dir* ha de ser el present, a diferència de les oracions en plural (*{Diuen / Van dir / Diran} que demà tindrem mal oratge*), fet que indica que es tracta d'una expressió lexicalitzada. En parlars valencians, el grau de lexicalització de *diu que* és tal que pot aparèixer al final de l'oració.

Demà tindrem mal oratge, diu que

4.10.3.2. Ús de la segona persona per a expressar un subjecte indefinit o arbitrari (GIEC § 23.4.2; GEIEC § 19.4c; GBU § 31.4 R2)

L'ús de la segona persona, generalment del singular, és una altra via per a expressar que el subjecte és indefinit o arbitrari. En les oracions de segona persona, el subjecte de sentit indefinit pren un valor dit universal (equivalent a 'tothom qui'), dins el qual s'inclouen el parlant i l'oient o els oients, tant si és el·líptic com si és explícit.

Amb el subjecte el·líptic:

En el terreny polític sempre ets un rival: si reclames, perquè reclames; si no dius res, perquè calles

Amb el subjecte explícit:

Encara que tu la vulguis ajudar, ella no t'ho permetrà

Els altres elements de segona persona (possessius o pronoms personals) que apareixen en l'oració adquireixen el mateix valor universal.

Quan fas vacances a casa teva mateix, et cal trobar alguna distracció

Si ets molt gran i estàs delicada, és difícil que et donin feina

Ara els dentistes et treuen un queixal que no te n'adones

Aquest és un ús molt freqüent, però menys formal que l'ús de la tercera persona del plural o altres recursos d'impersonalització.

El valor universal es troba sobretot en les construccions amb valor condicional (amb *si*, *quan* o equivalents). En aquestes construccions no és possible expressar una generalització amb la tercera persona del plural: cal emprar la segona del singular.

Quan tens problemes veus les coses d'una altra manera (i no Quan tenen problemes veuen les coses d'una altra manera, que té un subjecte definit deduïble del context)

4.11. Les formes verbals no personals: infinitiu, participi i gerundi

4.11.1. Els usos de l'infinitiu

4.11.1.1. Ús de l'infinitiu simple en oracions independents

(GIEC § 24.6.1c; GEIEC § 29.2.1b; GBU § 32.2 R1)

Pel fet de no tenir marques de temps ni de persona, l'infinitiu simple s'usa generalment en oracions subordinades, però també és possible en certs casos en oracions independents amb valors diferents.

a) En respostes

En les respostes a preguntes del tipus *Què fa?*, l'infinitiu adopta el valor temporal i aspectual del verb *fer* de la pregunta, això és, un valor equivalent al present, al passat o al futur.

Valor de present:

—*Què fa?* —*Estudiar* ('estudia')

Valor de passat:

—*Què ha fet?* —*Estudiar* ('ha estudiat')

—*Què va fer?* —*Estudiar* ('va estudiar')

—*Què feia?* —*Estudiar* ('estudiava')

Valor de futur:

—*Que farà?* —*Estudiar* ('estudiarà')

b) En dislocacions a l'esquerra

En les construccions en què l'infinitiu apareix dislocat a l'esquerra i reprès pel mateix verb conjugat, adopta també el valor temporal i aspectual d'aquest darrer.

De divertir-nos, ja ens divertirem demà

Dir-ho clarament, no ho ha dit mai

Voler voler, no vull

c) Amb valor d'obligació

Amb un valor d'imperatiu, l'infinitiu s'usa precedit de la preposició *a* en construccions com *Apa, a dormir!* (§ 4.18.5.3) i té un matís d'obligació usat, per exem-

ple, com a recordatori en una anotació a l'agenda, en enumeracions o sèries, o com a títol.

Portar el cotxe al taller ('Cal portar el cotxe al taller')
Li han regalat el llibre «Viure la vida amb esperança»

d) En oracions interrogatives o exclamatives de caràcter negatiu

S'usa en oracions interrogatives o exclamatives amb diferents matisos modals que van de l'obligació a la possibilitat o la conveniència.

*D'això ni **parlar-ne!***
Anar-hi jo? De cap manera!

4.11.1.2. Ús de l'infinitiu compost amb valor de retret (GIEC § 24.6.1c; GEIEC §§ 29.2, quadre 29.1, i 29.2.1c)

L'infinitiu compost pot tenir un valor de retret envers l'interlocutor quan es refereix a una situació que s'hauria d'haver produït, però que no es dugué a terme.

*Haver-ho **pensat abans!***
*Haver-ho **dit l'altre dia!***
*No **haver-hi anat!** No et queixis, ara*

4.11.1.3. Ús no acceptable de l'infinitiu independent en dirigir-se a un auditori o a un o més receptors (GIEC § 24.6.1c; GEIEC § 29.2.1b)

No és acceptable silenciar el verb en forma personal (generalment modals o de necessitat, com *caldre*, *convenir* o *voler*) i utilitzar només l'infinitiu en dirigir-se a un auditori o a un o més receptors.

*Cal **recordar** que està prohibit fer fotos (i no **Recordar-vos** que...)*
*A més, **convé dir** que en aquell moment el president havia acceptat la proposta (i no A més, **dir** que en aquell moment...)*
*Finalment, **volem agrair-vos** l'assistència a aquest acte (i no Finalment, **agrair-vos**...)*

4.11.1.4. Ús de l'infinitiu nominal (GIEC § 14.5b; GEIEC § 8.6b; GBU § 32.2 R4 i R5)

En determinades construccions, l'infinitiu verbal es comporta sintàcticament com un nom. Els infinitius nominals són acceptables; admeten determinants i adjectius qualificatius i, si expliciten l'agent de l'acció, és en forma de complement nominal amb *de*. Per a designar accions, però, és més freqüent recórrer a un nom o a altres construccions.

Amb infinitiu:
*El **xerrar** constant dels alumnes el **neguitejava***
*En aquell silenci se sentia el **bategar** del seu cor*

Amb altres construccions:

La xerrameca constant dels alumnes el neguitejava

En aquell silenci se sentia {el batec del seu cor / com li bategava el cor}

Amb tot, l'ús de les subordinades d'infinitiu precedides de l'article *el* és relativament limitat i, en general, no és acceptable. És més natural amb els demostratius que amb l'article definit.

Aquest baladrejar incessant no condueix enlloc

Amb aquell alenar feixuc aconseguia que l'atenguessin

Feien uns grans alegrois veient aquell voleiar d'estels

Habitualment, les subordinades d'infinitiu es construeixen sense determinant o van precedides opcionalment de la preposició *de* si fan la funció de subjecte posposat o de complement directe (§ 4.21.3.6).

Conduir begut és un delicte

Per a moltes mares és un maldecap criar els fills amb la seva pròpia llet

Li corresponia a ell (d')ennobrir el seu llinatge

Igualment, es pot recórrer a construccions equivalents, com ara fer dependre la subordinada del sintagma *el fet* (o d'algun altre element equivalent) o bé emprar un veritable nom en lloc d'un verb en infinitiu.

{El fet de dedicar-se plenament / La seva dedicació} a la música li deixa poc temps per a la família (en comptes de El dedicar-se plenament a la música...)

Això d'aviciar-los tant no és bo (en comptes de L'aviciar-los tant no és bo)

La dedicació als fills li omple el temps de sobres (en comptes de El dedicar-se als fills...)

El novel·lista es troba a si mateix en els racons més íntims de la seva escriptura (en comptes de ...en els racons més íntims del seu escriure)

4.11.2. Les construccions de participi

4.11.2.1. Ús prepositiu del participi *passat* en expressions temporals (GIEC §§ 19.4.2.2b, quadre 19.5, i 32.2.1)

El participi del verb *passar* introdueix expressions temporals del tipus *passat festes* 'passades les festes'.

No vindreu fins passat festes

4.11.2.2. Construccions passives amb el participi anteposat seguit de la conjunció *que* (GIEC § 32.2.2c)

Hi ha un tipus de construcció arcaïtzant que és semànticament pròxima a una construcció de participi amb valor temporal. Es tracta d'una construcció passiva

amb el participi anteposat seguit de la conjunció *que* i de l'auxiliari de passiva *ser* en passat simple o perfet.

Acabada que fou la reunió, comunicàrem la decisió als interessats
(equivalent a **Un cop (que) fou acabada** la reunió...)

Reunida que fou la família i demanat el parer de cadascú, hom acordà el
que tot seguit s'exposa (equivalent a **Un cop (que) fou reunida** la
família...)

Llegida que ha estat la sentència, els advocats han anunciat que hi
recorreran (equivalent a **Un cop (que) fou llegida** la sentència...)

4.11.2.3. Els participis *interferit*, *participat*, *llegit* i *viatjat* amb sentit actiu (GIEC § 32.2.3)

Hi ha algun cas especial en què el participi d'un verb que no és ni transitiu ni inacusatiu pot modificar un nom perquè s'usa com si fos transitiu.

És una llengua agredida i interferida (cf. *Agredir una llengua i interferir-s'hi*,
en què *interferir-se* porta un complement preposicional representat
per *hi*)

És una empresa participada per accionistes estrangers (cf. *Participar en una*
empresa)

Amb el verb intransitiu *viatjar* tenim una construcció en què el participi té un sentit actiu i no pas el sentit passiu propi dels participis.

És una persona viatjada ('que ha viatjat molt')

Una persona llegida no diria mai això ('que llegeix o ha llegit molt')

En realitat, *viatjat* —com també *llegit*— funciona com un adjectiu. Això fa que admetin quantificadors de grau (*molt viatjada*, *poc llegida*) i sufixos propis dels adjectius (*una jove viatjadíssima*).

4.11.3. Les construccions de gerundi

4.11.3.1. Elisió col·loquial de l'auxiliari *estar* en la perífrasi progressiva «*estar* + gerundi» (GIEC § 32.3; GBU § 32.3d)

Pel fet de tenir ja un caràcter imperfectiu, en les construccions perifèriques de gerundi no hi solen aparèixer les formes perifràstiques aspectuals imperfectives, com ara la perífrasi progressiva «*estar* + gerundi» (§ 4.6.3.1). No diem *Estant estudiant*, *vaig sentir un gran terrabastall* sinó *Mentre estudiava...* o *Quan estava estudiant...* Notem, pel que fa a aquesta perífrasi, que col·loquialment podem trobar gerundis aparentment independents, en què se sobreentén el verb auxiliar *estar*.

Què, preparant els exàmens? (en comptes de la solució formal
Què, estàs preparant els exàmens?)

Mira que bé: tu llegint novel·les i jo cuinant (en comptes de la solució formal *Mira que bé: tu estàs llegint novel·les i jo estic cuinant*)

4.11.3.2. Subjecte en posició preverbal en construccions absolutes de gerundi no coordinades, en els registres molt formals

(GIEC § 32.3.1c; GEIEC § 29.5.1a)

El subjecte de les construccions absolutes de gerundi generalment és postverbal (*Telefonant-li tu, segur que accepta la invitació*), però en determinats contextos sintàctics, com ara en una coordinació, el subjecte pot anar en posició preverbal. Així, en *Havent arribat tard la mare aquell dia i el pare estant de viatge, el noi es va haver de quedar amb el seu germà petit*, el subjecte del segon gerundi és preverbal. En canvi, en *Tu burxant per aquí i l'altre remugant per allà, m'ha vingut mal de cap*, són preverbals els subjectes dels dos gerundis coordinats. En contextos sense coordinació, el subjecte preverbal també es pot trobar en registres molt formals i arcaïtzants.

El president trobant-se de viatge, es va haver d'ajornar la recepció de l'ambaixada

4.11.3.3. Ús no acceptable del gerundi de posterioritat per a expressar un resultat o una conseqüència (GIEC §§ 24.6.2a i 32.3.2a; GEIEC § 29.5; GBU § 32.3 R3)

Respecte al verb en forma personal, el gerundi pot expressar simultaneïtat (*Es va fer mal al peu jugant a pilota*) o anterioritat (*Practicant molt, aprendrà a jugar bé algun dia; Havent acabat la tasca més urgent, van anar a dinar*), però mai posterioritat. Per això no és acceptable l'ús del gerundi quan no hi ha simultaneïtat i el que expressa l'adjunt és l'esdeveniment final d'una seqüència. Per la mateixa raó, no és acceptable l'adjunt en gerundi que indica una conseqüència. En comptes d'usar una construcció de gerundi, es recorre a coordinades copulatives, a subordinades de relatiu o a altres opcions amb valors equivalents. En aquests casos, afegir-hi el quantificador adverbial *tot* no fa acceptable la construcció, atès que no hi ha simultaneïtat entre les dues accions.

Posterioritat:

S'han examinat i han aprovat l'assignatura (i no *S'han examinat aprovant l'assignatura*)

Va caure i es va trencar el nas (i no *Va caure {trencant-se / tot trencant-se} el nas*)

Conseqüència:

No hi havia quòrum, per la qual cosa la reunió va quedar desconvocada immediatament / No hi havia quòrum; per tant, es va desconvocar immediatament la reunió (i no *No hi havia quòrum, quedant la reunió desconvocada immediatament*)

Li va caure un ganivet molt esmolat al peu i li va fer un bon tall (i no Li va caure un ganivet molt esmolat al peu {fent-li / tot fent-li} un bon tall)

D'altra banda, si l'adjunt expressa la conseqüència de la situació a què es refereix la principal, l'ús del gerundi tampoc no és acceptable encara que hi hagi simultaneïtat. És el que passa amb l'anomenat gerundi copulatiu, que és una construcció mal formada, com també ho és l'anteposició del gerundi a l'oració principal amb el mateix valor consecutiu.

Vaig aparcar el cotxe entre dos pilars i el vaig ratllar (i no Vaig aparcar el cotxe entre dos pilars ratllant-lo, ni tampoc Ratllant-lo, vaig aparcar el cotxe entre dos pilars)

4.11.3.4. Ús del gerundi com a adjunt del predicat amb valor final (GIEC § 32.3.3; GEIEC § 29.5.2a)

Les construccions de gerundi que actuen com un adjunt del predicat són construccions internes a l'oració que, sense perdre el sentit bàsic temporal, impliquen valors com la manera o la finalitat de l'acció. Així, en aquests casos la construcció de gerundi, sense deixar el sentit de base temporal, té un valor final.

Ens van trucar ahir demanant més aclariments ('per demanar més aclariments')

4.11.3.5. Ús de com davant de gerundi en els registres informals (GIEC § 32.3.3c)

En registres informals, de vegades s'encapçala el gerundi amb l'adverbi *com* quan es vol suavitzar l'acció expressada per aquest.

Parlava dels seus parents, però en parlava com burlant-se'n ('com si se'n burlés')
Va fer un gest com imitant el professor

4.11.3.6. Ús del gerundi predicatiu dins d'un sintagma nominal (GIEC § 32.3.5)

La presència d'una construcció de gerundi dins un sintagma nominal està sotmesa a fortes restriccions. L'admeten com a constituent del seu complement només certs noms, alguns de relacionats amb verbs que accepten ser modificats per un gerundi predicatiu; per exemple, els noms *entrada* i *filmació*.

L'entrada dels polítics (tot) fent onejar banderes va causar emoció
(cf. Els polítics van entrar (tot) fent onejar banderes)
Heus aquí la filmació d'uns lladres robant un banc (cf. Van filmar uns lladres robant un banc)

Per tant, no són ben formats els sintagmes nominals en què els noms es relacionen amb verbs que no admeten un gerundi predicatiu orientat al complement

directe. Així, en l'exemple següent, el verb *detenir* amb el qual es relaciona el nom *detenció* no admet un gerundi predicatiu orientat cap al complement directe, contràriament al que passa amb el verb *filmar* de l'exemple anterior.

*La detenció policial d'un camioner **conduint** un tràiler (cf. La policia va detenir un camioner que conduïa un tràiler)*

a) Amb noms de representació (GIEC § 32.3.5a; GEIEC § 29.5.3; GBU § 32.3 R7)

Els sintagmes nominals formats per un nom de representació, com *fotografia*, *retrat*, *imatge*, *representació*, *dibuix* o *aquarel·la*, admeten un complement del nom amb un gerundi predicatiu. N'és la raó el fet que el complement d'aquests noms expressa una situació, semblantment al complement dels verbs de representació.

*Fotografia de tres avions **creuant** el cel (cf. Fotografiaran tres avions creuant el cel)*

*Retrat d'una dona **mirant** el mar (cf. He retratat una dona mirant el mar)*

Tanmateix, en certs contextos és possible que un sintagma nominal sense noms de representació contingui una construcció de gerundi. És el cas de certs sintagmes nominals quan són usats com a títols d'un quadre, d'una pel·lícula, d'una obra literària o en el peu d'una il·lustració, entre d'altres.

*Tres avions **creuant** el cel*

*Dona **mirant** el mar*

Semblantment, s'usa el gerundi d'una manera aïllada en oracions que contenen una expressió que indica un període de temps (*trenta-cinc anys*, *dos segles*, etc.); aquesta construcció, amb què s'emfatitza el valor duratiu, és molt habitual en anuncis, eslògans i títols de llibres o articles.

*Trenta-cinc anys **decorant** la teva llar*

*Dos segles **defensant** la llengua*

*Associació pel Comerç Just: **vint anys humanitzant** el comerç*

b) Amb noms que designen una percepció sensorial (GIEC § 32.3.5b)

També admeten gerundis predicatius dins el seu complement els noms que designen un so o un soroll (*crit*, *veu*, *terrabastall*, *remor*), així com els noms de percepció visual (*visió*, *imatge*, *record*) o olfactiva (*flaire*, *olor*, *aroma*, *pudor*).

*Sembla la **remor** d'un tro **acostant-se***

*Describeu la **visió** d'una dona **estirant-se** els cabells*

*I aquella **pudor** d'humitat **embolcallant-nos!***

4.11.3.7. Ús no acceptable del gerundi predicatiu dins d'un sintagma nominal amb noms que designen un canal de comunicació (GIEC § 32.3.5c i 32.4c; GEIEC § 29.5.3; GBU § 32.3 R6)

No és acceptable la presència d'un gerundi en el complement del nom dels sin-

tagmes nominals amb noms que designen un canal de comunicació (*document, cartell, escrit, carta, brindis, missatge, ordre, resolució, ban, sentència*). Amb aquests noms hi escau una oració de relatiu restrictiva, un sintagma preposicional encapçalat per la preposició *amb* o un sintagma adjectival.

Hi ha un cartell {que avisa / en què s'avisava} que no es pot passar (i no ...avisant que no es pot passar)

És un ban {que prohibeix fer foc / amb la prohibició de fer foc} (i no ...prohibint fer foc)

És una sentència {absolutòria de l'acusat / d'absolució de l'acusat / que absol l'acusat} (i no ...absolent l'acusat)

No obstant això, la construcció de gerundi pot fer de complement d'aquesta classe de noms, però només si hi ha un verb que expressa aparició (*aparèixer, sortir, eixir*) i el nom porta un altre complement que precedeix el gerundi.

Ha aparegut un ban de l'alcalde prohibint l'alcohol (però no Han llegit un ban de l'alcalde prohibint l'alcohol)

Per aquells dies sortí un edicte de Cèsar August ordenant que es fes el cens de tot l'Imperi (però no Era un edicte de Cèsar August ordenant que es fes el cens)

4.11.3.8. Ús no acceptable de les construccions de gerundi quan equivalen a una subordinada de relatiu restrictiva (GIEC § 32.3.5d; GEIEC § 29.5.3; GBU § 32.3 R8)

En general, no és acceptable l'ús d'una construcció de gerundi quan equival a una subordinada de relatiu restrictiva.

Els comerciants que tanquen a les set es consideren perjudicats per aquesta mesura (i no Els comerciants tancant a les set es consideren perjudicats per aquesta mesura)

Igualment, resulta més natural i preferible usar una oració de relatiu (i sovint també un sintagma preposicional amb la preposició *amb*) que no pas un gerundi en definicions de diccionari o caracteritzacions en obres especialitzades.

Un caragol és un cos flexible {que forma una espiral / amb forma d'espiral} (preferible a Un caragol és un cos flexible formant espiral)

4.12. La preposició i el sintagma preposicional

4.12.1. Les preposicions àtones

4.12.1.1. Variants col·loquials de les preposicions *a*, *en*, *amb* i *per a* en diferents parlars (GIEC § 19.3; GEIEC § 14.4; GBU § 21.1 R3)

↕ En la llengua oral, algunes preposicions presenten, col·loquialment, variants o es confonen amb una altra preposició. En els registres formals, no és acceptable cap d'aquests fenòmens.

a) Ús de les variants *an* i *amb*

↕ Les preposicions *a* i *en* tenen les variants col·loquials *an* i *amb* (amb les pronunciacions corresponents a cada parlar); en el cas de *a*, per a evitar el contacte amb una vocal següent.

Confusió de *a* amb *en* i *amb*:

Ho donarem an/amb ell (en comptes de la solució formal *Ho donarem a ell*)

Ho donarem an en Mascaró (en comptes de la solució formal *Ho donarem a en Mascaró*)

Feia petons an el seu fill (en comptes de la solució formal *Feia petons al seu fill*)

Confusió de *en* amb *amb*:

No pensis més amb aquella desgràcia (en comptes de la solució formal

No pensis més en aquella desgràcia)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 111 (p. 112)

b) Pronúncia d'una *d* entre la preposició *a* i un pronom personal o demostratiu començat per vocal, en valencià

En valencià col·loquial, per a evitar el contacte de la preposició *a* i la vocal de pronoms personals i demostratius, es tendeix a pronunciar una *d*.

Paga-li a ell (pronunciat *a[ð]ell*)

Dis-li-ho a este home (pronunciat *a[ð]este*)

c) Ús de la preposició *en* en comptes de *amb* en valencià

En algun parlar (principalment en valencià col·loquial), la preposició *amb* es reemplaça per *en* i, per tant, no es distingeix d'aquesta preposició.

Vaig parlar en ell (en comptes de la solució formal *Vaig parlar amb ell*)
Ahir sopàrem en els meus pares (en comptes de la solució formal *Ahir sopàrem amb els meus pares*)

d) Ús de les variants *pa*, *par a* i *pra* de la preposició *per a* en valencià i altres parlars

Finalment, la preposició *per a* es pronuncia *pa* col·loquialment en valencià (i també *par a* o *pra* en altres parlars).

Vaig comprar un regal pa Maria (en comptes de la solució formal ...*per a Maria*)
Açò és {pra / par a} tu (en comptes la solució formal ...*per a tu*)

4.12.1.2. Ús de les preposicions *a* i *en* amb valor espacial

(GIEC § 19.3.1.2)

Les preposicions *a* i *en* s'usen fonamentalment amb un valor espacial. Amb aquest valor distingim les situacions estàtiques (pura localització, situació a l'interior d'un lloc) de les dinàmiques (destinació): *És a/en la tercera planta* (situació estàtica); *Han pujat a/en una muntanya* (situació dinàmica).

a) Ús de les preposicions *a* i *en* en situacions estàtiques amb noms sense determinant (GIEC § 19.3.1.2a)

En les situacions estàtiques, amb noms sense determinant s'utilitza en general *en*.

Viuen en pisos diferents
Hem dormit en habitacions molt espaioses

Però també es troba, menys abundantment, la preposició *a*.

Treballen a centres on la presència d'immigrants és més gran

b) Ús preferible de la preposició *a* en situacions estàtiques amb sintagmes nominals amb article definit (GIEC § 19.3.1.2b; GEIEC § 14.4.1a)

En situacions estàtiques amb sintagmes nominals amb article definit són possibles les dues preposicions, encara que una de les dues sol ser més freqüent. En aquest i altres contextos hi ha certes preferències segons els parlars, ja que l'ús de la preposició *a* sol ser més habitual en uns parlars (especialment, en central, en nord-occidental i en els parlars baleàrics), i l'ús de *en*, en uns altres (especialment, en els parlars valencians). La preposició *a* és la més habitual i la preferible en els registres formals.

És a/en la segona planta
Es va quedar a/en l'habitació
Viuen a/en la casa del costat
A/En la segona taula hi falta vi
A/En l'escola activa es treballa més a gust

c) Ús preferible de la preposició *a* en situacions dinàmiques amb sintagmes nominals amb article indefinit (GIEC § 19.3.1.2b; GEIEC § 14.4.1c)

↕ En situacions dinàmiques (amb verbs com *anar, venir, pujar, baixar, entrar, arribar* o *tornar*) amb sintagmes nominals amb article indefinit la preposició *a* és la més habitual i la preferible en els registres formals.

Anirem a/en un hotel
La destinen a/en una seu nova
Han pujat a/en un arbre

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 125.β (p. 119)

d) Ús preferible de la preposició *en* en situacions estàtiques amb numerals i quantitatius, indefinits o universals (GIEC § 19.3.1.2b, quadre 19.2; GEIEC § 14.4.1a; GBU § 21.2 R3)

↕ En situacions estàtiques amb numerals i quantitatius, indefinits o universals, la preposició *en* és la més habitual i la preferible en els registres formals.

Hi ha flors en/a dues taules
Tal mot apareix en/a vint poemes
Han treballat en/a molts/diferents llocs
Viuen llargues temporades en/a {qualsevol lloc / cada un d'aquests països}
Han treballat en/a tots els llocs esmentats
No s'estan més d'una setmana en/a gaires pobles

 Davant de *tot* es poden usar l'una o l'altra, però en les oracions negatives se sol preferir *en* (tot i que, segons el parlar, presenta *a* en certs casos). Així mateix, només s'empra *a* quan *tot* modifica la preposició intransitiva *arreu*.

Davant de *tot*:

Plou a/en tot el país
A/En tot Catalunya hi ha grups com aquest
N'hi ha a/en tot el llibre

Davant de *tot*, en oracions negatives:

No ho trobareu en tota la comarca (però, segons el parlar, *Ho trobareu aquí, però no a tota la comarca*)

Davant de *tot arreu*:

Aquestes papallones no es troben a tot arreu

Amb *altres* i *certs* és més habitual la preposició *en*, i el mateix s'esdevé amb altres quantitatius i indefinits sense nom explícit.

Viuen en altres/certes platges molt amagades

Vaig conèixer una gran quantitat d'escoles i vaig treballar en moltes

Vaig conèixer una gran quantitat d'escoles, però no vaig treballar en gaires

Viuen en uns determinats indrets, però treballen en {d'altres / certs altres}

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 125.α (p. 118)

e) Ús de la preposició *a* en situacions estàtiques amb l'interrogatiu *quin* en la majoria de parlars (GIEC § 19.3.1.2b, quadre 19.2; GEIEC § 14.4.1a; GBU § 21.2 R5)

En situacions estàtiques, davant de l'interrogatiu *quin* és preferible usar la preposició *a*, emprada en la majoria de parlars.

A quina sala es reuneix el Consell?

A quina església es van casar els avis?

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 125.α (p. 118)

f) Ús de les preposicions *a* i *en* amb *un*, *algun* i els demostratius (GIEC § 19.3.1.2c; GEIEC § 14.4.1c)

Amb sintagmes precedits de *un*, *algun* o d'un demostratiu es tendeix a usar la preposició *en* per qüestió d'eufonia (per evitar el contacte de dues vocals), tant en situacions estàtiques com dinàmiques, encara que en aquest darrer cas també s'utilitza generalment *a* (amb verbs com *anar*, *venir*, *pujar*, *baixar*, *entrar*, *arribar*, *tornar*).

Situacions estàtiques:

Eren en un indret molt pendent

Ens trobareu en aquell poble de les Gavarres

Situacions dinàmiques:

Han pujat a/en un arbre

Volen baixar a/en aquella cova

De nit, entrarem a/en algun refugi i continuarem l'endemà

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, §§ 125.α (p. 118) i 125.β (p. 119)

4.12.1.3. Ús de la preposició *a* encapçalant el complement directe (GIEC § 19.3.2; GBU § 21.3)

Com a norma general, el complement directe se situa immediatament després del verb i no apareix precedit de cap preposició: *Els meus amics no han pogut*

saludar la vostra germana. En certs contextos, però, la preposició *a* s'usa, opcionalment o obligatòriament, com a marca que ajuda a identificar el complement directe i a diferenciar-lo del subjecte.

a) En complements directes animats amb quantificadors quantitatius i indefinits amb comportament pronominal (GIEC § 19.3.2.2b)

Certs quantificadors quantitatius (*molts, pocs, bastants*, etc.) i indefinits (*uns quants, uns, uns altres*, etc.) en plural o algunes expressions quantificades del tipus *més d'un* o *més de quatre* van precedits de la preposició *a* quan expressen complement directe animat i tenen un comportament pronominal.

Això afectarà a molts ('molta gent, moltes persones')
Aquestes condicions econòmiques tan adverses han deixat al carrer a més de quatre

b) En complements directes animats anteposats amb interrogatius, exclamatius i relatius (GIEC § 19.3.2.3; GEIEC § 14.4.2b; GBU § 21.3 R4)

Els interrogatius, exclamatius i relatius (*qui, quin, quants, el qual*) que expressen un complement directe anteposat a la resta de constituents de l'oració porten preferentment la preposició *a* quan pot haver-hi ambigüitat.

En el cas de *qui* i *quin*, porten preferentment la preposició si hi pot haver ambigüitat causada pel fet que el subjecte i el complement coincideixin en persona i nombre. Si no hi ha ambigüitat, se sol prescindir de la preposició.

Amb preposició *a*:
A qui ha triat l'entrenador per al partit de demà?
Mira a quines ballarines acompanyen aquests músics

Sense preposició *a*:
Qui heu triat per al partit de demà?
Mira quines ballarines acompanya aquest pianista

Passa semblantment amb l'interrogatiu *quants* si forma part d'un complement directe animat. L'ambigüitat pot venir donada pel tipus de verb (psicològic causatiu) o pel fet que subjecte i complement directe són en la mateixa persona i nombre. Si no hi ha ambigüitat, se sol prescindir de la preposició.

Amb preposició *a*:
A quantes creus que sorprendrà aquesta proposta?
A quantes persones atenen diàriament, en aquest servei?

Sense preposició *a*:
Quantes persones atens diàriament?

Es dona la mateixa situació amb l'exclamatiu.

Mira a quantes ballarines acompanyen aquests músics (però *Mira quantes ballarines acompanya aquest pianista*)

També el relatiu compost *el qual* pot anar precedit de la preposició *a*, principalment per a evitar l'ambigüitat amb el subjecte.

Presentarà la documentació la seva advocada, a la qual acompanyarà la procuradora de l'empresa
Van jutjar els enemics, als quals havien vençut

c) En complements directes animats anteposats amb el relatiu *qui* sense antecedent (GIEC §§ 19.3.2.3c i 27.5.3a; GBU § 21.3 R1)

El relatiu *qui* pot portar la preposició *a* quan encapçala una oració de relatiu sense antecedent en funció de complement directe (animat). L'ús de la preposició es veu afavorit si la relativa fa referència a una persona concreta. I es fa servir preferentment amb verbs psicològics causatius com *sorprendre* o *disgustar*.

Has de trobar (a) qui et va comprar el cotxe (però Has de trobar qui et compri el cotxe 'una persona encara indeterminada')
L'Ajuntament sancionarà (a) qui no compleixi la normativa
Això ha disgustat a qui menys em pensava

d) En complements directes animats dislocats o focalitzats (GIEC § 19.3.2.4a)

Es marca el complement directe humà o animat amb la preposició *a* en contextos en què aquest apareix dislocat a l'esquerra o a la dreta de l'oració i és reprès per un pronom feble.

A molts escriptors això els irrita
A les teves germanes les duren en cotxe
Aquestes cabòries no els afecten, als altres mortals

Ocorre el mateix quan el complement directe és focalitzat a l'esquerra de l'oració sense represa pronominal.

Als socis, i no a la directiva, ha satisfet extraordinàriament aquesta decisió

e) En complements directes dislocats no animats, en parlars baleàrics (GIEC § 19.3.2.4a; GBU § 21.3 R5)

Col·loquialment, en parlars baleàrics, la preposició *a* s'usa amb qualsevol complement directe dislocat, també amb els que tenen un caràcter inanimat.

Colliu-les, a ses peres, que ja són madures
A ses tovalloles, posa-les dins es calaix

f) En complements directes contigus a un subjecte postverbal (GIEC § 19.3.2.4b; GBU § 21.3 R2)

La preposició *a* apareix en contextos en què el subjecte postverbal ocupa una posició contigua al complement directe, tots dos designen entitats igualment

animades o inanimades i corresponen a una tercera persona amb el mateix gènere i nombre. Passa també quan el subjecte designa una entitat inanimada, i el complement directe, una d'animada, contràriament al que és més habitual.

Complement directe i subjecte animats: *Diuen que rellevarà a l'alcalde una regidora del seu mateix partit*

Complement directe i subjecte inanimats: *No hauria de poder vèncer mai a la raó la força bruta*

Complement directe animat i subjecte inanimat: *És preocupant veure com ha enfonsat a l'acusat la teva declaració*

En aquests casos, la presència de la preposició permet al subjecte aparèixer entre el verb i el complement, una posició no habitual. Sovint, però, és una opció preferible canviar l'ordre dels mots.

Si no va vèncer la força bruta a la raó, va venir de poc (en comptes de la solució preferible Si la força bruta no va vèncer la raó, va venir de poc)

g) En complements directes preverbals amb subjectes postverbals (sovint inanimats) (GIEC § 19.3.2.4c; GEIEC § 14.4.2b)

En el cas d'inanimats, la preposició *a* apareix davant del complement directe quan hi ha reordenació dels constituents oracionals per raons estilístiques i el complement directe apareix en posició preverbal, mentre que el subjecte (sovint inanimat) és postverbal.

*A la salutació inicial sempre seguien unes paraules en record dels absents
A l'apatia habitual vencé l'esperança del triomf*

h) En complements directes animats posposats a un complement de règim (GIEC § 19.3.2.4d; GEIEC § 14.4.2b)

Se sol emprar la preposició *a* per a marcar el complement directe animat que apareix posposat a un complement de règim (sobretot si aquest té una estructura complexa).

No va poder convèncer d'estudiar literatura medieval a les filles (però No va poder convèncer les filles d'estudiar literatura medieval)

*He convidat a passar un cap de setmana en un hotel de muntanya
a la teva germana (però He convidat la teva germana a passar un cap de setmana en un hotel de muntanya)*

i) Per paral·lelisme sintàctic amb un altre complement directe amb preposició (GIEC § 19.3.2.5; GEIEC § 14.4.2c)

Quan un complement que porta la preposició *a* es troba en construcció paral·lela amb un altre (en una coordinada o una comparativa, per exemple), aquest altre admet també la preposició.

T'han convidat a tu i als seus fills
Tenia intenció de deixar-nos enrere, tant a mi com a en Marcel
com a la Clàudia
A tu t'estima tant com al seu fill

Per la mateixa raó de simetria també s'usa la preposició en les respostes a preguntes amb l'interrogatiu *a qui*, i també en les construccions pseudoclivellades.

—A qui visitarà? —A la Mila
A qui ha afectat la manca de recursos ha estat al cinema

j) En construccions amb elisió del verb (GIEC § 19.3.2.6; GBU § 21.3 R8)

Troblem la preposició *a* en construccions comparatives en què no hi ha expressat el verb i apareixen contigus el subjecte i el complement directe o tan solament apareix el complement directe.

El plorava com una germana ∅ al seu germà mort (però *Plora el seu germà mort*)
Això afecta el país més que no pas ∅ a la vostra família (però *Això no afecta la vostra família*)
L'estimava igual que ∅ a un fill (però *Estimava molt el seu fill*)

També les oracions coordinades afavoreixen l'elisió del verb i, consegüentment, la presència de la preposició de complement directe.

Els fills havien vist els pares, però els pares als fills no ∅ (però *Els pares no havien vist els seus fills*)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 112 (p. 111-112)
DIEC2: a² 5

4.12.1.4. Ús de les preposicions *amb* i *en* per a indicar manera i mitjà de locomoció (GIEC § 19.3.3.2; GEIEC § 14.4.3; GBU § 21.4 R1)

La preposició *amb* s'usa bàsicament per a indicar companyia (*Vine amb el teu germà*), instrument o mitjà (*Pela la taronja amb el ganivet*), manera (*Aprèn les llengües amb una gran facilitat*) i causa (*El ram s'ha marcit amb l'escalfor de l'estufa*), mentre que s'expressen amb *en* relacions com ara la inclusió (*prunes en almívar*), la temàtica (*llicenciat en física*), el temps de durada (*fer una feina en un no res*) i també la manera (*posar uns noms en columna*, *expressar una idea en veu passiva*).

Hi ha altres casos, fronterers sobretot entre una manera i un mitjà, que es poden expressar utilitzant *amb* o *en*, de vegades indistintament, de vegades seleccionant l'una o l'altra (o una de diferent) segons el matís o segons la tradició.

Per dinar menjarem lluç amb/en suc
Ens va explicar la història amb/en detall (però *amb tots els ets i uts*)

*Aquesta paraula acaba/comença **amb/en** consonant*
*Cal escriure aquest mot **amb/en** majúscula [manera o mitjà] (però*
***en** cursiva, **amb** guionet, **amb/entre** cometes, **entre** parèntesis)*
*Escriu una carta {**a** mà / **en** llapis / **en** bolígraf} [manera] (però*
*...**amb** bolígraf} [instrument])*
*Li ho dic **en/amb** veu alta/baixa [manera o mitjà]*
*Obrem **en/amb** justícia [manera o mitjà]*
*Ha resumit un pensament complex **amb** quatre paraules [mitjà] (però*
***en** quatre paraules [manera])*
*Ha fet el treball **amb** un mes de retard [manera] (però **en** una setmana*
[temps])

Hi ha, encara, altres casos d'alternança.

***Amb/En** aquest sentit, trobem expressions molt variades*

Per a expressar el mitjà de locomoció es poden usar *amb* i *en*.

*Hi anem **amb/en** cotxe*
*Vindreu **amb/en** tren?*
*Viatjarà **amb/en** avió*
*Es desplaça **amb/en** moto*

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 117 (p. 115)

4.12.1.5. Ús de la preposició *a* en la construcció «*d'aquí/ací* (*a*) + espai de temps» (GIEC §§ 19.3.4.3b i 31.2.4a; GBU § 21.2 R8)

↕ En la construcció temporal *d'aquí a* (o *d'ací a*), que permet calcular el moment en què tindrà lloc una situació, en els registres informals és habitual la supressió de la preposició *a*, tot i que se sol mantenir en els registres formals.

*Tornarem d'aquí (**a**) un mes*
*El fuster vindrà d'ací (**a**) dos dies*

 DIEC2: aquí 2.3 (*d'aquí a*)

4.12.1.6. Absència de la preposició *de* amb el complement adjectival d'un nom elidit en valencià i en eivissenc (GIEC §§ 16.3.2.1, 16.5.2.2b i 19.3.4.2b; GBU § 21.5 R2)

 ↕ En els parlars valencians i en eivissenc és possible l'absència de la preposició partitiva *de* quan precedeix el complement constituït per un adjectiu, un participi o un possessiu d'un sintagma nominal indefinit si el nom s'elideix, encara que en els registres formals és preferible l'ús d'aquesta preposició.

*Exigeixen el coneixement de les dues llengües locals i d'una **d'estrangera***
(preferible a ...i d'una estrangera)

S'hi han matriculat uns quants alumnes anglesos i dos de francesos
(preferible a ...i dos francesos)
N'hem trobat uns de molt interessants (preferible a ...uns molt interessants)
Han fitxat dos jugadors brasilers i tres d'uropeus (preferible a ...i tres europeus)

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 119 (p. 116)

4.12.1.7. Ús de les preposicions *per* i *per a* seguides de categories no verbals (GIEC § 19.3.5.1; GBU § 21.7 R2)

L'ús de les preposicions *per* i *per a* presenta diferències significatives en la llengua oral espontània dels diferents parlars. En valencià, en tortosí i en els parlars més occidentals del nord-occidental, es diferencien clarament totes dues preposicions. En la resta del nord-occidental s'usen d'una manera menys sistemàtica. I en els altres parlars (català septentrional i central, parlars baleàrics i alguerès) es fa servir *per* d'una manera general. En els registres formals cal preservar la distinció entre totes dues preposicions per tal d'evitar ambigüitats, encara que en certs casos es considera igualment acceptable l'ús de *per* o *per a* amb el mateix significat. Concretament:

a) *Per a* indicar l'orientació o intenció d'una acció (GIEC § 19.3.5.4a; GEIEC § 14.5.1a)

En combinació amb un sintagma nominal, la preposició *per a* pot designar l'orientació o la intenció d'una acció. En casos com aquest, amb noms d'oficis i carreres, és igualment possible la preposició *per*.

Estudia {per a / per} metge

b) En les construccions lexicalitzades *no haver-n'hi {per a / per} tant* i *no donar {per a / per} gaire* (GIEC § 19.3.5.4a)

La preposició *per a* pot combinar-se amb certs adverbis quantitius. En certes construccions lexicalitzades també s'accepta *per*.

No n'hi ha per a tant (i també ...*per tant*)
Jo ja no dono per a gaire més (i també ...*per gaire més*)

c) *Per a* designar el límit temporal o el moment posterior en què una cosa té validesa o s'ha de concretar (GIEC § 19.3.5.4b; GBU § 21.7)

Amb un valor temporal, la preposició *per a* designa el límit o moment posterior en què una cosa té validesa o s'ha de concretar. El complement de la preposició pot ser qualsevol expressió temporal; concretament, un adverbi (*avui, demà, aviat, llavors*), una preposició (*abans, després*), un sintagma nominal (*l'endemà, l'any que ve, dilluns*) o altres construccions preposicionals o oracionals (*d'aquí (a) una hora,*

quan pugui, havent dinat). En aquests casos hi ha també una certa tradició d'emperrar *per*, ús que es pot considerar igualment acceptable.

He d'escriure un guió de ràdio per a {avui mateix / la setmana vinent / abans de Nadal / quan pugui} (i també ...per {avui mateix / la setmana vinent / abans de Nadal / quan pugui})

Diu que ho volen per a {més tard / tan aviat com pugui / havent dinat} (i també ...per {més tard / tan aviat com pugui / havent dinat})

 DIEC2: *per*² 3d

d) En complements que modifiquen noms com ara *acord, crida, declaració o proposta* (GIEC § 19.3.5.4a; GEIEC § 14.5.1a; GBU § 21.7 R3)

El límit entre la destinació o finalitat i la causa és a vegades imprecís. Per això, en certs casos, resulta igualment possible usar *per a* (reforçant la idea de destinació o finalitat) o *per* (apuntant el motiu o neutralitzant l'oposició amb *per a*), quan els sintagmes introduïts amb aquestes preposicions modifiquen noms com ara *acord, conferència, conversa, crida, declaració, plataforma, programa o proposta*.

S'ha signat un acord {per / per a} la reforma del reglament

S'oferirà una conferència de premsa {per / per a} la presentació de la nova junta directiva

Les converses {per / per a} la pau a Colòmbia han estat fructíferes

e) En l'expressió temporal {per / per a} *sempre* (GIEC § 19.3.5.4b; GEIEC § 14.4.5b)

Amb l'adverbi *sempre* s'usa preferentment la preposició *per*, sobretot quan s'emfatitza la durada, però també és acceptable l'ús de *per a*.

Oblida-te'n per sempre més (i també Oblida-te'n per a sempre més)

Sigui beneït per sempre el nom del Senyor (i també Sigui beneït per a sempre el nom del Senyor)

 DIEC2: *sempre* 1.5 (*per sempre*)

f) Ús de *per a* per a indicar l'àmbit en què una característica és quantificada respecte a l'assoliment d'unes determinades expectatives, en els registres formals (GIEC § 19.3.5.4c; GEIEC § 14.5.1a)

Amb complements nominals, la preposició *per a* també assumeix en els registres formals altres valors relacionats més indirectament amb la idea de destinació. Concretament, s'usa *per a* per indicar l'àmbit en què una característica és quantificada respecte a l'assoliment d'unes determinades expectatives. Trobem aquest ús en oracions que contenen quantificadors quantitius implícits o explícits (*molt, prou, massa, bastant, gaire*), adjectius com *suficient* o *insuficient* o el verb *bastar*.

*L'escola és molt lluny **per als** meus fills*

***Per a** la correcció d'exàmens, tres dies no {són suficients / basten}*

El sintagma encapçalat per *per a* té un valor semblant al que acabem de descriure en oracions amb els adjectius *fàcil, difícil, plàcid, dur, car* o *barat*.

*Aquestes instruccions {són / es fan} fàcils de seguir **per a** la majoria de viatgers*

*És una obra teatral de difícil accés **per als** occidentals*

*Són condicions molt dures de suportar **per a** qui ha de dormir al ras*

*Es tractava d'una solució cara **per als** municipis*

I també amb adjectius acabats en *-ble* o en *-or*, que indiquen possibilitat o pre-disposició.

*Aquestes explicacions només resulten comprensibles **per als** especialistes*

*La segona proposta no sembla acceptable **per a** l'oposició*

*Hi ha maneres de dir més entenedores **per al** públic en general*

g) Per a indicar el punt de vista (GIEC § 19.3.5.4c)

La preposició *per a* apareix en adjunts oracionals amb què s'indica el punt de vista segons el qual una afirmació és vàlida ('en opinió de').

***Per a** la directora de l'escola, la implicació de les famílies és fonamental*

*Això és una bona conclusió, **per a** nosaltres*

***Per als** sindicats d'agricultors, certs cultius ja no són competitius*

Amb tot, hi ha també una certa tradició a emprar *per*, ús que es pot considerar igualment acceptable, especialment si l'adjunt va anteposat i seguit de la conjunció *que*.

Per mi que van molt equivocats

4.12.1.8. Ús de la preposició *per* davant del relatiu *què* en els registres formals i en els llenguatges d'especialitat (GIEC § 19.3.5.1; GEIEC § 14.4.5)

Amb una oració en forma personal, la conjunció *que* es fusiona amb la preposició i dona lloc a la conjunció *perquè*, corresponent tant a la combinació *per + que* (*Li apugen el sou **perquè** treballa més*) com a la combinació *per a + que*, en aquest cas amb elisió de *a* davant de *que* (*Li apugen el sou **perquè** treballi més*); però amb *què* interrogatiu es manté la distinció entre *per* i *per a*: **Per què** treballa? ('per quina raó'); **Per a què** serveix això? ('per a quina finalitat'), i amb *què* relatiu existeix en els registres formals i en llenguatges d'especialitat la combinació *per què*.

*Les raons **per què** es van dissoldre les Corts són poc clares*

*Anomenem base allò **per què** alguna cosa se sosté*

4.12.1.9. Ús de la preposició *per* seguida d'una part del dia en alguns parlars (GIEC § 19.3.5.2b; GBU § 21.6 R3)

La localització expressada amb les parts del dia s'indica amb les preposicions *a* o *de*. La solució amb *per*, existent antigament, s'usa col·loquialment en certs parlars, però s'evita en els registres formals.

Anirem a Barcelona {al matí / al migdia / a la tarda / al vespre / a la nit}
(i no ...{*pel matí / pel migdia / per la tarda / pel vespre / per la nit*})
Només treballa {de matí / de nit} (i no ...{*pel matí / per la nit*})

4.12.1.10. Ús de la preposició *per* en complements de règim (GIEC § 19.3.5.2d)

a) Amb els verbs *apostar*, *caracteritzar-se*, *demanar*, *esforçar-se*, *preguntar*, *delir-se*, *maldar*, *singularitzar-se* i *votar*

El sintagma preposicional introduït amb *per* actua com a complement de règim de verbs com ara *apostar*, *caracteritzar-se*, *decidir-se*, *delir-se*, *demanar*, *destacar*, *desviure's*, *distingir-se*, *esforçar-se*, *frisar(-se)*, *interessar-se*, *lluitar*, *maldar*, *mirar*, *optar*, *pregar*, *preguntar*, *singularitzar-se*, *vetllar* o *votar*.

Els alumnes d'aquesta escola es caracteritzen pel seu domini de les matemàtiques
Un dels assistents demanà per parlar
S'esforça per ser competent en el seu camp
Es deixà per jugar amb els més forts
El poble va votar per la república

En lloc de *per* és molt usual emprar *pel fet de* quan el complement de verbs com *singularitzar-se*, *caracteritzar-se*, *destacar*, *diferir* o *distingir-se* conté una oració d'infinitiu, o bé recórrer a una oració amb el verb en forma personal precedida de *perquè*.

Els alumnes d'enguany se singularitzen dels de l'any passat pel fet de saber quatre llengües
Es caracteritzen perquè saben quatre llengües

b) Amb els noms *ambició*, *campanya*, *curiositat*, *desfici*, *devoció*, *enveja*, *iniciativa*, *inquietud*, *neguit*, *obsessió*, *opció*, *pressa*, *pruïja*, *respecte* i *temptativa*

També poden portar un complement introduït per la preposició *per* certs noms, sovint relacionats amb els verbs del punt a: *admiració*, *afecte*, *ambició*, *amor*, *atractiu*, *campanya*, *capacitat*, *curiositat*, *deliri*, *desfici*, *devoció*, *enveja*, *esforç*, *gust*, *inclinació*, *iniciativa*, *inquietud*, *interès*, *lluïta*, *neguit*, *obsessió*, *opció*, *passió*, *preferència*, *preocupació*, *pressa*, *pruïja*, *respecte*, *sensibilitat*, *temptativa*.

Aborda el tema de l'ambició **pel** poder en l'última novel·la (o ...de l'ambició **de** poder...)

Els mitjans audiovisuals se sumen a la campanya **per** l'erradicació de la fam

Té devoció **per** l'astronomia

Se li va notava la pressa **per** acabar la feina

Mostra una obsessió malaltissa **pels** dispositius mòbils

Tinc un gran respecte **per** la paraula donada

c) Amb els adjectius *interessat*, *desficiós* i *impacient*

A més, seleccionen complements amb *per* els adjectius relacionats amb els participis dels verbs ja esmentats, com *interessat*, i altres com ara *desficiós* o *impacient*.

Són persones interessades **per** la música clàssica

Semblava desficiós **per** la celebració

Estava impacient **per** la teva arribada

4.12.1.11. Ús de la preposició *per* en el gir col·loquial *a per* amb els verbs *anar* i *venir* (GIEC § 19.3.5.3h)

Amb *per* seguit de sintagma nominal, els verbs *anar/venir* equivalen a *anar/venir a cercar* o *buscar*. El gir *a per*, que s'usa col·loquialment en certs parlars, s'evita en els registres formals.

Venia **per** aquells diaris vells que teniu (i no Venia **a per** aquells diaris vells que teniu)

Ves a ca la padrina **per** la mona (i no Ves a ca la padrina **a per** la mona)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 128.III (p. 120)

4.12.1.12. Elisió d'una preposició en el contacte de preposicions àtones (GIEC § 19.7a; GEIEC § 14.3; GBU § 21.1 R5)

En determinats casos és possible que una preposició seleccioni com a complement un sintagma preposicional i es formi, així, una seqüència de dues preposicions, una de les quals sol ser tònica: *Va passar **per davant** la porta*.

En general, són forçades o impossibles les seqüències de dues preposicions àtones (*de + a*, *a + de*, *de + amb*, etc.), sobretot si són idèntiques (*de + de*, *en + en*, etc.), en què la primera, tota sola o formant part d'una locució, selecciona com a complement un sintagma preposicional encapçalat per la segona. En aquests casos s'elideix una de les preposicions o es recorre a una construcció alternativa.

Anirem a Banyoles a més **de** Besalú (i no ...a més **d'a** Besalú)

A diferència **dels** pisos antics, en els actuals hi ha calefacció (i no

A diferència **d'en** els pisos antics...)

*El debat sobre les llistes electorals del partit se centra **del** tercer lloc en avall*
(i no ...se centra **en del** tercer lloc en avall; una altra solució, amb canvi
de verb: *El debat... afecta **del** tercer lloc en avall*)
*Pensa **en** quin embolic t'has ficat* (i no *Pensa **en en** quin embolic t'has ficat*)

4.12.2. Les preposicions tòniques simples

4.12.2.1. Preposicions tòniques amb el complement precedit de la preposició d'enllaç **de** (GIEC §§ 19.2.1.1c i 19.5c; GEIEC § 15.2.2a; GBU § 22.2b)

La majoria de les preposicions intransitives poden seleccionar un sintagma nominal amb la preposició d'enllaç **de** o sense aquesta preposició. La presència de la preposició és obligatòria amb les preposicions locatives *arran*, *arreu*, *enfront*, *enmig* i *entremig*, *entorn* i *lluny*. Les preposicions temporals *abans* i *després* també s'usen només amb **de**.

*Les orenetes volen sovint **arran de** terra*
*Aquest art es difondrà **arreu del** món*
*Era {**enfront de** l'escola / **enmig del** carrer / **entremig de** la gent}*
*S'estaven {**entorn del** llit / **lluny del** campanar}*
*Arribaran **abans/després de** les quatre*

En canvi, les preposicions locatives *dalt*, *damunt* i *davall*, *davant* i *darrere*, *dins* (o *dintre*) i *fora*, i *prop*, poden introduir el complement amb la preposició d'enllaç **de** o sense.

*La bandera oneja **dalt (de)** la torre*
*Deixa'm els llibres **damunt (de)** la taula*
*El gat s'amaga **davall (de)** la roba bruta*
*Espereu-nos **davant (de)** l'església*
*L'escombra és **darrere (de)** la porta*
*Trobaràs les figures del pessebre **dins/dintre (de)** la capsa*

La preposició d'enllaç **de**, amb tot, és obligatòria en tots els casos si entre la preposició tònica i el seu complement s'intercala *mateix* o un adverbi focal com *justament*, *precisament* o *ben bé*. En general, aquestes preposicions també demanen la preposició **de** quan tenen com a complement noms propis, pronoms o el nom *casa*, i quan van precedides de l'article definit o d'una altra preposició.

Amb *mateix* o un adverbi focal entre la preposició tònica i el complement:

*L'oficina de correus és **davant mateix d'**aquella casa*
*L'Albert viu **darrere justament de** la catedral*
*Has de pujar **damunt ben bé d'**aquella roca*

Amb noms propis, pronoms o el nom *casa* com a complement:

*La host del rei va acampar **davant de** Xàtiva*
*Entre **darrere de** mi*
*Són **dins de** casa*

Precedida de l'article definit o d'una altra preposició:

*Faran una zona verda al **davant de** l'escola*

*Estira les cames per **sota de** la taula*

La preposició *de* no sol aparèixer en expressions més o menys fixades amb sintagma nominal escrit, com *sota cobert*, *com banyol dins mel*, *per sota mà*, *no deixar pedra sobre pedra*, *ploure sobre mullat* o *davant (de) notari*.

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 124 (p. 118)

4.12.2.2. Absència de la preposició d'enllaç *de* entre *davant*, *darrere*, *damunt*, *davall*, *vora* i *devora* i un pronom personal tònic en baleàric (GBU § 22.2b)

- En baleàric, les preposicions tòniques *davant*, *darrere*, *damunt*, *davall*, *vora* i *devora* s'usen sense la preposició d'enllaç *de* quan precedeixen un pronom personal tònic, que adopta la forma *jo* en el cas de la primera persona del singular (§ 3.4.1.3).

*No vol quedar malament **davant jo***

*Jo sortiré **darrere tu***

*Té una gran autoritat **damunt ella***

*L'àvia viu en el pis de **davall tu***

*Les al·lotes passejaven **devora ells***

4.12.2.3. Ús dels locatius amb un pronom personal fort precedit de la preposició *de* o bé amb un possessiu (GIEC § 19.5.1a; GEIEC § 15.2.2e; GBU § 22.2e)

- La majoria de preposicions tòniques de relació espacial i també *enfront* poden prendre com a complement un pronom personal fort precedit de la preposició *de* o el possessiu corresponent. També hi és possible un pronom de datiu. L'ús del possessiu és l'opció més general en central, nord-occidental i septentrional, i l'ús del pronom personal precedit de *de*, l'opció més general en valencià.

*Es va posar **damunt {de mi / meu}***

*Caminaven **davant {de tu / teu}***

*Els nens corrien **darrere {de nosaltres / nostre}***

*No volia seure **enfront {d'ell / seu}***

*Se li ha posat **damunt/enfront***

- En baleàric, també s'empren els pronoms personals, però sense preposició d'enllaç, i en el cas del pronom de primera persona s'empra la forma *jo* (§ 3.4.1.4).

*Caminava just **davant ell***

*Tenc sempre el teu record **dins jo***

4.12.2.4. Reforç amb *a* de les preposicions tòniques *sobre*, *sota* i *prop* (GIEC § 19.5.1b; GBU § 22.2c)

Les preposicions tòniques de relació espacial, amb l'excepció de *lluny* i *vora*, poden reforçar-se amb la preposició *a* i formar construccions del tipus *a dalt*, *a dins* o *a fora*: *Ho trobaràs a fora*; *Ho trobaràs a fora de la casa*. Aquest ús és freqüent amb *sobre* i *sota*. En el cas de la preposició *prop*, l'ús amb *a* és el més habitual.

Ho trobaràs a sobre/sota
Ho trobaràs a sobre/sota (de) la taula
Viuen a prop
Fan obres a prop de casa

4.12.2.5. Ús de les expressions *davant darrere* i *damunt davall* (GIEC § 19.5.1h)

Amb *davant*, *darrere*, *damunt* i *davall* hi ha les expressions *davant darrere* 'amb inversió de les parts del davant i del darrere' i *damunt davall* 'amb inversió de les parts de damunt i de davall'.

T'has posat la samarreta davant darrere
El camió va bolcar i va quedar damunt davall

4.12.2.6. Valor quantificador additiu de la preposició *damunt* en valencià (GIEC § 19.5.2b)

A *sobre* i l'equivalent en valencià *damunt* presenten un valor quantificador additiu equivalent a 'a més a més'. Amb aquest valor, *sobre* i *damunt* admeten oracions d'infinitiu o amb el verb en forma personal.

La feina m'ha tingut desconnectat de vosaltres durant mesos i, {a sobre / damunt}, m'he trencat un braç
{A sobre / Damunt} de no escoltar-me, encara diu que no li ho he explicat
{A sobre / Damunt} que no cobrem, encara els hem de fer bona cara

4.12.2.7. Ús de la preposició *davall* en alguns parlars, sobretot en baleàric i valencià (GIEC § 19.5.2b; GEIEC § 15.2.1b)

Les preposicions *damunt* i *davall* signifiquen, respectivament, el mateix que *sobre* i *sota*. Amb tot, *sota* i *davall* presenten vitalitat diferent segons els parlars i actualment la segona s'empra sobretot en baleàric i valencià. Aquesta preposició alterna amb *sota* en certs contextos, sobretot en sentit físic estricte. En altres contextos, l'ús de *davall* en comptes de *sota* resulta forçat.

Feia migdiada {sota / davall (de)} la figuera (sentit físic estricte)
El país es troba sota el seu poder absolut (en comptes de ...davall el seu poder absolut)

4.12.2.8. Ús adverbial de *enmig* (GIEC § 19.5.3c; GEIEC § 15.2, quadre 15.2)

Els locatius *enmig* i *entremig* tenen un significat equivalent. En certs casos indiquen interposició o intercalació d'un element entre dos o més termes o en una sèrie.

L'obra té dos actes, amb un descans enmig
Vosaltres poseu-vos aquí que jo seuré enmig

4.12.2.9. Ús de *enfront de* (GIEC § 19.5.3d; GBU § 22.2 R12)

a) Valor metafòric de *enfront de*

El locatiu *enfront* té el valor de 'davant per davant de, enfrontant-se a', tant en un sentit físic com metafòric.

L'etnòleg es va situar enfront de les identitats nacionals

Pot usar-se amb un complement introduït per la preposició *de*, amb un possessiu o sense un complement explícit, en aquest cas sovint precedida d'un adverbi demostratiu: *Es van asseure l'un enfront de l'altre; Era enfront nostre; Viu aquí enfront.*

b) Ús no acceptable de *front a* amb el valor de *enfront de*

No és acceptable l'ús de *front a* amb el valor de *enfront de*.

Es van asseure l'un enfront de l'altre (i no ...l'un front a l'altre)
L'etnòleg es va situar enfront de les identitats nacionals (i no ...front a les identitats nacionals)

4.12.2.10. Ús de (*tot*) *entorn* sense complement (GIEC § 19.5.3e)

El locatiu *entorn* (o *a l'entorn*) té el valor de 'al voltant de', amb sentit físic o figurat. S'usa sovint precedit de *tot*, especialment amb la variant *a l'entorn* i amb el complement implícit.

Van situar les tropes (tot) {entorn / a l'entorn}

4.12.2.11. Ús de la preposició *contra* i de la locució *en contra de* amb possessius (GIEC §§ 19.6.1.1 i 19.9.3.4e; GEIEC § 11.3.3a)

La preposició *contra* selecciona directament un sintagma nominal i, si aquest és un pronom singular de primera persona, adopta la forma obliqua: *La Cecília no sap per què en Marcel s'ha girat contra mi*. En lloc d'un pronom personal també admet el possessiu masculí corresponent.

S'ha girat contra meu

Amb aquesta preposició també hi ha la locució equivalent *en contra de*, que pot combinar-se amb els mateixos elements, amb la particularitat que quan es tracta del possessiu pot ser tant masculí com femení.

*Et prego que no parlis en contra {de nosaltres / nostre / nostra}
No hauries d'actuar en contra meva/meu*

4.12.2.12. Ús de la preposició *segons* precedida de la preposició que encapçala una subordinada interrogativa indirecta (GIEC §§ 19.6.1.3 i 19.7d)

La preposició *segons* té un significat abstracte relacionat amb la idea d'acord o de conformitat amb algú o alguna cosa. Pot portar com a complements subordinades interrogatives indirectes.

*Segons si se'n van o no, prendrem una decisió
Tu només t'ho creus segons {qui ho diu / com ho diuen / en quin moment t'ho diuen}*

Si la interrogativa indirecta va encapçalada per una preposició, aquesta es manté i pot anteposar-se a *segons*.

*Segons contra qui vagis no et faran costat
Has de vigilar {segons amb / amb segons} qui parles
{Segons a / Segons en / A segons / En segons} quines cultures els infants no tenen nom fins quan fan tres o quatre anys
El teu amic és bo {segons per a / per a segons} què*

4.12.2.13. Ús de la preposició *segons* amb un interrogatiu (GIEC § 19.6.1.3)

La preposició *segons* pot usar-se només amb l'interrogatiu en diàlegs amb valor equivalent a *depèn* o *depenent de*.

*—Hi anireu o no, a la festa major? —Segons com
No accepta diners de segons qui*

4.12.2.14. Ús de la preposició *després* amb valor additiu (GIEC § 19.6.2)

La preposició *després* té un valor additiu equivalent a *a més*.

No hi aniré perquè no m'interessa gaire i, després, perquè estic molt cansat

4.12.2.15. Ús de la preposició *menys* amb valor d'exclusió (GIEC §§ 7.2.1.4c, 19.6.3 i 19.7c; GEIEC § 15.3f; GBU § 22.3b)

Amb un valor d'exclusió s'usen els mots *excepte*, *llevat*, *tret* i *menys*, considerats tradicionalment preposicions, que provenen de participis (*excepte*, *llevat*, *tret*) o

de quantificadors (*menys*), i indiquen que l'element designat pel seu complement s'exclou d'un conjunt.

Vingueren tots menys tu

Les preposicions *excepte* i *menys* seleccionen directament el seu complement.

Hi van anar tots menys {la seva germana / jo}
Tots els meus avantpassats són valencians menys ells dos
Venen cada dilluns menys si plou

Les preposicions amb valor d'exclusió *excepte*, *llevat*, *tret* i *menys* també poden seleccionar un sintagma preposicional.

El padrí diu que està a gust a tot arreu menys a casa
Aquesta regla es compleix sempre menys en el cas esmentat
Aquest matí deixaven aparcar a tot el carrer menys davant l'escola

4.12.2.16. Ús de la preposició *tret* sense la preposició d'enllaç *de* quan selecciona un sintagma preposicional (GIEC §§ 19.6.3 i 19.7c; GEIEC § 15.3f)

La preposició *tret* exigeix la preposició d'enllaç *de*, la qual pot aparèixer també amb *llevat*: *Hi va anar tothom tret de {la seva germana / jo}*; *Hi va anar tothom llevat (de) {la seva germana / jo}*. Aquestes preposicions solen usar-se sense *de* si el complement és un sintagma preposicional amb una preposició tònica.

El negoci familiar no tancava mai tret entre Nadal i Cap d'Any

Si el complement va encapçalat per una altra preposició àtona altra de *de*, pot elidir-se aquesta preposició o bé la preposició d'enllaç *de*.

Elisió de la preposició del complement:

Et porten la compra a casa tret de dissabte
Aquesta regla es compleix sempre tret del cas esmentat

Elisió de la preposició d'enllaç *de*:

Et porten la compra a casa tret en dissabte
Aquesta regla es compleix sempre tret en el cas esmentat

DIEC2: tret²

4.12.2.17. Ús de la preposició *envers* seguida d'un complement introduït per la preposició *de* (GIEC § 19.6.4c; GBU § 22.3 R6)

La preposició *envers* pot aparèixer seguida d'un possessiu o, més rarament, d'un complement introduït per la preposició *de*.

Agraeixo a l'alcaldeessa l'interès envers {meu / de mi / de la meua família}

4.12.2.18. Ús de la preposició *vers* en els mapes per a indicar la direcció de les vies de comunicació (GEIEC § 15.3i; GBU § 22.3 R6)

Un ús molt característic de *vers* és el que es troba en els mapes, per a indicar la direcció de les vies de comunicació que sobrepassen el territori cartografiat.

vers Puigcerdà
vers la Seu d'Urgell

En la majoria de contextos, en canvi, és preferible usar la preposició *cap* (a).

Anem cap a Puigcerdà (preferible a *Anem vers Puigcerdà*)
Anem cap (a) aquest bosc (preferible a *Anem vers aquest bosc*)

4.12.2.19. Ús de la preposició *ultra* en els registres formals (GIEC § 19.6.4e; GEIEC § 14.2a)

↕ La preposició *ultra* té el significat de 'a més de'. Es tracta d'una preposició d'origen culte, pròpia dels registres formals, que precedeix normalment un sintagma nominal o preposicional, una oració d'infinitiu o amb verb en forma personal.

Ultra la finca, ha hagut d'hipotecar la casa
Ultra a vosaltres, ens ha ofès a nosaltres
Ultra haver-nos enganyat, encara es riu de nosaltres
Ultra que no ens van comunicar el seu projecte, sempre es van mostrar reticents amb el nostre

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 129 (p. 124)

4.12.2.20. Ús de la preposició *versus* en textos sobretot tècnics (GIEC § 19.6.4f; GEIEC § 15.3j; GBU § 22.3 R8)

↕ La preposició llatina *versus* (sovint abreujada com a *vs.* o *vs*) és un ús recent que s'ha introduït a partir de l'anglès en textos sobretot tècnics amb el valor de 'contra, en oposició a'.

contingut versus forma
religió vs. fanatisme
llengua vs estil

4.12.3. Les preposicions tòniques compostes

4.12.3.1. Ús de la preposició *cap a* amb el valor de quantitat aproximada (GIEC § 19.4.1)

L'ús de la preposició *cap a* és bàsicament locatiu i assenyala orientació o bé direcció, sense implicar que s'ateny el punt final del moviment. En determinats contextos pot prendre un valor de localització aproximada temporal o espacial (*Va*

escriure l'obra **cap al** 1950; *S'han fet una casa **cap a** Campdevàrol*), o de quantitat aproximada.

*En aquesta cisterna hi caben **cap a** 10.000 litres*

4.12.3.2. Elisió de la **a** en la preposició composta **cap a** seguida de **on**, **baix** i **dalt**, **dins/dintre** o de demostratiu (GIEC § 19.4.1; GEIEC § 14.5.2a; GBU § 22.4 R1 i R4)

La preposició composta **cap a** passa a simple (**cap**) amb aquelles expressions amb valor direccional que en altres contextos s'usen sense la preposició **a**. Diem, per exemple, *Ves-te'n allà*, sense **a**, i d'una manera paral·lela, *Ves-te'n **cap** allà*; i podem dir *Ves-te'n (**a**) on t'han dit*, amb **a** o sense, i paral·lelament, *Ves-te'n **cap** (**a**) on t'han dit*.

D'acord amb això, s'elideix la **a** amb els adverbis demostratius (*ací, aquí, allí, allà*) i els adverbis de relació espacial (*amunt, arrere, avall, avant, ençà, endarrere, endavant, endins, endintre, enfora, enllà, enrere*): *Vine **cap** aquí; Ves-te'n **cap** allà; Mira **cap** amunt/avall; Tireu-vos més **cap** enfora/endins; Aneu més **cap** enllà; Veniu més **cap** ençà*. La preposició **a** és optativa amb l'interrogatiu i relatiu **on**.

***Cap** (**a**) on aneu?*

*Ves-te'n **cap** (**a**) on t'han dit*

En alguns parlars, la preposició **a** també és opcional en els registres informals amb l'adverbi **baix** i amb les preposicions intransitives **dalt** i **dins/dintre**.

*Empenyeu-lo **cap** (**a**) baix/dalt*

*Passeu **cap** (**a**) dins/dintre*

Per a evitar la confluència de dues **a**, la preposició **a** també se sol elidir, o, menys freqüentment, es pot substituir per **en**, seguida dels demostratius *aquest, aqueix* i *aquell*.

*Aneu {**cap a** / **cap**} aquella casa (i també Aneu **cap en** aquella casa)*

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 129 (p. 121)

4.12.3.3. Elisió de la **a** de la preposició composta **fins a**

a) Amb valor espacial, en certs contextos (GIEC § 19.4.2.2a; GEIEC § 14.5.2b; GBU § 22.4 R2 i R4)

Amb un valor espacial, i d'una manera paral·lela al que ocorre amb **cap a**, la preposició composta **fins a** es converteix en la simple (**fins**) en certs contextos. S'elideix la preposició **a** en aquelles expressions que en altres contextos s'usen sense **a**; concretament, amb els adverbis demostratius (*ací, aquí, allí, allà*) i amb alguna preposició intransitiva com *arran* o *enfront*: *Vine **fins** ací; Corre **fins** allà; Vam arribar **fins** arran/enfront de la porta*.

La preposició *a* és optativa amb aquells elements que també l'admeten optativament en altres contextos, com l'interrogatiu i relatiu *on*.

Fins (a) on van arribar?

Jo sé fins (a) on arriba la teva infàmia

La preposició *a* també és opcional en els registres informals amb l'adverbi *baix* i les preposicions intransitives del tipus *dalt*, *dins* (o *dintre*), *prop*, *fora*, *davant* o *darrere*. Notem, amb tot, que la *a* és més general en el cas de *sota* i *sobre*.

Camineu fins (a) dalt/baix

Ves {fins (a) prop de la finca / fins (a) vora el riu}

L'aigua arribava fins (a) dalt de tot

Mireu d'arribar fins a sobre/sota la finestra

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 129 (p. 123)

b) Davant de determinant demostratiu (GIEC §§ 19.4.2.2a i 19.4.2.2b;

GEIEC § 14.5.2b, quadre 19.5; GBU § 22.4 R4)

Per a evitar la confluència de dues *a*, es pot elidir la preposició *a* de *fins a* seguida dels demostratius *aquest*, *aqueix* i *aquell*; menys freqüentment, pot substituir-se per *en*.

Aneu {fins a / fins} aquella casa (i també ...fins en aquella casa)

Han arribat {fins a / fins} aquesta ermita (i també ...fins en aquesta ermita)

No ens vam assabentar de res {fins a / fins} {aquella data / aquest dijous no l'altre} (i també ...fins en {aquella data / aquest dijous no l'altre})

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 129 (p. 123)

c) Davant de sintagmes nominals definits referits a dates concretes

(GIEC § 19.4.2.2b, quadre 19.5)

És prou general l'ús de *fins a* al costat del de *fins* amb els sintagmes nominals definits que expressen dates concretes.

No hi van tornar fins (a) {la primavera següent / l'endemà de Reis / l'octubre}

No comença les vacances fins (a) l'1 d'agost

L'apartheid va ser vigent a Sud-àfrica fins (a) l'any 1991

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 129 (p. 123)

4.12.3.4. Ús de la preposició *de* en comptes de *des de* en estructures correlatives (GIEC § 19.4.3; GBU § 22.4 R6)

a) En la correlació *des de... fins a*

En la correlació *des de... fins a*, és possible usar la preposició *de* en lloc de *des de* tant en les expressions temporals i aspectuals com en les espacials.

Van estar-s'hi {des de / de} Nadal fins a mitjan febrer
Visita malalts {des de / de} les nou fins a migdia
Hem anat {des de / de} Fraga fins a Mequinensa

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 129 (p. 122)

b) En les correlacions del tipus *de...* {*ençà / estant / endavant / en avant*}

És preferible la preposició *de* en lloc de *des de* en correlació amb altres elements, com en les construccions del tipus *de...* {*ençà / estant / endavant / en avant*}.

Representen aquesta obra de l'any passat ençà (preferible a ...*des de l'any passat ençà*)
De casa estant es veu el Canigó (preferible a *Des de casa estant...*)
D'avui {endavant / en avant} soparem a les nou (preferible a *Des d'avui {endavant / en avant}...*)

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 129 (p. 122)

4.12.3.5. Ús de la preposició composta *com a*

a) Amb valors pròxims als quantificadors (GIEC § 19.4.4.2)

↕ Trobem la preposició *com a*, en registres informals, amb una funció pròxima a un quantificador o un modificador.

Fa com a fred ('prou, força', 'més aviat')
N'hi havia com a mitja dotzena ('aproximadament')
Estava com a inquiet i nerviós ('tirant a')
M'he com a marejat ('gairebé')

b) Amb una funció tematitzadora (GIEC § 19.4.4.2; GEIEC § 14.5.2d)

 La preposició *com a* assumeix una funció tematitzadora, és a dir, d'introducció del tema o d'informació coneguda, especialment en baleàric i en valencià, en casos en què *com a* equival aproximadament a 'precisament'.

—*Què voleu?* —***Com a voler, no volem res*** (cf. la solució més general *De voler, no volem res*)
—*Que us faig nosa?* —***Com a nosa, no*** (cf. la solució més general *Nosa, no*)

c) En construccions comparatives en els parlars occidentals i en baleàric (GIEC §§ 19.4.4.3 i 28.6.1)

 Amb sintagmes nominals sense determinant i amb sintagmes adjectivals és habitual en diferents parlars l'ús de *com a* en construccions comparatives de sentit pròxim al de les predicatives. Aquestes construccions comparatives amb *com a*

estan ben documentades en la llengua antiga i s'han mantingut amb vitalitat en els parlars occidentals i en baleàric.

*Va obrir uns ulls **com a** plats*
*Treballàvem **com a** esclaus*
*Queien pedres **com a** punys*
*Vam veure unes rates **com a** conills*
*Estem gelats **com a** polls*
*S'esbatussen **com a** bojós*
*Va caure i es va quedar **com a** mort*

En central i septentrional, en canvi, s'usen d'una manera més vacil·lant o són desconegudes, i en aquest context també es recorre generalment a *com*: *Va obrir uns ulls **com** taronges*.

d) Seguit de gerundi en els registres formals (GIEC § 19.4.4.2)

La preposició *com a* també es combina amb facilitat amb sintagmes adjectivals (*L'han qualificat **com a** apte*). En lloc d'un sintagma adjectival apareix a vegades un gerundi en construccions pròpies de registres formals o de llenguatges d'especialitat.

*Aquests personatges de l'obra són interpretats **com a** formant part de la massa popular*

4.12.4. Les locucions prepositives

4.12.4.1. Ús de la locució *a nivell de* amb valors figurats (GIEC § 19.9.3.1a)

La locució prepositiva *a nivell de* designa una posició al mateix pla horitzontal que el punt de referència representat pel seu complement, el qual pot quedar sobreentès: *Les terres que es troben **a nivell del** mar són més humides; Aquesta porta no tanca bé perquè no està **a nivell***.

A nivell (de) s'utilitza col·loquialment amb valors figurats. Aquest ús no és acceptable en els registres formals, en els quals s'usen expressions més precises i adequades.

*{Pel que fa **a la música / Musicalment parlant**}, aquesta coral és admirable, però pel que fa **a les lletres** s'hi hauria de mirar més (i no **A nivell musical...**)*
*Aquest escrit no és adequat **des del punt de vista administratiu** (i no **...a nivell administratiu**)*
***A les universitats** hi ha malestar (i no **A nivell d'universitats...**)*

4.12.4.2. Ús de la locució prepositiva *a l'endret de* (GIEC § 19.9.3.1a)

Amb el mateix valor espacial de la locució prepositiva *a nivell de* (§ 4.12.4.1), es

poden usar *davant per davant de* (que pot silenciar el complement), *en dret de*, *endret de* o *a l'endret de*.

La fonda és sota els porxos, gairebé a l'endret de la biblioteca

El pont que busqueu és a l'endret d'aquell mas

Aquestes locucions, juntament amb *cara a cara* (o *cara per cara*), expressen, així mateix, confrontació espacial.

4.12.4.3. Ús de la locució prepositiva *de cap a* (GIEC § 19.9.3.1c)

Expressa direcció la locució prepositiva *de cap a*.

A cops i empentes el van portar de cap a les masmorres

4.12.4.4. Ús de la locució prepositiva *a partir de* (GIEC § 19.9.3.2a; GEIEC § 15.4.1, quadre 15.3; GBU § 22.5)

La locució prepositiva *a partir de* té valor temporal i locatiu i porta normalment com a complement un sintagma nominal o un adverbí de temps o de lloc, bé que no és impossible una oració amb infinitiu compost.

Obrirem a partir {del mes de novembre / de demà}

El preu d'aquests pisos augmenta a partir {del tercer / d'allà}

A partir d'aquell dia tot va canviar

A partir d'haver estat sancionat, no galleja tant

4.12.4.5. Ús de la locució prepositiva *a mitjan* sense *de* en parlars valencians i baleàrics (GIEC § 19.9.3.2b; GEIEC § 15.4.1c)

La locució temporal *a mitjan* 'cap a la meitat (d'un espai de temps)' s'utilitza seguida d'un sintagma nominal sense determinant que designa unitats temporals: *a mitjan segle XIX*, *a mitjan abril*, *a mitjan setmana*, *a mitjan anys setanta*, *a mitjan vacances*. Així mateix, es pot aplicar a noms que no denoten temps, però que l'impliquen: *A mitjan viatge em vaig trobar més bé*; *S'ha aixecat a mitjan dinar i se n'ha anat*. Per analogia amb les expressions pròximes *a començaments de* i *a finals de*, la locució *a mitjan* pot usar-se en plural, seguida de la preposició *de* i amb el sintagma nominal amb determinant (*a mitjans del segle XIX*), o bé sense determinant amb els noms que designen unitats temporals com els dels mesos i les estacions (*a mitjans d'abril/estiu*) o com *setmana*, *mes* o *trimestre* (i *quadrimestre*, *semestre*), *any*, *curs*, *temporada*, *centúria* o *segle* quan no tenen complements (*a mitjans de setmana*, però *a mitjans de la setmana passada*) (§ 4.15.4.3).

La locució *a mitjan*, sense *de*, s'ha conservat més viva sobretot en parlars valencians i baleàrics, els quals en fan altres usos com els locatius.

La infermera es va quedar a mitjan camí entre la porta i el llit

L'aigua arribava a mitjan horta

L'Amadeu va veure el nínxol del seu pare a mitjan tapar

4.12.4.6. Ús de la locució prepositiva *a mitan* en valencià i tortosí (GIEC § 19.9.3.2b)

En valencià i tortosí, la locució *a mitjan* (§ 4.12.4.5) presenta la variant col·loquial *a mitan*.

Es van trobar a mitan camí (en comptes de la solució formal *Es van trobar a mitjan camí*)

A mitan nit m'he alçat (en comptes de la solució formal *A mitjan nit m'he alçat*)

4.12.4.7. Ús de la locució prepositiva *en ocasió de* (GIEC § 19.9.3.2c)

La locució prepositiva *en ocasió de* expressa concurrència d'accions o esdeveniments, sovint amb una implicació causal.

En ocasió de fer unes obres de restauració a la capella van descobrir el retaule perdut

4.12.4.8. Ús de la locució prepositiva *per part de* per a introduir l'agent d'una acció o d'una oració passiva (GIEC §§ 14.4.2a, 19.9.3.5a i 23.2.1.3; GEIEC § 15.4.2a)

El complement agent, que generalment s'expressa mitjançant un sintagma preposicional amb *per* (i en certs casos amb *de*), es pot presentar amb la locució *per part de* i, menys freqüentment, també amb *per obra de*, sobretot en sintagmes nominals i passives pronominals.

L'explotació d'una idea per part dels imitadors no és admissible

La resolució de les impugnacions per part del president va durar dos mesos

S'han presentat al·legacions per part dels opositors

La iniciativa va ser molt criticada per part de l'oposició

4.12.4.9. Ús de la locució prepositiva *per mediació de* (GIEC § 19.9.3.5c)

El mitjà, l'instrument o l'intermediari es poden expressar bàsicament amb les locucions *a través de*, *per mitjà de*, *per mediació de*, *per mà de*, *per via de*. La locució *per mediació de* pot subratllar el matís d'intervenció personal.

Van consultar la propietària per mediació de l'advocat

Es va aconseguir el traspàs del jugador per mediació de l'antic president del club

4.12.4.10. Ús de les locucions prepositives *a costa de*, *a costes de*, *a costes i despeses de* i *a despeses de* (o *a despesa de*) (GIEC § 19.9.3.5c)

La locució *a costa de* (o *a costes de*, *a costes i despeses de*) serveix per a indicar la font que sufraga el cost o la despesa.

Es dedica a prolongar els seus estudis vivint {a costa / a costes / a costes i despeses} dels pares

Tenen un valor semblant les locucions *a càrrec de* (o amb càrrec *a*), *a despeses de* (o *a despesa de*) i *per compte de*.

{A despeses seves / A despesa seva} ornà els temples dels déus

4.12.4.11. Ús de la locució prepositiva *a base de* (GEIEC § 15.4.1g; GBU § 22.5 R6)

La locució *a base de* s'usa en el sentit de 'prenent com a fonament o component principal'.

Han servit un dinar a base de plats de degustació

Amb altres significats, com ara el d'insistir o repetir una acció, és preferible usar altres preposicions o locucions que indiquen mitjà o instrument.

Per mitjà de males experiències vas madurant (preferible a *A base de males experiències...*)

A còpia/força de repetir-ho, s'oblida que no és veritat (preferible a *A base de repetir-ho...*)

4.12.4.12. Ús no acceptable de la locució prepositiva *en base a* (GIEC § 19.9.3.5c)

No és acceptable la locució *en base a*, usada amb el significat de 'tenint com a base o element de referència'. Per a expressar aquest significat es poden fer servir altres solucions, com ara *a partir de*, *basant-se en*, *d'acord amb*, *partint de*, *segons* o *sobre la base de*, segons el cas.

Prendrem una decisió {a partir dels / basant-nos en els / segons els / sobre la base dels} resultats (i no *...en base als resultats*)

D'acord amb aquesta llei, cal establir una zona de seguretat (i no *En base a aquesta llei...*)

Volem renovar l'educació partint de la identitat dels infants (i no *...en base a la identitat dels infants*)

4.12.4.13. Ús de les locucions prepositives *en via de* i *per via de* (GIEC §§ 19.6.4g i 19.9.3.5c; GEIEC § 15.3j)

És un fenomen recent l'ús del nom *via* en les locucions prepositives *en via de* i *per via de*, però també tot sol amb un valor preposicional equivalent a 'per, mitjançant, a través de' amb un nom propi. També trobem *via* (o *per via*) amb un adjectiu.

Locucions prepositives *en via de* i *per via de*:

L'ocupació hotelera està en via de creixement

Aquest anglicisme ha entrat a la llengua per via del castellà

S'ha fet la consulta per via de referèndum

Preposició *via* seguida de nom propi:

Volarem a Melbourne via Doha

Això ho podem aconseguir via Carles Pladevall

(*Per*) *via* seguida d'un adjectiu:

La recerca ha consistit en la revisió (per) via telemàtica de tota la informació dels barris

DIEC2: *via*²

4.12.4.14. Ús de les locucions prepositives *a falta de* i *a manca de* en el llenguatge periodístic (GIEC § 19.9.3.5d; GEIEC § 15.4.1h)

Les locucions prepositives *a falta de* i *a manca de* expressen mancança de mitjans, qualitats, etc., i poden prendre valor causal o condicional: *A falta d'evidències científiques m'he de moure en el terreny de les hipòtesis; Calia accedir-hi pel llit de la riera a manca d'un camí apte per a circulació rodada.* En el llenguatge periodístic, *a falta de* i *a manca de* s'apliquen també amb el sentit temporal i espacial per a indicar el temps restant fins a la finalització d'un termini, l'acompliment d'un fet o la consecució d'una cosa.

A falta de cinc minuts per al final del partit, el resultat és de dos a zero

S'ha produït un atac de tres corredors a manca de 2 quilòmetres per a la meta

4.12.4.15. Ús de les locucions prepositives *a part de* i *a banda de* (GIEC §§ 19.9.3.5f, 19.9.3.5j i 28.5.1)

Entre les locucions que tenen un valor additiu hi ha *a més de* (o *a més a més de*), així com *a part de* i *a banda de*, que també poden tenir un valor de separació o exclusió.

Amb valor additiu:

*A part dels béns mobles, l'inventari fa una relació dels immobles
Hem estudiat més temes, a banda dels que entren a l'examen*

Amb valor d'exclusió:

*No li quedà res a part d'unes terres ermes
A banda del partit d'ahir, no n'han guanyat cap altre*

4.12.4.16. Ús de la locució prepositiva *de l'ordre de* expressant aproximació quantitativa (GIEC § 19.9.3.5h)

A partir de la idea de proximitat espacial, les preposicions com *entorn*, *prop* o *vora* i les locucions com *a l'entorn de* o *al voltant de* expressen aproximació quantita-

tiva quan porten com a complement un sintagma nominal quantificat per un numeral: *La població del municipi se situa {a l'entorn / al voltant} dels 30.000 habitants*. Amb un valor equivalent també hi ha *de l'ordre de*.

El cost de cadascuna d'aquestes actuacions podia ser de l'ordre de sis milions d'euros

4.12.4.17. Ús de les locucions prepositives *en referència a* i *al respecte* (GIEC § 19.9.3.5i; GEIEC § 15.4.2f)

Els adjunts introduïts per locucions com *pel que fa a*, *a propòsit de*, *quant a*, *amb referència a* (o *en referència a*), *amb relació a* (o *en relació amb*), *respecte a* (o *respecte de*), *a l'entorn de* o *al voltant de* serveixen per a delimitar el tema sobre el qual es parla. Si es troben en posició perifèrica, actuen com a adjunts emmarcadors de l'oració.

Aquest és el text {amb referència al / en referència al} qual hem de redactar el nostre

{Amb referència a / En referència a} l'educació, la majoria dels enquestats van acabar el batxillerat (adjunt emmarcador de l'oració)

Les locucions *respecte a* i *respecte de* no prescindeixen de la preposició, tret que la locució no tingui complement explícit, cas en què s'usa *al respecte*.

Els hem parlat del valor de les enquestes i els hem donat bibliografia al respecte ('respecte de les enquestes')

4.12.4.18. Ús de la locució prepositiva *a diferència de* (GIEC §§ 19.9.3.5k i 19.7a)

Expressen relacions de disconformitat o oposició entre dos termes les locucions *al contrari de*, *al revés de* i *a diferència de*.

A diferència de nosaltres, ells no s'hi van oposar

A diferència dels pisos antics, en els actuals hi ha calefacció

4.12.4.19. Ús de les locucions prepositives *a proposta de* i *a risc de* (GIEC § 19.9.3.5l)

La locució *a proposta de* expressa iniciativa i la locució *a risc de* expressa una conseqüència vista com a potencialment desfavorable, perjudicial.

Vam actuar a proposta del síndic

Saltaven d'una vora a l'altra a risc de prendre mal

4.12.4.20. Ús de les construccions *amb l'excepció de* i *excepció feta de* (GIEC § 20.7a)

Amb un valor d'exclusió s'usen els mots *excepte*, *llevat*, *tret* i *menys*, considerats tradicionalment preposicions (§ 4.12.2.15), i el nom *excepció* en construccions del

tipus amb l'excepció de o excepció feta de.

*Amb l'excepció de l'Albert, van parlar tots
Ningú, excepció feta de l'Enric, no duia corbata*

4.12.5. Coordinació de preposicions i sintagmes preposicionals

4.12.5.1. Coordinació de sintagmes preposicionals (GIEC § 19.8.1; GEIEC § 14.3; GBU § 21.1 R6)

Els sintagmes preposicionals es poden coordinar: *Serà una millora per als pagesos i per als ramaders; Votaré a favor de la primera proposta, però en contra de la segona.*

a) Quan les preposicions són iguals

Quan les preposicions són iguals, es pot suprimir la segona (i coordinar els complements) o bé es pot repetir, segons que es vulgui transmetre, respectivament, una interpretació unitària o distributiva dels complements.

Interpretació unitària:

Han regalat un microones a la Lluïsa i en Sergi ('un per als dos')

Interpretació distributiva:

Han regalat un microones a la Lluïsa i a en Sergi ('un per a cada un', encara que també seria possible la interpretació unitària)

b) Quan a la mateixa oració hi ha dues coordinacions

Si en la mateixa oració hi ha dues coordinacions, l'ambigüitat de saber si la interpretació ha de ser unitària o distributiva se soluciona separant els conjunts o bé afegint-hi l'adverbi distributiu *respectivament*.

Interpretació ambigua (unitària o distributiva):

És una exposició d'escultures i dibuixos de la Cecília i (d')en Miquel (no se sap si les escultures són de la Cecília i els dibuixos d'en Miquel o tots els objectes es presenten com a pertanyents a tots dos)

Interpretació distributiva:

És una exposició d'escultures de la Cecília i de dibuixos d'en Miquel (amb separació dels conjunts)

És una exposició d'escultures i dibuixos de la Cecília i (d')en Miquel, respectivament (amb l'adverbi respectivament: les escultures són de la Cecília i els dibuixos d'en Miquel)

c) Quan els complements són pronoms personals

Si els complements són pronoms personals, normalment no es pot suprimir la

preposició. Tanmateix, no és impossible *per a ell i tu, amb ells i vosaltres, segons tu i ella, sense tu i jo*.

Amb manteniment de la segona preposició:

*El pare es va girar **contra tu i contra mi** (però no ...**contra tu i mi**; en tot cas, ...**contra tu i jo**)*

Amb elisió de la segona preposició:

*Si el teu fill t'explica una cosa rellevant **per a ell i tu t'has d'esforçar per escoltar-lo***

Sense tu i jo el projecte no podia tirar endavant

d) Quan es coordinen sintagmes amb una mateixa locució prepositiva

Quan es coordinen sintagmes amb una mateixa locució prepositiva, normalment se sol conservar només la preposició àtona final.

*Les despeses anaven **per compte de l'Andreu i (per compte) de l'Helena**
A desgrat d'aquestes paraules i (a desgrat) d'aquests fets, crec que podem continuar junts*

4.12.5.2. Coordinació de preposicions i locucions prepositives

(GIEC § 19.8.2; GEIEC § 14.3; GBU § 21.1 R7 i R8)

En general, la coordinació o la correlació de preposicions i locucions prepositives és un fenomen restringit als llenguatges d'especialitat.

*D'aquesta manera millorarem la comunicació **amb i des de les zones rurals***

*Un bon polític actua **per, per a i des del poble***

*També hem de considerar l'assentament humà **sobre, o a través de, la realitat ecològica o paisatgística***

A desgrat de i per sobre de la seva opinió, penso demanar un aclariment del cas

a) Coordinació de *amb* i *sense*

En el cas de construccions coordinades que inclouen les preposicions *amb* i *sense* amb un complement comú, s'elimina el segon complement, no el primer.

*Fabriquen cervesa **amb alcohol i sense** (en comptes de *Fabriquen cervesa amb i sense alcohol*)*

b) Coordinació o correlació de locucions

Són variants d'aquest fenomen la coordinació o correlació de locucions. En aquest cas, si totes dues tenen una preposició àtona final, sol eliminar-se la de la primera locució.

*Les raons **en contra i a favor de l'articulat** són nombroses*

*Hi hauria problemes tant **per sobre** com **per sota** d'aquests mínims*

c) Coordinació de verbs o predicats de règim diferent

Són igualment variants del mateix fenomen la coordinació de verbs o predicats de règim diferent, transitiu i intransitiu, o bé intransitius que demanen preposicions diferents, en què la supressió de la primera preposició és opcional.

Coordinació de dos verbs amb règim diferent: *Aquesta proposta **conté**
—o **consisteix en**— elements molt heterogenis*

Coordinació de dos verbs intransitius que demanen preposicions diferents:
*Aquesta previsió **es basa (en)** —però no **coincideix amb**— la que han fet
els experts*

Per contra, la supressió de la primera preposició és obligatòria sobretot quan es coordinen parts d'un esdeveniment que es considera unitari o homogeni.

*Als parcs d'atraccions està prohibit **pujar o baixar dels vehicles** si no estan
completament parats (i no ...**pujar a** i **baixar dels vehicles**...)*

*L'**entrada** i la **sortida de** la ciutat ha estat tallada tot el dia (i no L'**entrada a**
i la **sortida de** la ciutat...)*

*Hem d'**entrar** i **sortir de** l'edifici en mitja hora (i no Hem d'**entrar a**
i **sortir de** l'edifici...)*

*La mesura representa una millora del trànsit amb **origen** o **destinació al**
centre de la ciutat (i no ...amb **origen en** i **destinació al** centre de la ciutat)*

4.13. L'adverbi

4.13.1. Els adverbis de manera

4.13.1.1. Ús dels adverbis adjectivals *diferent, lent, ràpid, recte* i *seguit* (GIEC §§ 10.4.1d, 20.3.4 i 26.5.2.2)

Els adverbis adjectivals (o adverbis curts) tenen la forma d'un adjectiu, però, pel fet de ser adverbis, no presenten marques flexives i estan fixats en la forma que correspon a l'adjectiu masculí singular. Pertanyen a aquesta classe adverbis com ara *alt, baix, brut, clar, curt, diferent, exprés, ferm, fi, fluix, fondo, fort, igual, lent, llarg, mal, millor, net, pitjor, prim, ràpid, ras, recte* o *seguit*. Els adverbis adjectivals són adverbis de manera i pertanyen a la classe dels adverbis resultatius, això és, dels adverbis que qualifiquen el resultat de l'acció o el procés verbal.

Pensen ben diferent de nosaltres

Corre molt més lent que tu

Només pensa a acabar ràpid

Aneu recte per aquest camí i hi sereu en mitja hora

Plovia poquet i seguit

4.13.1.2. Variants col·loquials de l'adverbi demostratiu *així*

(GIEC § 20.3.5b)

⇕ Col·loquialment, *així* presenta variants del tipus *aixís, aixins, aixina* o *aixines*, que s'eviten en els registres formals.

Almenys aixís/aixins ho diuen (en comptes de la solució formal *Almenys així ho diuen*)

No sigues aixina/aixines (en comptes de la solució formal *No sigues així*)

4.13.1.3. Ús de l'adverbi *ensems* en els registres molt formals

(GIEC § 20.3.5c)

⇕ L'adverbi *ensems* pertany a registres molt formals i té un valor equivalent als adverbis *alhora* i *juntament* (o *junt*). Pel seu significat, relaciona almenys dos elements oracionals. Com ocorre amb *alhora*, si aquests elements estan coordinats, pot anteposar-se o posposar-se al conjunt coordinat o bé precedir el darrer element.

*Li va donar **ensems** els diners i l'escrit de comiat*
*Li va donar els diners i l'escrit de comiat **ensems***
*Li va donar els diners i **ensems** l'escrit de comiat*

A més, pot enllaçar tots dos elements en combinació amb la preposició *amb* o amb la conjunció *que* si es tracta de sintagmes verbals amb el verb en forma personal. En el primer cas, es comporta com *juntament* (o *junt*); en el segon, es comporta com *alhora*.

*Va rebre la vostra carta **ensems** amb la meva* ('juntament amb la meva, junt amb la meva')
*Escolta música **ensems** que escriu contes* ('alhora que escriu contes')

4.13.1.4. Ús de l'adverbi *així* amb valor comparatiu (GIEC § 20.3.5b)

En l'expressió *així de*, l'adverbi *així* té un valor comparatiu equivalent a *tan... com* o *igual de... que*.

*Ahir també va arribar **així de** cansada* ('tan cansada com avui, igual de cansada que avui')

4.13.1.5. Ús de l'adverbi *debades* ('de franc') en els parlars occidentals (GIEC § 20.3.5d)

L'adverbi *debades* s'empra, sobretot en parlars occidentals, amb el valor de 'gratuitament, de franc'.

*Anava sovint a fer companyia al barber, el qual, a canvi, l'afaitava **debades***

4.13.1.6. Coordinació dels adverbis en *-ment* (GIEC § 20.9; GEIEC § 16.2.2a; GBU § 23.2 R1; OIEC § 4.4.1.4)

En la coordinació d'adverbis que presenten el sufix *-ment*, és possible eliminar el sufix del darrer element, però no el dels altres adverbis coordinats. Actualment, la coordinació d'adverbis en *-ment* amb eliminació del segon sufix és un tret propi dels registres molt formals.

*Caldrà procedir **ràpidament i discreta*** (i no *Caldrà procedir **ràpida i discretament***)

En l'ús general se solen conservar les terminacions, o bé es recorre a l'ús de perífrasis com «*d'una manera* + adjectiu» o «*des del/d'un punt de vista* + adjectiu».

*Caldrà procedir {**ràpidament i discretament** / **d'una manera ràpida i discreta**}*

*Va respondre {**tranquil·lament i assenyadament** / **d'una manera tranquil·la i assenyada**}*

Des dels punts de vista territorial, geològic, climatològic i hidrogràfic, es tracta de dues conques fluvials ben diferents

4.13.2. Els adverbis demostratius

4.13.2.1. Ús de *aquí* en la major part dels parlars (GIEC § 20.4.1; GEIEC § 11.2.1c; GBU § 23.3b)

- Com ocorre amb els determinants i pronoms demostratius, els adverbis demostratius també presenten, segons el parlar, un sistema de caràcter binari o ternari (§ 3.2.2.1). En el sistema binari, l'adverbi *aquí*, propi de la major part dels parlars, indica proximitat i designa el lloc en què es troben els interlocutors de l'acte de parla o que és pròxim a ells (l'espai de l'emissor, el del receptor o el de tots dos).

Si torneu aquí no digueu que estàveu millor allí!

4.13.2.2. Ús de *ací* en valencià i en els parlars de la Franja (GIEC §§ 16.4.1 i 20.4.1; GEIEC § 11.2.1c; GBU § 23.3b)

- En el sistema ternari, propi del valencià i de la Franja, l'adverbi *ací* indica proximitat a l'emissor i *allí* i *allà* indiquen llunyania.

*Si torneu ací no digueu que estàveu millor allí!
On ho has deixat, ací o allí?*

4.13.2.3. Valor de primer grau en l'adverbi *aquí* en certs parlars valencians septentrionals i meridionals (GIEC § 20.4.1; GEIEC § 11.2.1c)

- En el sistema ternari, propi del valencià i de la Franja, l'adverbi *ací* indica proximitat a l'emissor i *allí* i *allà* indiquen llunyania (§ 4.13.2.2): *Si torneu ací no digueu que estàveu millor allí!*; *On ho has deixat, ací o allí?* La forma *aquí* presenta un valor de proximitat a l'emissor en certes varietats valencianes septentrionals i meridionals.

Vine aquí (en comptes de la solució general en valencià Vine ací)

4.13.2.4. Ús de *allí* i *allà* en alguns parlars (GIEC § 20.4.1; GEIEC § 11.2.1c)

- Els adverbis *allí* i *allà* presenten uns usos pròxims, o fins i tot indistints, cosa que explica que en diferents parlars s'usi d'una manera preferent o general *allà*.
- En aquells parlars en què l'ús dels dos adverbis té més vitalitat, *allà* se sol percebre com a més indefinit i tendeix a designar una zona més que no pas un punt. En aquest sentit, per exemple, en combinació amb *baix* o *dalt* és més habitual *allà* que no *allí*, i el mateix ocorre amb les preposicions *cap* i *per*, ja que aquests elements s'usen sovint per a designar una zona o una àrea.

*Espereu-nos **allà** baix*
*Com ho heu passat **allà** dalt?*
*Passa cap **allà***
*Ves-te'n cap **allà***
*Crec que vaig deixar el sobre per **allà***

Per la mateixa raó, com a antecedent del relatiu *on* es tendeix a emprar *allí* si es tracta d'un lloc concret, però s'usa *allà* si es tracta d'una localització genèrica.

Allí on tu ja saps
Allà on hi ha xiquets hi ha soroll

4.13.2.5. Ús col·loquial dels adverbis *ahí* (en valencià) i *astí* (en parlars occidentals) (GIEC § 20.4.1; GEIEC § 11.2.1c)

Amb el valor de segon grau, la forma clàssica era *aquí* (que indicava, doncs, proximitat al receptor), però aquest ús s'ha anat perdent i en valencià s'usa col·loquialment l'adverbi *ahí* i en parlars nord-occidentals l'adverbi *astí*, formes que s'eviten en els registres formals.

*Què feu **ahí**, amb la gelor que fa?*
*Deixeu-ho **astí** damunt*

4.13.3. Els adverbis de lloc de relació espacial

4.13.3.1. Ús de l'adverbi locatiu *baix*

a) Amb un complement introduït per la preposició *de* (GIEC § 19.5b; GEIEC § 16.4d; GBU § 23.3 R1)

L'adverbi *baix* (o *a baix*) s'usa generalment sense complement i, per tant, presenta el comportament d'un adverbi, però admet l'aposició d'un altre locatiu introduït per la preposició *a*: *Els teus amics t'esperen (a) **baix***; *Posa les claus al calaix de **baix***; *És (a) **baix** al carrer*. Aquest locatiu pot anar reforçat pel modificador *de tot* i pot formar part de la locució prepositiva *de dalt a baix*.

*La corda no arriba a **baix** de tot perquè és curta*
*Una barralleja és una barra de ferro que va de dalt a **baix** de la porta*
*S'ha de restaurar la façana de dalt a **baix***

Més enllà d'aquests casos, l'ús preposicional de *baix* amb el valor de *al peu de* o *a la part de baix de* i amb un complement té més o menys incidència segons els parlars.

*Des de **baix** de la torre va cridar l'estimada*
*A **baix** de l'escala se senten passes*
***Baix** del bancal hi ha una bassa*

b) Amb el valor de 'sota' en valencià, en tortosí i en algun parlar baleàric (GIEC § 19.5b; GBU § 23.3 R2)

En valencià, en tortosí i en algun parlar baleàric, *baix* també s'utilitza col·loquialment amb el valor de *sota* o *davall* amb un complement introduït per la preposició d'enllaç *de*. Aquest ús s'evita en els registres formals.

Trobaràs les sabates baix del llit (en comptes de la solució formal ...sota/davall del llit)

Està situat baix de la finestra (en comptes de la solució formal ...sota/davall la finestra)

4.13.4. Els adverbis de temps i d'aspecte

4.13.4.1. Ús dels adverbis *anit* i *adés* amb el significat d'anterioritat a l'acte de parla en valencià i en tortosí (GIEC § 20.5.1.1a)

En valencià i en tortosí, els adverbis *anit* i *adés* mantenen força vitalitat, però únicament amb el significat d'anterioritat al moment de l'acte de parla.

Anit va ploure molt ('Ahir a la nit')

Com hem dit adés, caldrà parlar-ne un altre dia ('Com hem dit abans')

4.13.4.2. Ús dels adverbis *prompte* (sobretot en parlars occidentals), *prest* (en parlars baleàrics), *dejorn* i *enjorn* (en alguns parlars), *matí* (en parlars valencians) i *a tal i quina hora* (GIEC § 20.5.1.2a; GEIEC § 16.5d)

Els adverbis *aviat*, *prompte* i *prest* assenyalen distància curta i tenen el valor de 'passat poc de temps' (*Vindran aviat*), però també s'usen en algun cas amb el valor de 'abans del temps establert o normal' (*Enguany la collita vindrà més aviat que altres anys*). L'adverbi *prompte* s'usa sobretot en parlars occidentals, i *prest*, en parlars baleàrics.

S'alça molt prompte

Torna prest, que t'esper

Amb el valor de la locució *d'hora* es mantenen en alguns parlars les formes antigues *dejorn* i *enjorn*.

Durant molt de temps, em vaig colgar dejorn

Encara és enjorn, no tingueu pressa

La locució *de matí* 'aviat al matí' també s'usa reduïda a *matí* en parlars valencians.

Demà no s'alçaran tan matí, que és festa

Notem, a més, la locució *a tal i quina hora* 'a hora intempestiva', usada sobretot amb *arribar*.

Van arribar a tal i quina hora

4.13.4.3. Ús de l'adverbi *encara* amb valors concessiu i additiu

(GIEC § 20.5.2c)

L'adverbi *encara* indica que una situació es manté contràriament a allò que s'esperaria i aquest valor es retroba en altres usos no aspectuals d'aquest mot; concretament, quan assumeix un valor concessiu o s'usa com a connector additiu.

*Tan pobres com són i **encara** m'han fet un regal*

*I **encara** et diré una altra cosa*

***Encara** més: sembla que tenien raó*

4.13.4.4. Ús de *ja* amb valor ponderatiu i per a assentir

o per a expressar incredulitat (GIEC § 20.5.2c)

Notem alguns valors no aspectuals de l'adverbi *ja*, com ara el d'immediatesa, en combinació amb un temps en present, però amb valor futur (*Ja hi vaig jo, a obrir la porta*), o el seu ús com a adverbi de focus emfàtic o com a interjecció per a assentir o per a expressar incredulitat.

Adverbi: *Ja és ben estrany, això*

Interjecció: *Ja, ja, tu ho resoldràs tot, oi?*

4.13.4.5. Ús de la conjunció *mentre* (i de la variant *mentres*)

amb el valor de *mentrestant* (GBU § 23.3 R4)

Cal diferenciar els usos de l'adverbi *mentrestant* i els de la conjunció *mentre*. Aquesta conjunció introdueix una subordinada temporal. En els registres formals, s'evita l'ús de la conjunció *mentre* (i de la variant *mentres*) amb el valor adverbial de *mentrestant*.

*Jo paro taula; **mentrestant**, tu fes l'amanida (i no ...**mentre/mentres**, tu fes l'amanida)*

*Ves fent cua; jo, **mentrestant**, aparcaré el cotxe (i no ...jo, **mentre/mentres**, aparcaré el cotxe)*

4.13.4.6. Ús de la locució adverbial *de tot* ('del tot') en baleàric

(GIEC § 20.5.2c)

Els adverbis i locucions com ara *completament*, *per complet*, *totalment*, *del tot* (o *de tot* en baleàric) i *parcialment* fan referència al caràcter acabat o no d'un esdeveniment amb un punt final de culminació.

*Hem revisat **de tot** les canonades*

4.13.4.7. Ús de la locució intensificadora *bo i*

a) Per a reforçar la simultaneïtat temporal del gerundi (GIEC §§ 25.4.2c i 32.3.2a)

La simultaneïtat temporal es pot reforçar amb el quantificador adverbial *tot* o amb la locució intensificadora *bo i*.

A l'oficina treballem bo i escoltant música
N'hem parlat bo i baixant l'escala

b) Precedint un participi (GIEC § 32.2.3)

Quan el participi fa de modificador nominal, pot anar intensificat per la locució *bo i*.

Abans els pantalons ens els feia el sastre perquè no se'n venien de bo i fets

4.13.5. Els adverbis de grau

4.13.5.1. Ús de l'adverbi de grau *manco* en baleàric i en alguerès (GIEC § 20.6.1c)

En els parlars baleàrics i en alguerès, la forma *manco* equival a *menys* com a adverb de grau, especialment quan modifica un verb.

En el meu temps es xerrava manco
La brusa verda és la que costa manco

4.13.6. Els adverbis focals

4.13.6.1. Ús de la locució adverbial d'exclusió *i prou* (GIEC § 20.7a; GEIEC § 16.8, quadre 16.8)

Són adverbis i locucions d'exclusió *sols*, *tan sols*, *solament*, *només*, *únicament*, *exclusivament*, *tot just* o *i prou*. Aquests adverbis pressuposen un conjunt del qual s'exclou aquella entitat, propietat o situació designada pel sintagma sobre el qual incideixen. A causa del valor d'exclusió, aquests adverbis inclouen una implicació negativa i assenyalen que, amb l'excepció de l'element focalitzat, no n'hi ha cap altre que respongui a allò que es diu. Pel que fa a la posició que ocupen, la locució *i prou* se situa al final de l'oració o darrere l'element que modifica.

De corbata, en duia l'Enric i prou
Fan el just i prou
Farem vacances dos dies i prou

4.13.6.2. Ús dels adverbis *inclús* i *àdhuc* ('fins i tot') (GIEC § 20.7b; GBU § 23.3 R9)

Els adverbis *fins*, *àdhuc*, *inclús* i la locució *i tot* tenen un valor equivalent a *fins i tot*, però presenten certes diferències funcionals o de registre.

a) Inclús

↕ Els adverbis *fins i tot* i *inclús* solen anteposar-se a l'element que modifiquen, encara que també admeten la posposició i aleshores formen un grup entonatiu a part. L'adverbi *inclús* és usual en registres poc formals, però té escassa tradició en els formals, en què predomina *fins i tot*.

Anteposat a l'element que modifiquen:

Estava tan enrabiad, que {fins i tot / inclús} plorava
Ens entrenem cada dia, {fins i tot / inclús} diumenge

Posposat a l'element que modifiquen:

Estava tan enrabiad, que plorava, {fins i tot / inclús}
Ens entrenem cada dia, diumenge {fins i tot / inclús}

b) Àdhuc

↕ L'adverbi *àdhuc* és un arcaisme propi dels registres molt formals i, com *fins*, només s'usa davant de l'element que modifica.

Estava tan enrabiad, que fins/àdhuc plorava

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 101 (p. 102)

4.13.6.3. Ús dels adverbis focals *ni* i *ni tan sols* (GIEC §§ 20.7b, 30.2.3.1a, 30.3.3f, 33.4.2c, 35.3b i 35.4.2.1; GEIEC §§ 16.8, quadre 16.8, 27.2.2a i 27.3.2e)

Els adverbis d'inclusió pressuposen l'existència d'altres entitats, propietats o situacions a més de l'assenyalada pel sintagma sobre el qual incideixen. Expressen inclusió els adverbis *àdhuc*, *fins*, *inclús*, *ni*, *també*, *tampoc* i les locucions *fins i tot*, *ni tan sols* i *i tot*. Els adverbis i locucions adverbials *fins i tot*, *fins*, *àdhuc*, *inclús*, *i tot*, *ni* i *ni tan sols* tenen un valor escalar pel fet que situen l'element focalitzat a l'extrem d'una escala o jerarquia d'entitats, propietats o situacions. La locució *ni tan sols*, o simplement *ni*, és la paral·lela negativa de *fins i tot*.

No se n'adonà {ni tan sols / ni} ell
No ens van dir {ni tan sols / ni} això
{Ni tan sols / ni} ha volgut saludar-nos

a) Posposats o anteposats al verb

↕ Com ocorre amb els quantificadors negatius, l'adverbi *tampoc* i els constituents focalitzats amb *ni* o *ni tan sols* poden aparèixer posposats o anteposats al verb. En el primer cas, exigeixen obligatòriament l'adverbi *no*. I en el segon cas, admeten l'elisió o el manteniment de *no*, encara que aquesta última solució és més habitual en els registres formals.

Posposat al verb:

No el coneixem ni tu ni jo
No va voler menjar ni tan sols un trosset de pa

Anteposat al verb:

Ni tu ni jo (no) el coneixem

Ni tan sols un trosset de pa (no) va voler menjar

Ni tan sols ella (no) ho sabia

b) Precedint una pròtasi condicional, un gerundi o un sintagma adjectival o preposicional

Els adverbis i locucions adverbials focals *fins i tot*, *ni* i *ni tan sols* poden precedir una pròtasi condicional amb *si*. En aquests casos, la pròtasi condicional assumeix un valor concessiu o, més específicament, condicional concessiu. *Ni* i *ni tan sols* també poden precedir una construcció de gerundi o un sintagma adjectival o preposicional.

Precedint una pròtasi condicional amb *si*:

Ni si m'ho demanen, no acceptaré el càrrec

Ni tan sols si ploqués, no deixaríem d'anar d'acampada

Ni tan sols si hagués estat absolt, no el considerarien innocent tots els qui el coneixien

Precedint una construcció de gerundi:

Ni demanant-m'ho, no acceptaré el càrrec

Ni tan sols fugint de la ciutat, no trobaries un lloc prou tranquil

Precedint un sintagma adjectival o preposicional:

Ni {boig / amb diners a sobre}, no acceptaré el càrrec

És tan egoista que ni tan sols per tu, no bellugaria un dit

c) Per a destacar un constituent

Sovint ens servim d'adverbis focals com *només*, *solament*, *únicament*, *fins i tot*, *ni* o *ni tan sols* per a destacar un constituent.

No va venir ningú, {ni / ni tan sols} la gestora (en què es destaca la gestora)

4.13.6.4. Ús de l'adverbi *almanco* en parlars baleàrics i en alguerès (GIEC § 20.7d)

En parlars baleàrics i en alguerès, la forma *almanco* equival a *almenys* com a adverbi d'aproximació.

Agafarem almanco les coses de menjar

4.13.6.5. Ús de la locució adverbial *ni de bon tros*, indicant aproximació inferior (GIEC § 20.7d; GEIEC § 16.8d)

Els adverbis d'aproximació indiquen una quantitat poc precisa i gairebé igual, superior o inferior respecte a l'element que segueix. Tenen valor d'aproximació els adverbis *almenys*, *quasi* o *gairebé*, *pràcticament* i *aproximadament*, i les locucions

pel cap alt/baix, tirant llarg/curt, si més no, ben bé, com a mínim/màxim, com a molt, a tot estirar, amb prou feines, a penes, si fa no fa, més o menys o ni de bon tros, entre d'altres. Tots aquests elements es poden combinar amb sintagmes quantificats per un numeral per a indicar que la quantitat a què es fa referència se situa al voltant de la que designa el sintagma de mesura.

No pesava tres quilos ni de bon tros

4.13.6.6. Ús de les locucions adverbials *un xic més i, un poc més i i una mica més i* ('gairebé') (GIEC § 20.7d)

Amb el sentit de *gairebé* podem emprar expressions com *de poc* (o *per poc*) i *un xic més i* (*un poc més i, una mica més i*).

{Un xic més i / Un poc més i / Una mica més i} perd el coneixement

4.13.7. Els adverbis modals i altres adverbis oracionals

4.13.7.1. Ús dels adverbis i locucions adverbials evidencials *verdaderament, vertaderament, pel que es veu, segons sembla i per descomptat* (GIEC § 20.8.1c; GEIEC § 16.9c)

Els adverbis evidencials són adverbis modals que impliquen un compromís per part de l'emissor respecte al que s'assevera i donen a entendre que el parlant té coneixements per a fer l'asseveració que fa. Dins d'aquest grup hi ha adverbis o locucions adverbials que reforcen el valor de veritat de l'oració, com *evidentment, realment, naturalment, indubtablement, lògicament, òbviamment, veritablement* (o *verdaderament, vertaderament*), *de veritat, de veres, de debò* o *per descomptat*.

Verdaderament/Vertaderament, és una gran científica

En canvi, n'hi ha que atenuen l'asserció, fet que els aproxima als epistèmics, com *aparentment, suposadament, presumiblement, pel que es veu* o *segons sembla*.

{Pel que es veu / Segons sembla}, estava malalta

Alguns adverbis i locucions que reforcen el valor de veritat de l'oració poden unir-se a l'oració que modifiquen a través de la conjunció *que* i aleshores aporten un matís emfàtic.

Per descomptat que plourà

4.13.7.2. Ús dels adverbis epistèmics *tal volta, poder* (col·loquialment, en central) i *per ventura* (en baleàric) (GIEC §§ 20.8.1a i 24.7.4; GEIEC § 16.9a)

Els adverbis epistèmics matisen el valor de veritat d'una oració declarativa. Pertanyen a aquest grup els adverbis i locucions que expressen possibilitat, probabilitat

o dubte, com *potser*, *possiblement*, *probablement*, *segurament*, *de segur*, *tal vegada* (o *tal volta*), *per ventura*, *si molt convé*. Amb independència del grau de veritat que s'atribueixi al contingut proposicional, les oracions amb aquests adverbis es construeixen amb el mode indicatiu (§ 4.5.5.1).

{Tal vegada / Tal volta} han actuat amb una mica de precipitació

Col·loquialment, en central també s'usa *poder* amb el significat de 'potser'.

Poder no era ell qui va trucar (en comptes de la solució formal Potser no era ell...)

La locució *per ventura* s'usa especialment en preguntes de les quals hom espera una resposta negativa: *Que ets ric, per ventura? Doncs per què li dones tants diners?* En baleàric, però, té un ús més general i s'usa com a equivalent de *potser*.

Per ventura no hi anirà

4.14. La negació

4.14.1. L'adverbi *no*

4.14.1.1. Ús de la seqüència *no que no* seguida de la conjunció *que* en construccions emfàtiques en certs parlars centrals (GIEC § 35.2.3; GEIEC § 32.2c)

- L'adverbi *sí* s'empra en construccions emfàtiques, seguit de la conjunció *que*, per a focalitzar el constituent que apareix dislocat a l'esquerra de l'oració: —*Han arribat els de la colla?* —*L'Enriqueta sí que ha arribat, però els altres encara no.* En aquest cas, *sí* no es comporta com a adverbi de polaritat positiva i, per això, l'oració pot ser negativa i aleshores *sí que* apareix immediatament seguit de *no* sense que això impliqui cap contradicció: *L'Enriqueta sí que no ha arribat, però els altres fa estona que són aquí.* En lloc de la seqüència *sí que no*, en certs parlars del català central s'empra *no que no*.

L'Enriqueta no que no ha arribat, però els altres fa estona que són aquí

4.14.1.2. Expressions col·loquials amb valor de resposta negativa o de rèplica (GIEC § 35.2.3)

- Col·loquialment, es poden usar com a respostes negatives o com a rèplica expressions del tipus *I ara!*, *Ca!*, *Fuig!* o *De cap manera*.

Que et deixi la moto, dius? I ara!

Dius que guanyarà el doble que tu? Ca!

Enveja? Au, fuig: enveja, jo, d'aquell pobre desgraciat?

Diu que vol anar-hi caminant? De cap manera!

4.14.2. Altres activadors negatius

4.14.2.1. Ús de *poca* com a negació externa en parlars septentrionals i en gironí (GIEC § 35.3c; GEIEC § 32.2e)

- En parlars septentrionals i en gironí, el quantificador *poc* s'ha convertit en una verdadera marca de negació externa, i en aquest cas adopta la forma *poca*, que tradicionalment s'ha interpretat com a *poc* seguit de la conjunció *que*.

A mi {poca / poc que} m'han enviat cap invitació ('A mi no m'han enviat pas cap invitació')

La negació amb *poca* nega una suposició o creença, i té un valor proper a un dels que presenta *no... pas*, aquell que expressa un cert matís adversatiu. L'ús de *poca* és, però, molt restringit: només apareix en oracions declaratives en mode indicatiu i no es troba ni en subordinades de relatiu restrictives ni en subordinades que formin part d'un adjunt oracional (causals, concessives, etc.). Pel fet de ser marca de negació, admet la presència de mots negatius com *cap*, *gota* o *gaire*.

Poca n'he vist mai cap

4.14.2.2. Ús de *pla (que)* en parlars septentrionals i en gironí (GIEC § 35.3d)

- Encara que amb menys extensió que *poca* (§ 4.14.2.1), en parlars septentrionals i en gironí també s'usa amb valor de negació externa l'adverbi focal *pla*, normalment seguit de *que* i amb entonació descendent després de *pla*.

En Joaquim pla que és d'Oix
A Madrid pla que hi ha mar

En aquests exemples *pla que* nega fermament que es pugui afirmar d'en Joaquim que és d'Oix o que la ciutat de Madrid tingui mar. El sentit negatiu d'aquest adverbi fa possible la presència de mots negatius com *res* o *cap* dins el seu abast.

Allà pla que n'hi ha cap

 DIEC2: *pla*² 2

4.14.3. Els termes de polaritat negativa

4.14.3.1. Ús del quantificador negatiu *pus* en mallorquí i septentrional (GIEC § 35.4.1.1; GEIEC § 32.3.1)

- En mallorquí i septentrional hi ha el quantitatiu de polaritat negativa *pus*, que equival a *més* (§ 3.3.2.12).

No en vull pus, de vi

4.14.3.2. Ús de les locucions *gens ni gota*, *gens ni miqueta* i *cap ni un* (GIEC §§ 17.3.2 i 35.4.1.1; GBU § 19.2)

Reforçant el valor negatiu de *gens* i de *cap*, existeixen les locucions *gens ni mica* (o *gens ni miqueta*, *gens ni gota*), que va amb noms no comptables precedits de la preposició *de*, i *cap ni un*. Aquestes locucions estan formades a partir de la coordinació de dos quantificadors.

No tinc {gens ni mica / gens ni miqueta / gens ni gota} de fred

4.14.3.3. Elisió de l'adverbi *no* amb elements de polaritat negativa anteposats al verb

↕ És possible tant el manteniment com l'elisió de l'adverbi *no* amb elements de polaritat negativa anteposats al verb, encara que el manteniment és la solució més habitual en els registres formals.

a) Amb quantificadors negatius (GIEC § 35.4.1.2b; GEIEC § 32.3.1; GBU §§ 23.3 R8 i 24.3 R1)

↕ Els quantificadors negatius aporten informació nova, no compartida per l'emissor i el receptor, i per això solen aparèixer en posició postverbal: *No m'ha dit res ningú; No ve mai; No han anat enlloc; No estava gens contenta; A l'examen no s'hi va presentar cap dels teus amics*. També és possible que s'hi anteposin, i poden aparèixer igualment sense cap verb explícit. Quan van davant del verb, la simple anteposició és suficient per a atorgar un valor negatiu a l'oració i llavors és possible tant el manteniment com l'elisió de l'adverbi *no*, encara que el manteniment és la solució més habitual en els registres formals.

Ningú (no) podrà afirmar el contrari

Mai (no) m'ajuda

Enlloc (no) tastarà un pa com aquest

Cap dels teus amics (no) es va presentar a l'examen

Res del que pugueu dir (no) ens farà canviar d'opinió

D'altra banda, un quantificador negatiu en posició preverbal pot legitimar la presència d'un altre quantificador negatiu en posició postverbal, encara que no hi sigui present l'adverbi *no*. Quan s'usen anteposats al verb i sense negació explícita es comporten, doncs, com a activadors negatius.

Ningú va dir res en contra

b) Amb els adverbis focals *tampoc*, *ni* i *ni tan sols* (GIEC §§ 35.4.1.2b i 35.4.2.1; GEIEC § 32.3.3a)

↕ Com ocorre amb els quantificadors negatius, l'adverbi *tampoc*, els constituents focalitzats amb *ni* o *ni tan sols* i els sintagmes coordinats amb *ni* poden aparèixer posposats o anteposats al verb. En el primer cas, exigeixen obligatòriament l'adverbi *no*: *Demà no hi haurà tampoc reunió; No va voler menjar ni tan sols un bocí de pa; No el coneixem ni tu ni jo*. I en el segon cas, igual com els quantificadors negatius, admeten l'elisió o el manteniment de *no*, encara que aquesta última solució és l'habitual en els registres formals.

Demà tampoc (no) hi haurà reunió

Ni tan sols un bocí de pa (no) va voler menjar

Ni tu ni jo (no) el coneixem

De la mateixa manera, s'usen tots sols sense la negació en els casos en què el verb no apareix explícit.

*El seu marit no hi anirà i ella segurament **tampoc***

*—Acudí molta gent a auxiliar-te? —Ni **tan sols** els qui es trobaven més a la vora*

—Qui ha fet això? —Ni ella ni jo

c) Amb la preposició *sense* i la conjunció *ni* (GIEC § 35.4.1.2c)

Amb independència de la posició que ocupin els quantificadors negatius, l'adverbi *no* queda exclòs si hi ha un altre element que atorgui el valor negatiu a l'oració; concretament, amb la preposició *sense* i la conjunció *ni*.

*Fes-ho **sense** que se n'assabenti ningú / Fes-ho **sense** que ningú se n'assabenti*

*Ni ella ho sabia **ni** la va avisar ningú / Ni ella ho sabia **ni** ningú la va avisar*

4.14.3.4. Efectes de la negació amb quantitatius (GIEC § 35.4.1.1d)

a) Amb *molt*

El quantitatiu *molt*, com *bastant* i *força*, no necessàriament queda afectat per la negació.

*No han vingut **molts** diputats ('Hi ha molts diputats que no han vingut')*

En valencià i tortosí, parlars en què *gaire* ha perdut vitalitat, sí que és normal que *molt* quedi afectat per la negació i presenti, per tant, el significat de *gaire* (§ 3.3.2.3).

*Tot i la propaganda que havíem fet, no hi va acudir **molta** gent ('no hi va acudir gaire gent')*

b) Amb *massa*

A més de *gaire*, el quantitatiu *massa* pot usar-se en contextos negatius quan expressa excés; fora d'aquest valor s'empra generalment el quantitatiu negatiu *gaire*.

*No beguis **massa** aigua, que t'empanxonaràs (però Últimament no beu gaire aigua)*

4.14.3.5. Ús de *no cap*, *no mai* i *no ningú* en parlars valencians, en tortosí i en altres parlars occidentals, en els registres informals (GIEC § 35.4.1.2d; GEIEC § 32.3.1)

En la llengua antiga, els quantificadors negatius s'usaven sistemàticament precedits de *no* i aquesta possibilitat s'ha mantingut amb més o menys vitalitat en certs casos, encara que la solució sense *no* és la més general en la majoria de parlars.

Tanmateix, en el cas de *gaire*, l'adverbi *no* és obligatori, i en el cas de *res* i *gens*, la presència de *no* és opcional: —*Quant en volia?* —**No gaire**; —*Què volia?* —{**Res / No res**}; —*T'agraden les pel·lícules de l'oest?* —{**Gens / No gens**}. En parlars valencians, en tortosí i en alguns altres parlars occidentals, *no* també pot precedir els quantificadors *cap*, *mai* i, en menor mesura, *ningú*. Es tracta d'usos propis dels registres informals, que solen aparèixer en respostes a una pregunta.

—*Quants dies ha plogut aquest mes?* —**No cap**
—*Quan l'has de veure?* —**No mai**
—*Qui ha vingut?* —**No ningú**

4.14.4. L'adverbi de reforç *pas*

4.14.4.1. Ús de *pas* en parlars del Principat de Catalunya

(GIEC § 35.4.2.2; GEIEC § 32.3.3c; GBU § 24.4)

L'adverbi de reforç *pas*, com a marca específica de polaritat negativa, s'usa exclusivament en correlació amb *no*, és sintàcticament opcional i aporta a l'oració negativa determinats matisos semàntics i pragmàtics, que poden variar segons la modalitat oracional. Bàsicament, nega una suposició prèvia o reforça alguna altra mena de negació marcada per *no*. L'adverbi de negació *pas* és molt usual en parlars del Principat de Catalunya, però no en valencià ni en baleàric.

—*Ets l'encarregada?* —**No, no soc pas la persona que busques**
—*Ara ja no vindran.* —**Efectivament, no vindran pas tan tard**
Parlen de literatura i no pas de política
Fa més calor a dins que no pas a fora

4.14.4.2. Ús col·loquial de l'adverbi *pas* sense *no*

a) Com a expressió habitual de la negació en septentrional

(GIEC § 35.4.2.2)

En septentrional, l'adverbi de negació *pas* és l'expressió habitual de la negació, fins al punt que ha dut a l'omissió de *no* col·loquialment.

Mengi pas
Que vindràs pas a Barcelona?

b) En interrogatives de contraexpectativa en tarragoní (GIEC § 35.4.2.2;

GEIEC § 32.3.3c)

En interrogatives de contraexpectativa, *pas* també es troba col·loquialment en el parlar del Camp de Tarragona sense l'adverbi *no*.

Que l'hauria de tenir pas, aquesta factura?
Que has vist pas la meva jaqueta?

4.14.4.3. Ús col·loquial de *cap* en comptes de *pas* en ribagorça i en pallarès (GIEC § 35.4.2.2; GEIEC § 32.3.3c)

En ribagorça i en pallarès, col·loquialment s'usa *cap* en comptes de *pas*.

No m'agrada cap, això

4.15. Les expressions temporals i les aspectuals

4.15.1. Les expressions temporals

4.15.1.1. Ús de les preposicions *a* i *en* en expressions temporals

(GIEC § 31.2.3a; GEIEC § 28.2a; GBU § 33.1 R1)

Són molt freqüents els sintagmes preposicionals temporals amb una preposició locativa, sobretot *a* i *en*. La preposició *a* sol aparèixer amb sintagmes nominals introduïts per l'article definit (*a la una del migdia*, *al matí*, *a l'abril*, *a l'estiu*), i la preposició *en*, amb sintagmes indefinits o introduïts per un demostratiu (*en un moment de desesperació*, *en dies de pluja*, *en dissabte*, *en aquell instant*). Hi ha casos, però, en què poden alternar totes dues preposicions. En aquests casos, l'ús de la preposició *a* és més habitual en uns parlars (especialment en central i en baleàric), i l'ús de *en*, en uns altres (especialment en valencià).

{Als / En els} anys setanta va treballar de cambrer
A/En l'edat mitjana molts monestirs eren centres religiosos i també culturals

Tanmateix, no és possible l'alternança si la preposició indica durada a més de localització, cas en què obligatòriament s'ha d'usar *en*.

Va redactar el text en {un moment / una setmana / quinze dies}

4.15.1.2. Ús no acceptable de la preposició *en* per a expressar distància temporal o un termini (GIEC § 19.3.4.3b; GBU § 33.1 R4)

No és acceptable usar la preposició *en* per a expressar distància temporal o el termini perquè tingui lloc una situació. En aquests casos, es pot recórrer a les locucions *d'ací/aquí* (*a*) (generalment, amb manteniment de la *a* en els registres formals) (§ 4.12.1.5) o *al cap de* per a expressar la distància temporal des del moment de l'acte de parla fins a un determinat moment posterior.

Tornem {d'aquí (a) / al cap de} dos minuts (i no ...en dos minuts)
{D'ací (a) / Al cap de} tres dies arribaràs a casa (i no En tres dies...)
El període d'inscripció s'acaba d'ací (a) quinze dies (i no ...en quinze dies)

4.15.1.3. Ús de l'expressió (no) l'altre amb moltes expressions temporals per a referir-se al cicle immediatament anterior o posterior (GIEC § 31.2.4e i quadre 31.2; GEIEC § 28.2.1)

En moltes expressions temporals, el valor d'anterioritat o de posterioritat respecte al moment d'orientació es pot explicitar mitjançant modificadors del tipus *passat*, *proppassat*, *que ve*, *vinent* o *entrant* si s'interpreten en relació amb l'acte de parla (valor díctic): *El mes **passat** l'afluència de públic va ser considerable; Ja en parlarem la setmana **que ve**; El mes **entrant** serà proclamat president.* O bé *següent* o *anterior* si tenen valor anafòric: *El Nadal **següent** ja no van voler assistir al sopar familiar.* Afegint a aquests modificadors l'expressió *no l'altre*, es fa referència al cicle immediatament anterior o posterior.

*Va guanyar les oposicions l'any **passat no l'altre**
Ens veurem dilluns **que ve no l'altre***

Notem, encara, la possibilitat d'usar *l'altre*, sense la negació, en casos com ara *abans-d'ahir (no) l'altre; despús-ahir (no) l'altre; demà passat (no) l'altre; despús-demà (no) l'altre.*

 DIEC2: *abans-d'ahir 2 (abans-d'ahir l'altre)*

4.15.1.4. Ús de la locució *no res* amb el valor de 'espai molt breu de temps' (GIEC §§ 31.5.3a i 35.4.1.2)

El complement verbal de les construccions amb *fer* és un sintagma nominal de mesura format normalment per un nom d'unitat temporal (*dia, any, hora, segle, estona, temps*) precedit o no d'un quantificador (*tres, molts, massa*). També la locució indefinida *no res*, amb el significat de 'poc (de) temps' o 'espai molt breu de temps', pot fer de complement de *fer*.

*Fa **no res** l'he vist passejant pel carrer de Cavallers
Torna en un **no res***

4.15.2. L'expressió de les hores

4.15.2.1. Concordança en plural del verb copulatiu *ser* amb el sintagma temporal *la una* (GIEC §§ 22.3.2.1 i 31.2.5.1)

Les hores s'expressen mitjançant el femení del numeral cardinal corresponent precedit de l'article definit: *Tot just són les tres; Per la Mare de Déu d'Agost a les set ja és fosc; El sol, ara, surt a les cinc i es pon a les set.* La construcció personal *Som a les tres de la matinada* es pot construir com a impersonal: *Són les tres de la matinada*, en què el verb copulatiu concorda en nombre amb el sintagma nominal temporal. Amb tot, en el cas de *la una*, el verb pot anar en singular o en plural.

*Ara és/són **la una***

4.15.2.2. Expressió de les fraccions horàries mitjançant el sistema de rellotge (GIEC § 31.2.5.1b; GEIEC § 28.2.2b; GBU § 33.2b)

Les fraccions horàries s'expressen en la major part del central i el nord-occidental amb el sistema de campanar, que és específic de la llengua catalana. En la resta del domini lingüístic és d'ús general el sistema de rellotge. A més, hi ha el sistema internacional, propi d'usos tècnics i especialitzats (§ 4.15.2.4).

El sistema de rellotge té com a fraccions bàsiques la mitja hora (que s'expressa per la forma fraccionària femenina *mitja* afegida a la indicació de l'hora precedent mitjançant la conjunció *i*: *les sis i mitja*) i el quart. Es tendeix a comptar per addició respecte de l'hora precedent mitjançant la conjunció *i* fins a la mitja hora, i per subtracció respecte de l'hora en curs mitjançant el quantificador *menys* després de la mitja hora. Després de la mitja hora, tanmateix, també es pot comptar per addició.

les sis i mitja (6:30)

les sis i quart (6:15)

les sis i vint (minuts) (6:20)

les set menys quart (6:45), *les set menys vint (minuts)* (6:40)

les sis i trenta-cinc (minuts) (6:35)

D'altra banda, notem que en aquestes expressions el nom *quart* no admet especificadors, per analogia al fraccionari *mitja*.

les sis i quart (i no *les sis i un quart*)

4.15.2.3. Ús del nom fraccionari *quart* en expressions temporals

a) Sense el complement *d'hora* (GBU § 33.2a)

Cal tenir en compte que expressions com *un quart*, *tres quarts*, *cinc quarts*, *set quarts* o *nou quarts* són més genuïnes que *un quart d'hora*, *tres quarts d'hora*, *hora i quart*, *hora i tres quarts*, *dues hores i quart*, i, doncs, són preferibles les primeres.

Ens haurem d'esperar un quart (preferible a *Ens haurem d'esperar un quart d'hora*)

b) Per a comptar la durada superior a una hora que no es correspon a un nombre exacte d'hores (GIEC § 31.2.5.1a)

En l'ús tradicional d'alguns parlars, es compta per quarts la durada superior a una hora que no es correspon a un nombre exacte d'hores.

Fins a l'ermita hi ha una caminada de sis quarts ben bons

c) En convivència amb el sistema de rellotge en determinats parlars, sobretot valencians (GIEC § 31.2.5.1b; GEIEC § 28.2.2b; GBU § 33.2 R4)

Hi ha parlars, sobretot valencians, en què el sistema de rellotge conviu amb restes d'un sistema de quarts, com és l'expressió «cardinal + *quart per a* + hora».

És un quart per a la una (0:15 o 12:15)

Són tres quarts per a les sis (5:45 o 17:45)

Són dos quarts per a les sis (5:30 o 17:30) (més esporàdicament)

4.15.2.4. Expressió de les fraccions horàries mitjançant el sistema internacional, propi d'horaris i d'usos tècnics i especialitzats (GIEC § 31.2.5.1c; GEIEC § 28.2.2c; GBU § 33.2c)

A més dels sistemes de campanar i de rellotge, existeix el sistema internacional (12:30, *les dotze trenta*). Es basa en la indicació numèrica de dotze o vint-i-quatre hores, que comença comptant de zero, seguida de la fracció horària sexagesimal en minuts, si n'hi ha, precedida opcionalment per la conjunció *i*. En aquest sistema, el cardinal corresponent a l'hora pot anar seguit del nom *hora*. El sistema internacional, que s'acostuma a representar amb xifres, és més propi d'horaris (com els de mitjans de transport o els de programes d'activitats) i d'usos tècnics i especialitzats.

El vaixell salparà a les 0:45 (literalment, 'zero (hores) (i) quaranta-cinc (minuts)')

La reunió tindrà lloc a les 9:30 (literalment, 'nou (hores) (i) trenta (minuts)')

L'eclipsi començarà a les 2:17 (literalment, 'dues (hores) (i) disset (minuts)')

4.15.3. L'expressió de les parts del dia

4.15.3.1. Designació de la part del dia que segueix el migdia segons els parlars (GIEC § 31.2.5.2; GBU § 33.3 R1)

Hi ha diverses expressions per a denominar certes parts del dia, especialment la que segueix el migdia: *tarda* en parlars del Principat de Catalunya i en valencià septentrional, *vesprada* en parlars valencians i *horabaixa* o *capvespre* en parlars baleàrics.

*Arriba cap a les quatre {de la **tarda** / de la **vesprada** / de l'**horabaixa** / del **capvespre**}*

Igualment, s'observa variació per a referir-se a la part en què el sol es pon: *vespre* o *capvespre* en parlars del Principat de Catalunya, *a boqueta (de) nit* (i la variant *a poqueta nit*) en parlars valencians i *vespre* en parlars baleàrics.

*Sortien a prendre la fresca {al **vespre** / al **capvespre** / a **boqueta (de) nit**}*

4.15.3.2. Ús de les parts del dia en les fórmules de salutació (GIEC § 31.2.5.2; GBU § 26.2 R2)

Els noms que designen parts del dia també s'usen en formes de salutació del tipus *bon dia!* En aquest cas, el nombre de distincions és menor que per a la designació de les hores. En tots els parlars es diu *bon dia* i *bona nit*.

Bon dia a tothom!

Me'n vaig a dormir. Bona nit!
{Bon dia / Bona nit} i bona hora!

Tradicionalment, *bon dia* s'usava també per a la franja posterior al migdia, però actualment s'han generalitzat *bona tarda* o *bona vesprada*.

Bon dia! Que ja heu dinat? (ús tradicional)
Bona {tarda/vesprada!} Que ja heu dinat? (ús actual generalitzat)

També era tradicional l'ús de *bon vespre* com a fórmula de salutació, ús que es manté en parlars baleàrics i s'està recuperant en parlars del Principat de Catalunya.

Bon vespre! Com tenim el sopar?

4.15.4. Expressions temporals amb sintagmes nominals o preposicionals

4.15.4.1. Expressió dels dies de la setmana amb valor dític sense article (GIEC §§ 16.3.1.3a i 31.2.4e; GEIEC § 10.3b; GBU § 33.1 R8)

En el cas dels dies de la setmana, el valor dític o no dític té repercussions sintàctiques, ja que l'expressió temporal s'usa sense article si té un valor dític, és a dir, si s'interpreta en el marc de la setmana en què es produeix l'acte de parla. En aquests casos no és acceptable, doncs, usar-hi l'article.

Dilluns no hi seré ('dilluns vinent, aquest dilluns')
Diumenge anem al teatre ('el proper diumenge')
Va arribar dimarts passat ('el dimarts de la setmana passada')
Dijous vaig escriure-li un missatge ('dijous passat')
Se'n va dimecres vinent
Té hora amb el dentista dijous de la setmana que ve

En canvi, s'usa amb article si no té valor dític, és a dir, si es fa referència a una setmana diferent de la de l'acte de parla.

Arribarà el diumenge 25 d'abril
Comença vacances el dijous 15 d'agost

La presència de l'article pot assignar a l'expressió temporal un valor habitual o distributiu.

Ve els dijous ('cada dijous')
El dilluns es feia bugada ('cada dilluns')

També s'usa amb article si és dític i té un modificador prenominal. Són, però, expressions menys habituals que les paral·leles amb el modificador posposat.

El termini acabà el proppassat dilluns (i també *El termini acabà dilluns passat*)
Ens veurem el pròxim diumenge (i també *Ens veurem diumenge que ve*)

4.15.4.2. Ús de l'article davant dels anys (GIEC § 16.3.1.3a)

Quan el sintagma temporal és complex, en el sentit que expressa mes i any o dia, mes i any, l'ús de l'article definit és potestatiu davant la designació de l'any, llevat que l'any hi aparegui abreujat.

el dia 4 d'octubre de(l) 1942 (però ...del 42)

20 de gener de(l) 2015 (però ...del 15)

4.15.4.3. Ús del plural en construccions del tipus *a mitjans de*, *de mitjans de*, *a principis de*, *a començaments de*, *a finals de* (GIEC §§ 16.3.1.3a, 19.9.3.2b i 31.2.3c; GEIEC §§ 15.4.1c i 28.2b; GBU § 33.1 R5 i R6)

Hi ha diferents construccions preposicionals que tenen un valor temporal, com ara *a mitjan*, *de mitjan*, *a principi de*, *a començament de* i *a final de*, que fan referència a una part d'un interval temporal. Aquestes construccions també poden presentar el nom en plural (*a mitjans de*, *de mitjans de*, *a principis de*, *a començaments de*, *a finals de*). Les expressions amb *mitjan*, *principi*, *començament* i *final* són les tradicionals.

Se'n va a París {a mitjan / a mitjans de} setembre

Acabarem la reforma a principi(s) de mes

Jaume III de Mallorca regnà a començament(s) del segle XIV

Ens tornarem a veure a final(s) d'any

Per analogia amb les expressions pròximes *a començaments de* i *a finals de*, la locució *a mitjan* ha desenvolupat la possibilitat d'usar-se en plural, seguida de la preposició *de* i amb el sintagma nominal amb determinant, o bé sense determinant amb els noms dels mesos i les estacions o altres noms que designen unitats temporals, com *setmana*, *mes* o *trimestre* (i *quadrimestre*, *semestre*), *any*, *curs*, *temporada*, *centúria* o *segle*, quan no tenen complements.

Amb el sintagma nominal amb determinant:

A mitjans del segle XIX neix el moviment cooperativista barceloní

Amb el sintagma nominal sense determinant:

El museu tornarà a obrir a mitjans d'abril/estiu

Farem una prova a mitjans de mes/curs

Vam saber els resultats a mitjans de setmana (però ...a mitjans de la setmana passada, amb determinant)

4.15.4.4. Ús de les locucions *a les acaballes de* i *de primeries* (GIEC § 31.2.3c)

Hi ha diferents construccions preposicionals que tenen un valor temporal, com ara *a les acaballes de*, que fa referència a una part d'un interval temporal, i *de primeries*.

*Va néixer a les acaballes dels anys quaranta
De primeries vam pensar que no seria res, però va empitjorar*

4.15.4.5. Absència de preposició en expressions temporals referides a mesos, estacions i períodes superiors a l'any (GIEC § 31.2.3d; GEIEC § 28.2c)

Poden expressar localització temporal els sintagmes nominals tots sols, sense necessitat de cap preposició (*un altre dia, la setmana vinent, l'endemà de Reis o aquell diumenge d'abril*). L'ús d'un sintagma nominal o d'un sintagma preposicional depèn de factors diversos, com ara el moment o l'interval temporal a què es fa referència (hores, dies, setmanes, mesos, etc.) o l'existència de determinants o quantificadors nominals, o de complements del nom. En diferents casos, però, és igualment possible la presència o l'absència de preposició (*{En aquell any / Aquell any} va haver-hi grans descobriments científics*), i l'ús d'una preposició o de l'altra (*Al/Pel juny tenim exàmens*).

Amb noms amb l'article definit, la possibilitat de no usar cap preposició es veu afavorida si el nom porta algun modificador restrictiu.

*Es va morir la matinada de dijous a divendres (però Ha vingut a la nit)
Vaig fer aquestes fotos l'estiu del 2002 (però A l'hivern els dies són curts)
Es va tornar a examinar el juny següent (però A l'octubre farà deu anys)*

Poden anar sense preposició les expressions temporals que fan referència a mesos, a estacions i a períodes superiors a l'any.

Mesos:

*l'agost passat, l'agost de(l) 1989
el mes d'agost, el mes passat, els mesos d'hivern
aquest mes, aquell agost
un mes abans, tres mesos més tard, un mes (qualsevol), qualsevol mes*

Estacions:

l'hivern passat, l'estiu de(l) 1989

Períodes superiors a l'any:

els anys vint, el segle passat, el primer mil·lenni, el quinquenni següent

4.15.4.6. Ús del nom *dia* sense article definit en expressions temporals en mallorquí i menorquí (GIEC § 31.2.3d)

Els noms temporals com *dia, setmana, quinzena, mes, trimestre* o *any* s'usen precedits de l'article definit si porten algun modificador restrictiu (*El dia 18 farà cinquanta anys; Es casaran la primera quinzena de maig*), però en mallorquí i menorquí es prescindeix de l'article en el cas del nom *dia*.

Dia 20 celebrarem l'aniversari del pare

4.15.4.7. Ús de la preposició *a* amb els dies de la setmana en atributs en alguns parlars (GIEC § 31.2.3d; GBU § 33.1 R7)

- Quan l'expressió temporal és atribut i el verb està en primera persona del plural, en alguns parlars la preposició *a* es pot elidir amb els dies de la setmana, però no en la resta de casos.

Sense preposició:

Avui som dimecres (i també *Avui som a dimecres*)

Amb preposició:

Fa fred perquè som al febrer

Fa quatre dies érem al 2000

4.15.4.8. Ús de la preposició *en* amb els noms dels mesos, les estacions i els anys (GIEC § 31.2.3d)

- Les expressions amb els noms dels mesos, les estacions i els anys es poden introduir amb la preposició *en* i el sintagma nominal escaït, encara que aquesta solució és poc habitual en l'actualitat fora de certs parlars.

Les cebes se sembren {en febrer / en primavera}

En 1994 començà el desplegament dels Mossos d'Esquadra a Catalunya

4.15.5. Expressions temporals amb una subordinada

4.15.5.1. Ús de *com* amb valor de *quan* (GIEC § 31.4.2.1a)

- Amb el mateix valor de simultaneïtat de *quan*, en parlars baleàrics es manté la forma *com*, pròpia de la llengua antiga. Com ocorre amb *quan*, en contextos prospectius les subordinades amb *com* poden construir-se en futur o en condicional o bé en subjuntiu.

Jo era ben jovenet com vaig començar a fer feina

Com arribarem ja en parlarem (futur)

Va dir que com arribaríem ja en parlariem (condicional)

Com arribis ja en parlarem (subjuntiu)

Aquesta forma perviu en la llengua general en expressions fixades, cançons tradicionals, etc.

Com fou mort el combregaren

En Joan petit com balla

4.15.5.2. Ús no acceptable de la conjunció adversativa *mentre que* amb el valor de la temporal *mentre* (GBU § 33.4 R2)

No és acceptable substituir la conjunció temporal *mentre* per l'adversativa *mentre que*.

Mentre et dutxes, començo a preparar el dinar (i no Mentre que et dutxes...)

4.15.5.3. Ús de la variant *mentres* amb el valor de *mentre*

(GBU § 33.4 R2)

↕ En els registres formals s'evita l'ús de la variant *mentres* en comptes de *mentre* (§ 4.20.4.5).

El teu germà és molt obediènt, mentre que tu no creus gairebé mai (i no ...mentres que tu no creus gairebé mai)

4.15.5.4. Ús de la construcció «*al* + infinitiu» amb valors temporals

(GIEC § 31.4.2.1f; GEIEC § 28.3.1c; GBU § 33.4 R6)

Per a expressar simultaneïtat, al costat de la construcció «*en* + infinitiu», a la qual s'ha donat preferència en els registres formals, hi ha la construcció «*al* + infinitiu».

a) En diferents parlars valencians

🌐 La construcció «*al* + infinitiu» és una construcció genuïna que en la llengua antiga s'usava davant d'un infinitiu nominalitzat amb un valor duratiu: *Al passar que feren per mig del camp, feren molt gran dany* ('mentre passaven pel mig del camp'). Aquest valor duratiu s'ha mantingut, sense el caràcter nominal que tenia en la llengua antiga, en diferents parlars valencians, en què les dues construccions es diferencien semànticament: «*en* + infinitiu» s'usa amb el valor de 'tan bon punt, així que' i «*al* + infinitiu» amb el valor de 'mentre'.

En veure-la, li ho diré ('tan bon punt la vegi')

Al travessar la sala, va mirar cap a la porta de la seva habitació ('mentre travessava la sala')

b) En altres parlars

🌐 ↕ En altres parlars, la construcció amb *al* ha guanyat terreny progressivament i s'usa amb tots dos valors. Amb tot, en els registres formals s'ha donat preferència a la construcció «*en* + infinitiu».

En veure-la, li ho diré (i també *Al veure-la, li ho diré*)

En travessar la sala, va mirar cap a la porta de la seva habitació (i també *Al travessar la sala...*)

📖 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 126 (p. 119)

4.15.5.5. Ús de la construcció «*en* + infinitiu compost» en alguns parlars baleàrics (GIEC § 31.4.2.1f)

🌐 En alguns parlars baleàrics, la construcció temporal formada per la preposició *en* seguida d'una oració d'infinitiu porta l'infinitiu compost en aquells casos en què

expressa seqüenciació o precedència immediata a la situació designada per la principal.

En haver sortit d'escola, vam anar a ca seva

4.15.5.6. «Tot just + infinitiu» (GIEC §§ 31.4.1d i 31.4.2.1h)

La locució adverbial *tot just* pot introduir una construcció d'infinitiu amb valor temporal de simultaneïtat o de seqüenciació. En aquestes construccions, l'oració d'infinitiu pot dur un subjecte explícit postverbal.

Tot just ajeure's, li va venir una fiblada

Tot just sortir del cotxe, ja hem començat a trobar bolets

Tot just sortir vosaltres, va començar la discussió (amb subjecte explícit)

4.15.5.7. Ús dels adverbis *sols*, *solament* i *només* seguits

de la preposició *de* (GIEC § 31.4.2.1i; GEIEC § 28.3.1, quadre 28.6)

Els adverbis *sols*, *solament* o *només*, seguits de *de*, i la locució adverbial *tot just* (§ 4.15.5.6) poden introduir una construcció d'infinitiu amb valor temporal de simultaneïtat o de seqüenciació.

Sols de veure'ns va començar a plorar

Solament de pensar-ho li ve gelosia

Només de veure'l ja es posava malalt

En aquestes construccions, l'oració d'infinitiu pot dur un subjecte explícit postverbal.

Tot just sortir vosaltres, va començar la discussió

Només de cridar-lo pel nom el mestre, ja es va posar nerviós

4.15.5.8. Ús de les construccions «*només* + infinitiu», amb valor temporal, i «*només de* + infinitiu», amb valor causal, en certs parlars (GIEC § 31.4.2.1i; GEIEC § 28.3.1h)

En certs parlars, l'adverbi *només* té un valor temporal quan s'utilitza sense preposició i un valor causal quan va seguit de la preposició *de*.

Valor temporal:

Només obrir la porta, ja es veu el jardí al fons

Valor causal:

Ella ho veia clarament, que se l'estimava, que només de clavar-li ella la mirada el feia tremolar i perdre el món de vista ('pel simple fet de clavar-li la mirada')

En altres parlars, en canvi, «*només de* + infinitiu» s'utilitza amb tots dos valors. *Solament de* i *sols de* seguits d'infinitiu també tenen un valor causal.

4.15.5.9. Ús de la locució col·loquial *a la que* ('així que, tan bon punt')

La locució col·loquial *a la que* pot encapçalar un adjunt temporal amb el sentit de *tan bon punt*.

A la que t'hi acostes, ja borda

A la que havíem sortit de casa, va començar a ploure

4.15.5.10. Ús de les locucions *tot seguit que, tot just (que)*

i *tot d'una que* (GIEC §§ 31.4.2.1i i 32.2.1; GEIEC § 28.3.1, quadre 28.6; GBU § 33.4 R1)

Hi ha un sentit de seqüenciació o posterioritat immediata de la situació expressada per la principal quan la subordinada en forma personal va introduïda per locucions conjuntives o adverbials del tipus *així que, tot seguit que, tot just (que), tot d'una que, tan aviat com, tan bon punt* o *una vegada (que)* (i les variants *una volta (que)* i *un cop (que)*).

Tot seguit que hem vist fum, hem avisat els bombers

Tot just (que) he sortit, ha començat a nevar

Tot d'una que vam sentir l'alarma, sortírem al carrer

Com ocorre amb l'adverbi relatiu *quan*, en contextos prospectius les subordinades admeten tant el futur i el condicional com els temps paral·lels de subjuntiu, que són l'opció més habitual.

Tot seguit que es desperti de l'operació, el portaran a l'habitació (i també Tot seguit que es despertarà...)

Amb aquestes locucions, la subordinada i la principal es construeixen normalment amb el mateix temps o bé amb el futur i el condicional en la principal i el temps paral·lel de subjuntiu en la subordinada. Si el temps és perfectiu, es fa referència a dues situacions que se succeeixen en el temps, i si és imperfectiu, expressa la repetició de les dues accions que se succeeixen.

Tan aviat com arribà a casa, ens posàrem a treballar en el projecte (amb un temps perfectiu)

Tan aviat com arribava a casa, ens posàvem a treballar en el projecte (amb un temps imperfectiu)

En algun cas, també és possible que la subordinada contingui un temps que indiqui anterioritat respecte al de la principal (com el plusquamperfect en combinació amb el passat simple o perifràstic). En aquestes combinacions, la locució adverbial pot aparèixer també en correlació amb *que*.

Tot just havíem sortit de casa, es va posar a ploure.

Tot just havíem sortit de casa que es va posar a ploure

4.15.5.11. Ús de les construccions d'infinitiu introduïdes per *per* o *per a* amb valor de seqüenciació o posterioritat, en els registres formals (GIEC § 31.4.2.1j)

↕ Amb un significat de seqüenciació o posterioritat, hi ha les construccions d'infinitiu introduïdes per les preposicions *per* o *per a*, segons el parlar (§ 4.24.3.1). Aquestes construccions estan relacionades amb les construccions finals, però no expressen pròpiament finalitat. Aquestes construccions temporals són poc freqüents i pertanyen als registres formals i especialment a la llengua escrita.

El Terri es va desbordar per (a) recuperar la llera deu dies més tard

4.15.5.12. Ús del subjuntiu en subordinades introduïdes per *després* (GIEC §§ 24.7.7f i 31.4.2.3; GEIEC § 28.3.2a i 31.4.2.3; GBU § 33.4 R8)

↕ Segurament per analogia amb *abans*, també s'empra a vegades el subjuntiu en les subordinades introduïdes per *després* en contextos en què es designen fets ja ocorreguts. Aquest ús del subjuntiu és una innovació recent, que es troba sobretot en el llenguatge periodístic, i representa una opció més marcada i afectada que no la de l'infinitiu, que és la forma tradicional. En tot cas, les subordinades d'infinitiu són més habituals que les subordinades amb el verb en forma personal, tant si es construeixen en indicatiu com en subjuntiu.

Amb la subordinada d'infinitiu:

*Un mes després de publicar-se la informació, el conseller va dimitir
Tres dies després d'anar-se'n, la policia escorcollà el pis*

Amb la subordinada en indicatiu:

*Els aldarulls van augmentar després que el govern va decretar el toc
de queda*

Amb la subordinada en subjuntiu:

*Un mes després que es publiqués la informació, el conseller va dimitir
Tres dies després que se n'anés, la policia escorcollà el pis
Els aldarulls van augmentar després que el Govern decretés el toc
de queda*

4.15.5.13. Expressions temporals amb *portar* o *dur* (GIEC § 31.5.4; GEIEC § 28.4b; GBU § 33.4 R12)

Hi ha una construcció temporal relativament recent que equival semànticament a l'oració impersonal amb el verb *fer*, que és la construcció més genuïna i preferible. Es tracta de les oracions amb els verbs *portar* o *dur* en forma personal, que seleccionen una predicació secundària (o oració reduïda) formada per dos constituents, un sintagma nominal de mesura temporal i un sintagma adjectival que expressa una propietat contingent o bé un sintagma preposicional.

Fa tres dies que el meu fill {està engripat / està de mala lluna / no dorm}
(preferible a *El meu fill porta/duu tres dies {engripat / de mala lluna / sense dormir}*)

També s'usa aquesta construcció amb un participi o un gerundi de verb d'acció.

Fa tres dies que està ingressat a l'UCI (preferible a *Porta/Duu tres dies ingressat a l'UCI*)

Fa més de tres hores que estan repenjats a la barra del bar (preferible a *Portaven/Duien més de tres hores repenjats a la barra del bar*)

Feia molts anys que treballava de dependenta (preferible a *Portava/Duia molts anys treballant de dependenta*)

Fa estona que fa el plaga (preferible a *Porta/Duu estona fent el plaga*)

Tanmateix, la construcció temporal amb *portar* o *dur*, contràriament a la construcció impersonal amb *fer*, no pot anar en temps de passat perfectius.

Ahir va fer tres anys del nostre casament (i no *Ahir vam portar/dur tres anys de casats*, frase que resultaria anòmala)

4.15.6. Expressions aspectuals de freqüència

4.15.6.1. Ús dels noms *pic*, *camí* i *viatge* per a expressar freqüència en alguns parlars (GIEC § 31.3.2d)

Són nombrosos els sintagmes nominals que expressen freqüència. La freqüència delimitada s'indica per mitjà del nom *vegada* quantificat per un cardinal o una expressió equivalent. Al costat de *vegada* també s'utilitzen les variants *volta*, *cop* i, en alguns parlars, *pic*, *camí* o *viatge*.

Hem parlat amb ell tres vegades/pics/camins/viatges

S'han vist un parell de vegades/pics/camins/viatges més

{Una altra vegada / Un altre pic / Un altre camí / Un altre viatge} demana permís per a fer-ho

4.15.6.2. Ús de la preposició *a* en construccions aspectuals amb el nom *vegada* (GIEC § 31.3.2e)

La freqüència no delimitada es pot expressar per mitjà del nom *vegada*, modificat per un sintagma que indica el període de temps en què es produeix la repetició: *És molt pesat: ens truca dues vegades {per hora / a l'hora / cada hora}*; *Fem excursions per la muntanya almenys dues vegades al mes*. Si el nom va precedit de l'article definit, s'introdueix amb *a* o no duu cap preposició. La construcció sense preposició és habitual amb els noms *hora*, *setmana* i *any*. La construcció amb *a* apareix amb els mateixos noms i en algun altre cas.

Sense la preposició *a*: *Tinc lliçó dues vegades {l'hora / la setmana / l'any}*

Amb la preposició *a*: *Tinc lliçó dues vegades {a l'hora / al dia / a la setmana / al mes / a l'any}*

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 128.III (p. 121)

DIEC2: vegada 1.1

4.15.6.3. Expressió dels dies de la setmana precedits de l'article definit per a indicar freqüència no delimitada (GIEC § 31.3.2g)

Els sintagmes nominals amb un nom temporal poden indicar freqüència no delimitada si s'usen en plural i precedits de l'article definit: *Li costa dormir **els dies de lluna plena***. Els dies de la setmana es poden expressar en singular o en plural, tot i que la primera solució és la més tradicional.

*El dimarts solem anar al cine (i també **Els dimarts solem anar al cine**)*

4.16. Les conjuncions i els connectors parentètics

4.16.1. Conjuncions i locucions conjuntives

4.16.1.1. Elisió de la conjunció *sinó* en adversatives excloents

(GIEC § 25.4.4.2)

La conjunció *sinó* es pot construir amb sintagmes nominals (*No pren sucre **sinó** sacarina*), sintagmes adjectivals (*No està enfadat **sinó** especialment content*), sintagmes adverbials (*No pinta finament **sinó** barroerament*) i sintagmes preposicionals (*No s'interessen per ell **sinó** per tots nosaltres*) o amb oracions amb el verb en infinitiu (*No vull quedar-me amb ell **sinó** parlar amb tu*), en gerundi (*No ho ha dit espontàniament **sinó** pensant en tu*) o en forma personal. En aquest darrer cas, l'oració va precedida generalment de la conjunció *que* (*No plovia, **sinó que** diluviava*) i es poden obtenir construccions paral·leles només amb *que* o sense cap conjunció.

No plovia, que diluviava (més informal)

No plovia: diluviava

4.16.1.2. Ús de la conjunció *sinó* amb el significat de 'excepte'

(GIEC § 25.4.4.2; GEIEC § 22.2.4b)

Amb el mateix significat excloent de 'excepte', la conjunció *sinó* també es pot utilitzar en dos contextos en què no es vincula a una negació explícita. D'una banda, s'usa en oracions interrogatives retòriques, en les quals la negació queda implicada i el primer element de la coordinació s'identifica amb un interrogatiu o un sintagma amb un constituent interrogatiu.

*Per què heu vingut **sinó** per ajudar-nos? (equivalent a 'No heu vingut per cap altre motiu **sinó** per ajudar-nos')*

*En qui podem pensar **sinó** en ell? (equivalent a 'No podem pensar en ningú **sinó** en ell')*

*Què podem fer **sinó** ajudar-nos els uns als altres? (equivalent a 'No podem fer res més **sinó** ajudar-nos els uns als altres')*

D'una altra banda, *sinó* apareix en oracions afirmatives en què es coordinen

sintagmes nominals i el primer apareix quantificat amb un quantificador universal (*tothom, tot*).

*En aquesta vida tot té solució **sinó** la mort
Ho sap tothom **sinó** el secretari*

4.16.1.3. Ús de *si no* en construccions amb doble el·lipsi (GIEC § 25.4.4.2)

Hi ha certes construccions amb doble el·lipsi que, tot i no tenir tradició, han fet fortuna.

*—Segur que va ser ell. —Qui, **si no**? (equivalent a 'Qui va ser, si no va ser ell?' i a 'Si no va ser ell, qui va ser?')*
*S'han comprat una casa a Ripoll. On, **si no**? (equivalent a 'On es comprarien una casa si no és a Ripoll?')*

4.16.1.4. Ús de la conjunció *doncs* per a respondre a una pregunta òbvia o per a indicar inseguretats (GIEC § 29.4.2d; GEIEC § 26.4.1d)

La conjunció *doncs* presenta valors relacionats amb la continuïtat discursiva, que la diferencien clarament de les locucions conjuntives il·latives. Per exemple, es pot usar per a introduir una rèplica (*—Molta gent donarà suport a la proposta. —Doncs jo, no*), per a assenyalar un canvi d'actuació com a resposta al que s'acaba de dir (*—No m'agrada gens recordar tot això. —Doncs no en parlem més*). També es pot usar per a respondre a una pregunta més o menys òbvia o per a indicar inseguretats.

*Que com pots aprovar l'oposició? **Doncs** preparant-te-la
Doncs... no ho sé*

4.16.2. Els connectors parentètics

4.16.2.1. Ús del connector parentètic *per això* en la llengua oral espontània d'alguns parlars (GIEC § 25.3.3c i quadre 25.5)

Entre els connectors que expressen oposició n'hi ha que s'empren fonamentalment en la llengua oral espontània d'alguns parlars, com *per això*, pronunciat generalment *perxò* i usat normalment en posició final.

*Va assegurar que hi seria; no hi va anar, **per això***

4.16.2.2. Ús del connector *nogensmenys* en els registres molt formals (GIEC § 25.3.3c; GEIEC § 21.3.1c)

Entre els connectors que expressen oposició n'hi ha que es perceben com a molt formals, com *nogensmenys*, introduït modernament i poc emprat actualment.

*La primera expressió és més genuïna; **nogensmenys**, aquesta té una antiguitat considerable*

*L'abast social d'aquells escrits era, **nogensmenys**, mínim*

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 130.III (p. 128)

4.16.2.3. Ús de *doncs* com a connector parentètic en posició final (GIEC §§ 25.3.2 i 29.4.2d; GEIEC § 21.3.1; GBU § 25.2 R4)

Com a conjunció, *doncs* només apareix en posició inicial d'oració, amb valor continuatiu (—*La junta no veu amb bons ulls la proposta. —Doncs a mi em sembla perfecta*), i com a connector parentètic apareix normalment en posició medial o final, amb un valor additiu de continuïtat o amb un valor consecutiu. En aquests casos, no s'integra prosòdicament en l'oració que apareix.

Amb valor additiu de continuïtat:

*Hi ha gent, **doncs**, per a tot*

*Ja tenim la carta. **Llegim-la, doncs***

Amb valor consecutiu:

*No s'ha arribat a un acord. **Les decisions queden, doncs, pendents fins dilluns vinent***

*Encara no ha trucat. **No vindrà, doncs***

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 130.IV (p. 128)

4.16.2.4. Ús de *bé* com a connector parentètic (GIEC §§ 20.3.5a i 25.3.3a, quadre 25.3)

L'adverbi *bé* s'empra com a connector parentètic, tot sol, amb un valor additiu de continuïtat (addició d'informació en el text considerat com a contínuum espacio-temporal).

***Bé**, passem ara a un altre tema*

*Ja tenim la carta; **bé**, llegim-la*

4.16.2.5. Connectors parentètics amb valor additiu

a) D'intensificació: *encara més* i *més encara* (GIEC §§ 25.3.3a, quadre 25.3, i 25.4.2a)

Encara (més) i més encara s'empren com a connectors parentètics, amb un valor additiu d'intensificació (el segon element es marca com a més important des del punt de vista de l'argumentació que el primer).

*Vam pagar la feina i, **encara més**, la vam haver de fer nosaltres*

*No me n'ha dit res. **Més encara**: crec que no en té ni idea*

b) De distribució: *per començar, per acabar, en primer lloc, en segon lloc, d'un costat... de l'altre, d'un altre costat, per una banda i per altra banda* (GIEC §§ 25.3.2c i 25.3.3a, quadre 25.3; GEIEC §§ 21.3.1, quadre 21.7, i 25.3, quadre 25.5; GBU § 32.2 R2)

Les locucions *per començar, per acabar, en primer lloc, en segon lloc, d'un costat... de l'altre, d'un altre costat, per una banda i per altra banda* s'empren com a connectors parentètics, amb un valor additiu de distribució (suma d'idees que s'organitzen en el text considerat com un espai o com un temps fragmentables).

En aquesta conferència parlarem dels diferents tipus de mamífers. Per començar, ens centrarem en els terrestres, que són els més nombrosos i variats. En segon lloc, ens ocuparem dels marins. Per acabar, resumirem les diferències entre els uns i els altres

En primer lloc, vull agrair-vos l'assistència a aquest acte

Han decidit fer dues accions: d'un costat, renovar les instal·lacions i, {de l'altre / d'un altre costat}, contractar més personal

Aquest llibre m'ha fascinat: per una banda, l'estructura és perfecta i, per altra banda, els personatges estan molt ben caracteritzats

c) D'especificació: *en concret* (GIEC §§ 20.7c i 25.3.3a, quadre 25.3; GEIEC § 21.3.1, quadre 21.7)

La locució *en concret* s'usa com a connector parentètic, amb un valor additiu d'especificació, per a destacar l'element que modifica (el segon element és més concret que el primer).

Ha mencionat els seus ajudants. En concret, s'ha referit a la tasca dels responsables del laboratori

4.16.2.6. Connectors parentètics amb valor disjuntiu

a) De reformulació: *o sigui (o o siga, o sia), encara millor, més ben dit i vull dir* (GIEC §§ 25.3.1e, 25.3.2d, 25.3.3b, quadre 25.4, i 25.4.3b; GEIEC §§ 21.3b i 21.3.1, quadre 21.8)

La locució *o sigui (o o siga, o sia)* s'empra com a connector parentètic, amb un valor disjuntiu de reformulació (tornant a expressar un contingut totalment o parcialment idèntic sota una forma lingüística diferent). Aquest connector només admet la posició inicial respecte al segon membre de la connexió. En aquest sentit, es tracta d'un connector parentètic amb un comportament pròxim al de les conjuncions.

El protagonista, {o sigui / o siga / o sia}, el personatge principal de l'obra, actua molt bé

Pujàrem a Sant Joan de l'Erm pel dret, {o sigui / o siga / o sia}, pel camí que travessa els camps

Tenen el mateix valor disjuntiu de reformulació les locucions *encara millor*, *més ben dit* i *vull dir*.

*Quan passegeu el gos, teniu-lo sempre controlat o, **encara millor**, porteu-lo lligat*

*És metge o, **més ben dit**, cirurgià*

*És molt intel·ligent, **vull dir**, molt eixerit*

b) D'exemplificació: a tall d'exemple i posem per cas (GIEC §§ 16.3.1d i 25.3.3b, quadre 25.4; GEIEC §§ 15.4.2, quadre 15.4, i 21.3.1, quadre 21.8)

Les locucions *a tall d'exemple* i *posem per cas* s'empren com a connectors parentètics, amb un valor disjuntiu d'exemplificació (tornant a expressar un contingut a través d'un o diversos exemples).

*Hi ha molts aspectes interessants a estudiar. **A tall d'exemple**, l'omissió com a estratègia de traducció*

***A tall d'exemple**, vegeu el segon fragment*

*La xifra deu representar el, **posem per cas**, 25 % dels teus ingressos*

c) De resum: en síntesi (GIEC §§ 25.3.2b i 25.3.3b, quadre 25.4; GEIEC § 21.3.1, quadre 21.8)

La locució *en síntesi* s'usa com a connector parentètic, amb un valor disjuntiu de resum (tornant a expressar un contingut d'una manera més sintètica).

*El que en trauran serà, **en síntesi**, no res*

*En aquest capítol, hem vist que l'agressivitat té orígens i manifestacions múltiples. **En síntesi**, podem dir que es presenta com a resposta a la frustració*

4.16.2.7. Ús dels connectors parentètics *això sí*, *en cas contrari* i *ara bé*, amb valor contrastiu d'oposició (GIEC §§ 25.3.2b i 25.3.3c, quadre 25.5; GEIEC § 21.3.1c, quadre 21.9; GBU § 25.3, quadre 25.7)

Això sí, *en cas contrari* i *ara (bé)* s'empren com a connectors parentètics, amb un valor contrastiu d'oposició (contrast general de continguts).

*No treu bones notes, però, **això sí**, és molt treballador*

*Ha de pagar avui; **en cas contrari**, li tallaran la llum*

*Tenia intenció d'anar-hi avui mateix; **ara bé**, si tu m'assegures que vindrà demà, llavors no hi aniré*

4.16.2.8. Ús del connector parentètic *ben al contrari*, amb valor contrastiu de refutació (GIEC §§ 16.3.1h, 25.3.3c, quadre 25.5, i 25.4.4.2; GEIEC § 22.2.4b; GBU § 25.3, quadre 25.7)

Precedida o no de *tot* o reforçada amb *ben*, la locució *al contrari* és un sintagma

preposicional que actua de connector parentètic, amb un valor contrastiu de refutació (el segon element substitueix el primer) i equival a *altrament, a l'inrevés*.

*El llibre no és pas una crònica freda i objectiva: **tot/ben al contrari**, revela les seves vivències més fondes*

*No ens ajudarà; **tot/ben al contrari**, intentarà evitar que guanyem*

4.16.2.9. Ús no acceptable de la locució *pel contrari* en comptes de *al contrari* (GIEC §§ 16.3.1.4h i 25.3.3c, quadre 25.5; GBU § 25.3, quadre 25.7)

Precedida o no de *tot* o reforçada amb *ben*, la locució *al contrari* és un sintagma preposicional que actua de connector parentètic, amb un valor contrastiu de refutació (el segon element substitueix el primer) i equival a *altrament, a l'inrevés*. Aquesta locució no és genuïna amb *pel* (*pel contrari*).

*Són dos ocells que no s'assemblen pas gaire; **al contrari**, són ben diferents (i no ...**pel contrari**, són ben diferents)*

4.16.2.10. Ús de les locucions conjuntives adversatives arcaïtzants *ans al contrari* i *ans encara* (GIEC §§ 19.6.2 i 25.3.3c, quadre 25.5; GBU § 25.3, quadre 25.7)

Amb el valor de *abans*, en la llengua antiga s'usava sobretot *ans*, que també posseïa un valor adversatiu que es conserva en certs usos arcaïtzants (*I no permeteu que caiguem en la temptació, **ans** deslliureu-nos de qualsevol mal; § 4.20.4.2*), sovint en les formes *ans al contrari* i *ans encara*. Aquestes locucions actuen de connectors parentètics, amb un valor contrastiu de refutació (el segon element substitueix el primer).

*No li va respondre, **ans al contrari**: li va girar la cara*

*No ens ajudarà; **ans al contrari**, intentarà evitar que guanyem*

*La guerra no solament no ha solucionat el problema, **ans encara** l'ha enverinat*

4.17. Les interjeccions

4.17.1. Les interjeccions: característiques i classes

4.17.1.1. Ús de les interjeccions (GIEC § 34.7; GBU § 26.1)

Les interjeccions són mots o locucions morfològicament invariables, típics de la llengua oral espontània i molt vinculats a l'entonació emfàtica, associada a la modalitat exclamativa, imperativa o, menys freqüentment, interrogativa. Sintàcticament, poden equivaler a tota una oració, raó per la qual poden aparèixer totes soles, encara que solen combinar-se amb sintagmes o oracions que en concreten el significat i amb vocatius.

Oh!

Ai, quin mal!

Ah, no ho sabia!

Adeu, Maria!

4.17.1.2. Ús de les expressions *feina rai* i *encara rai* (GIEC § 34.7.1; GEIEC § 31.7.1)

Un cas especial d'interjecció pròpia és el de *rai*, que apareix seguint un primer membre que indica una informació que es dona com a coneguda en el discurs (*Tu rai; Això rai; Això sí que rai; Trons rai, pedra no caigui!*) i indica que el parlant té seguretat sobre l'asserció que fa i alhora s'oposa a una idea que l'oient té o podria tenir de la situació de què es parla.

a) *Feina rai*

A més de l'ús general i de l'expressió *malament rai*, el mot *rai* també s'empra en l'expressió *feina rai*, que expressa les dificultats gairebé insalvables que planteja una situació adversa o l'esforç ímprob i pràcticament irrealitzable que caldria fer per a superar-la.

Feina rai, si ens toca a nosaltres pagar les destrosses

b) *Encara rai*

Convé notar l'ús ocasional de *rai* amb *encara*, que dona lloc a *encara rai* (emprat al costat de les expressions més habituals *encara bo* i *encara sort*, per a destacar una circumstància favorable malgrat una situació adversa).

Es va posar a ploure i encara rai que duia paraigua, perquè va caure un bon xàfec

4.17.2. Classificació semanticopragmàtica de les interjeccions

4.17.2.1. Ús no acceptable d'interjeccions foranes (GIEC § 34.7; GEIEC § 31.7; GBU § 26.2 R1)

Les interjeccions constitueixen una classe relativament oberta, a la qual poden incorporar-se nous membres a partir de la gramaticalització de certs mots o expressions. A més a més, són una classe de mots especialment susceptible a la influència d'altres llengües i, per això, no hi són estranys els manlleus: *al·leluia, alto, amén, bravo, eureka, hola, hurra, salve*.

Aquest fet facilita a vegades la introducció de formes foranes no acceptables que poden arribar a desplaçar les formes genuïnes equivalents.

Alleujament: *encara sort, encara bo (i no menys mal)*

Alegria o acord: *bé (i no guai ni sí)*

Sorpresa o admiració: *apa, bufa, oh (i no guau ni uau)*

Preocupació per un possible perill: *ehem, ai ai ai! (i no glups ni oh oh!)*

Evidència: *i tant, és clar (i no com no)*

Salutació: *com va?, com anem? (i no què tal?)*

Fàstic: *ecs (i no puah)*

Contrarietat o disculpa: *ai, ep, perdó (i no ups)*

Desmentiment o refús: *i ara! (i no què va!)*

Acord: *fet, entesos, d'acord (i no vale ni val)*

Crit del gos: *bub-bub (i no guau)*

Crit del gat: *meu (i no miau)*

4.17.2.2. Distribució de certes interjeccions segons els parlars

(GIEC § 34.7; GEIEC § 31.7; GBU § 26.2 R3)

Certes interjeccions presenten variació entre parlars. Hi ha interjeccions que tendeixen a associar-se típicament amb un parlar, com *idò* o *memòries* per a parlars baleàrics, *oidà* o *renoi* per als parlars centrals, i *eu* o *xe* per a parlars valencians.

—*Que vas a caminar? —Idò, a veure si suam un poc*

Memòries a na Catalina!

No ha estat del tot perduda la visita, n'he tret deu euros, oidà!

Renoi quina negror!, em sembla que ens mullarem

Eu! Quina calor que fa ací dins!

Xe, ja era hora que vingueres!

També hi ha interjeccions que tenen variants diferents segons els parlars, com *ep*, que té la variant *uep* en parlars baleàrics.

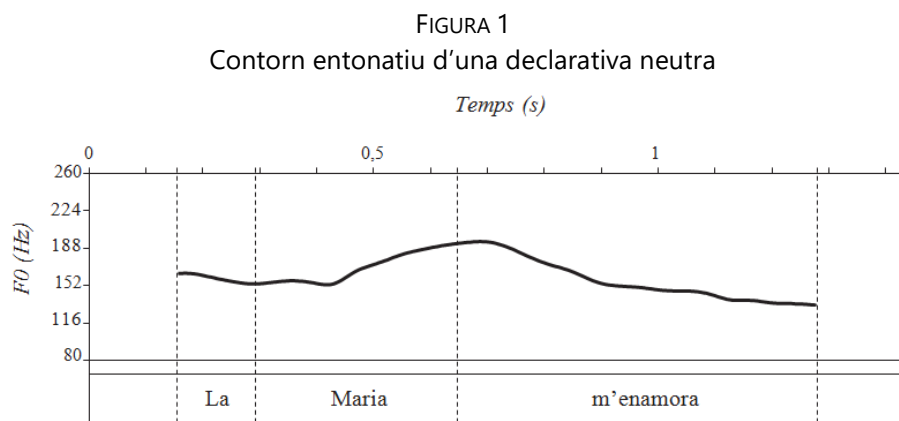
Uep! Deixau-me passar

4.18. La modalitat oracional

4.18.1. Les oracions declaratives

4.18.1.1. Entonació de les oracions declaratives neutres segons els parlars (GIEC § 5.4.1; GEIEC § 3.3.1a)

En les declaratives neutres, destaquen com a trets entonatius més característics la baixada gradual del to al llarg de l'oració i la cadència descendent final, que és la que confereix el sentit d'acabament a l'oració, com es pot observar en la figura 1.

L'oració declarativa neutra *La Maria m'enamora* està formada per dos grups prosòdics: el del subjecte (*La Maria*) i el del predicat (*m'enamora*). El contorn s'inicia en un to mitjà de la tessitura del parlant i puja durant la primera síl·laba tònica de l'enunciat (*ri* de *Maria*). Després del subjecte, la melodia inicia el descens fins a la part final de l'oració.

Aquest contorn entonatiu, caracteritzat per un esglaonament descendent i una cadència descendent final, es troba en gairebé tots els parlars llevat de l'alguerès i el septentrional. En aquests dos parlars, durant la pronunciació de la síl·laba amb accent nuclear final es produeix un moviment tonal descendent menys gradual que en els altres parlars.

4.18.2. Les oracions interrogatives totals

4.18.2.1. Patrons entonatius de les interrogatives segons els parlars (GIEC § 5.5; GEIEC § 3.3.2)

Les oracions interrogatives tenen contorns entonatius diferents si són totals (*L'has vist?*) o parcials (*Qui l'ha vist?*). Les totals, per la seva banda, tenen diferents entonacions segons que siguin, bàsicament, neutres, confirmatòries o de contraexpectativa.

a) En les interrogatives neutres (GIEC § 5.5.1; GEIEC § 3.3.2a; GBU § 34.3a)

Les interrogatives neutres demanen una resposta afirmativa o negativa. Aquestes oracions interrogatives poden anar encapçalades per la conjunció *que*, que actua com a marca de modalitat (§ 4.18.2.2): (*Que*) *vindrà?*; (*Que*) *plou?* Pel que fa a l'entonació, en català s'han distingit dos tipus bàsics de contorns entonatius, anomenats patró entonatiu ascendent (↗) i patró entonatiu descendent (↘). Les figures 2 i 3 mostren esquemàticament el contorn entonatiu d'una interrogativa total neutra, sense la conjunció *que* (patró ascendent) i amb aquesta conjunció (patró descendent).

FIGURA 2
Contorn entonatiu ascendent d'una interrogativa total neutra

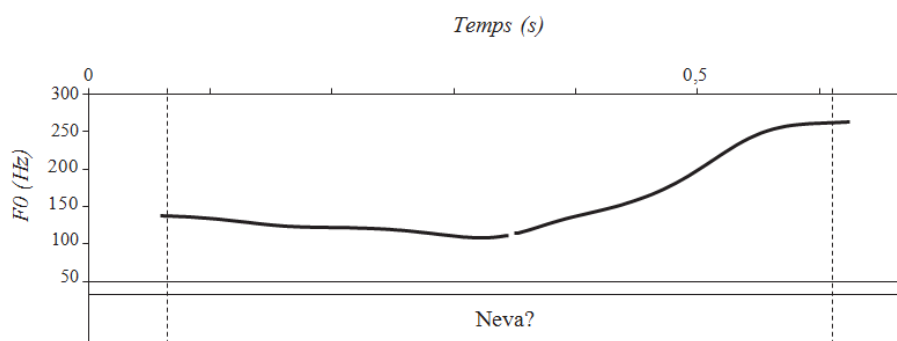
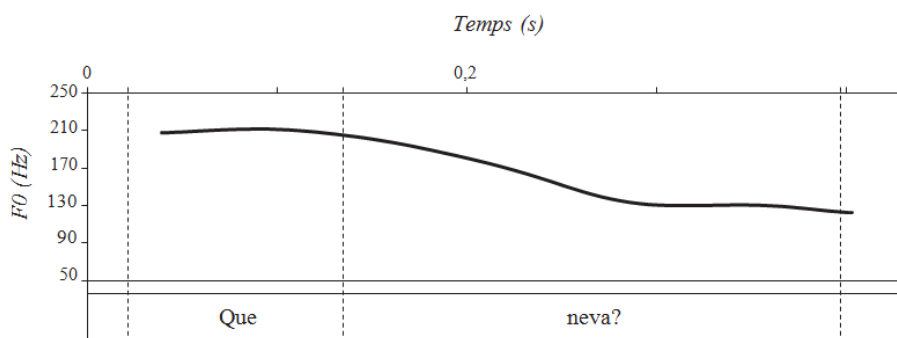

FIGURA 3
Contorn entonatiu descendent d'una interrogativa total neutra

El patró ascendent (figura 2) es caracteritza per una configuració formada per un to baix associat a la darrera síl·laba tònica seguit d'un ascens pronunciat en les

síl·labes posteriors. El patró descendent (figura 3) comença en una tonalitat més aviat alta de la tessitura del parlant i es manté fins al principi de l'última síl·laba tònica, en què es produeix una forta davallada del to, que continua baix en les síl·labes posttòniques (si n'hi ha).

Hi ha força variació entre parlars i dins de cada parlar en la utilització d'aquests contorns entonatius, així com en l'ús de la conjunció inicial *que*. Basant-nos en l'ús majoritari de l'un o l'altre patró per a les interrogatives neutres, podem distingir dos grups de parlars ben diferenciats. Tots dos contorns són propis del català central, tot i que l'ascendent és el més freqüent. El baleàric, l'alguerès, el lleidatà i el tarragoní fan servir d'una manera predominant el contorn descendent, mentre que el valencià, el tortosí, el septentrional i el gironí fan servir el contorn ascendent.

b) En les interrogatives confirmatòries (GIEC § 5.5.2; GEIEC § 3.3.2b; GBU § 34.3c)

Les interrogatives confirmatòries serveixen per a confirmar el valor de veritat de l'oració. En *Eh que ets el germà d'en Carles?* (figura 4) i *Ets el germà d'en Carles, eh?* (figura 5), el parlant vol confirmar la seva suposició que l'interlocutor és germà d'en Carles. Aquestes interrogatives inclouen una marca de confirmació, com ara *eh, no, oi* o *veritat* (§ 4.18.2.6).

FIGURA 4
Contorn entonatiu d'una interrogativa total confirmatòria
(patró interrogatiu)

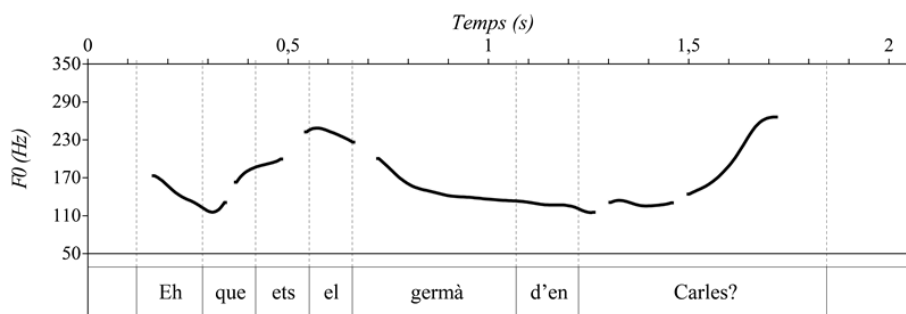
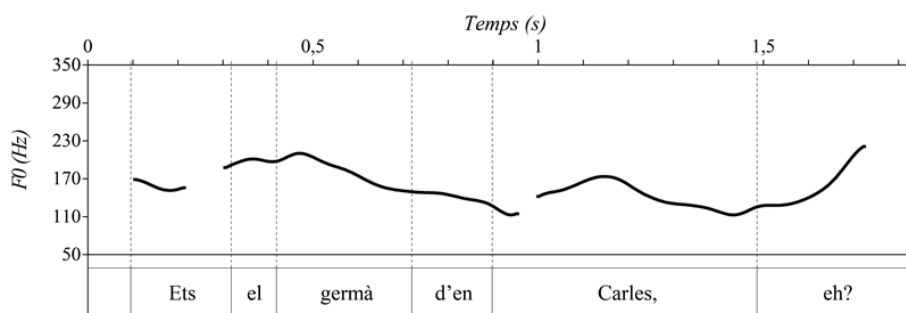

FIGURA 5
Contorn entonatiu d'una interrogativa total confirmatòria
(patró declaratiu-interrogatiu)

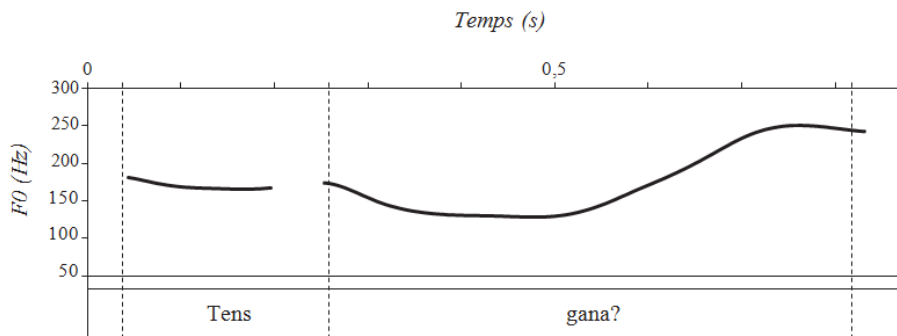
L'entonació de la primera oració es correspon amb la melodia interrogativa amb patró ascendent. El seu tret més característic és el to baix associat a la darrera síl·laba tònica de l'enunciat (*car* de *Carles*) seguit d'una pujada abrupta final del to. Pel que fa a la segona oració, el primer grup entonatiu té l'entonació pròpia de les oracions declaratives, mentre que el segon grup (*eh?*) rep una entonació ascendent.

- Tanmateix, en el cas de l'alguerès, el baleàric i el lleidatà, la interrogativa confirmatòria, com la neutra (§ 4.18.2.1a), té un contorn entonatiu descendent. Es diferencien, però, pel fet que el camp tonal de l'accent nuclear descendent és molt més ampli en el cas de la interrogativa neutra.

c) En les interrogatives de contraexpectativa (GIEC § 5.5.3; GEIEC § 3.3.2c)

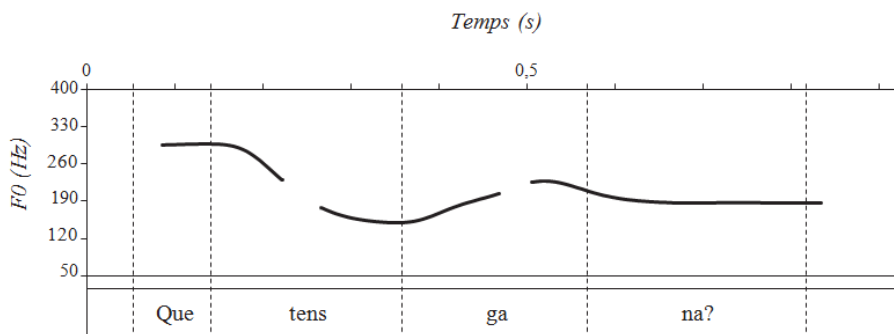
Amb les interrogatives de contraexpectativa, el parlant pot expressar que la situació no s'adiu amb les seves expectatives: *Tens gana?* (*Però si acabes de dinar*). En la major part de parlars, aquestes interrogatives poden anar encapçalades per la partícula *que*: *Que t'has casat? Això sí que no m'ho esperava* (preguntat en veure l'aliança al dit de l'interlocutor). Des del punt de vista prosòdic, les interrogatives de contraexpectativa es realitzen típicament amb el patró ascendent (figura 6).

FIGURA 6
Contorn entonatiu d'una interrogativa de contraexpectativa en central

- Amb tot, en baleàric i alguerès, parlars en què la interrogativa neutra és descendent (§ 4.18.2.1a), el contorn entonatiu de les interrogatives de contraexpectativa es caracteritza per una configuració nuclear ascendent-descendent final, com mostra la figura 7.

FIGURA 7
Contorn entonatiu d'una interrogativa de contraexpectativa en baleàric

d) En les interrogatives que mostren sorpresa o estranyesa en alguerès (GIEC § 5.5.3)

- En alguerès, el contorn ascendent-descendent també és propi de les oracions interrogatives que mostren sorpresa o estranyesa, sobretot quan van encapçalades per la partícula adversativa *ma*.

Ma son tens?

Aquesta mateixa entonació també és pròpia de les interrogatives encapçalades per la partícula *a*, en què el parlant fa un oferiment al seu interlocutor.

A vens a prendre un cafè?

4.18.2.2. Presència de la conjunció *que* en les oracions interrogatives

a) En les interrogatives neutres (GIEC §§ 5.5.1 i 34.2.1.1; GEIEC § 3.3.2a; GBU § 34.3 R1)

- Les interrogatives totals neutres poden anar encapçalades per la conjunció *que*, que actua com a marca de modalitat: *(Que) vindrà?*; *(Que) plou?* Encara que hom observa una gran variació entre parlars en l'ús d'aquesta conjunció, hi ha una correlació força sistemàtica entre la presència del *que* i l'ús del patró descendent (§ 4.18.2.1a). Així, les interrogatives neutres poden anar encapçalades per *que* en la majoria del central (principalment en el barceloní i el tarragoní), en baleàric i en nord-occidental.

(Que) tens son? Doncs ves-te'n a dormir
(Que) vindràs a la festa amb nosaltres?

En conseqüència, no tots els parlars fan el mateix ús de les interrogatives encapçalades per la conjunció *que*. Per exemple, l'oració *Que neva?* pot ser interpretada com a interrogativa total neutra en els parlars esmentats. En altres parlars, en canvi, una oració encapçalada amb *que* no és mai neutra. És el cas del valencià, del septentrional i també del gironí. En aquests parlars, l'oració *Que neva?* només és interpretada com una pregunta de sorpresa que expressa que no entrava en les expectatives del parlant el fet que ara nevi.

b) En les interrogatives de contraexpectativa (GIEC §§ 5.5.3 i 34.2.1.2; GBU § 34.3 R2)

- A través de l'entonació interrogativa, el parlant pot expressar que la situació no s'adiu amb les seves expectatives: *Ja han arribat? (No m'ho puc creure)*. Les interrogatives de contraexpectativa poden anar encapçalades per la conjunció *que* en els mateixos parlars que les totals neutres (majoria del central, baleàric i en nord-occidental) i també en valencià, en septentrional i en gironí.

(Que) t'has casat? Això sí que no m'ho esperava (preguntat en veure l'aliança al dit de l'interlocutor)

(Que) ja te'n vas? Jo em pensava que dinariem junts
(Que) no has trobat els mitjons? Però si els vas desar al calaix!

4.18.2.3. Ús de determinades formes del present dels verbs *saber* i *veure* en oracions interrogatives (GIEC § 34.2.1.1)

a) Amb el verb *saber* encapçalant l'oració, donant-li un valor de declaració

Una oració encapçalada per les formes de segona persona del present del verb *saber* sovint no forma una interrogativa total neutra, sinó que equival a una declaració.

Saps que l'Andrea ha tingut una nena?
Sabeu que farem obres a la cuina?

b) Al final d'una oració declarativa

Si les formes *saps?/sabeu?/sap?* s'usen al final d'una oració declarativa, la pregunta és clarament retòrica.

La meva àvia era filla de Tàrrega, saps?

Una altra expressió per a aconseguir l'assentiment de l'interlocutor és *veus?/veieu?/veu?*

Ja no se sent cap soroll, veieu?

4.18.2.4. Ús de la conjunció adversativa *o* amb valor de *que* en interrogatives de contraexpectativa en mallorquí i menorquí (GIEC §§ 5.5.3 i 34.2.1.2)

En mallorquí i menorquí, les interrogatives de contraexpectativa poden anar encapçalades per la conjunció disjuntiva *o*.

O seràs al concert de demà a la nit? (No m'ho esperava)
O seràs a Ciutadella? (Això no m'ho esperava)
O no seràs a Ciutadella? (M'esperava trobar-t'hi)

4.18.2.5. Ús de *que* i *que és que* en interrogatives de contraexpectativa en mallorquí (GIEC § 34.2.1.2)

En mallorquí, les interrogatives de contraexpectativa poden anar encapçalades per *que* i la forma reforçada *que és que*.

Que no seràs a Ciutadella?
Que és que no seràs a Ciutadella?

4.18.2.6. Ús de les marques de confirmació en les interrogatives confirmatòries segons els parlars (GIEC § 34.2.1.3; GEIEC § 31.3.1c; GBU § 34.3c)

El català és ric en marques de confirmació (*eh, oi, veritat, no, fa*), malgrat que no

totes aquestes marques són igualment habituals en tots els parlars.

Eh que (no) anireu a Vilaür?
Ets germà d'en Carles, eh?
Oi que (no) anireu a Vilaür?
Anireu a Vilaür, oi?
Veritat que (no) anireu a Vilaür?
Ho sabies, veritat?

a) L'adverbi *no*

 L'ús de l'adverbi *no* en posició inicial apareix només en el parlar del Camp de Tarragona.

No que anireu a Vilaür? ('Anireu a Vilaür, oi?')
No que no anireu a Vilaür? ('No anireu a Vilaür, oi?')

En posició final és general en tots els parlars, cas en què actua com una interjecció.

Vindràs, no?

b) La partícula *eh*

La partícula *eh* és més general en posició final, però també pot encapçalar una oració introduïda per la conjunció *que*.

Mira de fer-la feliç, eh?
Eh que vols anar d'excursió?

c) L'expressió *fa que* (o bé *fa*) en alguns parlars gironins

 L'expressió ja en desús *fa que*, o bé *fa*, és pròpia de terres gironines, com ara del Pla de l'Estany o la Garrotxa.

Fa que (no) anireu a Vilaür?
Ho sabies, fa?

d) Els predicats *és ver(a)* (en baleàric) i *ho és* (en septentrional)

 En baleàric s'empra el predicat *és ver(a)*, i en septentrional, *ho és*.

Anireu a Vilaür, no és ver?
Ho és que anireu a Vilaür?

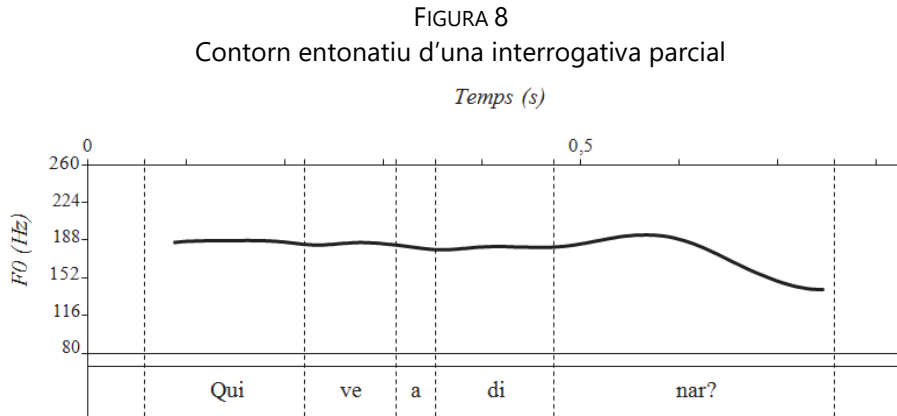
4.18.3. Les oracions interrogatives parcials

4.18.3.1. Patrons entonatius de les interrogatives parcials segons els parlars (GIEC § 5.5.4; GEIEC § 3.3.2e)

En les interrogatives parcials s'altera l'ordre sintàctic canònic, de manera que generalment el verb segueix l'element interrogatiu. Aleshores, el subjecte, si no és

el·líptic, apareix dislocat al final o bé al principi de l'oració, formant un grup entonatiu a part (*Què t'ha dit, l'Albert?*; *La teva germana, a qui vol enviar la invitació?*).

Generalment, les interrogatives parcials presenten un terminació descendent, com mostra la figura 8 per a la pregunta *Qui ve a dinar?*, en què l'element interrogatiu és el subjecte.

- La part inicial del contorn es produeix en un to agut, que es manté sostingut fins a la darrera síl·laba tònica de l'oració. Aquesta síl·laba es pronuncia en un to alt i s'inicia el descens del to en les síl·labes posttòniques, si n'hi ha, o bé durant la darrera vocal de l'enunciat. El contorn entonatiu de la figura 8 és el més comú en central, nord-occidental, septentrional i baleàric. Són parlars en els quals les preguntes parcials neutres es caracteritzen per una síl·laba nuclear alta seguida d'una davallada final. En valencià i en alguerès, en canvi, hi ha una baixada tonal (en lloc d'un to alt) associada a la síl·laba amb l'accent nuclear, seguida d'un to de frontera final baix.

4.18.3.2. Ús de *qui cosa* amb valor de *què* en alguerès (GIEC § 34.2.3.1a)

- En alguerès, *qui cosa* alterna amb el pronom interrogatiu *què* en l'encapçalament d'interrogatives parcials.

{Qui cosa / Què} voleu?

4.18.3.3. Ús col·loquial dels pronoms interrogatius *qui* i *què* acompanyats de certs noms o interjeccions en aposició (GIEC § 34.2.3.1a)

- Col·loquialment, els interrogatius *qui* i *què* poden anar acompanyats de certs noms o interjeccions en aposició.

Què romanços/punyetes volia?
Qui carai/(re)dimoni és?

4.18.3.4. Ús col·loquial de l'interrogatiu *què* encapçalant interrogatives amb verbs intransitius (GIEC § 34.2.3.1a)

⇕ Col·loquialment, hi ha interrogatives parcials amb verbs intransitius que apareixen encapçalades pel pronom interrogatiu *què*. Aquestes oracions, de fet, són parafrasejables per causals encapçalades per *per què* o per *com és que*. Es tracta d'oracions que adopten matisos que van del reny a la complicitat maliciosa.

Què riu, aquest, ara? (equivalent a *Com és que riu aquest, ara?*)

Què remugues, tu? (equivalent a *Per què remugues, tu?*)

⇕ En altres casos en què la pregunta delimita les possibles respostes, l'interrogatiu *què* pot aparèixer en lloc d'interrogatius nominals o adverbials. Aquestes construccions també són col·loquials.

Què vindreu: l'Anna i tu?

Què vindreu: amb cotxe o a peu?

Què seràs: a casa?

Què vindrà: demà?

4.18.3.5. Ús de l'interrogatiu *què* amb el valor de *quant* amb verbs de mesura (GIEC § 34.2.3.2)

El pronom interrogatiu *què* pot ser emprat en el sentit de *quant* amb verbs de mesura.

Què va durar?

Què costa?

4.18.3.6. Ús de les interrogatives parcials amb un verb modal sobreentès (GIEC § 34.2.3.3; GEIEC § 31.3.2c; GBU § 34.4 R6)

Sovint, especialment en textos que donen instruccions, trobem oracions interrogatives parcials que pregunten sobre un complement del predicat o sobre un adjunt amb un verb modal de possibilitat o d'obligació sobreentès. El subjecte no explícit d'aquestes darreres construccions inclou el parlant o pren un valor indefinit semblant al dels pronoms *hom* i *un*. Malgrat tot, són més habituals i preferibles les interrogatives parcials que contenen un verb modal conjugat.

Com podem arribar-hi? (preferible a *Com arribar-hi?*)

Què hem de fer? (preferible a *Què fer?*)

A qui cal recórrer? (preferible a *A qui recórrer?*)

4.18.3.7. Ús de la construcció *què ho fa?* amb el valor d'una interrogativa causal en determinats parlars (GIEC § 34.2.3.2)

La construcció *Què ho fa?* pot tenir el valor d'una interrogativa causal en determinats parlars.

Què ho fa que estigui tancat? ('Com és que està tancat?')

Què ho fa que no vas venir? ('Com és que no vas venir?')

4.18.3.8. Ús col·loquial de les construccions d'infinitiu amb valor de finalitat amb l'interrogatiu al final (GIEC § 34.2.3.3; GBU § 34.4 R6)

Són col·loquials les construccions interrogatives d'infinitiu amb valor de finalitat i que sovint inclouen l'interrogatiu en posició final.

—Deixa'm el ganivet. —Per a fer què? (en el sentit de Per a què el vols?)

—Ara vols anar a Sabadell? A fer què? (i també A què fer?)

4.18.4. Les oracions exclamatives

4.18.4.1. Ús del quantificador *quant* com a modificador d'adjectius i adverbis (GIEC § 34.3.1.1b)

El quantificador exclamatiu *quant*, com el seu correlat interrogatiu, pot introduir el nom amb la preposició partitiva *de*: *Quant (de) temps que ha passat!*; *Quants (de) cotxes que teniu!* En els registres molt formals, a més, també s'usa *quant* com a modificador d'adjectius i adverbis.

Quant savi era, Lull!

Quant intensament que viu aquest viatge!

DIEC2: *quant*¹ 1

4.18.4.2. Ús de l'adverbi exclamatiu *quant* com a ponderatiu en els registres molt formals (GIEC §§ 34.3.1.1b i 34.3.1.2; GBU § 34.5 R3)

Els quantificadors exclamatius adverbials *quant* i *com* ponderen la manera. *Quant* sol usar-se precedint un nom. Quan modifica un adjectiu o un adverbi o bé funciona tot sol, és propi dels registres molt formals i, contràriament a *com*, va seguit de la conjunció *que*.

Quant que els importa la teva salut! (cf. Com els importa la teva salut!)

Quant que ha canviat el món! (cf. Com ha canviat el món!)

4.18.4.3. Ús de *que (ho) ets de* en baleàric (GIEC § 34.3.1.1d)

L'atribut, el complement directe d'un verb transitiu i el subjecte d'un verb inacusatiu especificats per *que* o *quant* poden ser representats pel pronom *en*: *Que n'ets, de bona persona!*; *Quants que en té, de diners!* En baleàric, en les exclamatives amb *que* apareix la preposició *de* davant de l'atribut sense el pronom, tot i que també és possible amb el pronom.

Que ets de bona persona! (i també Que ho ets, de bona persona!)

4.18.4.4. Ús del quantificador exclamatiu adverbial *com* precedit de la preposició *de* (GIEC § 34.3.1.2)

En els parlars baleàrics i en la llengua general en els registres formals, l'exclamatiu *com* també és usat per a ponderar la propietat expressada per un adjectiu o adverbi graduable, el qual sol anar introduït per la preposició *de*. En aquests contextos, també és possible l'ús dels exclamatius *que* i *si*, propis de tots els registres.

Com és d'impressionant, aquest poema! (i també *Que n'és, d'impressionant, aquest poema!*)
Com era de tard! (i també *Si n'era, de tard!*)

4.18.4.5. Ús de la forma verbal lexicalitzada *saps* en oracions exclamatives en baleàric (GIEC § 34.3.1.3)

En els parlars baleàrics, s'empra la forma lexicalitzada *saps* encapçalant oracions exclamatives.

Saps que en té, de doblers!
Saps si hi seuen, de bé, en aquest sofà!

4.18.4.6. Ús de la forma imperativa *mira* (i la reduïda *ma* en valencià col·loquial) en oracions exclamatives (GIEC §§ 24.4.7c, 32.3 i 34.3.1.3)

La forma imperativa *mira* (reduïda col·loquialment a *ma* en valencià) pot encapçalor oracions exclamatives.

Mira que és indiscret!
Mira que bé: tu llegint novel·les i jo cuinant

4.18.4.7. Ús de les exclamatives encobertes en els registres informals (GIEC § 34.3.1.4; GEIEC § 31.4b; GBU §§ 34.5, 34.5 R5 i 37.2 R6)

Equivalen a una oració exclamativa les denominades exclamatives encobertes, construccions que van introduïdes per un sintagma nominal amb un article definit en lloc d'un quantificador exclamatiu; la conjunció *que* apareix obligatòriament entre el sintagma nominal i la resta de constituents, i no hi és possible la negació expletiva. Les exclamatives encobertes són pròpies dels registres informals. En els registres formals són preferibles les construccions exclamatives corresponents, encapçalades per un exclamatiu.

La gana que vam passar durant la guerra! (en comptes de la solució formal *Quanta gana que vam passar durant la guerra!*)
La força que tenia, la nena! (en comptes de la solució formal *Quanta força que tenia la nena!*)

Els llibres que ha llegit! (en comptes de la solució formal **Quants llibres que ha llegit!**)

No saps la ràbia que em fa! (en comptes de la solució formal **No saps quina ràbia que em fa, encara!**)

Aquest tipus de sintagma exclamatiu pot ponderar tant la qualitat com la quantitat.

La cal·ligrafia que feia, el mestre! (qualitat)

Els diners que val, aquesta casa! (quantitat)

Pel fet de rebre una interpretació exclamativa, el sintagma definit ha d'aparèixer a l'inici de l'oració, sigui quina sigui la seva funció: de subjecte, de complement directe, de complement indirecte, de règim o d'adjunt. En alguns casos, la preposició acompanya el sintagma exclamatiu que va seguit de la conjunció *que*.

Subjecte: *Les coses que passaran!*

Complement directe: *Les mentides que diuen!*

Complement indirecte: *Als empresaris que ho he arribat a proposar!*

Complement de règim: *De les trampes que em vaig assabentar!*

Adjunt: *Amb la ràbia que va tancar la porta!*

4.18.4.8. Ús no acceptable de construccions exclamatives ponderatives amb sintagmes preposicionals, adjectivals o adverbials amb article definit en comptes d'exclamatiu (GBU § 37.2 R6)

No són acceptables construccions exclamatives, de caràcter ponderatiu, en les quals en lloc del sintagma exclamatiu hi ha un sintagma preposicional, adjectival o adverbial en què l'exclamatiu ha estat substituït per l'article definit (§ 4.3.1.1).

Amb quin menyspreu ens parla! (i no *Amb el menyspreu que ens parla!*)

No saps que bonica que anava (i no *No saps el/lo bonica que anava*)

No saps que bé que treballa (i no *No saps el/lo bé que treballa*)

4.18.4.9. Ús de les exclamatives encobertes encapçalades amb un demostratiu de llunyania en alguns parlars centrals (GIEC § 34.3.1.4)

En alguns parlars centrals, les exclamatives encobertes poden anar encapçalades amb un demostratiu de llunyania.

Aquella calor que hi feia, a la fleca!

4.18.4.10. Ús de les construccions col·loquials amb sintagmes nominals exclamatius indefinits amb valor ponderatiu (GIEC § 34.3.1.4; GBU § 34.5 R5)

Col·loquialment, trobem construccions amb sintagmes nominals indefinits que inclouen un nom no comptable i tenen un valor ponderatiu. En els registres for-

mals són preferibles les construccions exclamatives corresponents.

Una gràcia que feia, la criatura! (en comptes de la solució formal *Feia una gràcia, la criatura!*)

Una por que teníem! (en comptes de la solució formal *Teníem una por!*)

4.18.4.11. Ús no acceptable de la construcció exclamativa ponderativa «*ser d'un* + adjectiu» (GIEC § 34.3.1.4; GEIEC § 31.4)

No és acceptable l'ús de la construcció exclamativa ponderativa en què el sintagma va precedit de l'article indefinit *un*. En aquests casos, es recorre a exclamatives genuïnes amb quantificadors com ara *que*, *com* o *si*.

Que n'arriba a ser de lleig! / *Que n'és, de lleig!* / *Com és de lleig!* / *Si n'és, de lleig!* (i no *És d'un lleig!*)

4.18.5. Les oracions imperatives

4.18.5.1. Ús de l'infinitiu simple per a donar nom a les funcions d'un aparell i per als recordatoris (GIEC § 34.4; GEIEC § 31.5; GBU § 34.6 R3)

L'infinitiu simple no pot usar-se en les imperatives afirmatives ni en les negatives per a expressar una ordre: *Entreu per l'altra porta* (i no *Entrar per l'altra porta*); *No distragueu el conductor* (i no *No distreure el conductor*). Tanmateix, és acceptable per a donar nom a les funcions d'un aparell i per als recordatoris.

Apagar (equivalent a *Per a apagar-lo*)

Cancel·lar (equivalent a *Per a cancel·lar-lo*)

Reiniciar (equivalent a *Per a reiniciar-lo*)

Imprimir les cartes abans de les set (com a recordatori)

A les 7 trucar al dentista (com a anotació en l'agenda)

4.18.5.2. Ús col·loquial de l'infinitiu compost en imperatives afirmatives i negatives (GIEC § 34.4; GEIEC § 31.5)

Per a referir-se a una situació que no ha tingut lloc i que hauria estat convenient, també s'usa col·loquialment l'infinitiu compost (§ 4.11.1.2).

Haver-m'ho dit ahir! *Ara ja no hi ha res a fer* (en comptes de les solucions formals *Per què no m'ho deies ahir?* o *M'ho havies d'haver dit ahir*)

Anàlogament, en oracions negatives.

No haver-hi anat, si no en tenia ganes!

No haver-li tret el tema, que ja veus que avui no està per orgues!

Volíeu entrar a la torre? Però, per què no ho dèieu? Haver-ho dit, home, haver-ho dit!

4.18.5.3. Ús de l'infinitiu precedit de la preposició *a* amb valor imperatiu (GIEC § 34.4; GBU § 34.6 R4)

En determinats contextos, el verb en infinitiu precedit de la preposició *a* pren el valor d'un imperatiu.

A notar que s'ha ajornat la reunió

A callar tothom!

A fer bondat!

A més, hi ha construccions imperatives en què es pot entendre que hi ha un verb en imperatiu (*ves/aneu*) implícit.

Au, a córrer! ('Ves/Aneu a córrer')

Apa, a dormir! ('Ves/Aneu a dormir')

4.19. L'ordre de constituents en l'oració: ordre bàsic i construccions marcades

4.19.1. L'ordre de constituents en l'oració

4.19.1.1. Ús de les construccions amb un sintagma nominal penjant en els registres informals (GIEC § 33.2.3; GEIEC § 30.2.4b; GBU § 35.1 R2)

Se situen en la perifèria esquerra els temes penjants, que són sintagmes nominals que permeten convertir en un tema discursiu un element aparegut en el discurs com a element secundari (*El teu cosí petit, aquest sap viure com un rei*). A diferència de les oracions amb elements dislocats, en aquests casos no és imprescindible que hi hagi un pronom feble de represa, tot i que sí que hi ha d'haver un element amb el qual el tema penjant pugui establir relació anafòrica, com ara un possessiu, un demostratiu o un pronom fort. Aquesta classe de construccions amb un tema penjant són pròpies de registres informals. En els registres formals, aquests sintagmes van precedits d'expressions introductòries del tipus *pel que fa a*, *quant a* o *parlant de*, que reorienten el tema de la conversa o discurs.

Registres informals:

Les foques, des de sempre ha estat molt apreciada la seva pell

En Pius, d'aquest tothom se'n riu

La teva sogra, ningú no cuina com ella

Registres formals:

Pel que fa a les foques, des de sempre ha estat molt apreciada la seva pell

Quant a en Pius, tothom se'n riu

Parlant de la teva sogra, ningú no cuina com ella

4.19.2. L'ordre de constituents en les oracions declaratives

4.19.2.1. Posició preverbal dels subjectes formats per un sintagma nominal indefinit (GIEC § 33.2.1b; GEIEC § 30.2.2b; GBU § 35.2 R2)

Els subjectes formats per un sintagma nominal indefinit solen aparèixer en posició postverbal: *Els va informar del succés un policia de paisà*. La posició d'aquests

subjectes en posició preverbal és més pròpia del llenguatge periodístic. La llengua general prefereix altres construccions.

*Un delegat del Govern coordinarà els voluntaris en les tasques de reforestació (en comptes de la solució general preferible **Hi haurà un delegat del Govern que coordinarà els voluntaris en les tasques de reforestació**)*

*Un altre món és possible (en comptes de la solució general preferible **Hi ha un altre món possible**)*

Ara bé, si el sintagma nominal indefinit és específic, en el sentit que fa referència a un element d'un conjunt conegut, la posició de subjecte preverbal no causa estranyesa.

*He anat a veure el campionat d'automobilisme. **Un cotxe s'ha estibat just davant nostre** ('un dels cotxes participants')*

Els sintagmes nominals indefinits (i fins i tot els escarits) també són habituals en la posició de subjecte preverbal de les oracions genèriques i en definicions.

*Un atropellament és un acte jurídic
Potència és a resistència com **braç de resistència** és a braç de potència*

4.19.3. L'ordre de constituents en les oracions interrogatives, exclamatives i imperatives

4.19.3.1. Posició no acceptable del subjecte entre el verb i el complement en les interrogatives quan és un pronom personal (GIEC § 34.2.1.1; GEIEC § 30.2.1b)

Pel que fa a l'ordre dels elements dins les oracions interrogatives neutres, el subjecte —si no és el·líptic— normalment apareix en posició perifèrica, dislocat a la dreta o a l'esquerra de l'oració. Això afecta tant les interrogatives totals (*Són de Castelló, **els teus avis?**; **Els teus avis, són de Castelló?***) com les parcials (*Quan ens acompanyarà, **la teva cosina?**; **La teva cosina, quan ens acompanyarà?***). Si el subjecte és un pronom personal, també ha d'anar en posició perifèrica (*Saben la combinació, **elles?***). En canvi, no és acceptable situar el subjecte entre el verb i el complement, excepte en contextos contrastius.

Context no contrastiu:

***Vostè** coneix els avantatges d'aquest producte? / Coneix els avantatges d'aquest producte, **vostè?** (i no **Coneix **vostè** els avantatges d'aquest producte?**)*

Context contrastiu:

*Avises **tu** el conserge mentre **jo** tanco els vestidors?*

4.19.3.2. Posició final preferent del subjecte en oracions imperatives en subjuntiu encapçalades per la conjunció *que* (GIEC § 34.4)

Les oracions imperatives poden expressar una ordre (*Surt d'aquí!*), un consell (*Procureu trobar una feina que us agradi*) o un prec o una exhortació (*Si podeu, ajudeu-me*). Si l'ordre, el consell o el prec va dirigit indirectament a terceres persones, s'empra una oració en subjuntiu encapçalada per la conjunció *que*: *Que entrin*; *Que em truqui més tard*. En el cas que el subjecte sigui explícit, anirà preferentment en posició final. De tota manera, aquestes oracions són més properes a les de modalitat optativa que a les veritables imperatives.

Que paguin ells

Que faci el dinar l'àvia

4.19.4. Les construccions amb elements dislocats

4.19.4.1. Ús de la preposició *de* en les dislocacions (GEIEC § 30.3.1a)

La dislocació de certs constituents activa l'aparició, obligatòria o opcional, de la preposició *de*.

a) Amb noms o sintagmes nominals a l'esquerra (GIEC § 33.3.2c; GEIEC § 30.3.1a)

Quan es disloca el nucli (i opcionalment alguns dels seus complements) d'un sintagma nominal indefinit, quantificat o sense especificador, la preposició *de* que introdueix l'element dislocat és obligatòria en la dislocació a la dreta, però optativa en la dislocació a l'esquerra.

En sobren dues, de cadires

(De) cadires, en sobren dues

De fet, el comportament dels elements dislocats a l'esquerra és diferent segons els parlars: mentre que en nord-occidental, central i septentrional la dislocació amb *de* és habitual, la resta dels parlars no tenen tanta tendència a introduir amb *de* els noms o sintagmes nominals dislocats a l'esquerra. Hi ha parlars, doncs, en què la construcció més habitual és sense *de*.

Nord-occidental, central i septentrional:

De melons, en queden tres

Resta de parlars:

Melons, en queden tres (però En queden tres, de melons)

b) Amb adjectius o sintagmes adjectivals (GIEC § 33.3.2c)

En les dislocacions d'adjectius o sintagmes adjectivals en funció d'atribut la preposició *de* és optativa tant si es tracta d'una dislocació a l'esquerra com d'una dislocació a la dreta.

(De) llesta ho era molt
Hi va estar deu minuts ben bons, (d')inconscient

c) Amb verbs o subordinades substantives en infinitiu (GIEC § 33.3.2k)

Un verb en infinitiu dislocat a l'esquerra pot aparèixer encapçalat per la preposició *de* en nord-occidental i central, i sense aquesta preposició en baleàric i valencià.

Nord-occidental i central: *De dormir no dormirem*

Baleàric i valencià: *Dormir no dormirem*

Actuant com a element de represa a l'interior de l'oració hi ha la forma verbal flexionada.

De dormir no dormirem

Menjar menja poc

Estimar-la, el que és estimar-la, no l'estima gens

Aquest tipus de dislocació apareix també en oracions interrogatives.

De menjar, ja mengeu prou?

I dormir, ja dormiu prou hores?

4.20. La coordinació

4.20.1. Les construccions coordinades

4.20.1.1. Limitacions en la coordinació d'afixos i de mots clítics mitjançant una conjunció copulativa (GIEC § 25.4.1b; GEIEC § 22.2a; GBU § 36.1 R1; OIEC § 4.4.1.5)

Es poden coordinar oracions (*Tu baixes i jo pujo*), sintagmes (*les tres amigues i els quatre soldats; més aviat o més tard*) o parts de sintagma (*molt alt i prim*). També es poden coordinar mots prosòdicament autònoms, com els pronoms forts (*ells o nosaltres*), els demostratius (*aquest i aquell individu; això i allò*), o les preposicions tòniques (*sobre o sota la taula*).

En canvi, com que els afixos i els mots clítics (com ara els articles, els pronoms febles, les preposicions àtones i certes formes dels verbs auxiliars) no són prosòdicament independents, generalment no es coordinen. Amb tot, alguns d'aquests elements poden aparèixer coordinats, amb considerables limitacions, per una conjunció copulativa en contextos en què es busca crear un efecte retòric emfàtic. En el cas de components de compostos cultes i prefixos, el primer element coordinat (o tots excepte el darrer si en són més de dos) va seguit de guionet.

*S'han trobat forces pro- i anticastristes
Cal programar tot el pre- i postoperatori
Investiguen en organismes uni- o pluricel·lulars
Treballem per i per al nostre poble*

En canvi, no és possible la coordinació de prefixos.

Construïm o destruïm? (i no Cons- o destruïm?)

També resulta forçat coordinar elements àtons com els articles definits.

Convocaren els i les representants sindicals

4.20.1.2. Concordança dels complements coordinats amb els nuclis (GIEC § 25.4.7b; GEIEC § 22.2c; GBU § 36.1 R4)

En els registres formals, quan es coordinen sintagmes nominals que contenen complements susceptibles de concordança (sintagmes adjectivals i participis), és preferible que vagin en plural i concordin en gènere amb els noms que fan de nucli.

*Han citat el primer partit i el primer grup cultural **investigats** (preferible a ...el primer partit i el primer grup cultural **investigat**)*

*Són una formació i una coalició **modèliques** (preferible a ...una formació i una coalició **modèlica**)*

Si els noms són de gènere diferent, però, la concordança es fa en masculí.

*Es consideren un partit i una coalició **moderns***

El sentit d'unitat semàntica dels coordinats pot provocar que un adjectiu només concordi amb el nom més pròxim, encara que semànticament els afecti tots.

*Parla amb una arrogància i un atreviment **insòlit** (en el sentit de 'una arrogància i un atreviment insòlits')*

4.20.2. La coordinació copulativa

4.20.2.1. Ús de la conjunció *i* per a unir els dos cognoms d'una persona (GIEC §§ 14.2.2.1 i 25.4.2f; GEIEC § 22.2.2a; GBU § 36.2 R2; OIEC § 4.4.2.2i)

En llengües com el català, en què sovint s'expressen els dos cognoms d'una persona, a més de la juxtaposició senzilla dels dos cognoms, hi ha l'opció tradicional d'unir els dos cognoms amb la conjunció *i*.

Manuel Milà i Fontanals, Francesc Pi i Margall, Frederica Montseny i Mañé

Aquest recurs és especialment útil entre cognoms compostos, quan hi pot haver confusió entre prenom i cognoms o bé quan el primer cognom acaba amb la mateixa lletra amb què comença el segon cognom.

Amb cognoms compostos: *Daniel Pi de la Serra i Bas, Enric Prat de la Riba i Sarrà, Ramon d'Alòs-Moner i de Dou, Carmelina Sánchez-Cutillas i Martínez del Romero*

Amb cognoms que es poden confondre amb prenom: *Miquel Martí i Pol, Robert Robert i Surís, Josep Andreu i Abelló*

Amb un cognom que acaba amb la mateixa lletra amb què comença l'altre: *Enric Casassas i Simó*

En comptes de la conjunció *i* també és possible el guionet entre cognoms no compostos: *Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Josep Roca-Pons, Joan Salvat-Papasseit (§ 1.3.3.13b)*.

Per a evitar una possible ambigüitat, quan la coordinació és de dos cognoms que designen persones diferents, es pot anteposar una preposició o un article definitiu o personal.

*Llegirem les obres **de** Verdaguer **i de** Maragall (cf. *Llegirem les obres de Rovira i Virgili*)*

*Han restaurat edificis d'**en** Puig **i en** Cases (cf. *Han restaurat edificis de Puig i Cadafalch*)*

4.20.2.2. Ús de l'adverbi *respectivament* quan indica correspondència entre els elements de dues o més coordinacions copulatives, en els registres formals (GIEC § 25.4.2d)

Quan es coordinen dos o més subjectes, pot ser que s'obtinguin dues interpretacions segons el tipus de predicat: una de col·lectiva (la situació afecta totes les entitats designades pel subjecte conjuntament) i una de distributiva (cada entitat designada queda afectada per la situació d'una manera independent de les altres).

⇕ Si, d'altra banda, l'oració conté més d'un complement (o adjunt), aleshores la possibilitat distributiva esdevé més àmplia. Una oració com *En Miquel, la Glòria i jo anirem a Egipte i a la Capadòcia* pot voler expressar que anirem tots als dos indrets o que algú anirà a l'un i algú altre a l'altre (per exemple: *La Glòria i jo anirem a Egipte, i en Miquel, a la Capadòcia*). Si el nombre d'elements coordinats en funció de subjecte és igual al nombre d'altres elements coordinats, aleshores pot ser que a cada entitat designada li correspongui un dels altres elements, i en aquest cas la correspondència es pot explicitar mitjançant l'expressió *cadascú per la seva banda*, i en els registres formals, amb l'adverbi *respectivament*, que admet posicions diferents (darrere els elements del subjecte, darrere el verb i darrere els altres elements coordinats). En el primer cas, en l'escriptura l'adverbi va entre comes i en els altres casos pot no anar-hi.

En Miquel, la Glòria i jo, respectivament, anirem a Egipte, a la Capadòcia i a Rússia (o ...anirem, respectivament, a..., o ...anirem a Egipte, a la Capadòcia i a Rússia, respectivament)

En Miquel, la Glòria i jo, respectivament, rentem, estenem i planxem la roba
En Miquel, la Glòria i jo tenim vint, trenta i trenta-dos anys, respectivament
Aquelles finestres fan, respectivament, 40, 50 i 60 centímetres d'ample
(en què *aquelles finestres* pot equivaler a 'les tres finestres prèviament esmentades')

4.20.2.3. Manteniment de la forma *i* seguida de mots començats pel mateix so (GBU § 36.2 R4)

La conjunció copulativa *i* no canvia de forma quan va seguida d'un mot començat pel mateix so.

Ministeri d'Economia i Hisenda
És una dona culta i intel·ligent

4.20.2.4. Ús de la combinació *i/o* (GIEC § 25.4.2g; GEIEC § 22.2.2e; GBU § 36.2 R5)

La combinació *i/o* s'interpreta com a copulativa i disjuntiva alhora. La fórmula és pròpia de textos sovint de caràcter breu i sintètic.

Estudien filosofia i/o política ('una matèria o l'altra o bé totes dues')
Cal que revisin els informes l'arquitecte i/o l'encarregat d'obra
Movent adequadament el punt R o canviant els valors de m i/o n podem
aconseguir que els punts P, Q i R estiguin alineats

Fora de textos d'aquest tipus, és més natural d'expressar aquesta relació amb una simple disjuntiva, que pot incloure també el significat copulatiu (*Si llegiu o veieu el drama* no exclou que el llegiu i el vegeu), o bé amb una disjuntiva de tres membres. En altres casos hi escau l'adverbi *respectivament*.

Si llegiu o veieu el drama, aviseu-me (en comptes de ...Si llegiu i/o veieu el drama)

Cal que revisin els informes l'arquitecte o l'encarregat d'obra o tots dos (en comptes de ...l'arquitecte i/o l'encarregat d'obra)

Llavi leporí i paladar fes: fissura en el llavi i en el paladar, respectivament

La combinació *i/o* no és acceptable si s'utilitza en lloc de *i* o bé de *o*, és a dir, si el significat pretès és purament additiu o disjuntiu.

Llicència gratuïta de pesca per a andorrans o residents menors de deu anys (i no ...per a andorrans i/o residents menors de deu anys)

Cal emplenar el full d'oferta o petició de pis de lloguer (i no ...el full d'oferta i/o petició de pis de lloguer)

4.20.3. La coordinació disjuntiva

4.20.3.1. Manteniment de la forma *o* seguida de mots començats pel mateix so (GBU § 36.3 R4)

La conjunció disjuntiva *o* no canvia de forma quan va seguida d'un mot començat pel mateix so.

En aquest guisat s'hi pot posar romaní o orenga
Ara no recordo si es diu Oliver o Oller

4.20.3.2. Ús de la correlació *sigui... sigui (o siga... siga)*

(GIEC § 25.4.3c; GEIEC § 22.2.3c)

A mig camí entre les construccions coordinades copulatives i les disjuntives hi ha una sèrie de construccions correlatives, tradicionalment anomenades distributives, que expressen diferents possibilitats (habitualment dues) que concorren indissociablement, alternen o conflueixen additivament per a formar un tot. Aquestes correlacions, més o menys lexicalitzades, apareixen encapçalades per adverbis o altres tipus d'elements, la majoria repetits, com *ara... ara, ja... ja, sigui... sigui (o siga... siga o sia... sia)*, i també *adés... adés* i *que... que*.

S'hi ha d'anar, sigui avui sigui demà, faci fred faci calor
Acceptarem el resultat, sigui bo sigui dolent (o ...siga bo siga dolent)

4.20.4. La coordinació adversativa

4.20.4.1. Ús de les locucions adverbials *tan sols* i *tan solament*

(GIEC § 25.4.4.2; GEIEC § 22.2.4)

D'acord amb el seu valor excloent, la conjunció *sinó* es pot reforçar amb adverbis d'exclusió com *només*, *tan sols* o *tan solament*.

No vindran tots sinó {només / tan sols / tan solament} els de segon curs

Quan aquests adverbis modifiquen el primer coordinat, la construcció té valor d'addició emfàtica.

Vindran no {només / tan sols / tan solament} ells sinó també els meus amics

4.20.4.2. Ús de *ans* com a conjunció adversativa excloent en els registres molt formals (GIEC § 25.4.4.2)

Com a adversativa excloent, en la llengua antiga era freqüent *ans*, que avui és pròpia bàsicament de registres molt formals.

I no permeteu que caiguem en la temptació, ans deslliureu-nos de qualsevol mal

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 130.III (p. 128)

4.20.4.3. Ús de la locució conjuntiva *sinó que* en alguns parlars (GIEC § 25.4.4.2)

Alguns parlars tenen la locució conjuntiva *sinó que*, que té un valor no excloent o restrictiu equivalent a 'però, solament que, el que passa és que'.

És un home que va sempre amb el cor a la mà; sinó que porta la mà a la butxaca

4.20.4.4. Ús de la disjunció formada per *o no* en sintagmes nominals amb noms deverbals o similars (GIEC § 25.4.6b)

És forçada la disjunció formada per *o no* en sintagmes nominals amb noms deverbals o similars. En aquests casos, el que és habitual (i semànticament equivalent) és no recórrer a la disjunció o bé emprar en el segon coordinat un element de significat oposat.

Han discutit sobre la conveniència de dur els gossos lligats pel carrer (en comptes de Han discutit sobre la conveniència o no de dur els gossos lligats pel carrer)

L'acord o la discrepància entre dues persones sovint depèn de totes dues (en comptes de L'acord o no entre dues persones sovint depèn de totes dues)

4.20.4.5. Ús no acceptable de la locució conjuntiva *mentre que* amb valor temporal (GBU § 36.4 R1)

La locució conjuntiva *mentre que* té un significat adversatiu.

*Jo rentaré els plats, **mentre que** vosaltres preparareu el cafè*

*En Màrius és militar, **mentre que** el seu pare era policia*

No és acceptable usar-la amb el sentit temporal de simultaneïtat de la conjunció *mentre*. No són, doncs, intercanviables.

*Pararem taula **mentre** s'acaba de fer l'arròs (i no ...**mentre que** s'acaba de fer l'arròs)*

4.21. Les oracions subordinades substantives

4.21.1. Les subordinades substantives: característiques i funcions

4.21.1.1. Ús de la construcció «*ser de* + infinitiu» amb interpretació passiva de l'infinitiu (GIEC § 23.2.3c; GBU § 37.1 R4)

Tenen una interpretació passiva els infinitius de la construcció copulativa «*ser de* + infinitiu», que apareix amb un subjecte amb contingut proposicional i que s'usa amb verbs que expressen processos mentals, com *agrair*, *lamentar* o *suposar*, o amb altres verbs com *admirar*, *plànyer* o *témer*, que pot dur, a més, un subjecte que designi una entitat.

Amb verbs que expressen processos mentals:

És d'agrair que m'hagin avisat a temps

És de lamentar haver-ho hagut de saber per aquesta via

És de suposar que aviat trobaran una solució

Amb altres verbs:

Aquests veïns són de témer

El coratge de la teva germana és d'admirar

En aquestes construccions, com en el cas del verb *costar* en *Els paquets grossos costaran d'embolicar*, el subjecte gramatical de l'oració és interpretat com el tema (o pacient) del verb de la subordinada d'infinitiu.

4.21.1.2. Ús no acceptable de la preposició *de* davant les subordinades substantives introduïdes per *que* (GBU § 37.1 R5)

No és acceptable usar la preposició *de* davant les subordinades substantives introduïdes per la conjunció *que*.

És difícil que tornin a venir (i no ...*de que* tornin a venir)

Tothom assegura que és veritat (i no ...*de que* és veritat)

La policia dona per descomptat que el mòbil del crim és passional
(i no ...*de que* el mòbil del crim és passional)

4.21.1.3. Ús del verb *somiar* amb complement de règim introduït per *amb* o *en* (GIEC § 26.3c)

Hi ha verbs que admeten un complement de règim que conté una subordinada substantiva. En aquest cas, el verb selecciona una determinada preposició: *recordar-se de*, *alegrar-se de*, *accedir a*, *reeixir en*, *insistir en*, *basar-se en*, *pensar en*. El verb *somiar* selecciona les preposicions *amb* o *en*.

Avui he somiat amb tu
Somiava en un amor perfecte

La preposició en certs casos s'elideix i en d'altres alterna amb una altra preposició (§ 4.21.3): *T'has recordat d'avisar-les?*; *Accedí a rebre'ns*; *Ha insistit a/en ajudar-nos*.

4.21.1.4. Ús de la construcció *semblar ser que* (GIEC § 26.6.3b)

La construcció *semblar* amb l'infinitiu *ser* seguit d'una subordinada en temps finit, que s'ha estès recentment, indica que el parlant no es responsabilitza d'allò que es diu en la subordinada. Aquesta construcció equival a d'altres amb més tradició com ara *diu que*, *diuen que* i *es veu que*.

Sembla ser que hi haurà eleccions anticipades

4.21.2. Classes de subordinades substantives

4.21.2.1. Omissió no acceptable de la conjunció *que* en les subordinades substantives amb el verb en forma personal (GIEC § 26.4; GEIEC § 23.2a; GBU § 37.2 R1)

A diferència d'alguna altra llengua romànica com l'italià i el castellà, en català no és acceptable l'omissió de la conjunció *que* en una oració subordinada substantiva amb verb flexionat.

Li agraiem que tingui l'amabilitat d'avisar-nos (i no *Li agraiem ∅ tingui l'amabilitat d'avisar-nos*)
Us preguem que sigueu puntuals (i no *Us preguem ∅ sigueu puntuals*)
Et recomano que portis el carregador del mòbil (i no *Et recomano ∅ portis el carregador del mòbil*)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 132 (p. 131)

4.21.2.2. Ús no acceptable de l'article *el* davant de la conjunció *que* en les subordinades substantives (GIEC §§ 16.3.1.3e i 26.4; GEIEC §§ 10.3.3f i 23.2a; GBU § 37.2 R2)

No és acceptable usar l'article *el* davant d'una subordinada substantiva que expressi un fet, tant si és d'infinitiu com si va introduïda per la conjunció *que*, si no

és amb la presència explícita del nom *fet*. Així, una subordinada substantiva pot usar-se sense article o bé precedida de *el fet*, però no pas precedida de l'article definit.

Acabar bé la feina és més important que començar-la (i no L'acabar bé la feina...)

{Que / El fet que} ella no et vulgui saludar no t'ha d'entristir (i no El que ella no et vulgui saludar...)

No ens interessa que es divulgui la informació (i no ...el que es divulgui la informació)

Que ella no en tingui cap notícia us hauria de preocupar (i no El que ella no en tingui cap notícia...)

Que faci fred no justifica que et quedis a casa (i no El que faci fred...)

4.21.3. Elisió i canvi de preposicions àtones davant la conjunció *que*

4.21.3.1. Elisió de la preposició *amb*

↕ En subordinades substantives finites, en els registres formals és general l'elisió de les preposicions *a*, *de*, *en* i *amb* (quan es relacionen amb un verb, un nom o un adjectiu) davant de la conjunció *que*.

a) En complements o adjunts d'un nom o d'un adjectiu (GIEC § 26.4.1.1b; GBU § 37.3a)

↕ En les oracions subordinades finites que apareixen en el complement o l'adjunt d'un nom o d'un adjectiu, en els registres formals és general l'elisió de la preposició *amb* davant de la substantiva introduïda per *que*.

No estan conformes ∅ que les dades siguin públiques (cf. No estan conformes amb la publicació de les dades)

Ens conformaríem ∅ que s'iniciés la recerca (cf. Ens conformaríem amb un gest)

Tot i això, també es pot donar el manteniment de *amb* davant de la conjunció *que* en registres informals i estils pròxims a la llengua espontània (§ 4.21.3.2).

b) En complements de règim (GIEC § 26.4.1.2a)

↕ En subordinades substantives que fan de complement de règim, l'elisió de la preposició *amb* és habitual en la majoria de registres amb verbs com *accontentar-se (amb)* o *comptar (amb)*.

M'accontentaria ∅ que n'hi hagués mitja dotzena

Has de comptar ∅ que serem molta colla

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, §§ 114.1 (p. 114), 121 (p. 117) i 131.β (p. 130)

4.21.3.2. Manteniment de preposicions en subordinades substantives finites en el complement o l'adjunt d'un nom o adjectiu

a) Preposicions *de*, *en* i *amb* (GIEC §§ 26.4.1.1a i 26.4.1.1b)

És normal elidir la preposició *de* que precedeix una subordinada substantiva quan depèn d'un nom deverbal o equiparable a un deverbal, d'un altre tipus de nom, d'un pronom demostratiu o d'un adjectiu.

Nom deverbal:

L'afirmació ∅ que el secretari ho sabia fou precipitada

Vaig arribar a la conclusió ∅ que n'havia fet un gra massa

Nom equiparable a un deverbal:

M'ho fa dir la por ∅ que em suspenguin a l'examen

Ens va sorprendre el fet ∅ que volgués parlar amb nosaltres

Nom d'un altre tipus:

Em preocupa la idea ∅ que no hi hagi pressupost

Demostratiu:

Això ∅ que nosaltres treballem i ell no faci res no ho veig gens clar

Adjectiu:

Conscient ∅ que era tard, va sortir tot d'una

També és general l'elisió de la preposició davant de la substantiva introduïda per *que* si el nom o l'adjectiu selecciona la preposició *en* o *amb* (amb independència que puguin alternar amb *de* o *a* amb infinitiu).

La confiança ∅ que em concedirien el crèdit era desproporcionada

Confiat ∅ que aprovaria, no em vaig preparar la prova

No estan conformes ∅ que les dades siguin públiques

↕ Amb tot, també es pot donar el manteniment de les preposicions *de*, *en* i *amb* davant de la conjunció *que* en registres informals i estils pròxims a la llengua espontània.

b) Preposició *a* (GIEC § 26.4.1.1c; GEIEC § 23.5.1)

↕ En subordinades substantives finites que funcionen com a complement o adjunt d'un nom o adjectiu, la simple supressió de la preposició no és tan general quan el nom o l'adjectiu selecciona la preposició *a*. Es tracta de noms com *al·lusió*, *crida*, *dret*, *inducció*, *invitació*, *oposició*, *renúncia*, *resistència* o *respecte* i d'adjectius com *rebec*, *contrari* o *refractari*. En aquests casos, el contacte de la preposició i la conjunció és habitual en els registres informals i en estils pròxims a la llengua espontània.

L'al·lusió a que m'hagi enfadat em sembla fora de lloc

Els meus amics són contraris a que els obliguin a sortir demà

Amb tot, en els registres formals s'evita el contacte de la preposició i la conjunció o bé elidint la preposició o bé intercalant-hi algun element.

L'al·lusió que m'hagi enfadat em sembla fora de lloc

L'al·lusió al fet que m'hagi enfadat em sembla fora de lloc

Els meus amics són contraris a acceptar que els obliguin a sortir demà

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, §§ 114.1 (p. 114), 121 (p. 117) i 131.β (p. 130)

4.21.3.3. Manteniment de les preposicions *a* i *en* en complements de règim (GIEC § 26.4.1.2b)

Amb alguns verbs, l'elisió de la preposició *a* i, en alguns casos, de *en* pot originar construccions molt forçades. En aquests casos, el contacte de la preposició i la conjunció és habitual en els registres informals i en estils pròxims a la llengua espontània, però en els registres formals s'evita el contacte o bé elidint la preposició o bé emprant altres recursos (§ 4.21.3.5).

Registres informals: *Us desafiem a que fem el cim en una hora*

Registres formals: *Us desafiem que fem el cim en una hora*

4.21.3.4. Elisió de la preposició *de* en la coordinació de complements d'un adjectiu (GIEC § 26.4.1.1d)

En els registres informals i en els estils pròxims a la llengua espontània, és habitual que la preposició *de* estigui en contacte amb la conjunció *que* en contextos de coordinació en què els elements coordinats complementen un adjectiu i la subordinada és el segon constituent coordinat. En els registres formals, en canvi, s'evita el contacte elidint la preposició o recorrent a construccions alternatives.

Registres informals: *Tu ets el responsable de portar els comptes i de que els estalvis no es gastin malament*

Registres formals: *Tu ets el responsable de portar els comptes i que els estalvis no es gastin malament (i també ...i de fer/procurar que els estalvis no es gastin malament)*

4.21.3.5. Recursos per a evitar el contacte entre la preposició *a* i la conjunció *que* (GIEC §§ 26.4.1.2 i 26.4.1.3; GEIEC § 23.5.1, quadre 23.4; GBU § 37.3 R1)

En els registres formals s'elideixen les preposicions *a*, *de*, *en* i *amb* davant una oració introduïda per la conjunció *que*. Amb tot, l'elisió de *a* dona lloc a construccions molt forçades. En aquests casos, en els registres formals s'evita el contacte de *a* i *que* o bé elidint la preposició (§ 4.21.3.3) o bé, preferiblement, emprant altres recursos:

a) Intercalar un sintagma nominal com *el fet* o algun altre com ara *la possibilitat*, *el dret* o *la idea*.

No renunciem {a la possibilitat / al dret / a la idea} que puguem triar les vacances (i no ...*a que puguem triar les vacances*)

b) Intercalar una subordinada d'infinitiu amb sentit causatiu (*fer*, *deixar* i altres verbs semànticament propers com *permetre* o *possibilitar*).

Els mestres han contribuït a fer que els nens no s'esverin (i no ...*a que els nens no s'esverin*)

La degana s'ha compromès a deixar/permetre que hi col·laborin els professors (i no ...*a que hi col·laborin els professors*)

Jugava a fer veure que no ens sentia (i no *Jugava a que no ens sentia*)

Notem que *Jugava que no ens sentia* resultaria massa forçada.

c) Utilitzar una construcció final en lloc de la subordinada substantiva.

L'escrit és una crida perquè la gent s'organitzi (i no ...*a que la gent s'organitzi*)

d) Utilitzar una subordinada d'infinitiu en lloc de la subordinada substantiva.

No renunciem al dret a poder triar les vacances (i no ...*al dret a que puguem triar les vacances*)

e) Utilitzar un sintagma nominal en lloc d'una subordinada substantiva.

La propagació del foc va ser deguda al vent que feia (i no ...*va ser deguda a que feia vent*, ni tampoc la construcció inviable ...*va ser deguda que feia vent*)

Hem de deixar la porta oberta a la continuïtat de la feina humanitària (i no ...*a que la feina humanitària continuï*, ni tampoc la construcció inviable *Hem de deixar la porta oberta que la feina humanitària continuï*)

4.21.3.6. Subordinades substantives d'infinitiu enllaçades amb *de* (GIEC § 26.5.1; GEIEC § 23.5.2c; GBU § 37.1 R3)

En determinats contextos les subordinades substantives poden anar enllaçades amb l'oració principal mitjançant la preposició *de*. Aquesta preposició pot aparèixer quan la subordinada fa la funció de subjecte o de complement directe de determinats verbs; cal, a més, que la posició de la subordinada sigui postverbal: *És un costum molt arrelat a Catalunya de regalar llibres i roses per Sant Jordi*. Quan la subordinada d'infinitiu en funció de subjecte va anteposada, no porta *de*.

Regalar llibres i roses per Sant Jordi és un costum molt arrelat a Catalunya

D'altra banda, si la subordinada substantiva d'infinitiu apareix dislocada, en nord-occidental, central i septentrional va introduïda per *de*, mentre que la resta de parlars no tenen tanta tendència a fer-ho (§ 4.19.4.1a).

No els ho pots manar, (de) fer la feina dels altres (cf. No els pots manar de fer la feina dels altres)

La presència o absència de la preposició *de* no afecta la pronominalització de la subordinada de complement directe, que sempre és representada per *ho*, i no per *en*.

*Us han desaconsellat (d')anar-hi a l'estiu o no us ho han desaconsellat?
Han aconseguit (de) refer els estatuts i ho han aconseguit en només un mes
Prega'ls (de) venir ben d'hora, prega'ls-ho tu*

a) En funció de subjecte (GIEC § 26.5.1a; GEIEC § 23.5.2c; GBU § 37.1 R1)

Pel que fa a les subordinades substantives d'infinitiu en funció de subjecte, la preposició *de* no és possible amb els predicats de necessitat o obligació *caldre* i *valer més*.

*Cal anar-hi
Val més deixar-ho córrer*

La preposició *de*, però, és optativa amb altres verbs semànticament propers, com *tocar*, *bastar*, *convèncer* o *anar bé* i també amb *esdevenir-se*.

*Ara li toca (de) parlar a ella
No li basta (de) parlar-hi per telèfon
No el convencia (de) deixar-li-ho fer a ella
M'aniria bé (d')anar-hi a les cinc
Ho tindrem en compte si s'esdevé (d')haver de signar el document*

La preposició també és optativa davant del subjecte postverbal dels verbs psicològics, com *agradar*, *doldre* o *molestar*.

*No m'agrada (de) sortir de nits
Em dol (d')haver-ho de fer
M'escriuixia (de) pensar-ho
No em {molesta / sap greu / reconforta} (d')anar-hi tot sol
Us recarà (de) no haver-ho dit
Li costa (d')acceptar-ho*

La preposició *de* també és optativa en construccions copulatives amb una subordinada d'infinitiu posposada al verb *ser*.

*El seu desig és (de) poder jugar a la primera divisió
El que em preocupa és (de) comprar-ho car*

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 122 (p. 117)

b) En funció de complement directe (GIEC § 26.5.1b; GEIEC § 23.5.2c; GBU § 37.1 R2 i R3)

Quan la subordinada substantiva d'infinitiu fa de complement directe de certs

verbs, en la majoria de casos la preposició *de* té un caràcter optatiu. Accepten l'enllaç amb la preposició *de* verbs com els següents i d'altres que hi estan emparentats semànticament: *aconseguir, aconsellar, acordar, admetre, afirmar, ambicionar, assegurar, cercar, concedir, consentir, creure, decidir, deliberar, demanar, desaconsellar, desdenyar, desitjar, esperar, estudiar, evitar, exigir, impedir, imposar, intentar, interdir, jurar, justificar, lamentar, manar, negar, oferir, pensar, permetre, preferir, pretendre, procurar, prohibir, projectar, prometre, proposar, recomanar, reconèixer, recordar, refusar, resoldre, sol·licitar* o *témer*. Molts d'aquests verbs indiquen desig o expectativa que s'ha d'acomplir en el futur.

Han aconseguit (de) refer els estatuts
Els han aconsellat/consentit/demanat (de) fer-ho junts
Finalment, han admès/assegurat (d')haver-ho dit
Ambiciosa (de) ser nomenat conseller
Cerqueu/Procureu (de) no enfrontar-vos-hi
Van decidir (de) tornar-se'n
Espero (de) fotocopiar-ho tot
Estudia (d')eludir els impostos
Li han exigít/ofert (de) llegir-lo tot
La pluja no ens impedirà (de) passejar
Com justificues (d')haver començat tan tard?
Nega (d')haver-ho dit mai
Preferiria (de) no haver-me'n de preocupar
No pretenguis/projectis (de) fer-ho en tan poca estona
Prometo (de) fer bondat
Vaig proposar (de) llogar dos cotxes
Ha reconegut (d')haver-hi estat altres vegades
Temo (de) no arribar-hi a temps

En certs casos, amb tot, la preposició *de* és obligatòria amb verbs com *assajar, dir* (amb el significat de 'proposar'), *mirar* (amb el significat de 'procurar'), *pregar* o *provar*.

Assageu de recitar-ho amb més calma
M'han dit d'anar-hi demà
Mirava de no adormir-se
Prega'ls de venir ben d'hora
Heu de provar de fer-ho en una setmana

Amb el significat de 'procurar', el verb *veure* normalment es troba en imperatiu; altrament, es fa servir el sinònim *mirar*, que té més amplitud d'usos.

Mira/Veges d'anar-hi ben d'hora (però Mirarem de resoldre-ho aviat)

c) Ús de la preposició *a* amb els verbs *veure*, *sentir* i *fer* en alguns parlars

Els verbs *sentir* i *veure* admeten la preposició *a* en alguns parlars en casos pràcticament estereotipats. El mateix ocorre amb *fer* en algun cas molt restringit.

No n'ha sentit a parlar mai

Ho havíeu sentit a dir?

L'he vist a venir

Et veig a venir

Li han fet (a) saber que no ho firmaran

4.21.3.7. Alternança de les preposicions *en* i *amb* amb *a* o *de* davant una subordinada substantiva d'infinitiu (GIEC §§ 26.5.2, 26.5.2.1, 26.5.2.2 i 26.5.2.3; GEIEC § 23.5.2; GBU § 37.3 R3)

Els verbs o altres categories que tenen de complement o adjunt un sintagma nominal introduït amb *a* o *de* mantenen aquestes preposicions quan es tracta d'una subordinada d'infinitiu. Així, es diu *Accediren a la seva petició* o *Parlaven de política* i, amb les mateixes preposicions, *Accediren a considerar la seva petició* o *Parlaven d'inscriure's en un partit polític*.

En canvi, amb verbs que tenen de complement un sintagma nominal introduït amb *en* o *amb* (*Insisteix en els temes de sempre*; *Comptava amb això*), aquestes preposicions alternen amb *a* o *de* (sovint amb qualsevol de les dues) quan introdueixen una subordinada en infinitiu. Tant el manteniment de *en* i *amb* com el canvi de preposicions són acceptables, però el canvi és la solució preferible en els registres formals.

Insisteix a parlar dels temes de sempre (preferible a ...*en parlar dels temes de sempre*)

Només pensa a complaure els fills (preferible a ...*en complaure els fills*)

Tinc confiança a/de tornar aviat (preferible a ...*en tornar aviat*)

Compto a/de tenir els resultats a temps (preferible a ...*amb tenir els resultats a temps*)

No et conformis a/de ser contractat per un mes (preferible a ...*amb ser contractat per un mes*)

Estem d'acord a/de deixar el text tal com està (preferible a ...*amb deixar el text tal com està*)

De vegades hi ha també la possibilitat d'usar un complement sense preposició.

Confiem ∅ tenir-ho tot a punt demà mateix

Comptava ∅ viatjar més que mai

Notem, tanmateix, que hi ha alguns verbs, com *afanyar-se*, *entretenir-se*, *esforçar-se*, *tardar* o *trigar*, i certs predicats com *ser el primer* o *ser l'últim*, que tendeixen a emprar *a* en lloc de *en* davant d'infinitiu en tots els registres, fins i tot en els registres informals.

Afanya't a beure't la llet, que es refreda
S'entretenia a brodar-hi les inicials
S'esforça a fer les coses bé
Has tardat massa a tornar
A l'estiu, el sol triga a pondre's
Sempre és el primer a respondre
Ha estat l'últim a participar-hi

4.21.3.8. Manteniment de la preposició *en* en una subordinada substantiva d'infinitiu (GIEC § 26.5.2.2)

↕ Trobem l'alternança entre *en*, *a* i *de* quan el complement d'un nom com *interès*, *desinterès*, *insistència*, *confiança* o *dificultat*, o dels predicats *confiar*, *somiar*, *ser el primer/segon/darrer* o *ser l'únic*, conté una subordinada d'infinitiu. El manteniment de *en* és acceptable, però les preposicions preferibles en els registres formals són *a* o *de*.

Manifesta un gran interès a/d/en estudiar llengües (però ...en l'estudi de les llengües)
Tinc confiança a/de/en tornar aviat (però ...en el retorn)
La dificultat a/de/en progressar és causa de l'abandó de les llengües (però ...en la progressió...)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 126 (p. 119)

4.21.3.9. Manteniment de la preposició *amb* en certs predicats simètrics (GIEC § 26.5.2.3; GBU § 37.3 R3)

↕ La preposició *amb* es manté en tots els registres en predicats simètrics del tipus *tenir relació* i *tenir a veure* seguits d'infinitiu.

Haver fet un curs de cuina no té {relació / res a veure} amb ser bon cuiner

4.21.4. Construccions particulars

4.21.4.1. Adjunció al verb principal dels clítics pronominals de l'infinitiu subordinat

a) Amb els verbs *fer* i *deixar* (GIEC § 26.6.2c)

Amb els verbs *fer* i *deixar* els pronoms que representen un complement del verb en infinitiu d'una oració causativa tenen una certa llibertat de col·locació, ja que poden ajuntar-se al seu verb o al verb en forma personal.

Fan pujar-les als viatgers, les maletes / Les fan pujar als viatgers, les maletes
No deixaven pujar-hi els viatgers, al tren / No hi deixaven pujar els viatgers, al tren

Aquesta llibertat desapareix quan el subjecte de l'infinitiu és expressat per un pronom feble; aleshores, els pronoms que representen els complements verbals solen seguir el que representa el subjecte i s'adjunten tots al verb causatiu.

No les hi deixaven pujar (, les dones, al tren)

Els el feien posar (, l'abric, als nens)

{La hi / Li la} deixaven agafar (, la criatura, a la mare)

Us la farà portar (, la maleta)

No me'ls van deixar veure, els meus nebots (o No van deixar-me'ls veure...)

b) Amb verbs de la classe de *caldre* en nord-occidental i septentrional (GIEC § 26.6.4)

En els parlars nord-occidentals i septentrionals, com en la llengua antiga, els verbs de la classe de *caldre* permeten que els pronoms complements del predicat en infinitiu s'adjuntin al verb principal, mentre que en la resta de parlars aquesta adjunció no és possible.

Ho cal fer aviat (equivalent a Cal fer-ho aviat i a Cal que es faci aviat)

No me la tocava veure, aquesta pel·lícula (equivalent a No em tocava veure-la, aquesta pel·lícula i a No tocava que la veiés, aquesta pel·lícula)

4.21.4.2. Ús conjuntiu de *com* encapçalant una subordinada substantiva finita que és el complement directe de verbs *com sentir, comprovar, veure i oir* (GIEC § 26.6.1)

Amb els verbs de percepció sensorial *sentir* (o l'arcaic *oir*) i *veure* i amb algun verb de percepció intel·lectual (*comprovar*), la subordinada substantiva en forma personal pot anar introduïda per *que* o per *com*. Malgrat que en certs casos és difícil delimitar el valor adverbial o conjuntiu de *com*, en aquests casos no expressa la manera com es realitza una acció, sinó que es comporta com una conjunció que permet remarcar el valor assertiu de la subordinada. Les subordinades substantives introduïdes per *com* van sempre en mode indicatiu.

He sentit com se n'anava corrents

He vist com tancava la porta sense fer soroll

Si mires atentament, comprovaràs com encara hi ha gent

4.21.4.3. Concordança del pronom d'acusatiu, representant del subjecte d'una subordinada d'infinitiu, amb el participi d'un temps compost dels verbs *sentir* i *veure*, en certs parlars (GIEC § 26.6.1a)

El subjecte de la subordinada d'infinitiu dels verbs de percepció té l'aparença sintàctica d'un complement (directe o indirecte) del verb finit. Quan aquest subjecte s'expressa per mitjà d'un sintagma nominal, aquest apareix posposat al verb de percepció o, més freqüentment, al conjunt format pels dos verbs: *Vaig sentir la teva cunyada remugar* o *Vaig sentir remugar la teva cunyada*. En totes

dues construccions, el subjecte de l'infinitiu pot ser representat per un pronom d'acusatiu, que apareix adjuntat al verb de percepció.

La vaig sentir remugar una bona estona / Vaig sentir-la remugar una bona estona

Aleshores, si el verb de percepció apareix en un temps format amb un participi, aquest concorda amb el pronom d'acusatiu en certs parlars i també sovint en els registres formals (§ 4.9.2.4a).

L'he sentida remugar una bona estona

4.21.4.4. Subjecte de la subordinada d'infinitiu que fa de complement directe dels verbs *sentir* i *veure* (GIEC § 26.6.1b)

Els verbs de percepció *sentir* i *veure* presenten algunes peculiaritats quan es construeixen amb una oració d'infinitiu: *El sentíem/vèiem passar pel caminet*. Quan el verb en infinitiu porta un complement directe, el seu subjecte pot prendre la forma de complement indirecte del verb finit.

Vaig sentir criticar l'entrenador a la teva cunyada / Li vaig sentir criticar l'entrenador

Tot i això, hi ha la possibilitat que el subjecte continuï figurant com un complement directe si apareix darrere del verb de percepció. En aquest cas, menys usual que l'anterior en què el subjecte apareix com un complement indirecte, el complement directe pot ser representat per un pronom d'acusatiu.

Vaig sentir la teva cunyada criticar l'entrenador / La vaig sentir criticar l'entrenador

En certs casos, a més, es pot representar el subjecte del verb en infinitiu amb un sintagma preposicional complement agent. Aquesta construcció amb complement agent és arcaïtzant i només és possible amb verbs transitius que admetin la veu passiva.

Aquesta ària, jo només l'havia sentit cantar per la Caballé

4.21.5. Les interrogatives i les exclamatives indirectes

4.21.5.1. Ús de la conjunció *que* precedint certes subordinades interrogatives en els registres informals (GIEC § 34.2.5.2c; GEIEC § 23.7.1b; GBU § 37.2 R4)

En els registres informals, la conjunció *que* pot precedir certes subordinades interrogatives. Aquesta conjunció reforça el sentit de la pregunta reproduïda; és per això que només poden portar-la els verbs que admeten el discurs directe, com *preguntar*, *demanar*, *dir*, *contestar*, *respondre* (*Em va preguntar: «Qui ha vingut?»*),

i també els verbs que indiquen una manera de dir, com *balbucejar*, *mormolar* o *xiuxiuejar*.

Em va preguntar que qui havia vingut (en comptes de la solució formal

Em va preguntar qui havia vingut)

Ens va demanar que quina hora era (en comptes de la solució formal

Ens va demanar quina hora era)

Va balbucejar que com ho havia aconseguit (en comptes de la solució formal *Va balbucejar com ho havia aconseguit*)

La presència de la conjunció *que* es dona, generalment, quan la subordinada es pot interpretar com una pregunta reproduïda. Altrament, com en el cas de les interrogatives negades, no és habitual.

No han preguntat qui volia sortir (però no *No han preguntat que qui volia sortir*)

4.21.5.2. Interrogatives indirectes dependents de preposició regida (GIEC § 34.2.5.3; GEIEC § 23.7.1)

Hi ha verbs com *parlar* (*de*), *pensar* (*en*), *recordar-se* (*de*) o *tractar* (*de*), que poden seleccionar una interrogativa indirecta en funció de complement de règim. En aquest cas, la preposició del complement va seguida del sintagma interrogatiu o de la conjunció *si* que encapçala la subordinada: *No es recorda de qui ha de venir a sopar*; *Cal que parlem de si s'ha de firmar o no*.

a) Amb elisió del verb

Trobem aquesta mateixa situació en títols de llibres, de capítols, de conferències o d'exposicions, en què no apareix el predicat principal i hi queda la preposició que el predicat demanava. Així, en aquests casos podem sobreentendre abans de la preposició un verb com *tractar* o *parlar* (*de/sobre*).

De si les malalties infeccioses han de rebre tractaments específics

Sobre quins esports són apropiats per als infants

b) Amb elisió de la preposició regida amb alguns verbs

En aquest tipus de contextos, la llengua antiga evitava el contacte entre la preposició i el mot o sintagma interrogatiu, i elidia la preposició, com encara fan avui el francès i l'italià: *Senyor, parlàvem ∅ què serà de mi si vosaltres partiu* [∅ = *de*]. La llengua moderna conserva la possibilitat d'elidir la preposició amb algun verb com *dependre* (*de*), *dubtar* (*de*), *fixar-se* (*en*), *preocupar-se* (*de*), *recordar-se* (*de*), i amb algun predicat complex com *estar segur* (*de*).

—*Quin és el millor camí?* —*Depèn (de) com vulguis anar-hi*

Dubtava (de) si convé anar-hi o no

Fixa't (en) com ve

No et preocupis (de) si ho ha dit o no

Et recordes (de) com parlava l'àvia?

No estic segur (de) quan va venir

l'elisió de la preposició és general o molt habitual en certs casos en què l'interrogatiu forma part d'un sintagma preposicional.

No es recordava {de què havíem parlat / amb qui havíem quedat} (en què no apareix la preposició regida de: recordar-se d'alguna cosa)

Fora d'aquests casos, l'elisió de la preposició regida no s'aplica i la llengua ha acabat acceptant el contacte de la preposició amb el sintagma interrogatiu. Amb tot, s'eviten les seqüències formades per dues preposicions perquè resulten molt forçades, com en els casos següents:

Li va contestar la pregunta referent a {de qui era la firma / en què es diferenciaven l'un de l'altre}

Parlo d'amb quin vehicle es traslladaran

Només pensava en a qui podia dir-ho

La llengua disposa d'altres recursos genuïns i naturals que no presenten contacte entre la preposició regida i un element interrogatiu precedit d'una altra preposició. El més estès és el recurs d'emprar un sintagma nominal amb una oració de relatiu.

Lamento que no em parlessis de les dificultats amb què et trobaves (amb què s'evita ...d'amb quines dificultats et trobaves)

Pensava en la raó per la qual li havia dit allò (amb què s'evita Pensava en per què li havia dit allò)

Pel que fa a la preposició *segons*, és normal que vagi seguida d'una preposició àtona.

Segons {a qui ho hagin dit / per a què ho vulguin}, no comptis amb mi

4.22. Les oracions subordinades de relatiu

4.22.1. Les oracions subordinades de relatiu: característiques i classes

4.22.1.1. Repetició de la preposició de l'antecedent en el sintagma de relatiu en els registres formals (GIEC § 27.4.2.4; GEIEC § 24.3.3d; GBU § 38.1 R1)

↕ La preposició que marca la funció del relatiu es pot elidir si l'antecedent fa la mateixa funció en l'oració principal que el relatiu en l'oració de relatiu. Tanmateix, la repetició de la preposició també és generalment possible en els registres formals.

*Ho vam fer **amb** els mateixos mitjans **que** ho van fer ells (i també les solucions formals ...**amb** els mateixos mitjans {**amb què** / **amb els quals**} ho van fer ells)*

*Si deixessis diners **a** l'interès **que** els deixen ells, et faries ric (i també les solucions formals ...**a** l'interès {**a què** / **al qual**} els deixen ells, et faries ric)*

*L'hem d'ajudar **en** tot allò **que** ens pugui necessitar (i també la solució formal ...**en** tot allò **en què** ens pugui necessitar)*

4.22.2. Els relatius

4.22.2.1. Ús del relatiu **que** en construccions copulatives amb l'atribut anteposat (GIEC § 7.2.1a)

↕ Hi ha un tipus arcaïtzant de relativa no restrictiva que s'empra per a expressar una propietat que es donava en el passat, generalment el càrrec o l'estatus d'algú. Aquestes relatives contenen una copulativa amb l'atribut anteposat al relatiu **que** i el verb **ser**, generalment en passat simple.

*Jaume III, **rei que fou** de Mallorca a principis del segle XIV, va néixer a Catània*

*És una novel·la de Leonard Woolf, **marit que fou** de Virginia Woolf*

4.22.2.2. Ús del relatiu *que* precedit del demostratiu de llunyania en relatives semilliures (GIEC §§ 16.4.2c, 27.2.2b i 27.2.2c)

Un cas a mitjan camí entre les relatives amb antecedent i les que no en porten és el de les oracions de relatiu anomenades semilliures, en què el pronom relatiu *qui* apareix precedit d'un article definit (*El qui ha fet això no sap què fa*) o d'un determinant demostratiu de llunyania, que admet relatives en mode subjuntiu, les quals donen al sintagma una interpretació no específica (*Aquells qui no tinguin passaport se l'hauran de fer*). En aquest cas el demostratiu perd el valor dític i equival a un article definit. A més de formar-se amb el relatiu *qui*, les relatives semilliures es poden formar també amb el pronom relatiu *que*.

El que ha fet això no sap què fa

Aquells que hi estiguin interessats que aixequin la mà

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 66.III (p. 63)

4.22.2.3. El relatiu *qui*

a) *Tothom qui* i *qualsevol qui* (GIEC §§ 27.2.2b i 27.5)

En els registres formals, el quantificador universal *tothom* i menys freqüentment el quantificador indefinit *qualsevol* —que pot rebre una interpretació universal— poden aparèixer amb el relatiu *qui* en oracions de relatiu semilliures.

Això ho sap tothom qui ha fet de professor (equivalent a 'tots els qui han fet de professors')

Tothom qui s'enalteixi serà humiliat

Ho podeu preguntar a qualsevol qui s'hi hagi matriculat (equivalent a 'tot aquell qui s'hi hagi matriculat')

Qualsevol qui el senti creurà que és boig

b) *Tot qui* (GIEC § 27.2.2b)

Amb el mateix valor de *tothom* també s'usa *tot* en oracions de relatiu semilliures.

Tot qui ha nascut a la comarca ho coneix

c) Ús de *qui* com a subjecte, amb independència del tipus d'oració de relatiu i del caràcter humà o no de l'antecedent, en parlars baleàrics (GIEC § 27.4.2.1; GEIEC § 24.3.3a)

El relatiu *qui* no s'utilitza en funció de subjecte ni en les relatives restrictives ni en les no restrictives. Amb tot, en la llengua antiga, el relatiu *qui* s'usava com a subjecte amb independència del tipus de relativa i del caràcter humà o no humà de l'antecedent, i aquest ús encara es manté col·loquialment en parlars baleàrics.

Es corc qui ara et roega ses entranyes no et deixa viure

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 62 (p. 59-60)

d) Ús de *qui* referit a éssers animats en els registres formals (GIEC § 27.5.1b; GEIEC § 24.3.4a)

↕ Les oracions de relatiu semilliures referides a éssers animats poden incloure el relatiu *qui*, sol o precedit d'un especificador, o el relatiu *que*, sempre precedit d'un especificador. Cal tenir en compte que la construcció amb *que* precedit d'article masculí singular (*el que*) coincideix amb la de valor inanimat i en els registres formals pot convenir distingir-les.

Parla del que consideris més adequat ('d'allò que consideris més adequat')
Parla {del qui / de qui} consideris més adequat ('de la persona que consideris més adequada')

4.22.2.4. Ús del relatiu *què* amb antecedent humà (GIEC § 27.4.2.3; GEIEC § 24.3.2a)

Precedit de preposició, el relatiu *què* s'usa principalment amb antecedents inanimats (*Aquesta és la casa de què t'he parlat fins ara*), però també pot tenir un antecedent animat en les relatives restrictives en què és constituent d'un complement de règim o d'un adjunt del predicat. En aquests usos, però, *qui* és la forma més habitual.

Li presentaré la família {a què / a qui} vostè al·ludeix en la seva carta
El malnom permetia destriar millor la persona {de què / de qui} es tractava
Està en pugna contra la gent {amb què / amb qui} no fa gaire havia fet negocis

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 62 (p. 59)
DIEC2: *què* 2

4.22.2.5. Ús del relatiu compost *el qual* davant de noms altres que *cosa* en els registres molt formals (GIEC § 27.3b; GEIEC § 24.2c; GBU § 38.2 R1)

↕ Més esporàdicament, el relatiu compost *el qual* també pot funcionar com a determinant d'un sintagma nominal. Es tracta, concretament, dels casos en què l'antecedent apareix repetit per mitjà d'un nom de sentit genèric o un hiperònim (com *cosa*, *persona* o *fet*) que té el relatiu compost com a determinant i que forma amb aquest un sintagma nominal (*la qual cosa*): *Vam arribar tard a l'assemblea, la qual cosa va fer que ja no trobéssim ningú*. Davant d'altres noms, l'ús del relatiu compost és menys freqüent i se sol relacionar amb els registres molt formals, sovint especialitzats.

*L'expressió «escac i mat!» s'utilitza quan el rei està en escac i no té escapada, en **el qual cas** s'acaba la partida*
*És responsabilitat de la policia local instruir els atestats dels accidents dins el nucli urbà, en **el qual cas** han de comunicar l'incident als cossos de seguretat competents*

4.22.2.6. Ús del relatiu compost *el qual* precedit de preposició (GIEC §§ 27.4 i 27.4.2.3; GEIEC § 24.2)

En la tria del relatiu hi intervé el fet que aquest estigui o no precedit de preposició. Per exemple, no admeten cap preposició ni el relatiu *que* ni el relatiu *com*. Per contra, el relatiu *què* no es pot emprar sense preposició i s'usa majoritàriament amb preposició el relatiu *el qual*. *El qual* alterna amb els pronoms tòpics *qui* i *què* darrere de preposició àtona.

*La persona **amb** {*què* / *qui* / *la qual*} parlàvem coneix el teu pare*
*He vist la pel·lícula **de** {*què* / *la qual*} parleu*
*Aquest trepant, **amb** {*què* / *el qual*} treballa ara, és del veí*

En canvi, *el qual* és el relatiu que s'usa darrere de preposició tònica, generalment d'una manera exclusiva, i amb totes les locucions.

Darrere de preposició tònica:

*Són uns canvis **contra els quals** no podem fer res*
*El tema **sobre el qual** han debatut és molt controvertit*

Darrere de locució prepositiva:

*Llegim **amb cura** el text **amb referència al qual** hem de redactar el nostre*
*El llac **al voltant del qual** passejàvem està contaminat*

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 63.III (p. 60)

4.22.2.7. Ús del relatiu compost *el qual* encapçalant construccions en funció de complement del nom en els registres formals (GIEC § 27.4.2.5; GEIEC § 24.3.3d; GBU § 38.2 R3)

Les construccions en què el relatiu precedit de la preposició *de* funciona com a complement del nom dins la subordinada de relatiu són pròpies dels registres formals.

*Vam trobar el document **un redactor del qual** era l'Aleix (en què el relatiu *el qual* té com a antecedent el nom *document*, funciona com a complement del nom *redactor* i arrossega cap a la primera posició de l'oració de relatiu tot el sintagma nominal de què és part)*
*Aquests pous de petroli, **de l'explotació dels quals** havia tractat la reunió, es trobaven en mans americanes (en què el relatiu *els quals* modifica el nom *explotació*, que és part del sintagma preposicional *de l'explotació dels quals* que encapçala l'oració de relatiu)*

Encara que l'arrossegament de tot el sintagma és la solució més general, en certs casos també és possible que s'hi arrossegui només el complement del nom (*del qual*), que apareix així separat de la resta del sintagma de què forma part.

*Vam trobar el document del qual l'Aleix era un redactor
Hem comentat un llibre del qual l'autor era Pedroló*

4.22.2.8. Ús del relatiu compost *el qual* amb valor temporal (GIEC §§ 27.3b i 27.6.1; GEIEC § 24.4.1b)

Al contrari de *quan*, els relatius *què*, *el qual* i *que* poden encapçalar una relativa restrictiva amb valor temporal. Els relatius *què* i *el qual* van precedits de la preposició *en*, fins i tot si la versió nominal de l'expressió temporal admet *a*.

*Encara recordo el dia en {què / el qual} ens vam conèixer
Ens trobem a/en l'època de l'any de clima més benigne (però Fa una temperatura excepcional per l'època de l'any en {què / la qual} ens trobem, i no ...per l'època de l'any a {què / la qual} ens trobem)*

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 63 (p. 60-61)
DIEC2: qual

4.22.2.9. Ús de les construccions *el que* i *el qui* amb el valor de *el qual* (GIEC § 27.4.2.3; GEIEC § 24.3.3c; GBU § 38.2 R2)

↕ En lloc del relatiu compost *el qual*, en els registres informals també apareix la construcció d'influència forana *el que* precedida de preposició (o esporàdicament *el qui* si l'antecedent és animat). Es tracta d'un recurs que no és acceptable en els registres formals, en què s'usa el relatiu compost *el qual* (o els relatius tòpics *què* i *qui*, en aquells casos en què també són possibles.

*La casa de {la qual / què} t'he parlat és aquella (i no ...de la que t'he parlat és aquella)
El germà amb {el qual / qui} més comptó és en Robert (i no ...amb {el que / el qui} més comptó és en Robert)
Les rivals contra les quals m'ha tocat jugar són massa bones (i no ...contra les que m'ha tocat jugar són massa bones)*

 FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 63 (p. 61)

4.22.2.10. El quantificador *quant(s)* amb valor de relatiu

a) Tots quants (GIEC §§ 27.5, quadre 27.3, i 27.5.1c)

↕ En les subordinades de relatiu semillieres, per a referir-se a persones, a més dels relatius *qui* i *que*, també és possible usar amb el valor d'un relatiu el quantificador

quant, en plural, sovint precedit del quantificador universal *tots*. Es tracta, però, d'una construcció d'ús molt limitat i molt formal.

*Erren tots quants cerquen consol en la possessió de béns materials
Són respectables tots quants lluiten per un ideal*

 DIEC2: *quant*² 2.2

b) Tot quant en baleàric (GIEC §§ 16.3.1.4a, 17.3.1h i 27.5.2)

Per a designar entitats no animades, en les subordinades de relatiu semilliures també és possible que l'article o el demostratiu apareguin precedits del quantificador universal *tot*. Amb el mateix valor, a més, hi ha la construcció d'ús limitat *tot quant*, amb una relativa vigència en baleàric, en què *quant* es fa servir com un element relatiu. En aquest cas, com a pronom, pot tenir el significat de 'tot el que' i el de 'tots els/les qui'.

Amb el valor de 'tot el que':

Tot quant fas és ben debades

Tot quant has dit em sembla bé

És humana la meva mesura per tot quant pugui creure i esperar

Aquí tens tot quant hem pogut conservar

Amb el valor de 'tots els/les qui':

L'ajut s'assignarà a totes quantes n'estiguin necessitades

A més, pot emprar-se com a especificador d'un nom. Aquest ús, excepte en baleàric, té un caràcter molt formal i arcaïtzant.

Interrogaven tot quant ciutadà sol·licitava ingressar-hi (en què el sintagma nominal equival 'tots els ciutadans que')

4.22.2.11. Elisió no acceptable del verb en les oracions de relatiu introduïdes per *quan* (GIEC § 27.6.1; GEIEC § 24.4.1a; GBU § 38.5 R1)

A diferència del que ocorre en altres llengües, en les oracions subordinades de relatiu introduïdes per *quan* no és acceptable l'elisió del verb en casos en què coincideix amb el de l'oració principal.

Vindran quan vingueu vosaltres (i no Vindran quan vosaltres)

Tampoc no és acceptable l'absència del predicat per a designar esdeveniments o períodes històrics.

Quan {va venir / va passar / hi va haver} la guerra, els avis vivien a França (i també, amb construccions no relatives, per exemple, En temps de guerra... o bé Durant la guerra..., però no Quan la guerra, els avis vivien a França)

4.22.2.12. Ús del relatiu locatiu *on* (GIEC § 27.6.2; GEIEC § 24.4.2a)

a) Precedit de la preposició *a*

El relatiu *on* pot indicar localització o direcció tot sol o bé precedit de la preposició *a*, tant si té un antecedent nominal com si no té antecedent, però és més freqüent l'ús sense *a*.

Amb antecedent nominal:

Aquella és la casa (a) on vivim

La població (a) on ens encaminàvem era cinquanta quilòmetres lluny

Amb antecedent nominal:

Ho deixarem (a) on voldrem

Anirem (a) on voldrem

Així mateix, el relatiu es pot usar amb altres preposicions de valor espacial divers, tant si té antecedent com si no en té.

És el pont per on hem de travessar

Ves-te'n cap (a) on et vaig dir

Des d'aquí fins (a) on es troba la meta hi ha 10 quilòmetres

És la ciutat des d'on ha sortit la caravana

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 99 (p. 100)

b) Amb valor locatiu metafòric

L'adverbi relatiu *on* s'usa amb un valor locatiu literal. No té en català un ús tan extens com en altres llengües romàniques, de manera que no és gaire habitual amb valor temporal ni de localització en una escala de graus.

Eren uns anys en {què / els quals} semblava que la novel·la no interessava

Si els avions gastessin un altre carburant, l'altura a la qual podrien arribar no seria la mateixa

On tampoc no és gaire habitual en casos en què el valor locatiu és més aviat metafòric. En aquests contextos, s'usa el relatiu tònic *què* o el compost *el qual* (i flexió) precedits de la preposició *en*, en comptes del relatiu *on*.

Aquells pobles gaudien d'un nivell de vida en {què / el qual} no faltaven els plaers més refinats (en comptes de ...on no faltaven els plaers més refinats)

Hi ha malalties en {què / les quals} el pacient pateix molt (en comptes de ...on el pacient pateix molt)

4.22.2.13. Ús del relatiu *que* amb antecedents locatius no precedits de preposició en els registres informals (GEIEC § 24.4.2b; GBU § 38.5 R5)

En els registres informals trobem el relatiu *que* amb antecedents locatius no precedits de preposició. En els registres formals s'evita aquesta construcció usant el relatiu *on* o una construcció equivalent.

*Per la manera de parlar puc endevinar el lloc **on** ha nascut (i no ...el lloc **que** ha nascut)*

*És el mateix hotel {**on** / **en què**} vam dormir ahir (i no És el mateix hotel **que** vam dormir ahir)*

4.22.2.14. Els relatius de manera

a) *La manera que* (GIEC § 27.6.3; GEIEC § 24.4.3b)

En les relatives restrictives que modifiquen el nom *manera*, el relatiu *com* és comutable pels relatius *què* i, menys freqüentment, *el qual* precedits de la preposició *en*.

No m'agrada la manera {com / en què / en la qual} parla

En els registres informals també és possible l'ús del relatiu *que*.

*No m'agrada la manera **que** em mira*

b) *Així com* en baleàric (GIEC § 27.6.3)

En baleàric, és usual *així com*, que equival a les formes generals *com* o *tal com*.

*Vesteix-te **així com** cal*

4.22.3. Les subordinades de relatiu amb duplicació pronominal

4.22.3.1. Duplicacions pronominals reals (GIEC § 27.7.2; GEIEC § 24.5b; GBU § 38.6b)

Les subordinades de relatiu pleonàstiques inclouen un relatiu diferent de *que* duplicat per un pronom feble. Aquestes subordinades són pròpies dels registres informals i, en general, s'eviten en els registres formals, especialment en la llengua escrita, i se substitueixen per construccions sense pronom feble.

Amb duplicació:

*He descobert el lloc **on** l'avi **hi** guarda el testament (en què el pronom **hi** és pleonàstic, ja que fa la mateixa funció sintàctica que **on** i remet al mateix antecedent, *lloc*)*

*El curset **del qual** l'any passat **en** vam treure més profit va ser el de l'estiu (en què l'ús del pronom locatiu *en* és innecessari)*

*Hi ha armaris **en què** no se sap com posar-**hi** la roba*

*Són hotels **en els quals** hi observes petits detalls que et fan sentir com a casa*

Sense duplicació:

*He descobert el lloc **on** l'avi guarda el testament*

*El curset **del qual** l'any passat vam treure més profit va ser el de l'estiu*

*Hi ha armaris **en què** no se sap com posar la roba*

4.22.3.2. Duplicacions pronominals aparents

Hi ha oracions de relatiu que contenen un pronom o adverbi relatiu juntament amb un pronom feble, però que no poden ser considerats casos de pleonasme innecessari, propis dels registres informals (§ 4.22.3.1).

a) Amb verbs amb el pronom *hi* lexicalitzat (*tocar-hi*, *entendre-hi*)

(GIEC §§ 18.6.4.4 i 27.7.3a; GEIEC § 24.5c)

Hi ha verbs que porten lexicalitzat el pronom *hi* (*haver-hi*, *veure-(s')hi*, *sentir-hi*) o el pronom *en* (*sortir-se'n*, *anar-se'n*). Atès que aquest pronom no fa cap funció anafòrica, no hi ha duplicació: *Hem comprat un terreny on hi ha tarongers*; *Era una hora del dia en la qual no s'hi veia gaire*; *Se li van girar unes dificultats laborals de les quals no se'n va poder sortir* (en què *sortir-se'n* vol dir 'reeixir'). Tampoc no hi ha duplicació quan *posar* i *dir* incorporen el pronom *hi* i prenen un sentit impersonal proper a *haver-hi*: *He vist un cartell en el qual no hi posa/diu res d'això que em comentes*. Altres vegades el verb pot dur un pronom que no està tan lexicalitzat, com ara *tocar-hi* o *entendre-hi*.

La casa té una terrassa en la qual hi toca el sol tot el dia
Havia de dictaminar sobre uns aspectes en els quals no hi entenien ni poc ni molt

b) Amb un pronom de datiu (GIEC § 27.7.3b)

La duplicació amb un pronom de datiu és un fenomen que ultrapassa les oracions de relatiu, ja que es dona amb el complement indirecte i altres complements datius (§ 4.9.3.3). El pronom de datiu se sol evitar en els registres formals: *Al final vam ser els únics que vam parlar amb el professor, al qual cap dels assistents no gosava fer-li cap pregunta*; *Vindrà una clienta a la qual segurament li haurem de reestructurar la botiga*.

Tanmateix, hi ha una classe de verbs, la dels verbs psicològics, en què eliminar el pronom de datiu pot provocar construccions que resultin forçades. Passa semblantment amb els datius possessius.

Amb datius de verbs psicològics:

Convidarem la veïna, a la qual sembla que li agraden molt els calçots
Aquesta norma s'ha de comunicar als treballadors a qui estiguem segurs que els pot interessar

Amb datius possessius:

En Biel, a qui encara no li han caigut totes les dents de llet, és el més petit de la classe

c) Amb el relatiu compost *el qual* encapçalat per *de* i el pronom *en* a l'interior de l'oració (GIEC § 27.7.3c; GEIEC § 24.5c)

Un altre cas de duplicació aparent és el d'algunes oracions de relatiu relacionades amb la coda de les construccions partitives. Es tracta de construccions que contenen el relatiu compost *el qual* encapçalat per *de* i el pronom *en* a l'interior de l'oració.

Ens van dur deu vehicles espatllats, dels quals només en vam poder arreglar tres ('tres dels deu vehicles espatllats')

Fa temps vau comprar vint sacs de sal d'oferta, dels quals encara en queden uns quants ('uns quants dels vint sacs de sal d'oferta')

En aquestes oracions, els quantificadors *tres* i *uns quants* són l'especificador del sintagma nominal indefinit i *en* representa el nucli d'aquest sintagma partitiu. No podem prescindir del pronom *en*, tot i que sembla que dupliqui el relatiu *els quals*.

4.22.4. Les subordinades de relatiu amb el verb en infinitiu

4.22.4.1. En enunciats oracionals (GIEC § 27.8; GEIEC § 24.3.1d; GBU § 38.3 R2)

Les oracions de relatiu en infinitiu presenten fortes restriccions, encara que no són estranyes en determinats contextos. Les restrictives poden portar el verb en infinitiu si el subjecte implícit de la relativa coincideix semànticament amb el de l'oració de la qual depèn. Les relatives d'infinitiu expressen matisos de possibilitat, obligació, desig o finalitat.

*Buscaven un lloc **on** passar la nit*

*M'anirà bé tenir un objectiu **en** què pensar*

*No veia ningú **a** qui demanar auxili*

*Volen crear una plataforma **mitjançant la qual** portar a terme les accions previstes*

*No han trobat la manera **com** sortir-se'n*

Tanmateix, en els registres formals són més habituals altres solucions, com ara les oracions de relatiu amb el verb en subjuntiu, sovint acompanyades d'un verb modal com *poder* o *haver de*, o les construccions d'infinitiu amb la preposició *per a* (o *per*, segons el parlar) (§ 4.24.3.1).

*Buscaven un lloc {**on poguessin** passar / **per a** passar-hi} la nit*

*M'anirà bé tenir un objectiu **en** què **hagi de** pensar*

*No veia ningú {**a qui pogués** demanar / **per a** demanar-li} auxili*

*Volen crear una plataforma **per a** portar a terme les accions previstes*

4.22.4.2. En enunciats no oracionals (GIEC § 27.8; GEIEC § 24.3.1d; GBU § 38.3 R3)

Es troben oracions de relatiu restrictives amb el verb en infinitiu en enunciats no oracionals, com ara títols o advertiments, en què el subjecte de la relativa té una

interpretació indefinida, arbitrària, pròxima a la dels pronoms indefinits *un* o *hom* o a la de les passives amb el pronom *se*.

Establiments on bescanviar els punts (equivalent a *Establiments on un/hom pot bescanviar els punts*)

Restaurants on degustar la cuina local (equivalent a *Restaurants on un/hom pot degustar la cuina local*)

Guia secreta de Tortosa o com conèixer la ciutat (equivalent a *Guia secreta de Tortosa o com es pot conèixer la ciutat*)

4.22.5. Preposicions que encapçalen les oracions de relatiu

4.22.5.1. Elisió o manteniment de la preposició que depèn del relatiu quan el relatiu i la subordinada de relatiu sense antecedent van precedits de la mateixa preposició (GIEC § 27.5.3c; GEIEC § 24.3.4d; GBU § 38.4 R4)

En els casos en què l'oració de relatiu sense antecedent és seleccionada per una preposició i, dins la subordinada, el relatiu fa la funció d'un complement que porta preposició, s'elideix la preposició que depèn del relatiu si les dues preposicions són iguals.

Caldrà donar indemnitzacions a qui l'Estat va expropiar terres ('a aquells a qui')
Portaran noves dosis per a {qui / aquells que} no en van portar el mes passat ('per a aquells per als quals')

Si voleu vèncer heu de ser pacients amb qui calgui ser-ho ('amb tothom amb qui calgui ser-ho')

A qui hàgim regalat l'entrada li podem donar també el programa ('a aquell a qui')

Refereix-te al que em vaig referir jo ahir ('a allò a què')

⇕ En els registres molt formals també és possible la repetició de la preposició, tal com s'indica en les paràfrasis que apareixen entre parèntesis, és a dir, amb la interposició d'un demostratiu o d'un quantificador universal com *tothom*.

4.22.5.2. Trasllat de la preposició que regeix el relatiu davant de l'antecedent (GIEC §§ 27.4.2.4 i 27.11.1; GEIEC §§ 24.3.3d i 24.6a; GBU § 38.1 R2)

⇕ No són acceptables en els registres formals construccions en què la preposició que regeix el relatiu s'ha traslladat davant de l'antecedent, cosa que fa que el relatiu passi a adoptar la forma *que*. En aquests contextos, s'usen oracions de relatiu precedides de preposició.

El màxim a què podien arribar era a l'autonomia (i no *Al màxim que podien arribar era a l'autonomia*)

↕ En interrogatives encobertes, en els registres informals també trobem unes construccions en què es trasllada la preposició relacionada amb el predicat subordinat al davant de l'antecedent (que pertany a la principal) i el relatiu es redueix a *que*. Aquestes construccions, que no són acceptables en els registres formals, són un encreuament d'estructures formalment interrogatives i relatives. En aquests contextos, en els registres formals s'usen relatives precedides de preposició i també interrogatives indirectes.

Registres informals:

*Ja veig **amb** les dificultats **que** t'has trobat*

*No saps **de** la quantitat **que** es tracta*

Registres formals:

*Ja veig {les dificultats **amb què** / **amb quines** dificultats} t'has trobat*

*No saps {la quantitat **de què** / **de quina** quantitat} es tracta*

4.23. Les construccions comparatives i les superlatives

4.23.1. Les comparatives hiperbòliques

4.23.1.1. Ús d'oracions d'infinitiu com a segon terme de les comparatives hiperbòliques (GIEC § 28.5.3; GEIEC § 25.3d)

El segon terme de les comparatives hiperbòliques sol ser un sintagma nominal indefinit, si el nom és comptable (*més sord que una rella/campana*), i definit, si no és comptable (*més clar que l'aigua*), i, menys habitualment, una oració d'infinitiu, precedida en certs casos de l'article definit.

*més curt que pessigar un vidre, més fàcil que beure's un ou
més vell que el badallar, més vell/antic que l'anar a peu, més lladre que el prendre*

4.23.2. Les construccions pseudocomparatives

4.23.2.1. Ús de la locució *no poder menys que* (GIEC § 28.5.1)

Les comparatives restrictives solen construir-se generalment amb *més*, però també trobem el quantificador *menys* en la seqüència *no poder menys de/que* seguida d'una oració en infinitiu (equivalent a 'no poder més que, no poder sinó').

No podia menys que recordar l'heroica gesta

DIEC2: poder¹ 1.4 (*no poder menys de*)

4.23.3. Les comparatives proporcionals

4.23.3.1. Ús de la correlació *com més... tant més/menys* (GIEC § 28.5.4a)

En les comparatives proporcionals, l'oració subordinada apareix encapçalada per la conjunció *com* i generalment s'anteposa a l'oració principal. Actualment, no és habitual emprar el quantificador *tant* en correlació amb el *com* de la subordinada, tot i que pot fer-se explícit, sobretot en registres molt formals.

Com més enlairada és la missió, tant més humiliant pot ser la caiguda
Com més ho demanàvem tots nosaltres, tant menys accedia a les nostres
peticions el president

4.23.3.2. Ús no acceptable del quantificador *quant* en comptes de la conjunció *com* (GBU § 39.1 R1)

En les comparatives proporcionals, l'oració subordinada apareix encapçalada per la conjunció *com* i generalment s'anteposa a l'oració principal. No és acceptable substituir la conjunció *com* pel quantificador *quant*.

Com menys feina faig, menys ganes tinc de fer-ne (i no **Quant menys** feina faig...)

Com més t'esforcis, més bona nota tindràs (i no **Quant més t'esforcis...**)

4.23.3.3. Ús de la correlació *quant més... tant més* (GIEC § 28.5.4a)

En correlació normalment amb *tant*, en la llengua antiga hi havia les construccions comparatives amb el relatiu *quant* (i variants flexives), que han estat usades en registres formals per alguns autors contemporanis.

Quant més exclusiu sigui el nostre sentiment, tant més ardida, pròpia,
nova i complexa serà la nostra expressió

Quantes més hores hi dediquis, tantes més coses descobriràs

4.23.4. Les comparatives qualitatives d'igualtat

4.23.4.1. Ús no acceptable de *sinó* per a introduir el segon terme d'una comparació d'igualtat negada (GBU § 39.1 R3)

No és acceptable usar *sinó* com a introductor del segon terme d'una comparació d'igualtat negada.

Les queixes venien no tant dels productors com dels consumidors (i no ...*sinó dels consumidors*)

4.23.5. Les comparatives qualitatives de desigualtat

4.23.5.1. Ús de la construcció *més poc* en comparatives d'inferioritat en comptes de *menys* (GIEC §§ 20.6.1c i 28.4.1)

En lloc de les construccions d'inferioritat amb *menys*, de vegades es pot recórrer a construccions amb *més* seguit del quantitatiu *poc*, sobretot en contextos de major espontaneïtat. Amb el valor de 'menys', la seqüència *més poc* pot modificar verbs i noms, però normalment no es combina amb adjectius ni, especialment, amb adverbis.

Amb verbs:

Ara menja més poc que abans

Amb noms:

Tens més poc seny tu que no (pas) ell

Hem d'afanyar-nos, que hem collit més poques taronges que ahir

4.23.5.2. Ús de la preposició *a* en el règim dels adjectius *diferent* i *distint* (GIEC §§ 28.6.3*b* i 28.6.3*c*; GEIEC § 25.2.2*b*; GBU § 39.3 R1)

Les comparatives qualitatives de desigualtat s'expressen fonamentalment a partir dels adjectius *diferent* i *distint*. El complement de l'adjectiu pot aparèixer introduït per les preposicions *de* o *a*, encara que la primera és l'opció preferible, o bé per la conjunció *que*.

En Joan és molt diferent del seu germà (preferible a ...al seu germà)

És una opció diferent de la vostra (preferible a ...a la vostra)

Aquest barri és molt distint de com era fa vint anys (preferible a ...a com era fa vint anys)

L'assistent cuina diferent que el xef

La conjunció *que* no és possible quan el complement de l'adjectiu és una oració subordinada introduïda per l'adverbi relatiu *com*, amb la qual es designa un atribut paral·lel al de l'adjectiu.

El teu germà petit és molt diferent {de la manera com / de com / a com} me l'havia imaginat (però no ...que com me l'havia imaginat)

La ciutat era molt distinta de com és ara (però no ...que com és ara)

4.23.6. Contigüïtat de partícules

4.23.6.1. Ús de la seqüència *que que*

Quan el segon terme de les comparatives de desigualtat és una subordinada substantiva introduïda per la conjunció *que*, es pot produir la contigüïtat de dues conjuncions idèntiques. Encara que aquesta contigüïtat no sigui agramatical, se sol evitar per l'efecte cacofònic que provoca.

a) En les comparatives de desigualtat amb *més* o *menys* (GIEC § 28.7.2*a*; GEIEC § 25.2.2*b*; GBU § 39.2 R5)

En les comparatives de desigualtat amb *més* i *menys*, amb *millor* i *pitjor* o amb el verb *preferir*, un dels mecanismes més habituals per a evitar aquesta contigüïtat és la negació expletiva.

S'estima més que el castiguin que no (pas) que l'obliguin a estudiar (en comptes de ...que que l'obliguin a estudiar)

*És millor que te'n vagis ara **que no (pas) que** et trobi aquí (en comptes de ...**que que** et trobi aquí)*

*Preferia que féssim el sopar nosaltres **que no (pas) que** l'encomanéssim (en comptes de ...**que que** l'encomanéssim)*

Una altra possibilitat perquè no apareguin dues conjuncions idèntiques contigües consisteix a introduir el segon terme de la comparació amb la conjunció *si*.

*És millor que te'n vagis **que si** et troba aquí (en comptes de ...**que que** et trobi aquí)*

Si l'oració principal ja és negativa, no és possible la negació expletiva i per a evitar la concurrència només es pot recórrer a la conjunció *si*.

*No serà pitjor explicar-li-ho **que si** se n'assabenta per la premsa (en comptes de ...**que que** se n'assabenti per la premsa)*

b) En les comparatives de desigualtat amb *diferent* i *distint* (GIEC § 28.7.2b; GEIEC § 25.2.2b)

La negació expletiva no és possible amb els adjectius que indiquen igualtat (*mateix, igual*). Però sí que es pot trobar amb els que indiquen desigualtat (*diferent, distint*).

*És diferent/distint que parlis tu **que no (pas) que** ho faci jo (en comptes de ...**que que** ho faci jo)*

A més de l'ús de la negació expletiva en els casos en què és possible, la concurrència de les dues conjuncions contigües es pot evitar amb l'ús de *si* o coordinant els dos termes de la comparació.

*És diferent/distint que parlis tu **que si** ho faig jo (en comptes de ...**que que** ho faci jo)*

*És diferent/distint que parlis tu **o que** ho faci jo (en comptes de ...**que que** ho faci jo)*

*És el mateix que vingui **o que** se'n vagi (en comptes de ...**que que** se'n vagi)*

c) En comparatives restrictives (GIEC § 28.7.2c)

Cap de les solucions esmentades no és viable en comparatives restrictives, en què la coda té un matís adversatiu ('sinó'). A causa del valor adversatiu d'aquestes codes, la contigüïtat es pot evitar reemplaçant el *que* comparatiu per la conjunció adversativa *sinó*, construcció preferible a les construccions amb la seqüència *que que*.

*Això no significa res més **sinó que** hem de vigilar com diem les coses (preferible a ...**que que** hem de vigilar com diem les coses)*

*Què més hauria volgut jo **sinó que** fes l'edició el teu germà! (preferible a ...**que que** fes l'edició el teu germà!)*

No és adequada, en canvi, l'elisió d'un dels dos *que*.

*Això no significa res més **sinó que** hem de vigilar com diem les coses (i no ...**que** hem de vigilar com diem les coses)
Què més hauria volgut jo **sinó que** fes l'edició el teu germà! (i no ...**que** fes l'edició el teu germà!)*

4.23.6.2. Ús de la seqüència *com com* (GIEC §§ 28.7.2d i 28.7.2e)

Menys habitual que la seqüència *que que* és la repetició del *com* comparatiu amb un altre *com* o amb la preposició composta *com a*. Encara que la contigüïtat de les partícules idèntiques no sigui agramatical, se sol evitar per l'efecte cacofònic que provoca.

a) Contigüïtat de la conjunció comparativa *com* amb el relatiu *com*

No és habitual la confluència de la conjunció comparativa *com* amb el relatiu *com*. En aquests casos no resulta adequada l'elisió d'un dels dos *com* i la contigüïtat es pot evitar substituint l'oració de relatiu sense antecedent per una oració de relatiu amb antecedent.

*Si no ho fas així, et sortirà tan bé {**com de la manera com / com de la manera que**} ho feies abans i encara estalviaràs temps i diners (i no Si ho fas així, et sortirà tan bé **com** ho feies abans...)*

*Si ho fas així, et sortirà tan bé **com com** ho feies abans i encara estalviaràs temps i diners (solució no habitual)*

b) Contigüïtat de la conjunció comparativa *com* en construccions coordinants

La contigüïtat de dos *com* també es pot donar quan la construcció *tant... com* no és comparativa sinó coordinant. En aquests casos, la contigüïtat es pot evitar substituint la construcció *tant... com* per una altra conjunció coordinant.

*Ho pots fer **com** t'he dit i **com** ho feies abans (en comptes de **Tant** ho pots fer **com** t'he dit **com com** ho feies abans)*

*El que ha ocorregut es pot interpretar **com** una acció premeditada o **com** un simple oblit (en comptes de ...**tant com** una acció premeditada **com com** un simple oblit)*

*I això ho dic **com** a president de l'entitat i **com** a simple ciutadà (en comptes de ...**tant com** a president de l'entitat **com com** a simple ciutadà)*

Són igualment possibles altres recursos d'acord amb la naturalesa del segon *com*.

*Ho pots fer **com** t'he dit i **com de la manera** {**com / en què**} ho feies abans (en comptes de **Tant** ho pots fer **com** t'he dit **com com** ho feies abans)*

*El que ha ocorregut es pot interpretar **tant prenent-ho com** una acció premeditada o **com prenent-ho com** un simple oblit (en comptes de ...**tant com** una acció premeditada **com com** un simple oblit)*

I això ho dic com a president de l'entitat i com en qualitat de simple ciutadà (en comptes de ...tant com a president de l'entitat com com a simple ciutadà)

En el primer exemple, la contigüïtat amb el *com* relatiu es pot evitar substituint l'oració de relatiu sense antecedent per una oració de relatiu amb antecedent. En el segon exemple hi ha un *com* relatiu amb un sintagma nominal en la coda (cf. *talment com una acció premeditada...*) i es pot recórrer a la inserció d'un element que eviti el contacte. En el tercer exemple, el segon *com* forma la preposició composta *com a*, que es pot evitar substituint-la per una expressió equivalent (*en qualitat de*).

4.23.7. Les construccions superlatives

4.23.7.1. Ús no acceptable de la construcció «article definit + *més/menys* + nom» (GIEC § 28.8c; GBU § 39.4 R2)

Tot i que en la llengua antiga existia, avui no és acceptable la construcció «article definit + *més/menys* + nom», en què es quantifica el nom que apareix en el primer terme de la comparació, ni tan sols en el cas que el nom sigui implícit. Actualment s'utilitzen construccions equivalents.

Trigueu {tant / tan poc} com pugueu (i no Trigueu el més/menys temps que pugueu)

Feu {tan poques visites com / el mínim de visites que} pugueu (i no Feu les menys visites que pugueu)

D'aquests experiments, la major part són incruents (i no D'aquests experiments, els més/menys són irrelevantes)

Els canvis han de ser {tants / tan pocs} com sigui possible (i no Els canvis han de ser els més/menys possibles)

4.24. Les construccions causals, les finals i les consecutives

4.24.1. Els nexes causals

4.24.1.1. Truncament de les causals introduïdes per *com que*

(GIEC § 29.2.3.2; GEIEC § 26.2.2b)

La locució causal *com que* introdueix causals externes que aporten informació coneguda, sigui perquè ha aparegut prèviament en el discurs, sigui pels coneixements compartits amb el receptor, o que el parlant tracta com si fos coneguda: *I com que ha heretat una dinerada, ara ens vol convidar; Com que a la nit pot refrescar, tinc una flassada als peus del llit.* Aquesta construcció causal apareix anteposada a l'oració a la qual s'adjunta.

En la conversa espontània les causals amb *com que* poden quedar truncades, sense l'oració principal que hauria d'aparèixer a continuació i amb una entonació suspesa. Amb aquestes causals suspeses, el parlant tracta de justificar-se per alguna cosa que ha fet o dit i que pot resultar estranya a l'interlocutor.

—*Has tancat amb pany i clau?* —*Com que no sabia que la mare era a fora...*

4.24.1.2. Ús de *com* en construccions causals en comptes de

com que (GIEC § 29.2.3.2; GEIEC § 26.2.2b; GBU § 40.2 R1)

Juntament amb les causals amb *com que* hi ha també les introduïdes amb *com*. Les primeres són habituals en tots els registres de la llengua. Les segones, en canvi, tot i ser pròpies de la llengua antiga, han perdut vitalitat en la majoria de parlars i s'eviten en els registres formals.

Com que la presidenta no hi podrà assistir, presidirà la inauguració el secretari general (i no Com la presidenta no hi podrà assistir...)

Com que només he pogut donar una ullada al document, els meus comentaris seran molt generals (i no Com només he pogut donar una ullada al document...)

DIEC2: com² 1

4.24.1.3. Ús de *com sigui/siga que* i *com fos/fora que* en els registres molt formals (GIEC § 29.2.3.2)

↕ En la llengua antiga, les causals amb *com* es construïen predominantment amb el verb en subjuntiu, ús que encara es manté en les expressions *com sigui que* (o *com siga que*) i *com fos que* (o *com fora que*), pròpies dels registres molt formals (§ 4.24.1.2).

Com sigui/siga que hem estat invitats a la vostra festa, volem correspondre-us com mereixeu

Com fos/fora que eren terres allunyades, la doctrina herètica no hi arribà

4.24.1.4. Ús de la locució *ja que* en construccions causals posposades que aporten informació nova (GIEC § 29.2.3.3b)

L'ús més tradicional de la locució *ja que* és el que trobem en les construccions causals que contenen informació compartida per l'emissor i el receptor, i que apareixen generalment anteposades, encara que també admeten la posposició: *Ja que ets aquí, queda't a sopar*; *Queda't a sopar, ja que ets aquí*. Més recent és l'ús de la locució en les causals posposades que aporten informació nova i justifiquen el contingut de tota l'oració principal.

L'esmorzar és l'àpat més important, ja que és el que ens aporta les substàncies que necessitem durant el dia ('L'esmorzar és l'àpat més important, i això és així perquè és el que ens aporta les substàncies que necessitem durant el dia')

4.24.1.5. Ús de la locució conjuntiva *per tal com* en els registres formals (GIEC § 29.2.3.4a; GEIEC § 26.2.2d; GBU § 40.2 R2)

↕ La locució causal *per tal com*, pròpia dels registres formals, introdueix una causal interna i, per tant, un adjunt al predicat que aporta informació remàtica. La causal apareix normalment en posició postverbal.

Fugí a terres llunyanes per tal com havia matat un home

Caldrà repetir les eleccions, per tal com no ha aconseguit prou suports cap candidat

Es tracta d'estructures extraordinàriament usades en teledetecció, per tal com són especialment adequades per a organitzar les dades captades per sensors remots

4.24.1.6. Ús de *puix (que)* en els registres molt formals (GIEC § 29.2.3.4b; GEIEC § 26.2.2e)

↕ La conjunció causal *puix* o la locució paral·lela *puix que*, pròpies dels registres molt formals, presenten un comportament paral·lel al de la locució *ja que*. Introdueixen

causals externes, tant anteposades com posposades o en posició medial, i amb els mateixos valors de *ja que*.

Transitar cap al tard per aquells paratges era molt perillós, puix que hom podia topar amb els saltejadors de camins (introdueix una causal externa que explica el contingut de l'oració principal)

Puix parla català, vegem què diu (introdueix una causal de l'enunciació amb què es justifica l'exhortació que fa el parlant en la principal)

Arribada Sigiberta —puix així es deia la princesa— al peu de la cova, sentí una gran cridòria (introdueix una causal de l'enunciació de caràcter metalingüístic: 'i dic aquest nom perquè així es deia la princesa')

4.24.1.7. Ús de la conjunció *car* en els registres molt formals

(GIEC § 29.2.3.4d; GEIEC § 26.2.2g; GBU §§ 40.2, quadre 40.2, i 40.2 R3)

La conjunció *car*, d'ús general en la llengua antiga i en l'actualitat pròpia dels registres molt formals, s'empra per a introduir causals externes que justifiquen el que es diu en l'oració a la qual s'adjunten. Aquestes construccions apareixen principalment al final de l'oració.

Examineu si el que dic és just, car aquesta és la tasca del jutge, mentre que la de l'orador és dir la veritat

El déu replicà que eren ells els culpables d'aquest fracàs, car no havien entès el significat dels oracles

La conjunció *car* és freqüent en sentències i màximes morals.

Digueu sempre la veritat, car la mentida envileix i degrada

4.24.1.8. Ús de les locucions prepositives *pel fet de* i *per raó de*

(GIEC § 29.2.3.4e; GEIEC §§ 26.2.2, quadre 26.1, i 26.2.2h)

Les locucions prepositives *pel fet de*, *per raó de* (§ 4.24.1.12) i *a causa de* poden introduir causals internes i, per tant, causals que s'adjunten al predicat de l'oració principal i aporten informació nova. De totes tres, la més general és *pel fet de*.

Moltes vegades m'han criticat pel fet de casar-me tan jove

El van condemnar pel fet d'haver filtrat informació confidencial

Hi ha reincidència quan l'infractor ha estat sancionat per raó d'haver comès més d'una infracció de la mateixa naturalesa

La preposició d'enllaç *de* s'elideix quan aquestes locucions seleccionen una subordinada encapçalada per *que*.

El van criticar pel fet que s'havia casat molt jove

El referèndum sobre la reintroducció de la propietat privada a la república va ser anul·lat per raó que la participació no va arribar al 50 % del cens

4.24.1.9. Presència del subjecte explícit de l'infinitiu en construccions causals amb *per* i una oració d'infinitiu (GIEC § 29.2.4d)

En la llengua antiga, en textos arcaïtzants i en registres formals, en les construccions causals introduïdes per la preposició *per*, és possible la presència d'un subjecte explícit de l'infinitiu en posició postverbal.

*Per ser vós qui sou, no us ho tindrem en compte
Fou nomenat senyor de Gurb per haver mort per malaltia el seu germà*

4.24.1.10. Ús no acceptable de *posat que* amb valor causal (GIEC § 29.2.5c; GEIEC § 26.2.2; GBU § 40.5 R4)

Les oracions amb el participi *posat* seguit de la conjunció *que* tenien en la llengua antiga valor condicional o concessiu i s'han recuperat en la llengua actual amb valor condicional (§ 4.25.3.8). Actualment no és acceptable usar *posat que* amb l'oració en indicatiu amb valor causal.

Com que ho demana, li ho diré (i no Posat que ho demana, li ho diré)

4.24.1.11. Ús de la locució prepositiva *en atenció a* (GIEC § 19.9.3.3d)

Certs noms que serveixen per a expressar deferència o respecte (*atenció, consideració, esguard*) han donat lloc a les locucions prepositives causals *en atenció a*, *en consideració a* (o *per consideració a*) i *per esguard de*.

Oferien l'honor de fer de rei a l'aprenent, com a foraster i en atenció al fet de no haver-ho estat mai

4.24.1.12. Ús de les locucions prepositives *per efecte de* i *per raó de* (GIEC §§ 19.9.3.3a i 29.2.3.4e; GEIEC § 26.2.2h)

Amb noms que expressen les nocions bàsiques de causa o motiu (*causa, motiu, propòsit, raó*) i de conseqüència o resultat (*conseqüència, efecte, resultat*) s'han format les locucions *a causa de* (o *per causa de*), *a conseqüència de*, *per efecte de*, *amb motiu de*, *a propòsit de*, *per raó de*, *de resultes de*.

El seu aspecte canvia {per efecte de / per raó de} la llum solar

La construcció prepositiva *per raó de* pot introduir causals internes i, per tant, causals que s'adjunten al predicat de l'oració principal i aporten informació nova.

Hi ha reincidència quan l'infractor ha estat sancionat per raó d'haver comès més d'una infracció de la mateixa naturalesa

Les locucions prepositives *pel fet de*, *per raó de* i *a causa de* s'usen sense la preposició d'enllaç *de* quan seleccionen una subordinada encapçalada per *que*.

El referèndum sobre la reintroducció de la propietat privada a la república va ser anul·lat per raó que la participació no va arribar al 50 % del cens

4.24.1.13. Ús de les locucions prepositives *en virtut de* i *per virtut de* en els registres formals i en els llenguatges d'especialitat (GIEC § 19.9.3.3e)

↕ És més aviat pròpia dels registres formals i dels llenguatges d'especialitat la locució *en virtut de* (o *per virtut de*), que selecciona sintagmes nominals.

Els cossos cauen {en virtut de / per virtut de} la força de la gravetat
Ens corresponen més competències {en virtut del / per virtut del} nou reglament

4.24.2. Altres construccions amb valor causal

4.24.2.1. Ús dels participis *atès*, *vist* i *donat* en construccions causals (GIEC §§ 29.2.5c i 32.1; GEIEC § 26.2.2)

Els participis *atès*, *vist* i *donat* han assolit un cert grau de lexicalització a partir del seu ús en adjunts perifèrics amb valor causal i tradicionalment es considera que formen una locució causal seguida de la conjunció *que*: *atès que*, *vist que*, *donat que*. En realitat, però, el significat d'aquests participis és el mateix quan van seguits d'un sintagma nominal o d'una subordinada substantiva amb *que*. Les causals amb aquests participis generalment apareixen anteposades, però també poden emprar-se posposades o en posició medial amb caràcter parentètic respecte a l'oració principal.

Amb la causal anteposada:

Ateses les propostes presentades, decidírem posposar la reunió
Vistes les reaccions del públic, mantindrem l'obra en cartell
Vist que havia fet molt bona feina, va contractar-lo
Donada la situació econòmica actual, haurem de tancar la ludoteca

Amb la causal posposada:

Van decidir deixar-ho córrer, donat que el guany del negoci era tan petit

Amb la causal en posició medial:

El director del centre, atès que hi havia un cert malestar, va convocar una reunió d'urgència

Les causals dels exemples anteriors són causals de l'enunciat i expliquen el contingut de l'oració principal, encara que també hi ha causals de l'enunciació introduïdes per aquests participis.

Què farem, vist que aquest home fa tants prodigis? (l'adjunt causal es relaciona amb l'acte de preguntar)
Vist que treballa tan bé, paga-li més (l'adjunt causal justifica el suggeriment adreçat a l'interlocutor)

4.24.2.2. Ús del participi *degut* en construccions causals

(GIEC §§ 19.9.3.3c i 29.2.5d; GBU § 22.5 R4)

El participi *degut* (*Les pagues **degudes** es faran efectives al llarg d'aquest mes*) pot seleccionar un complement encapçalat per *a* i presentar concordança en gènere i nombre (*La fuga de gas era **deguda** al mal estat de la canonada*). L'ús més freqüent en masculí singular ha acabat convertint-lo en una locució causal que selecciona un sintagma nominal o una oració subordinada substantiva encapçalada per *el fet*. Les causals amb aquest participi solen ser internes i, per tant, solen funcionar com a adjunts al predicat de l'oració principal.

Amb un sintagma nominal:

*S'ha suspès el partit **degut a** la pluja*

*Ha augmentat el nombre d'escolars **degut a** la presència dels fills dels immigrants*

Amb una oració subordinada substantiva encapçalada per *el fet*:

***Degut al fet** que no hi havia aigua a les dutxes, hem deixat la competició per a la setmana entrant*

*Tenien una percepció esbiaixada **degut al fet** que no havien considerat totes les dades*

4.24.2.3. Ús de la construcció «*al* + infinitiu» amb valor causal

(GIEC § 29.2.5a; GEIEC § 26.2.3a; GBU § 40.2 R6)

Les construccions formades per la preposició *en* seguida d'oració d'infinitiu simple han pres en la llengua moderna un valor causal derivat del valor de seqüenciació temporal que s'estableix en aquestes construccions (§ 4.15.5.4).

En llegir les teves cartes, li passen tots els mals ('com que llegeix les teves cartes', 'llegint les teves cartes')

En veure que no hi éreu, ens vam començar a preocupar ('com que vam veure que no hi éreu', 'veient que no hi éreu')

Aquest valor causal s'ha generalitzat i s'expressa mitjançant la construcció «*al* + infinitiu» en els parlars en què aquesta construcció ha desplaçat la construcció temporal amb *en*.

Al llegir les teves cartes, li passen tots els mals

Al veure que no hi éreu, ens vam començar a preocupar

En els registres formals s'ha donat preferència a l'ús de la construcció «*en* + infinitiu» i no pas a les construccions encapçalades per *al*.

Cal notar que les construccions amb «*en/al* + infinitiu» només tenen valor causal si expressen una seqüenciació temporal de fets encadenats. Si tenen valor temporal però no expressen una successió de fets encadenats, sinó més aviat simultaneïtat, no s'empren amb sentit causal.

Expressant seqüenciació temporal (amb valor causal):

*En saber que no tindríem vacances aquell dia, vam cancel·lar la reserva d'hotel (i també **Al saber que no tindríem vacances aquell dia...**, equivalent a {**Com que / Quan**} vam saber que no tindríem vacances aquell dia...)*

Expressant simultaneïtat (sense valor causal):

*En aparèixer la soprano a l'altra punta de l'escenari, el tenor va relliscar (i també **A l'aparèixer la soprano a l'altra punta de l'escenari...**, no equivalent a **Com que la soprano va aparèixer a l'altra punta de l'escenari...**)*

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 126 (p. 119)

4.24.2.4. Ús de l'expressió lexicalitzada *és que* encapçalant construccions amb un sentit pròxim al de les causals (GIEC § 29.2.5f; GEIEC § 26.2.3c)

Les construccions encapçalades per *és que* poden presentar un sentit pròxim al de les causals externes. Aquestes construccions, molt habituals en els registres informals, s'utilitzen sovint en el diàleg per a justificar, a manera de disculpa, una determinada actuació que prèviament ha recriminat l'interlocutor o que l'emissor pensa que pot ser recriminada.

*—Portes les mans brutes. —És que he estat arreglant la bicicleta
Perdona que arribi tard; és que no he sentit el despertador*

També permet justificar una pregunta o una petició realitzada per l'emissor, com ocorre amb les causals de l'enunciació.

*Us importa que acabem demà? És que tinc cita amb el metge
Parla tu amb ell. És que jo ara no puc*

A més, poden afegir informació que aclareix, matisa o emfatitza el que s'acaba d'asseverar.

*No es trobava gens bé, però és que no s'havia cuidat en sa vida
No han volgut dir res més. I és que tot ho porten en secret*

4.24.2.5. Ús de les expressions negatives *no debades* i *no endebades* (GIEC §§ 20.3.5d i 29.2.5h)

L'expressió adverbial negativa *no debades* o *no endebades* té un valor causal de justificació equivalent a 'ja que, no pas perquè sí'.

*Aquella part de la muralla havia estat restaurada diverses vegades, no debades era la més vulnerable
Barcelona va ser escollida seu dels Jocs Olímpics de 1992, no endebades tenia un esplet d'esportistes de primera línia i unes condicions geogràfiques immillorables*

4.24.2.6. Ús de l'infinitiu simple precedit de *per* amb valor causal (GIEC §§ 19.3.5.2c i 29.2.4a; GEIEC § 26.2.2i; GBU § 40.2 R5)

La preposició *per* pot encapçalar causals integrades per una oració d'infinitiu. Contràriament a les construccions finals, les causals tenen un sentit retrospectiu. Per això, generalment porten la forma composta de l'infinitiu, amb la qual es fa referència a situacions anteriors al moment que es pren com a referència. Comparem *La van convocar per haver cantat al Liceu*, en què la subordinada té un sentit causal i expressa una situació anterior a la de l'oració principal, amb *Va treballar molt per cantar al Liceu*, en què la subordinada s'interpreta com a final i expressa una situació posterior.

Tanmateix, l'infinitiu compost pot alternar amb el simple si es donen determinades condicions. Així, trobem l'infinitiu simple en una causal quan només és possible interpretar que expressa una situació anterior a la de l'oració principal i, per tant, quan pot ser parafrasejat per un infinitiu compost.

Infinitiu simple o infinitiu compost:

M'han multat per saltar-me un semàfor (equivalent a *M'han multat per haver-me saltat un semàfor*)

Infinitiu compost:

Va dimitir per haver fracassat (però no *Va dimitir per fracassar*)

D'altra banda, l'infinitiu de la construcció causal amb *per* és simple quan el verb és copulatiu (o quasicopulatiu), com *ser* o *estar*, o si es tracta d'un verb estatiu, com *tenir* o *portar/dur* (en un sentit no actiu); en aquests casos, l'infinitiu té un sentit intemporal o habitual.

Això li passa per ser {*un badoc / de ciutat*}

L'han arraconat per no estar prou al dia

El van acomiadar per no dur corbata i no tenir intenció de posar-se'n

Menys habitualment, el verb copulatiu *ser* pot ser elidit en aquestes construccions causals quan l'atribut és un sintagma adjectival.

Amenaçaven de retirar el còmic per (ser) massa irreverent

Això li ha passat per (ser) agosarada

Han anul·lat la proposta per (ser) discriminatòria

4.24.3. Les preposicions *per* i *per a* davant d'infinitiu en construccions finals

4.24.3.1. Ús de *per* i *per a* davant d'infinitiu en construccions finals, segons els parlars (GIEC § 29.3.3; GEIEC § 26.3.3; GBU §§ 40.3 i 40.3 R2)

En els registres formals, tradicionalment, tot i que hi ha hagut una variació i vacil·lació importants, s'ha tendit a diferenciar l'ús de *per* i *per a* en les oracions finals

d'infinitiu partint bàsicament de la distinció entre contextos agentius (amb *per*) i no agentius (amb *per a*): *Viatjarà a l'Índia per comprovar els progressos del projecte; Cal molta nata per a fer aquest pastís*. A més, permet evitar en la llengua general les diferències existents entre els parlars. Aquesta distinció és la que s'aplica en els exemples dels textos normatius *per a* evitar duplicitats i simplificar la presentació. Tanmateix, hi ha parlars que espontàniament utilitzen només la preposició *per* (els orientals i part del nord-occidental) allà on altres parlars diferencien *per* i *per a* segons el significat i el context (valencià, tortosí i a la Franja) i, doncs, utilitzen només *per* o només *per a* davant d'infinitiu (§ 4.12.1.7).

Al costat d'aquesta distinció, és igualment acceptable en tots els registres l'ús de *per a* davant d'infinitiu, en els parlars que diferencien les dues preposicions, o bé l'ús de *per*, en els parlars que sols usen aquesta preposició.

Parlars que diferencien les dues preposicions (valencià, tortosí i a la Franja):
Viatjarà a l'Índia per a comprovar els progressos del projecte
Cal molta nata per a fer aquest pastís

Parlars que només utilitzen *per* (orientals i part del nord-occidental):
Viatjarà a l'Índia per comprovar els progressos del projecte
Cal molta nata per fer aquest pastís

I això tant en el cas en què la construcció final és seleccionada pel verb com si és un adjunt del predicat de l'oració principal, un atribut, un complement del nom, un complement de l'adjectiu, o si depèn d'un element quantificador.

Aquesta pega servirà {per / per a} enganxar plàstic
Hi han acudit molts curiosos {per / per a} saber què passava (adjunt del predicat)
Aquests diners són {per / per a} anar al teatre (atribut)
Són solucions {per / per a} afrontar la crisi (complement del nom)
És adequat {per / per a} transportar aliments (complement de l'adjectiu)
No has fet prou {per / per a} aprovar l'examen (quantificador)

En els parlars en què predomina l'ús de *per a* davant d'infinitiu (valencià, tortosí i a la Franja), *per* també és possible en certs contextos agentius, especialment quan la construcció final és negativa.

Matinaré per no fer tard a la feina
No cuina per no embrutar
No s'alça del llit per no anar al metge
No parla per no ofendre

4.24.3.2. Ús de la preposició *per* davant d'infinitiu en construccions finals amb valor agentiu (GIEC § 29.3.3a; GEIEC § 26.3.3)

En els registres formals, s'ha tendit a donar preferència a la preposició *per* davant d'infinitiu en les construccions finals més prototípiques, aquelles en què la final

apareix en un context agentiu (quan depèn d'un predicat que indica que un subjecte agent fa una acció) i expressa tant el propòsit que es vol aconseguir com el motiu per què es fa una cosa.

Hi han acudit molts curiosos per saber què passava
Em quedaré a casa per no coincidir amb ell
El meu fill treballarà a l'estiu per pagar-se el viatge
He deixat de llegir per parlar amb tu
El teu germà m'ha telefonat per demanar-me ajuda

A més de tenir la funció d'adjunts del predicat, aquestes finals poden aparèixer també en combinació amb noms que designin accions o referir-se a l'enunciació.

He rebut la telefonada del pare per avisar-nos del canvi d'hora (cf. El pare va telefonar per avisar-nos del canvi d'hora) (amb un nom que designa una acció)
Per tancar el tema, jo no conec aquesta gent de qui em parreu ('perquè tanquem el tema, us dic que jo no conec aquesta gent de qui em parreu') (referint-se a l'enunciació)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 128.III (p. 121)

4.24.3.3. Ús de la preposició *per a* davant d'infinitiu en construccions finals que indiquen algun tipus de destinació

La preposició *per a* s'utilitza en contextos no agentius, és a dir, quan la final depèn d'una categoria que no expressa una acció o bé es troba en una construcció que, encara que inclogui un verb d'acció, no té subjecte agent (impersonals o passives). En concret:

a) Quan depenen d'un predicat que no és d'acció (GIEC § 29.3.3b; GEIEC § 26.3.3d; GBU § 40.3 R3)

En els registres formals, s'ha tendit a utilitzar la preposició *per a* especialment quan la construcció final depèn d'un predicat que no és d'acció, com ara amb els verbs estatus *aprofitar*, *bastar*, *caldre*, *convèncer*, *convenir*, *disposar*, *molestar*, *necessitar* o *servir*, entre d'altres, o bé de certs noms o adjectius. En general, els subjectes d'aquests verbs són inanimats.

Els seus consells li van aprofitar per a trobar feina
El tros de formatge era petit, però em va bastar per a esmorzar
Calen voluntaris per a distribuir les cartes
L'han convençut per a pintar la barana
Això ens convé per a mantenir la quota de mercat
No et molesten aquestes grenyes per a llegir?
Aquest detergent no serveix per a netejar aquest material

b) Quan depenen d'un predicat d'acció (GIEC § 29.3.3c; GEIEC § 26.3.3f)

En els registres formals, hi ha la tradició d'usar *per a* en combinació amb verbs d'acció si es tracta de predicats que, tot i ser agentius, s'acompanyen d'un adjunt final que indica l'ús o la destinació que es dona a una cosa.

Emprarem tots els recursos que tenim per a resoldre el problema
He utilitzat aquest martell per a arreglar la porta
Hem habilitat una aula per a fer reunions

Semblantment, s'usa *per a* quan el subjecte implícit de l'infinitiu no coincideix amb el de l'oració principal (§ 4.24.3.5).

El general va enviar missatgers per a demanar ajuda al rei

c) Quan depenen d'una categoria no verbal (GIEC §§ 29.3.3b i 29.3.5b; GEIEC §§ 26.3.3b i 26.3.3c; GBU § 40.3 R4)

En els registres formals, s'ha tendit a utilitzar *per a* davant d'infinitiu en les oracions finals que depenen d'una categoria no verbal: noms (excepte els noms d'acció, que equivalen a un verb agentiu), adjectius i participis.

Depenent d'un nom:

Vol un vestit nou i li manquen els diners per a comprar-lo
No trobo les eines per a reparar la porta (però Feu un ingrés bancari per pagar el lloguer, equivalent a Va ingressar diners al banc per pagar el lloguer)

Depenent d'un adjectiu:

És una proposta necessària per a aconseguir el que volem
Beure molta aigua és bo per a aprimar-se
Mai no tindrà suficient per a sobreviure

Depenent d'un participi:

Aquest aliment està preparat per a ser congelat
Té poca experiència per a ser acceptat en aquesta empresa

Entre els noms que es combinen amb una oració final amb *per a*, destaquen aquells que designen instruments o mitjans i els que designen directrius, requisits, impediments, oportunitats o estímuls.

Noms que designen instruments o mitjans: *pastilles per a dormir, paella especial per a fer truites, llibre per a llegir abans de dormir, excusa per a no fer res, ràdio per a sentir les notícies*

Noms que designen directrius, requisits, impediments, oportunitats o estímuls: *instruccions per a manipular aliments, condicions per a la cessió, termini per a presentar-se a les eleccions, valor per a afrontar una situació difícil, iniciativa per a augmentar la productivitat, reclam per a atreure ocells*

4.24.3.4. Ús de la preposició *per a* davant d'infinitiu en construccions finals passives o impersonals (GIEC § 29.3.3c; GEIEC § 26.3.3e; GBU § 40.3 R5)

⇕ En els registres formals, hi ha la tradició d'usar la preposició *per a* davant d'infinitiu en subordinades finals que, encara que incloguin un verb d'acció, no tenen un subjecte agent i, doncs, són impersonals o passives.

Els reglaments s'aproven per a complir-los
S'han construït moltes escoles per a solucionar el problema dels barracons
(però L'Ajuntament ha construït moltes escoles per solucionar el problema dels barracons, amb un subjecte agent)
En aquesta empresa, sempre s'ha viatjat amb bitllets de segona classe per a reduir despeses
(però La gerenta de l'empresa viatja amb bitllets de segona classe per reduir despeses)

4.24.3.5. Ús de la preposició *per a* davant d'infinitiu en construccions finals agentives quan el subjecte no coincideix amb el de l'oració principal (GIEC § 29.3.3c; GBU § 40.3 R6)

⇕ En els registres formals, hi ha la tradició d'usar *per a* en combinació amb verbs d'acció quan el subjecte implícit de l'infinitiu d'una subordinada final no coincideix amb el de l'oració principal i, doncs, l'agent del verb en forma personal i el de l'infinitiu són diferents.

El ministeri ha habilitat un programa nou per a fer la declaració de la renda
('els contribuents faran la declaració de la renda')
El general va enviar missatgers per a demanar ajuda al rei
('els missatgers demanaran ajuda al rei)

4.24.3.6. Ús de les preposicions *per* i *per a* davant d'infinitiu en certes construccions concessives i en construccions que expressen successió temporal (GIEC § 29.3.3)

Les dues preposicions, *per* i *per a*, són igualment possibles en construccions d'infinitiu que estan relacionades amb les finals però no tenen pròpiament un significat final. Es tracta, d'una banda, d'algunes construccions concessives, i de l'altra, d'algunes construccions que expressen successió temporal.

Construcció concessiva:

{Per / Per a} tenir l'edat que té, se'l veu jove
('malgrat que té l'edat que té')

Construcció que expressa una successió temporal:

Se n'anà a l'exili {per / per a} no tornar mai més
('i ja no va tornar mai més')

4.24.3.7. Ús no acceptable de la preposició *per* en construccions finals sense infinitiu (GIEC § 29.3.3; GEIEC § 26.3.3)

No és acceptable l'ús generalitzat de *per* en construccions diferents de les d'infinitiu, especialment quan introdueixen un sintagma nominal o equivalent. En aquests casos, la distinció entre *per* i *per a* té una base semàntica molt clara (causa respecte a destinatari) i cal preservar-la.

Ho hem fet per tu (causa)

Ho hem fet per a tu (destinatari)

4.24.3.8. Ús de *per a* en la locució *per a que* amb el valor de la conjunció *perquè* (GIEC § 29.3.3; GEIEC § 26.3.3; GBU § 40.3 R7)

↕ No és acceptable en els registres formals l'ús de *per a* en la locució *per a que*, en lloc de la conjunció final clàssica i més general *perquè*.

L'han portat a l'hospital perquè li facin una ressonància (i no ...per a que li facin una ressonància)

Aniré a veure'l perquè m'expliqui què ha passat (i no ...per a que m'expliqui què ha passat)

Vaig cridar ben fort perquè em sentís (i no ...per a que em sentís)

Cal no confondre els casos anteriors amb aquells en els quals *què* és un interrogatiu o un relatiu: *Per a què el vols, el martell?*; *Avui hem parlat de l'empresa per a què treballes* (i també *...de l'empresa per a la qual treballes*).

4.24.4. Altres construccions finals

4.24.4.1. Ús de les locucions *per tal de*, *a fi de*, *a fi i efecte de*, i altres d'equivalents, en els registres formals (GIEC §§ 19.9.3.4a, 19.9.3.4b i 29.3.7b; GEIEC §§ 26.3.2b, 15.4.1, quadre 15.3, i 15.4.1f; GBU § 40.3 R8)

↕ Les locucions prepositives *per tal de* i *a fi de* (i altres construccions equivalents menys gramaticalitzades, com ara *a fi i efecte de*, *a l'efecte de*, *amb la intenció de*, *amb l'objectiu de*, *amb el propòsit de*) són pròpies dels registres formals. Poden introduir subordinades finals que seleccionen una oració d'infinitiu i, sense la preposició d'enllaç *de*, una oració amb la conjunció *que* i el verb en forma personal.

La locució final *per tal de* indica propòsit i selecciona exclusivament oracions d'infinitiu dependents d'un verb agentiu o amb el verb en subjuntiu. Introdueix adjunts de predicat o oracionals, però no complements seleccionats pel verb.

Van posar-los en quarantena per tal d'evitar el contagi

Van enfosquir la pintura per tal que semblés antiga

Parlarem amb ell {per tal de comprar-li el pis / per tal que ens vengui el pis}

Amb noms que expressen les nocions bàsiques de finalitat, propòsit o objectiu (*efecte, fi*) hi ha les locucions corresponents *a fi de*, *a l'efecte de* (i també *a fi i efecte de*), que també poden seleccionar una oració. Quan seleccionen una oració, aquestes locucions presenten un comportament semblant al de *per tal de* i la preposició *de* s'elideix davant la conjunció *que*.

Es va apuntar a la llista {a fi de reservar / a fi que li reservessin} una plaça a l'autocar
Llegeix tant com pot a l'efecte d'instruir-se una mica
Van decidir acudir a la reunió a fi i efecte de dir la seva opinió
Ho esmento a fi i efecte que hi reflexionis

Totes aquestes locucions indiquen el propòsit o l'objectiu amb què es fa una cosa, però no poden introduir un complement final que indiqui destinació i, per això, no és possible usar aquestes locucions en lloc de *per a*. Dit d'una altra manera, aquestes locucions només es vinculen a contextos agentius (aquells en què un agent fa una acció).

Aquest estri serveix per a pelar patates (i no ...per tal de pelar patates)

4.24.4.2. Ús de les locucions *no fos (cas) que* i *no sigui (cas) que* amb valor final (GIEC §§ 21.2.5, 24.5.3a i 29.3.7a; GEIEC § 26.3.2b)

La conjunció *que* pot encapçalar una subordinada final quan el verb de l'oració principal expressa una ordre, una recomanació o un permís: *Amaga't, que no et vegin*; *Apujarem el volum, que puguem sentir bé les notícies*; *Tanqueu la porta, que no entri el gat*. Aquestes construccions es diferencien de les causals amb *que* perquè es construeixen en subjuntiu, però tenen en comú amb aquestes el fet que han d'anar posposades a l'oració principal i formar un grup prosòdic propi, que es marca en l'escriptura amb una coma.

El mateix valor final s'obté en certs casos amb la negació i el verb *ser* en subjuntiu (*no fos/sigui (cas) que*), que fa referència a una conseqüència possible que es vol evitar.

Ja conduirà ella, {no fos (cas) que / no sigui (cas) que} ens perdéssim
Heu de parlar baix, {no fos (cas) que / no sigui (cas) que} despertéssiu les criatures ('que no despertéssiu les criatures')
Val més que entris la roba, {no fos (cas) que / no sigui (cas) que} plogués

En aquests contextos, l'imperfet de subjuntiu contrasta amb el present de subjuntiu, temps que indica un grau major de probabilitat.

Ja conduirà ella, {no fos (cas) que / no sigui (cas) que} ens perdem
Marxem, {no fos (cas) que / no sigui (cas) que} encara ens passi una cosa pitjor ('que no ens passi una cosa pitjor')

4.24.4.3. Ús de la preposició *a* davant de la conjunció *que* en construccions finals amb subordinades substantives amb verb en forma personal, en els registres informals (GIEC § 29.3.7c; GEIEC § 26.3.2d)

Les construccions finals introduïdes per la preposició *a* poden expressar el propòsit amb què un agent realitza un desplaçament, canvia de posició o suspèn un moviment o una activitat: *Va anar a demanar ajuda al véi; S'hi van quedar una estona més a fer-li companyia*. Aquestes construccions finals fan referència a una situació immediata a la designada per l'oració principal.

↕ Les finals d'infinitiu introduïdes per *a* no solen alternar amb subordinades introduïdes per *que* amb el verb en forma personal. Així, resulten molt forçades les construccions en què s'elideix la preposició *a* davant de la conjunció *que* i, per això, en els registres informals és habitual el manteniment de la preposició. Totes dues opcions s'eviten en els registres formals reemplaçant-les per construccions més genuïnes amb la conjunció *perquè*.

Registres informals:

He vingut que m'expliquis què ha passat

He vingut a que m'expliquis què ha passat

Registres formals:

He vingut perquè m'expliquis què ha passat

4.24.4.4. Ús de *com* i de *tan/tant com...* precedint la preposició *per a* o la conjunció *perquè* en construccions finals, en els registres informals (GIEC § 29.3.5f; GEIEC § 26.3.3c; GBU § 40.3 R10)

↕ Hi ha construccions finals que apareixen en combinació amb un adverbi de grau o un quantificador nominal quantitatiu (*molt, poc, massa, prou*). En aquestes finals, no és propi dels registres formals l'ús de *com* precedint la preposició *per a* (o *per*) o la conjunció final *perquè*, que s'ha estès darrerament.

La Núria estava massa disgustada per a acceptar la proposta (i no ...com per a acceptar la proposta)

Té poca experiència perquè el contractin en aquesta empresa (i no ...com perquè el contractin en aquesta empresa)

↕ Tampoc no és propi dels registres formals l'ús de consecutives amb *tan/tant...* *com* seguides d'una construcció final.

No és tan petit per a passar inadvertit (i no No és tan petit com per a passar inadvertit)

No ha plogut tant perquè els trens deixin de circular (i no No ha plogut tant com perquè els trens deixin de circular)

4.24.5. Les construccions il·latives (o consecutives no ponderatives)

4.24.5.1. Ús del connector parentètic *així doncs* (GIEC §§ 25.3.2e i 25.3.3d, quadre 25.6; GEIEC §§ 26.4.1c i 26.4.1d; GBU § 40.4)

Com a connector parentètic, *doncs* apareix normalment en posició medial o final (§ 4.16.2.3). En posició inicial, és possible usar el connector parentètic reforçat *així doncs*, que introdueix un efecte o conclusió lògica.

Avui tinc pressa. Així doncs, ja en parlarem demà
S'ha acabat el pressupost de cultura. Així doncs, no es podrà realitzar la segona exposició
No han acabat l'estadi. Així doncs, no poden presentar la candidatura a seu olímpica

4.24.5.2. Ús del connector parentètic *com a conseqüència* (GIEC § 25.3.3d, quadre 25.6; GEIEC § 21.3.1, quadre 21.9)

La locució *com a conseqüència* s'empra com a connector parentètic, amb un valor consecutiu (el segon element és l'efecte del primer).

Du una vida sana i, com a conseqüència, té bona salut

4.24.5.3. Ús de les locucions conjuntives *d'aquí que* i *d'ací que* (GIEC §§ 20.4.1, 24.7.7e i 29.4.2b; GEIEC § 26.4.1c)

La locució *d'aquí* (o *d'ací*) *que* (amb el significat de 'd'això ve que') indica conseqüència i generalment imposa el subjuntiu a l'oració que introdueix, malgrat el caràcter real del que s'hi expressa.

Les dades són incompletes: d'aquí que no sigui possible resoldre el problema
Les obres no estaven ben senyalitzades; d'aquí que es produís l'accident
('d'aquí es deriva (o es desprèn) que es produís l'accident')

En el segon exemple, la subordinada expressa un fet real, però poc rellevant informativament, en la mesura que es deriva d'allò que es diu en l'oració precedent en el discurs.

El grau de dependència sintàctica existent en aquest cas entre les dues parts de l'oració composta sembla menor que amb altres locucions *i*, per això, en l'escriptura sovint s'observa vacil·lació quant a la puntuació. Les dues oracions es poden trobar separades per coma, punt i coma, dos punts o, fins i tot, per punt.

Ens ho va demanar per favor; d'aquí que no ens hi poguéssim negar
Ens ho va demanar per favor: d'aquí que no ens hi poguéssim negar
Ens ho va demanar per favor. D'aquí que no ens hi poguéssim negar

4.24.5.4. Ús de la locució conjuntiva *o sigui que* (o *o siga que*)

(GIEC § 29.4.2c; GEIEC §§ 26.4.1, quadre 26.4, i 26.4.1b)

Un grup de locucions conjuntives que poden encapçalar una construcció il·lativa, i que assenyalen explícitament que l'oració que introdueixen expressa l'efecte del que s'indica en l'oració precedent, està format per *o sigui que* (o *o siga que*) i *de (tal) manera que* (o la variant menys freqüent *de (tal) forma que*; § 4.24.5.5).

És més gran que tu, o sigui/siga que fes-li cas

És un objecte delicat, o sigui/siga que ves amb compte

4.24.5.5. Ús de les locucions conjuntives *de forma que*

i *talment que* (GIEC §§ 28.9, 29.3.7d i 29.4.2c; GBU § 40.4)

L'expressió *de manera que* i la menys habitual *de forma que* introdueixen subordinades que, a més d'indicar la conseqüència d'un fet, tenen un valor pròxim a les finals.

Es van disfressar a consciència, {de manera que / de forma que} ningú no sabés qui eren

Li ho explicà amb gràfics, {de manera que / de forma que} ho entengués tot

Té el mateix valor la locució arcaïtzant *talment que*.

Li ho van explicar talment que ho aprengué de seguida

4.24.6. Les construccions consecutives ponderatives

4.24.6.1. Truncament de la coda de les construccions consecutives

(GIEC § 28.9.2)

La coda de la construcció consecutiva és obligatòria, però es pot sobreentendre i quedar truncada en aquells casos, vinculats a la col·loquialitat, en què se supleix per una entonació suspesa (representada gràficament per un signe d'admiració o per punts suspensius).

Tens una barra!

Estava tan disgustat...

Dius cada cosa...!

4.24.6.2. Elisió col·loquial de la coda i del quantificador *tan/tant* en construccions consecutives truncades (GIEC § 34.3.1.3)

Cal diferenciar les exclamatives introduïdes per (*i*) *tan* o *tant* (*(i) tan rossa que/com eres, de petita!*; —*La coneixes?* —*I tant que/si/com la conec!*) de les construccions consecutives truncades, que reben una entonació ascendent suspesa que se sol representar en l'escriptura amb el signe d'admiració o amb punts suspensius.

Era tan dolenta!
Treballa tant...

Aquesta entonació suspesa desapareix si hi afegim una coda.

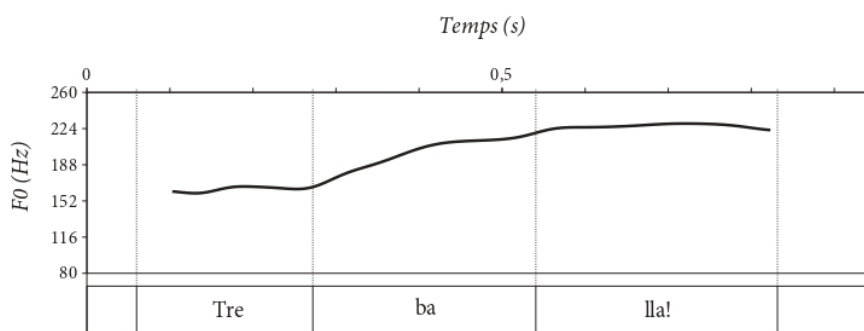
Era tan dolenta que feia por
Treballa tant que fa patir

⇕ Col·loquialment, a vegades no solament no s'explicita la coda, sinó que se silencia el quantificador *tan/tant*.

Era dolenta!
Treballa!

L'absència del quantificador es compensa amb una entonació marcada molt característica d'aquestes construccions (figura 9): el to comença baix en la síl·laba pretònica i tot seguit puja durant la síl·laba tònica. Després, la síl·laba posttònica s'allarga i es realitza en la línia tonal ascendent i sostinguda típica d'aquesta entonació.

FIGURA 9
Contorn entonatiu d'una oració consecutiva truncada

4.24.6.3. Elisió del quantificador o del sintagma quantificat en construccions consecutives (GIEC § 28.9.2; GEIEC § 26.4.2)

⇕ La coda de la construcció consecutiva és obligatòria, però es pot sobreentendre i quedar truncada (§ 4.24.6.1). D'altra banda, col·loquialment també és possible silenciar el quantificador o el sintagma quantificat i deixar la coda.

Estudia (tant) que dona gust
Està (tan dèbil) que no s'aguanta

4.25. Les construccions condicionals i les concessives

4.25.1. Les construccions condicionals

4.25.1.1. Igualació de les formes verbals en la pròtasi i l'apòdosi en les condicionals irrealis de passat (GIEC §§ 24.5.5 i 30.2.2.3; GEIEC § 27.2.1c)

🌐 L'esquema més general de les condicionals irrealis de passat conté el plusquamperfet de subjuntiu en la pròtasi (*si hagués vingut*, o *haguera vingut* en parlars valencians; § 3.5.2.12) i el condicional perfet en l'apòdosi (*hauria vingut*): *Si m'haguessin avisat amb una mica més de temps, hauria pogut venir abans de començar la reunió*. En l'apòdosi, a més de la forma de condicional en *-ria*, també és possible el condicional en *-ra* (*haguera vingut*), general en la llengua antiga i que es manté amb més o menys vitalitat especialment en parlars valencians.

🌐 En els parlars valencians, les formes en *-ra* també funcionen com a condicional compost. En aquests casos, la pròtasi de la construcció presenta el plusquamperfet de subjuntiu (*hagueren avisat*), i l'apòdosi, el condicional (*haguera vingut* 'hauria vingut').

Si m'hagueren avisat, haguera vingut abans

🌐 ↕ La igualació de formes verbals en la pròtasi i l'apòdosi també es produeix en els parlars que tenen formes del plusquamperfet de subjuntiu en *-s*. Aquest esquema amb subjuntiu en l'apòdosi és propi dels registres informals; en els registres formals és preferible l'esquema tradicional amb condicional perfet.

Amb plusquamperfet de subjuntiu (registres informals):

Si m'haguessin avisat, hagués vingut abans (plusquamperfet de subjuntiu)

Amb condicional perfet (preferible en els registres formals):

Si m'haguessin avisat, hauria vingut abans (condicional perfet)

Si m'hagueren avisat, haguera vingut abans (en parlars valencians)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 96 (p. 97)

4.25.1.2. Ús no acceptable de la construcció «de + infinitiu» amb valor condicional (GBU § 40.5 R5)

No és acceptable l'ús de la construcció «de + infinitiu» amb valor condicional. En aquest cas cal recórrer a la conjunció *si* seguida d'un verb en forma personal, o bé a altres nexes condicionals, com ara *en cas que*.

Si ho hagués sabut, no t'ho hauria comentat (i no D'haver-ho sabut...)
{*Si es confirma / En cas de confirmar-se*} la notícia, caldrà demanar responsabilitats (i no *De confirmar-se* la notícia...)
{*Si no es presenta / En cas que no es presenti*} tota la documentació en el termini fixat, el sol·licitant perdrà els drets de propietat (i no *De no presentar-se* tota la documentació...)

4.25.2. Ús de temps i modes verbals

4.25.2.1. Ús de l'imperfet d'indicatiu en l'apòdosi d'oracions condicionals (GIEC § 24.4.4e; GEIEC § 20.5.2c; GBU § 27.3 R5)

⇕ Col·loquialment, l'imperfet pot utilitzar-se en les apòdosis amb un valor emfàtic, en lloc del condicional, que és la solució pròpia dels registres formals.

Si ens dèieu d'anar-hi ara mateix, segur que no ens ho pensàvem dues vegades (en comptes de la solució formal ...segur que no ens ho pensaríem dues vegades)
He pensat que si anaves a Vic, podies passar a veure els avis (en comptes de la solució formal ...podries passar a veure els avis)

4.25.2.2. Ús de l'imperfet d'indicatiu en la pròtasi d'oracions condicionals irrealis (GIEC § 30.2.2.2; GEIEC § 27.2.1b)

Les condicionals irrealis remetent a situacions que el parlant presenta com a falses o improbables en un context temporal de present o futur. L'esquema més habitual amb què s'expressen aquestes condicionals conté l'imperfet de subjuntiu en la pròtasi (*si vingués*, o *si vinguera* en parlars valencians) i el condicional en l'apòdosi (*vindria*).

⇕ L'imperfet d'indicatiu també és possible en la pròtasi (*si venia*). Aquest ús, que era freqüent en la llengua antiga, es troba a vegades en registres formals. Però també és possible quan s'utilitza col·loquialment amb un valor expressiu.

Si els membres de la junta s'assabentaven del que ha passat realment, tindríem molts problemes (en registres formals)
Si me'l trobava ara passant pel carrer, no sé què li feia (col·loquialment, amb valor expressiu)

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 96 (p. 97)

4.25.2.3. Ús del plusquamperfet de subjuntiu en l'apòdosi d'oracions condicionals irrealis en alguns parlars (GIEC §§ 24.5.5 i 30.2.2.3; GBU § 27.6 R3)

La proximitat entre el plusquamperfet de subjuntiu amb ús modal i el condicional perfet, juntament amb la tendència a igualar la pròtasi i l'apòdosi condicionals, explica que en alguns parlars, en els registres informals, s'hagi propagat l'ús del plusquamperfet en l'apòdosi condicional en lloc del condicional perfet, que és l'opció tradicional i preferible en els registres formals.

Registres informals:

Si m'ho haguessis demanat jo mateix t'ho hagués dit

Si li hagués pagat el dinar, no ho hagués acceptat

Si ens haguéssiu avisat, haguéssim vingut

Registres formals:

Si m'ho haguessis demanat jo mateix t'ho hauria dit

Si li hagués pagat el dinar, no ho hauria acceptat

Si ens haguéssiu avisat, hauríem vingut

4.25.3. Els nexes condicionals

4.25.3.1. Ús de les locucions *si no és que* i, en els registres molt formals, *si doncs no* (GIEC § 30.2.3.2a)

La conjunció condicional *si* forma locucions condicionals com *si de cas*, *si per cas* i *si doncs no*. Amb un valor d'exclusió semblant al que presenten les pròtasis amb les preposicions *tret*, *llevat*, etc. (§ 4.25.3.7), o amb *excepte si*, hi ha les locucions *si no és que* i *si doncs no*, aquesta darrera pròpia dels registres molt formals.

Val més que calleu si no és que voleu fer el ridícul

Això no li ho perdonaré si doncs no me'n demana excuses

4.25.3.2. Ús de la locució *en cas de* (GIEC §§ 19.9.3.5f, 25.2.2c i 30.2.5b; GEIEC §§ 15.4.2, quadre 15.4, i 27.2.2b)

Les principals locucions prepositives de valor condicional són *en cas de* i *a condició de*, quan la condició és afirmada, i *a menys de*, quan la condició és negada (§ 4.25.3.7).

En cas de necessitat podia disposar de dues escopetes

En cas de guerra tancaran la frontera

La locució prepositiva *en cas de* s'usa amb noms que solen indicar esdeveniments negatius (*dubte*, *robatori*, *pèrdua*, *necessitat*, *incendi*, *tempesta*, *guerra*, etc.) o quan el verb de la pròtasi és un infinitiu.

En cas de dubte, poseu-vos en contacte amb l'oficina tècnica

No caldrà preparar la documentació en cas d'haver-se presentat a una convocatòria anterior

Aquesta locució s'usa sense la preposició d'enllaç *de* quan va seguida d'una oració encapçalada per la conjunció *que*.

En cas que la pressió del pneumàtic baixi més del compte, cal parar el vehicle

En cas que es convoqui la reunió, fes el favor d'avisar-nos

Aquesta locució no es troba totalment lexicalitzada i el nom *cas* pot anar precedit de l'article definit (*en el cas de*) i fins i tot de certs adjectius que remarquen el caràcter hipotètic de la locució i que poden aparèixer alhora modificats per un quantificador de grau: *en el suposat cas que es convoqui la reunió, en l'improbable cas que necessitem ajuda, en el cas més que hipotètic que es convoqui la reunió*.

4.25.3.3. Ús de les locucions *si de cas* (o *si per cas*) i *si un cas* (o *si a un cas, si al cas*) (GIEC § 30.2.3.2b; GEIEC § 27.2.2a)

Per a introduir una pròtasi condicional, en combinació amb grups preposicionals amb el nom *cas*, hi ha les locucions *si de cas* o *si per cas*, o les menys habituals *si un cas*, *si a un cas* o *si al cas*. En aquestes locucions, el sintagma amb el nom *cas* reforça el valor hipotètic de la conjunció i el conjunt té un significat equivalent al de 'si tal cosa s'esdevenia': *Si de cas ve, no li digueu que ja he arribat*. Aquestes locucions també s'usen sovint amb el valor de 'en tot cas' per a assenyalar l'únic context en què es podria produir allò que s'ha negat prèviament o la situació sobre la qual es pregunta. En aquests casos la locució pot usar-se amb el verb explícit o implícit.

No ho podem acabar demà; si de cas vindrem despús-demà

Si un cas plou, recolliu la roba

—Vindreu per Nadal? —Si per cas, a l'estiu

4.25.3.4. Ús de la locució *per si de cas* (GIEC § 30.2.3.2c)

La conjunció *si*, tota sola o seguida dels sintagmes amb el nom *cas*, pot introduir pròtasis que funcionen com a complement de la preposició causal *per* i dona lloc a seqüències del tipus *per si (de cas)*.

Preparem una mica més de sopar per si (de cas) decideixen portar els amics

T'ho deia per si (de cas) no ho sabies

Notem que en aquest ús la pròtasi no va seguida de cap apòdosi i que fins i tot és possible que aparegui únicament *per si de cas* tota sola.

Pren diners, per si de cas

4.25.3.5. Ús de la conjunció *mentre* amb valor condicional

(GIEC § 30.2.5c; GEIEC § 27.2.2c)

La conjunció *mentre* es pot usar amb un valor condicional. Amb valor temporal fa referència a situacions duratives (***Mentre*** *ella llegeix el diari, jo prepararé el sopar*) (§ 4.13.4.5), però amb valor condicional no presenta aquesta restricció i es pot usar en pròtesis que indiquen situacions duratives o no duratives. En el primer cas, la conjunció manté el significat temporal juntament amb el condicional, però en el segon s'esborra el significat temporal i manté només el condicional.

Mentre segueixi així, no hi haurà cap problema (situació durativa)

Mentre arribi puntual a la reunió de demà, no hi haurà cap problema
(situació no durativa)

4.25.3.6. Ús de les locucions *sols que* i *només que* amb valor condicional

(GIEC §§ 24.7.7c i 30.2.5e; GEIEC § 27.2.2, quadre 27.2)

En combinació amb la conjunció *que*, els adverbis *sols* i *només* formen les locucions conjuntives *sols que* i *només que*, que donen a la pròtesi un valor de condició suficient i alhora de requisit mínim.

Sols que els ajudin una mica, se'n sortiran

Sols que plogui una mica, no podrem sortir

Només que el toquis, ja plora

Només que ho sol·licitis en temps i forma deguts, t'ho donaran

4.25.3.7. Ús de les locucions *llevat de*, *tret de* i *a menys de* introduint una oració d'infinitiu

(GIEC §§ 19.9.3f i 30.2.5g; GEIEC § 27.2.2e; GBU § 40.5 R2)

Indiquen un valor de caràcter restrictiu relacionat amb la condició les preposicions o locucions prepositives amb valor d'exclusió, com ara *tret*, *llevat*, *fora*, *excepte* o *a menys de*. Aquests nexes poden seleccionar una oració en subjuntiu encapçalada per *que*.

Tret que arribi molt tard, el veurem

No assistirem a la reunió, llevat que sigui necessari

No ho faré, a menys que sigui imprescindible

A més, *tret*, *llevat* i *fora*, seguides de la preposició d'enllaç *de*, i *a menys de* també admeten una oració d'infinitiu.

No hi veia cap solució, llevat/tret d'anar-se'n

No ho faré, a menys de comptar amb la seva ajuda

A menys d'estar ferit o necessitar ajuda mèdica, no esta permès abandonar la cursa fora d'un lloc de control

FABRA, *Gramàtica catalana*, 1933, § 133.II (p. 132)

DIEC2: *menys* 1.2 (*a menys que*)

4.25.3.8. Ús de la locució *posat (cas) que* amb valor condicional en els registres formals (GIEC §§ 30.2.5i i 32.2.1; GEIEC § 27.2.2d; GBU § 40.5 R4)

La locució *posat que*, amb la seva variant *posat cas que*, s'usava en la llengua antiga amb valor condicional o amb valor concessiu. En la llengua actual s'ha reintroduït en els registres formals, però només amb un valor condicional. Aquesta locució conjuntiva va seguida d'una oració amb el verb en subjuntiu.

Ho puc fer jo mateix, posat que ho considereu convenient ('si ho considereu convenient')

Posat que aprovis, aniràs de vacances ('si aproves')

Posat cas que ell vingui, avisa'm

DIEC2: posar 3.2 (*posat que*)

4.25.3.9. Ús de la locució *donat cas que* (GIEC § 30.2.5i; GEIEC § 27.2.2d)

Amb el mateix valor condicional i caràcter formal que *posat (cas) que* (§ 4.25.3.8), hi ha també la locució *donat cas que*, pròpia dels registres formals.

Donat cas que sigui veritat, aviseu-nos

4.25.3.10. Ús no acceptable de la construcció *a no ser que* amb valor d'exclusió (GBU § 40.5 R3)

Amb valor d'exclusió, no és acceptable l'ús de la construcció *a no ser que* en lloc de les locucions *tret que*, *llevat que* o *fora que*, introduint una oració amb el verb en subjuntiu.

No ho faré, tret/llevat/fora que m'hi obliguin (i no ...a no ser que m'hi obliguin)

Val més que te'n vagis, tret/llevat/fora que vulguis tornar a fer el ridícul

(i no ...a no ser que vulguis tornar a fer el ridícul)

També es pot emprar *si no és que* o *excepte si* introduint una oració amb el verb en indicatiu.

No dimidiré {si no és que / excepte si} m'ho demana el president (i no ...a no ser que m'ho demani el president)

4.25.4. Les construccions condicionals encobertes

4.25.4.1. Construccions contrafactuals amb imperfecte o plusquamperfecte de subjuntiu sense conjunció en la pròtasi (GIEC §§ 24.7.7c i 30.2.6b)

En les construccions condicionals, la subordinada té un valor hipotètic o irreal i, d'acord amb aquest valor, es construeix amb subjuntiu quan la pròtasi apareix encapçalada per conjuncions altres que *si*: *En cas que ens ho demani, ja li ho direm*; *Només que el toquis, ja plora*.

També s'emptra aquest mode en les construccions en què la pròtasi no conté cap conjunció i el verb en imperfet o plusquamperfet de subjuntiu apareix focalitzat.

Estudiessis tant com ella, segur que aprovaries

Sentissis tot el que van dir d'ell

Fossis vídua, sabries què és haver de viure amb una pensió tan modesta

Ho haguessis dit quan tocava, ara ja tothom ho tindria clar

Haguessis vingut abans, tot estaria resolt

Aquestes construccions juxtaposades amb un imperfet o plusquamperfet de subjuntiu independent en el primer membre presenten un valor contrafactual. El primer membre d'aquestes construccions funciona com a pròtasi i pot aparèixer tot sol amb entonació suspesa, com de fet ocorre amb les pròtasis amb la conjunció condicional *si*.

(Si) haguessis vist la seva cara d'alegria...

(Si) sentissis tot el que van dir d'ella...

4.25.4.2. Ús de la locució *a jutjar per* (GIEC §§ 19.9.3.5f i 30.2.6e)

Certes construccions d'infinitiu precedit de *a* poden rebre una interpretació condicional. Es tracta de fórmules fixades, com ara la locució *a jutjar per*.

A jutjar pels vestits, és una dona

A jutjar per les informacions rebudes, hem de creure que és veritat ('si hem de jutjar per les informacions rebudes')

4.25.4.3. Ús de les construccions del tipus *jo de tu* (GIEC § 30.2.6k)

Amb el valor de 'si jo fos tu', hi ha les construccions del tipus *jo de tu*, *jo del teu germà* o *jo de l'Aina*, o les paral·leles *jo en el teu lloc*, *jo en el lloc del teu germà* o *jo en el lloc de l'Aina*. En la mesura que aquestes construccions tenen un caràcter irreal, es combinen amb apòdosis amb el verb en condicional.

Jo de tu me n'aniria corrents a resoldre el problema

Jo de vosaltres hauria assistit a la reunió

Jo en el seu lloc intentaria trobar una solució

Aquestes construccions també són possibles amb pronoms diferents del de primera persona del singular.

Tu de mi què faries?

Elles en el meu lloc no sé què hagueren fet

4.25.5. Els nexes concessius

4.25.5.1. Ús del connector parentètic *tot i així* (GIEC §§ 25.3.2e i 25.3.3c, quadre 25.5; GEIEC § 21.3.1, quadre 21.9)

El connector *així i tot* (o *tot i així*) té un valor contrastiu de concessió (el segon

element s'entén com a idea que es realitza superant l'obstacle representat pel primer element).

Va jugar amb trampa i, {així i tot / tot i així}, va perdre

4.25.5.2. Ús de la locució *amb tot i* (GIEC § 30.3.3a; GEIEC § 27.3.2d)

La locució concessiva *tot i* presenta la variant menys usual *amb tot i*. En ambdós casos, la locució pot anar seguida d'una subordinada encapçalada per la conjunció *que*, en indicatiu, i més esporàdicament en subjuntiu, sobretot amb valor factual.

{Tot i / Amb tot i} que no es coneixien, de seguida van fer una gran amistat

{Tot i / Amb tot i} que feia molts anys que es volien canviar de casa, vivien a la casa dels seus avis

{Tot i / Amb tot i} que sigui difícil d'aconseguir, demà tindreu els bitllets

També pot introduir un sintagma nominal o una oració d'infinitiu *i*, més rarament, una construcció de gerundi.

{Tot i / Amb tot i} el seu interès pel tema, no va poder participar en les reunions

{Tot i / Amb tot i} haver presentat la sol·licitud en el temps i la forma deguts, no va ser acceptada

{Tot i / Amb tot i} volent, no vaig poder assistir a la trobada

4.25.5.3. Ús del connector parentètic *tot i això* (GIEC §§ 25.3.3c, quadre 25.5, i 30.3.3a; GEIEC § 21.3.1, quadre 21.9)

La locució *tot i això* s'empra com a connector parentètic, amb un valor contrastiu de concessió (el segon element s'entén com a idea que es realitza superant l'obstacle representat pel primer element).

Són rics: tot i això, viuen com si fossin pobres

Menja tot el que vol; tot i això, no s'engreixa

4.25.5.4. Ús del connector parentètic *amb tot i això* (o *amb tot i amb això, tot i amb això*) (GIEC §§ 25.3.2c i 25.3.3c, quadre 25.5; GBU § 25.3, quadre 25.7)

El connector *amb tot i això* (o *amb tot i amb això, tot i amb això*), forma alternativa de *amb tot*, té un valor contrastiu de concessió (el segon element s'entén com a idea que es realitza superant l'obstacle representat pel primer element).

Menja molt i, {amb tot i això / amb tot i amb això / tot i amb això}, no s'engreixa

Són rics; {amb tot i això / amb tot i amb això / tot i amb això}, viuen com si fossin pobres

4.25.5.5. Ús del connector parentètic *en qualsevol cas* (GIEC § 25.3.3c, quadre 25.5; GEIEC § 21.3.1, quadre 21.9)

La locució *en qualsevol cas* s'usa com a connector parentètic, amb un valor contrastiu de concessió (el segon element s'entén com a idea que es realitza superant l'obstacle representat pel primer element).

No guanyarà la cursa, però, en qualsevol cas, tindrà la satisfacció d'haver-hi participat

DIEC2: cas¹ 1.13)

4.25.5.6. Ús de *malgrat* amb una subordinada en forma personal sense la conjunció *que* (GIEC § 19.6.4d; GEIEC §§ 15.3j i 27.3.2c; GBU § 22.3 R7)

La preposició *malgrat* té valor concessiu i indica que l'entitat o la situació que designa el seu complement no és impediment efectiu o suficient per a evitar una situació o la realització d'una cosa. Té com a complement un sintagma nominal (*Malgrat les seves germanes, el vam anar a veure*), una oració d'infinitiu (*Malgrat portar paraigua, ens vam mullar*) o una oració finita introduïda per la conjunció *que*. L'oració finita sol tenir un caràcter factual i es construeix amb indicatiu (*Malgrat que les seves germanes no ho volien, el vam anar a veure*), però també pot tenir un caràcter no factual i construir-se amb subjuntiu: *Pocs ho aconsegueixen, malgrat que siguin molts els que s'ho proposen*.

Amb la subordinada amb verb en forma personal hi ha una certa tendència a suprimir el *que*, supressió que s'evita en els registres formals.

Malgrat que havia estudiat molt, va suspendre la prova (i no *Malgrat havia estudiat molt...*)

Pocs ho aconsegueixen, malgrat que siguin molts els que s'ho proposen (i no *...malgrat siguin molts els que s'ho proposen*)

4.25.5.7. Ús de les locucions *a pesar de*, *a desgrat de* i *a despit de* en els registres formals (GIEC § 30.3.3d; GEIEC § 27.3.2c i quadre 27.3)

Tenen un significat concessiu les locucions prepositives *a pesar de* i també *a desgrat de* i *a despit de*, pròpies de registres formals. Poden seleccionar com a complement un sintagma nominal o una oració d'infinitiu, o combinar-se amb el demostratiu *això* o amb el quantificador *tot* i funcionar com un connector parentètic equivalent a *tanmateix*, *amb tot*, etc.

A pesar d'haver fet una carrera brillant, encara no ha trobat feina

A pesar d'això, no ens va voler dir res

A desgrat de fer una bona cursa, va quedar cinquè

A despit de la resposta seca que va rebre, hi va insistir

Així mateix, poden seleccionar una oració finita encapçalada amb la conjunció

que, i en aquest cas sense la preposició d'enllaç *de* (*a pesar que*, *a desgrat que*, *a despit que*). L'oració finita sol tenir un caràcter factual i es construeix amb indicatiu, però també pot tenir un caràcter no factual i construir-se amb subjuntiu.

Ens van deixar entrar, a pesar que ja havia començat la funció

A desgrat que era una persona de poques paraules, es va saber explicar molt bé

Aquest fet explica que, a despit que bona part del litoral està contaminat, la gent continua omplint les platges d'aquell país

4.25.5.8. Ús de *baldament* com a nexa concessiu en certs parlars

(GIEC § 30.3.3e)

L'adverbi *baldament* es manté viu en certs parlars amb el significat de 'tant de bo, així fos' (*Baldament sigui cert!*). A partir d'aquest significat va desenvolupar també un ús com a conjunció concessiva, tot sol o, menys sovint, seguit de *que*. S'empra sobretot amb subjuntiu i amb valor no factual, però també admet l'indicatiu i el valor factual i fins i tot, seguit de *que*, pot aparèixer sense el verb explícit.

Amb subjuntiu i valor no factual:

Baldament el món s'ensorri, aniràs a classe

Veniu, baldament sigui tard

No els mancava cabdill, baldament que per ell s'afligissin

Amb indicatiu i valor factual:

Baldament es va esforçar molt, no va poder acabar el treball

Seguit de *que* i sense verb explícit:

Però ben bé que es movien, baldament que a poc a poc

DIEC2: *baldament*²

4.25.5.9. Ús de la locució conjuntiva *mal que* en els registres

informals (GIEC § 30.3.3f; GEIEC § 27.3.2c)

La locució conjuntiva *mal que* té una forta càrrega expressiva i s'usa sobretot en els registres informals, especialment en la llengua parlada. Només es construeix amb subjuntiu i valor no factual.

Pujaré tots els paquets per l'escala, mal que m'hi deixi l'esquena

Mal que rebentís, no et donaré un cop de mà

Mal que em pesi, no puc donar-li la raó

4.25.5.10. Ús de la locució conjuntiva *ni que* amb valor condicional

concessiu (GIEC §§ 30.2.3.1a, 30.3.1 i 30.3.3f)

Més usual que *mal que* (§ 4.25.5.9) és la locució *ni que*, formada per un adverbi focal d'inclusió (*ni*) seguit de la conjunció *que*. S'usa amb valor condicional concessiu i introdueix pròtesis no factuais en subjuntiu.

Ni que em demanés excuses, no el perdonaria
Ni que m'ho demanin, no acceptaré el càrrec
No li diré res, ni que m'ho demani insistentment

 DIEC2: ni² 2

4.25.5.11. Ús del connector parentètic *no obstant* (GIEC §§ 25.3.2d, 25.3.3c, 30.3.3g i 32.3.1b; GEIEC §§ 21.3.1, quadre 21.9, i 27.3.2g; GBU § 25.2 R3)

↕ Hi ha connectors formats a partir de verbs en forma personal i construccions amb participis: *més ben dit, comptat i debatut, fet i fet, ben mirat, no obstant això* (o *això no obstant, no obstant*). La construcció *no obstant* s'usa com a connector parentètic, sovint amb el pronom *això* anteposat o posposat, que és la solució més habitual en els registres formals.

Els exàmens dels diferents grups han de ser simultanis. {Això no obstant / No obstant això / No obstant}, es pot fer alguna excepció si cal

El connector *no obstant això* (o *això no obstant, no obstant*) té un valor contrastiu de concessió (el segon element s'entén com a idea que es realitza superant l'obstacle representat pel primer element).

Res no és més anòmal en la naturalesa que un ocell que no pugui volar. {No obstant això / Això no obstant / No obstant}, n'hi ha diversos en aquest estat

↕ En els registres formals, *no obstant* també s'usa, a vegades, com una preposició, introduint un sintagma nominal definit i, més esporàdicament, una oració d'infinitiu o una oració finita precedida de *que*.

No obstant les teves prevencions, crec que he de comprar aquell pis
No obstant saber que no és barat, li ho recomanaré
No obstant que m'ho has desaconsellat, li ho recomanaré

La construcció *no obstant* procedeix d'una construcció absoluta manllevada del llatí medieval, en la qual *obstant* era el verb (en la forma de participi present) i prenia com a subjecte un sintagma nominal o una oració (en infinitiu o amb el verb en forma personal). El mateix origen i les mateixes funcions tenia la construcció antiga *no contrastant*, formada a partir del participi present del verb *contrastar*. En aquells casos en què aquestes construccions van seguides d'un sintagma nominal o d'una subordinada substantiva, tradicionalment se sol considerar que funcionen com una locució prepositiva, ja que la construcció presenta un alt grau de lexicalització. Tot i això, *obstant* o l'antic *contrastant* mantenen el valor predicatiu característic del seu origen verbal.

 DIEC2: obstar 2 (*no obstant això*)

4.25.5.12. Ús de la locució col·loquial *més que* en parlars valencians i en tortosí (GIEC § 30.3.3h)

En parlars valencians i en tortosí, existeix la locució col·loquial *més que*, amb la variant *mas que*, d'origen poc clar. En l'ús actual, *més que* apareix amb el verb en subjuntiu i sovint amb el verb *ser* (*més que siga*, *més que fora*, combinació que té el valor de 'encara que sigui, encara que fos'). Es tracta, però, d'una forma que no transcendeix als registres formals.

*Som gent que ens agrada entrenar-nos i fer marxés senderistes, més que
siga una volta a l'any*

Li vaig dir que vinguera, més que fora tard

Li vaig dir que vinguera, més que arribara tard

4.25.5.13. Ús de la locució *enc que* en parlars baleàrics (GIEC § 30.3.3i)

En parlars orientals ha tingut modernament un cert ús la locució *enc que*, que encara es pot trobar en parlars baleàrics. Aquesta locució té un comportament gramatical semblant al de *encara que*, amb la qual s'ha tendit a identificar com si en fos una variant formal.

La gent, enc que calli, ho sap

4.25.5.14. Ús de les locucions conjuntives *jatsia (que)* i *ja fos que* (GIEC § 30.3.3j)

La llengua antiga posseïa la locució *ja sia que* (amb la variant *jatsia (que)*) o *ja fos que*, que modernament han usat alguns autors com a recurs arcaïtzant.

*Cal que el mal temps sigui temut, {ja sia que / jatsia (que) / ja fos que}
estiguin els raïms en madurança*

DIEC2: ja 2.2 (*ja sia que*)

4.25.6. Altres construccions concessives

4.25.6.1. Ús de la preposició *per a* en construccions concessives en valencià, en tortosí i a la Franja (GIEC §§ 19.3.5.4c i 30.3.4b)

Al costat de la preposició *per*, en els parlars en què la preposició composta *per a* té més vitalitat (valencià, tortosí i a la Franja; § 4.12.1.7), hi ha construccions concessives en què aquesta preposició introdueix un sintagma nominal amb una oració de relatiu o una subordinada d'infinitiu. Perquè es doni una interpretació concessiva amb la preposició *per* o amb la composta *per a*, cal que tant la pròtasi com l'apòdosi tinguin un valor factual i designin situacions que s'assumeixen com a vertaderes.

Es conserva molt bé per a l'edat que té ('malgrat l'edat que té')

Per a les coses que menja, no està gras ('tot i que menja coses que engreixen')

Per a no ser d'aquí, coneixes molt bé les nostres tradicions ('malgrat no ser d'aquí')

Per a haver eixit tan tard, ha arribat de seguida ('malgrat que ha eixit tan tard')

4.25.6.2. Ús de les locucions adverbials *vulgues no vulgues* i *vulguis que no* (o *vulgues que no*) (GIEC § 30.3.5b)

Les construccions concessives disjuntives presenten un predicat inicial en subjuntiu coordinat per *o* amb un altre predicat que expressa una situació oposada: *Faci fred o faci calor, pujarem al Montsant*. Com a variants, hi ha construccions més o menys fixades en què els dos termes apareixen juxtaposats o enllaçats per *que*.

Vulgues no vulgues, hi anirem

Vulguis/Vulgues que no, se'n sentirà

4.25.6.3. Ús de la construcció (*això*) *no treu* amb valor concessiu (GIEC § 30.3.6h)

Hi ha un seguit de predicats que permeten cancel·lar el possible impediment que representa el que es diu en la subordinada que funciona com a subjecte o el que s'ha dit prèviament i es reprèn per mitjà d'un pronom demostratiu anafòric, com ocorre amb (*això*) *no impedeix*, (*això*) *no obsta*, (*això*) *no és obstacle* o (*això*) *no treu*, d'introducció més recent.

S'estima en Lluís, però això no treu que conviure amb ell sigui molt difícil

El fet que fos un referent en negatiu no treu que es convertís en un referent comú

Índex de quadres

1. Marques i signes utilitzats en els exemples.....	20
2. Mots que porten accent diacrític.....	35
3. Mots compostos i prefixats amb radicals començats per una s inicial etimològica seguida de consonant	45
4. Distribució de les consonants sibilants palatoalveolars segons els parlars	79
5. Flexió de l'article baleàric o salat	110
6. Demonstratius nominals (sistema díctic binari)	111
7. Demonstratius nominals (sistema díctic ternari)	112
8. Combinacions del pronom de datiu singular de tercera persona amb un d'acusatiu de tercera persona	134
9. Combinacions del pronom de datiu singular de tercera persona amb els pronoms ho i en	134
10. Formes pures i amb l'increment incoatiu en la persona 3 del present d'indicatiu	153
11. Participis irregulars i regulars dels verbs <i>complir, establir,</i> <i>oferir, omplir, reblir, sofrir i suplir</i>	170

Índex de figures

1. Contorn entonatiu d'una declarativa neutra	371
2. Contorn entonatiu ascendent d'una interrogativa total neutra	372
3. Contorn entonatiu descendent d'una interrogativa total neutra	372
4. Contorn entonatiu d'una interrogativa total confirmatòria (patró interrogatiu)	373
5. Contorn entonatiu d'una interrogativa total confirmatòria (patró declaratiu-interrogatiu).....	373
6. Contorn entonatiu d'una interrogativa de contraexpectativa en central.....	374
7. Contorn entonatiu d'una interrogativa de contraexpectativa en baleàric.....	374
8. Contorn entonatiu d'una interrogativa parcial.....	378
9. Contorn entonatiu d'una oració consecutiva truncada.....	444

